

Berettyóújfalu és Berettyószentmárton
19. századi
társadalomtörténeti kérdései

Tanulmányok és források

Fejezetek Berettyóújfalu történetéből 3.

Berettyóújfalu és Berettyószentmárton
19. századi
társadalomtörténeti kérdései.

Tanulmányok és források

BIHARI MÚZEUM
BERETTYÓÚJFALU

Berettyóújfalu, 2024

Szerkesztette Török Péter

Lektorálta Pap József

Korrektúra Kiss Tamás

Angol nyelvű összefoglaló Szabó-Zsoldos Gábor

Technikai szerkesztés Szűcs Endre

Felelős kiadó Berettyó Kulturális Központ

Felelős vezető Kállai Irén igazgató

A kötet megjelenését támogatta

az NKA Magyar Génius Program Ideiglenes Kollégiuma
650132/00014 azonosítószámú pályázata

HU ISSN 2939-8363
HU ISBN 978-615-80724-9-6

Nyomdai munkálatok: Kapitális Kft., Debrecen
Felelős vezető: ifj. Kapusi József ügyvezető

© A szerzők
© Berettyó Kulturális Központ

TARTALOM

ELŐSZÓ	9
--------	---

MEZEI MILÁN

A BERETTYÓÚJFALUI ZSIDÓ KÖZÖSSÉG KIALAKULÁSÁNAK TÖRTÉNETE. DEMOGRÁFIAI VISZONYOK A 19. SZÁZAD KÖZEPÉIG (1746–1849)	13
--	----

SZENDREI ÁKOS

AZ 1848–49-ES BERETTYÓÚJFALUI ÉS BERETTYÓSZENTMÁRTONI NEMZETŐRÖSSZEÍRÁSOK TÁRSADALOMTÖRTÉNETI VONATKOZÁSAI	53
A nemzetőrség országos szervezése	54
A berettyóújfalui nemzetőrállítás forrásai	56
A sárréti, berettyóújfalui és berettyószentmártoni nemzetőrállítás adatainak összehasonlító vizsgálata	61
A nemzetőrállítás társadalmi összefüggései	65
A helyi nemzetőrség szerkezetének csoportvizsgálata	73
A nemzetőrök topográfiai adatainak vizsgálata	76
Összegzés	77
Mellékletek	78

SZENDREI ÁKOS

A BERETTYÓÚJFALUI ORSZÁGGYŰLÉSI VÁLASZTÓKERÜLETBEN 1848 ÉS 1918 KÖZÖTT MANDÁTUMOT SZERZETT KÉPVISELŐK ÖSSZEHASONLÍTÓ VIZSGÁLATA	81
A téma meghatározása	81
A feldolgozás módszerei	82
Berettyóújfalu és a vizsgált térség a 19. század második felében	84
A választókerületek	90
A választók	92
Képviselők és választások	94
Pártpreferencia	98
Helyiek vagy idegenek?	104
Országos hírvű politikusok	105
A hivatalos társadalmi státusz	107
Felsőfokú végzettség	109
Foglalkozásszerkezet	110
Összegzés	115
Mellékletek	116

FORRÁSKÖZLÉS

**A forrásokat átírta, jegyzetekkel ellátta és közreadta:
Vékonyné Kovács Gabriella**

1. SZ. FÜGGELÉK

Berettyóújfalú mezőváros összeírása 133

2. SZ. FÜGGELÉK

A Sárréti járás nemzetőreinek névsora
Berettyóújfalú, Berettyószentmárton 164

3. SZ. FÜGGELÉK

A Sárréti járás lovas nemzetőreinek névsora
Berettyóújfalú, Berettyószentmárton 174

4. SZ. FÜGGELÉK

Berettyóújfalú nemzetőreinek összeírása
1849. tavasza 175

5. SZ. FÜGGELÉK

Berettyószentmárton nemzetőreinek összeírása
1849. tavasza 187

6. SZ. FÜGGELÉK

Berettyóújfalú 1886. évi házjegyzéke 189

7. SZ. FÜGGELÉK

Berettyóújfalú 1886. évi tanyajegyzéke 231

FORRÁSOK ÉS IRODALOM	235
Kézírtos források	235
Nyomtatott források	236
Forráskiadványok	238
Szakirodalom	239
Sajtótermékek	250
Internetes hivatkozások	250
SUMMARY	253

ELŐSZÓ

A Berettyóújfalu 19. századi múltját tárgyaló, tanulmányokat és forrásközléseket tartalmazó kötetünk a Fejezetek Berettyóújfalu történetéből című sorozat 3. elemeként jelent meg.

A sorozat célkitűzése az volt, hogy részben a Berettyóújfalu története (Szerk. Varga Gyula. Berettyóújfalu, 1981.) című, alpműnek tekintett monográfiára épülve, részben pedig a 21. századi tudományos fejlődésnek megfelelő, aktuális módszertani elveket alkalmazva, modern szemléletű, új forrásanyagokat is felhasználó, a korszakokat részletesen feltáró vagy egyes korszakok eddig ismert történetét új elemekkel gazdagító kötetekben dolgozza fel a település múltját. Nem fér hozzá kétség, hogy jelen kötet szerzői nem egy 19. századot felölelő részletes helytörténeti feldolgozás megírására vállalkoztak, így ez a munka továbbra is várat magára, hanem a korszak korábban kevésbé kutatott kérdései felé fordultak.

A település polgárosodás kori történetét feltáró kutatások az általános népese-
déstörténet, a politikai- és társadalmi viszonyok, ezutóbbin belül különösképpen a jobbágyfelszabadítás, valamint a gazdaság- és kultúratörténet területére terjedtek ki. Az eddigi kutatások eredményeként elmondható, hogy Berettyóújfalu 19. századi történetének szintetizálása megtörtént. A fentebb már említett *Berettyóújfalu története* című kötet ennek a munkának a véghezvitelében minden kétséget kizáróan élen járt. Az összesen 684 oldalas könyv majdnem fele, részben vagy egészben foglalkozik a település 19. századi történetével. Bár egy előszóban nincs lehetőségünk a további széles szakirodalmi anyag bemutatására, két tudományos orgánium megemlézése feltétlenül ide kívánkozik. A Bihari Múzeum évkönyvei 1976-tól és a Bihari Diéta 1996-tól megjelenő kötetei rendszeresen közölnek Berettyóújfalu történetével kapcsolatos írásokat, melyek közül a 19. századi kérdéseket már egy önálló kötetre való, szám szerint 14 tanulmány tárgyalja.

Jelen kötet tervezésekor a sorozat szerkesztője és a kötet szerzői úgy gondolták, hogy a település 19. századi történetének olyan vetületeit kívánják feldolgozni, amelyeknek egyszerre van széleskörű tematikai vetületük, s így számos további érdekes történeti feldolgozást alapoznak meg, és személyesen is nyújtanak valamit a város 21. századi társadalmának. Úgy véljük, hogy az általunk közölt tanulmányok és források teljesítik az előzetes elvárásokat. Az elsősorban összeírásokra és archontológiákra támaszkodó írások tudományos hasznosíthatóságát majd az adott kérdésekkel foglalkozó kutatók fogják megítélni. Azt azonban reméljük, hogy a széles helyi névanyag különböző tematikájú feldolgozása és az ezekhez kapcsolódó forrásközlések méltán számíthatnak a saját vagy családi múltjuk iránt érdeklődő közönség figyelmére.

Kötetünket kronológiai sorrendben építettük fel, úgy, hogy az elsőként a tanulmányokat, a második részben pedig a feldolgozott vagy kapcsolódó forrásanyagot tartalmazza. Fontos megjegyeznünk, hogy mindkét szerkezeti egységben a korabeli Berettyóújfalu mellett kitérünk – az akkor még szomszédos, ma pedig a város részét képező – Berettyószentmárton történetére is.

A három tanulmány közül az első az izraelita közösség helyi megtelepülésével, egyházszerzetével és lélekszámának alakulásával foglalkozik, a tematikát pedig 1849-ig tárja elénk. Forrásbázisát tekintve alapvetően zsidóösszeírásokra, egyházi sematizmusokra és korabeli statisztikai munkákra támaszkodik. A forrásokban szereplő személynevek segítségével igyekszik feltárni a közösség kontinuitását és annak családi hálózatát. A tanulmány több további kutatást alapozhat meg, elsősorban a társadalomtörténet területén. Lehetőséget teremt topográfiai, foglalkozásszerkezeti és egyéb hasonló feldolgozások elvégzésére.

A második tanulmány a nemzetőrség 1848–49-es helyi szervezésével foglalkozik, és társadalomtörténeti szempontokat vizsgál. Abból az alapfeltevésből indul ki, hogy a nemzetőr-összeírások tulajdonképpen egy gazdaságilag többé-kevésbé meghatározható népeséget érintettek, így alkalmasak ezen csoport vagyoni helyzetének a megvilágítására és a helyi társadalom egészével kapcsolatos további következtetések levonására. Ezen túl a nemzetőrlétszámokból nagyobb összefüggések is levonhatóak, azok országos vagy regionális összehasonlításával a település gazdasági/társadalmi súlyának a megítélésében is fontos szerepük lehet.

A harmadik tanulmány a berettyóújfalui központú választókerület dualizmus kori képviselőinek több szempontú elemzését végzi el. Megvilágítja a képviselők pártállását, lokális viszonyaikat, kapcsolati hálójukat, iskolai végzettségeiket, foglalkozásszerkezetüket, és mindezeket regionális és országos összefüggésben dolgozza fel. A jelzett tematika kutatásában történettudományi módszerek mellett politológiai és szociológiai módszerek is hasznosulnak. A tanulmány végén a képviselők szócikkszerű életrajzi összefoglalója is helyet kap.

A függelékeket tartalmazó részben Berettyóújfalu és Berettyószentmárton 19. századi történetére vonatkozó 7 forrás teljes egészében, vagy a településekre vonatkozó részletben való közlése valósul meg, szerkesztett adattár formában. A források mindegyike a Magyar Nemzeti Levéltár állományából származik. A nyomtatásban elsőként megjelenő összeírások ugyan a kutatók egy szűk körében már korábban is ismertek voltak, és néhány tudományos munka alapjául szolgáltak, azonban úgy véljük, hogy közreadva további felhasználásukra is számíthatunk.

MEZEI MILÁN

A BERETTYÓÚJFALUI ZSIDÓ KÖZÖSSÉG KIALAKULÁSÁNAK TÖRTÉNETE. DEMOGRÁFIAI VISZONYOK A 19. SZÁZAD KÖZEPÉIG (1746–1849)

Joggal merülhet fel a helytörténetírással szemben az a sarkalatos kérdés, hogyan beszélhető el egy – egykor virágzó, de mára teljesen eltűnt – közösség története oly módon, hogy azt magukénak érezzék az olvasók, egyszersmind hiteles narratívát adjon a berettyóújfalui zsidóság múltjáról? Ebből a szempontból nincs könnyű helyzetben a (hely)történész, mivel rögtön szembesülnie kell azzal, hogy viszonylag kevés forrás áll rendelkezésére, amely a hazai zsidó népesség megtelepülésére vonatkozik, ráadásul a helyi szakirodalomban csupán sematikus összefoglalásokkal találkozhatunk. Az 1981-es településtörténeti monográfiában a szerzők csak elvétve tettek említést a helybeli zsidóság történetéről; e tekintetben kivételt talán csak Kováts Zoltán demográfiai és Dankó Imre gazdaságtörténeti tanulmányai képeznek, amelyek hasznos adalékkal szolgálnak az itt élt izraelitákról.¹ A helytörténetírás következő mérföldköve a 2001-ben Neshher Dávid és Gerő Zsuzsa által szerkesztett Berettyóújfalú és környéke zsidóságának emlékkönyvének megjelenése volt, amelyet az Izraelben élő, Berettyóújfaluból elszármazott zsidók egyesülete adott közre.² Vitathatatlan, hogy ez a könyv máig hatóan, nagymértékben meghatározza a zsidókról vallott kollektív tudásunkat,

---

¹ Kováts 1981. 175–177.; Dankó 1981. 326–335.

² Neshher – Gerő 2001. Neshher Dávid, eredeti nevén Ács András, Ács (Adler) József (1904–1979) berettyóújfalui nyomdatulajdonos, nyomdász fiaként született. Neve szorososan egybeforr az általa szerkesztett és kiadott könyvvel. Az 1954-től Izraelben működő Berettyóújfalú-Derecske és Környéke Egyesület egyik alapítója és sokáig elnöke a szintén berettyóújfalui származású Liebshtein Sándor volt.

mivel a témával foglalkozó kutatók számára elsődlegesen Neshet Dávid mindössze 6 oldalas összegzése jelenti a kiindulópontot.³ Az ezirányú kutatások területén tapasztalható csekély érdeklődésnek köszönhetően, az elmúlt bő 20 évben nem sikerült a településtörténeti szakirodalomnak meghaladni az eddig felhalmozott ismereteket. Az egyéb, felhasználható irodalom számbavételekor érdemes megemlítenünk a Hajdú-Bihar megye zsidóságának történetét feldolgozó Halmos Sándort, aki 2003-ban megjelentett munkájában 2 oldalban summázta a berettyóújfalvai izraelita hitközség történetét a kezdetektől a hitközség megszűnéséig.⁴ Ugyancsak haszonnal forgatható a MNL Hajdú-Bihar Vármegyei Levéltára forráskiadványa, amelyben válogatott, 18–20. századi zsidó összeírásokat, népszámlálásokat, határozatokat és dokumentumokat találhatunk.⁵

Jelen rövid tanulmányunkban az egykor Berettyóújfaluban és Berettyószentmártonban élt zsidó népesség történeti gyökereit kutatjuk. Nem célunk egy teljes, mindenre kiterjedő zsidótörténet írása, ehelyett inkább a helyi izraelita közösség kialakulásának történetiségét boncolgatjuk a kezdetektől, azaz a településen való megjelenésüktől a 19. század közepéig, 1849-ig. Erről az időszakról mindezidáig kevés szó esett, így a rendelkezésre álló levéltári források felhasználásával a helybeli zsidóság demográfiai helyzetének felvázolására törekszünk.

A közösség történetének elbeszélését egy látszólag egyszerűnek tűnő kérdésfelvetéssel kell indítanunk; tudniillik mikor érkeztek az első zsidók a településre? Mielőtt erre a kérdésre megpróbálnánk valamiféle választ találni, ajánlatos a vizsgálódásunkat kicsit távolabbról kezdeni. A történeti előzmények a 18. század elejére nyúlnak vissza. Az uralkodók, III. Károly és Mária Terézia parancsára 1725 és 1748 között négy országos zsidóösszeírást (*Conscriptio Judaeorum*) hajtottak végre Magyarországon. 1725. július 9-én a Helytartótanács körrendelet formájában felszólította a vármegyéket és a városokat, hogy vegyék lajstromba a fennhatóságuk alá eső területeken élt zsidókat, azonban az 1727. február 6-ai keltezéssel felterjesztett Bihar vármegyei összeírás csak Nagyváradon tüntetett fel izraelitákat.⁶ Ezen aligha lehet meglepődni, hiszen 1722-ben már 20-nál több

³ Neshet 2001. 14–18.

⁴ Halmos 2003. 33–35.

⁵ Radics 1997. 9–31.

⁶ Grünvald – Scheiber 1963. 27.

zsidó család élt Váradon, akik megalapították az első hitközséget.⁷ 1735-ben a király újabb leiratban utasította a törvényhatóságokat a zsidó lakosok számbavételére, és így 1735–1738 között sor került a második országos zsidóösszeírássra. A számok beszédesek: 31 vármegyében összesen 11 621 zsidót mutattak ki; Biharban viszont csak 77 főt találtak az összeírók. Ekkoriban Nagyváradon és a hozzátartozó Peceszlősen 66, Nyíraczádon 5, Hajdúsámsonban pedig 6 mózeshitű személy élt.⁸ Időközben az osztrák örökösödési háború (1740–1748) miatt pénzügyi gondokkal küszködő Mária Terézia királynőnek kapóra jött, hogy a magyar zsidóság létszáma megnőtt, ugyanis a zsidók által fizetett türelmi adót (*taxa tolerantialis* vagy *Malke-Geld*) 1743-ban rendeletileg rendkívüli hadiadóvá (*subsídium*) formálta. Kezdetben családonként 6 forintot, majd 1746-tól – miután fejadóra módosították – fejenként 2 forintot kellett fizetniük a királyi kincstárba. A türelmi adó beszéde indokolta a harmadik országos zsidóösszeírást 1743–1745 között, amelyet Biharban nem hajtottak végre. A megyei előljárók 1745. február 10-ei jelentésükben azzal védekeztek, hogy a zsidók állandó vándorlása miatt nem tudták elvégezni az összeírást. Mindazonáltal Grünvald Fülöp és Scheiber Sándor kutatásai szerint 1748-ban mégis 252 személytől szedték be a kivetett „Malke-Geldet”, ami a bihari zsidóság jelenlétéről tanúskodik.⁹

Nos, az első biztos adatunk pont ebből az időből, az 1740-es évekből származik. 1746 decemberében ugyanis Bihar vármegye végrehajtotta a türelmi adó kivetéséhez szükséges zsidóösszeírást. Az összeírók a belényesi járásban 14, az érmelléki járásban 45, a sárréti járásban 86, a váradi járásban 107 zsidó lakost találtak, azaz ez idő tájt a zsidó népesség létszáma 252 főt tett ki.¹⁰ A herceg Esterházyak derecskei uradalmához tartozó Berettyóújfalú mezővárosában Manasses/Manasse Dávid izraelita árendátor (haszonbérlet) nevére bukkanunk, akit feleségével, két lányával és egy rokonával együtt a jobbágyi szolgáltatások alól felmentett libertinusok között vettek számba. Persze ebből az egyetlen adatból még nem lehet messzemenő következtetéseket levonni, mivel Manasse vélhetően csak rövid ideig tartózkodott a településen. A földesúri korcsmát, boltot és

⁷ Ullmann 1901. 440.

⁸ Ember 1963. 256–259.

⁹ Grünvald – Scheiber 1963. 27.; Ember 1963. 75.

¹⁰ MNL HBVL IV.1.b 40. d. 1747. Fasc. I. No. 30.

mészárszéket 1753-tól már görög kereskedők bérelték; vagyis az első, nevesített „zsidóknak” szép csendben továbbállt. Sajnálatos módon sorsának későbbi alakulásáról nem rendelkezünk információval.¹¹

Általánosságban elmondható, hogy a zsidóság a 18. században több hullámban, különböző régiókból – Lengyelország, Oroszország, Morvaország és Ausztria felől – érkezett Magyarországra. A társadalmi-jogi keretek miatt a városokból, főként a szabad királyi és bányavárosokból kiszorított vagy kitiltott zsidók többnyire a földesurak birtokain telepedtek le, így az uradalmakra, mezővárosokba és falvakba költözött izraeliták fontos szerepet játszottak a mezőgazdasági árukereskedelem lebonyolításában. A családfők főleg házalókereskedelemmel, szállítással, gabona-, bor- és állatértékesítéssel, nyersbőrök adásvételével, regálé- és haszonbérlettel foglalkoztak. Az uradalmi, közbirtokosi korcsmákat, boltokat, mészárszékeket elsősorban zsidó és görög kereskedők árendálták.¹²

Nem történt ez másképp Berettyóújfaluban sem, ahol 1745-től ténylegesen is a herceg Esterházyak voltak az urak. A földesúri joghatóság alatt álló mezőváros kedvező lehetőséget nyújtott a görög és izraelita kereskedők megtelepedésére, mivelhogy az Esterházyak előszeretettel adták árendába a regáléjogukat.¹³ Ugyanakkor a Berettyó bal partján fekvő kuriális községben, Berettyószentmártonban vélhetően a helyi közbirtokosság ösztönzésére jelentek meg az első mőzeshitűek. Az 1784–1785-ös népszámláláskor felekezeteket nem vettek figyelembe, csak a zsidókat kezelték külön, mert őket a kormányzat mentesítette a katonáskodás alól, viszont zsidó lakosokat egyik településen sem találtak.¹⁴ 14 év elteltével megváltozott a helyzet. Egy 1798–1799-ben készített összeírás szerint a Sárréti járásban összesen 251 fő zsidó élt, akik közül 1 házaspár 1 fiú- és 1 leánygyermekkel Berettyóújfaluban, 2 házaspár pedig 3 fiú- és 5 leánygyermekkel Berettyószentmártonban; vagyis Berettyóújfaluban 4, Berettyószentmártonban 12 izraelita személyt találtak az összeírók.¹⁵ Ez az újabb adat azonban felveti a kérdést, hogy

¹¹ MNL HBVL IV.1.b 40. d. 1747. Fasc. I. No. 30.; MNL HBVL IV.1.a 10. k. (1746) p. 519.; Orosz 1981. 260.

¹² Venetianer 1986. 64–71.

¹³ Orosz 1981. 260–261.

¹⁴ Halmos 2003. 33.

¹⁵ MNL OL C 55 1800. F. 1. p. 268.; Az Országos Levéltár C 55-ös fondjában található összeírásokat az MNL OL X 10872. MF 53342. számú mikrofilmjének digitalizált változatán tekintettük meg.

miképp viszonyuljunk Kertész János 1938-as megállapításához, – amelyet azóta számos szerző átvett – tudniillik, hogy a zsidóság jelenlétéről az első biztos adat 1807-ből való. „Az izraelita egyház is igen népes, melynek első adatai 1807-ből datálód-
nak, ugyanis szentegylete ekkor alakult és ekkor már 15 tagú vezetősége volt, tehát a zsidóság
akkor már legalább száz tagot számlált” – fogalmazott Kertész.¹⁶ Nos, a 100 főre be-
csült zsidó lakosság nyilván túlzás, ami korrigálásra szorul. Ebben segítségünkre
lehet egy 1811. november 26-ai dátummal keltezett türelmi adó összeírás, ami a
Helytartótanács kebelében működő Zsidóügyi osztály (*Departamentum judaeorum*)
iratanyagai között maradt fenn. A kimutatásból világosan kiderül, hogy Berettyó-
újfaluban 9 családfő háztartásában összesen 39, Berettyószentmártonban pedig
3 családfő háztartásában összesen 11 zsidó személy lakott.¹⁷ A számok tehát ön-
magukért beszélnek: a két település izraelita összlakossága (50 fő) csupán a fele a
Kertész által becsültnek.

Ezen a ponton ki kell térnünk a hitközség alapításának mozzanatára. Áltá-
lánosságban elmondható, hogy a zsidó vallásos élet kerete mindig és minden-
hol a közösség (*kehila, kile*) volt, amely a 19. század közepéig nem csak vallá-
si, hanem közigazgatási egységet is jelentett önálló bíraskodással, adószedéssel,
saját szociális és oktatási rendszerrel. Egy hitközség megalakulása tradicionáli-
san együtt járt a temetkezési vagy szent egylet (*Hevra Kadisa*) és a vallási bíróság
(*bét din*) létrehozásával. A halottaknál előírt szokásos szertartásokat (imádkozás,
halottmosdatás, öltöztetés) és a temetők gondozását a szent egylet végezte. Az
izraeliták között felmerülő vitás kérdések elbírálásában a legalább 3 tagú vallási
bíróság volt az illetékes, az igazságszolgáltatást pedig a vallási bíró (*dajjan*) fel-
ügyelte. A zsidó közösségek élén a hitélet vezetője, a rabbi (*rebbe*) és az admi-
nisztratív ügyek intézője, a hitközségi elnök (*ros bakal, rasekol*) állt. Az utóbbi
munkáját a páratlan számú előjáróság (*alufé bakahal*) segítette, melynek tagjait
meghatározott időközönként a közösség szavazati joggal rendelkező adófizetői

---

Az összeírásban 12 település vagy lakott pusztá neve szerepel, amelyen a 251 fős zsidó lakosság a következőképpen oszlott meg: Sámsonban (a mai Hajdúsámsonban) 87, Monostorpályiban 36, Vértesen (a mai Létavértesen) 25, Boldogasszonyfalva pusztán (Debrecen határában) 21, Váncsodon 19, Biharnagybajomban 17, Berettyószentmártonban (ma Berettyóújfalú) 12, Dancsházán 11, Hosszúpályiban 8, Esztáron 6, Bihartordán 5, Berettyóújfaluban 4 fő élt ekkoriban.

¹⁶ Kertész 1938. 454.

¹⁷ MNL OL C 55 1812. F. 1. p. 6.

választották meg. Ilyen választott tisztségviselőknek számítottak a pénztárnok (*gabba*), a kántor (*hazzan*), a gyerekek elemi oktatásáért felelős tanító (*melamed*), a templomszolga vagy egyházfi (*samesz*), a fiúgyerekek körülmetélését végző metező (*móbel*), illetve az állatokat a vallási előírásoknak megfelelően levágó sakter. A zsidó közösségi élet szellemi és fizikai központja egyértelműen az imahely volt. A népesebb, módosabb közösségek többnyire zsinagógát (*bét keszenet*) építettek maguknak, azonban egy-egy imaház vagy imaszoba szinte minden olyan településen létezett, ahol rendelkezésre állt a *minjen*, azaz a közösségi imákhoz legalább 10 felnőtt – 13. életévét betöltött – férfi gyűlt össze. A zsinagógán kívül a hitközségek különféle intézményeket is fenntartottak, úgymint az alapfokú zsidó iskolát (*héder*), a rituális fürdőt (*mikve*) és a kóser mészárszéket.¹⁸

Miután röviden áttekintettük a zsidó közösségek hagyományos önszerveződési folyamatát, térjünk vissza a berettyóújfalui hitközség alapításának történetéhez. Kertész az eseményt 1807-re datálta, amelyet később Neshet és Halmos is átvett.¹⁹ Sőt, Neshet Dávid még a 15 fős hitközségi elöljáróság alapító tagjainak családneveit is közölte: „*Áron, Asztalos, Blaszt, Brael, Brón, Datner, Dávid, Farkas, Feldman, Fiser, Fredents, Frenkel, Friedman, Gács*”.²⁰ Érdemes ezt a felsorolást összevetni az 1811-es összeíráson szereplő nevekkal (1. sz. melléklet). Fényes Antal főszolgabíró közreműködésével 1811-ben Berettyóújfaluban Áron Ábrahám, Egri Sámuel, Nagy Mózes, Márton Sámuel, Gyémánt Simon, Dávid Sámuel, Nagy Ferenc, Márton Izsák és Jákob Ábrahám; Berettyószentmártonban pedig Áron Ábrahám, Asztalos József és Farkas Izsák nevét írták össze.²¹ Az összehasonlítás eredményeképpen kijelenthetjük, hogy az Áron, az Asztalos, a Dávid és a Farkas családok bizonyosan a hitközség alapítói közé tartoztak. Némi fejtörést okozhat, hogy Neshet szerint az első zsidó templomot 1790-ben építették, míg a hitközséget csak 1807-ben alapították.²²

¹⁸ A téma részletesebb leírását ld. Katz 2005. 1–100.; Komoróczy 2012. 1–77.

¹⁹ Kertész 1938. 454.; Neshet 2001. 14.; Halmos 2003. 34.

²⁰ Neshet 2001. 14.

²¹ MNL OL C 55 1812. F. 1. p. 6.; A vezetékneveket egységesítettük, a keresztnéveket mai helyesírás alapján adjuk közre, a forrásban lévő eredeti vezetéknevekkel kapcsolatban ld. a 39. lábjegyzetet.

²² Neshet 2001. 15. Neshet szerint az első zsidó templomot 1790-ben építették és 1840 és 1866 között tatarozták, majd 1903-ban lebontották és helyére építették az új, jelenleg is álló zsinagógát.

Figyelembe véve az 1798–1799-es összeírást, felmerül a kérdés, hogyan építettett templomot 1790-ben a helybeli zsidó lakosság, ha a két településen 1799-ben mindössze 3 család (összesen 16 fő) élt?

10 évvel később, 1821. szeptember 20-án a vármegyei tisztviselők újabb zsidóösszeírást hajtottak végre, ami az izraelita népesség nagyarányú növekedését mutatta ki: Berettyószentmártonban 4 családban 20 főt, Berettyóújfaluban 20 családban 110 főt vettek lajstromba. Jól látható, hogy Berettyóújfaluban a zsidó lakosság több mint a duplájára nőtt. Ferenc Mózes, Nagy Márton, Gyémánt József és Bernát Izsák nevét Berettyószentmártonban; Jákob Ábrahám, Jákob Márton, Áron Ábrahám, Nagy Ferenc, Egri Sámuel, Áron Jákob, Nagy Mózes, Egri Farkas, S. Tenthal Ádám, Dávid Márton, Berek Lázár, Asztalos Sámuel, Asztalos József, Frid Ferenc, Dávid Sámuel, Márton József és Áron Simon nevét Berettyóújfaluban tüntették fel (lásd 2. sz. melléklet). A névanyagot megvizsgálva, arra a következtetésre juthatunk, hogy az Egri, az Áron, a Nagy, a Márton, a Gyémánt, a Dávid, az Asztalos és a Jákob családnevek már az 1811-es összeírásban is szerepeltek, tehát ezek a családok ténylegesen megtelepedtek a mezővárosban és a kuriális községben.²³

A zsidó népesség meghatározásához segítségül hívhatjuk az 1827. évi VII. tc. által az adórendszer átalakítása miatt elrendelt összeírás eredményeit. Az összeírás során az adózó neve mellett feltüntették annak 18 és 60 év közötti családtagját is, akivel együtt élt. Emellett fény derül a lakosság foglalkozására, a rovatokban feltüntették a jobbágyokat, polgárokat, zselléreket, iparosokat, kézműveseket és a zsidókat. Az 1828-ban végrehajtott összeírás Berettyóújfaluban 11, Berettyószentmártonban 2 izraelita családfőt talált. Berettyóújfaluban Nagy Lajos, Jákob Áron, Rozinger Simon, Bernát Farkas, Hersán Jákob, Gyémánt Simon, Kalmár József, Izsák Gergely, Egri Mózes, Kis Mózes és Ványa Mózes nevére bukkanhatunk, Berettyószentmártonból viszont csak Kelner Izsák és Salamon Mózes nevét jegyezték fel.²⁴ Ahogy már megszokhattuk, a Nagy, a Jákob, a Bernát, a Gyémánt,

²³ MNL OL C 55 1812. F. 1. p. 6.; MNL OL C 55 1821. F. 1. p. 488.; A vezetékneveket egységesítettük, a keresztnéveket mai helyesírás alapján adjuk közre, a forrásban lévő eredeti vezetéknevekkel kapcsolatban ld. a 40. lábjegyzetet.

²⁴ Az 1828-as összeírás adatai elérhetőek a Magyar Nemzeti Levéltár adatbázis-gyűjtő felületén, az <https://adatbazisokonline.mnl.gov.hu/adatbazis/az-1828-cvi-orszagos-osszeiras> oldalon.

az Egri és a Kis családnevek most is rendre előkerülnek. Meg kell jegyeznünk, hogy a korabeli zsidó lakosság létszámának nagyságára vonatkozóan eltérő adatokkal rendelkezünk. Az 1827-es egyházi schematizmus szerint Berettyóújfaluban 91, Berettyószentmártonban 7 mőzeshitű személy élt; ugyanakkor Nagy Lajos statisztikai adatai alapján 1828-ban Berettyóújfaluban 81, Berettyószentmártonban 9 zsidó lakott. Persze Nagy művének megbízhatóságával kapcsolatban komoly kételyek merültek fel a történeti demográfia kutatói körében, ezért a benne szereplő népességszámokat kritikával kell kezelnünk.²⁵ A vármegye által készített 1829–30. évi dikális összeírásban Berettyóújfaluban 8 családfőt, Egri Sámuel és Farkast, Nagy Ferencet és Mózes, Márton Ferencet, Márton Jákobnét, Kis Ábrahámot és Gyémánt Áront jegyezték fel. Ugyanekkor Berettyószentmártonban három családfőt írtak össze, Nagy Mártont és Jónást, valamint Bernát „sidó” nevét.²⁶

Szerencsénkre az 1840-es évekből 4 zsidóösszeírás maradt fenn, amit jól használhatunk a Sárreți járás zsidóságának vizsgálatakor. Az 1840-es és az 1842–1843-as zsidóösszeírásra a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában, a Helytartótanács Zsidóügyi osztályának Bihar vármegyére vonatkozó iratai között bukkantunk rá.²⁷ Tudomásunk szerint ezek az összeírások csak ebben az állagban fellelhetők, a Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú–Bihar Vármegyei Levéltárában nem találhatóak erről készült másolatok vagy piszkozatok. Úgy tűnik, hogy ebben az esetben a vármegyei tisztikar az eredeti összeírásokat küldte el a Zsidóügyi Osztálynak. Az 1844-es és 1846-os zsidóösszeírás eredeti íveit a megyei levéltár őrzi. Sőt az 1844-es konszkripció nyomtatott formában is elérhető, ugyanis szerepel a levéltár forráskiadványában.²⁸ Az összeírások tulajdonképpen egy kaptafára készültek, mindegyiket Miskolczy Károly főszolgabíró állította össze. A rovatok feltüntetik a különböző családtagokat (feleség, fiú-és lánygyermek, testvérek, atyafik), a zsidó és keresztény szolgálkat, illetve a foglalkozási és jövedelmi adatokat. Így nincs más dolgunk, minthogy sorra vegyük ezt a 4 „adatgazdag” táblázatot.

²⁵ Nagy 1828. 93.; 98.

²⁶ MNL HBVL IV.4.a 10. d. fol. 89. Zsidó összeírások. 1829–30-as dikális összeírás, Berettyóújfalú, Berettyószentmárton

²⁷ MNL OL C 55 1840. F. 1. p. 27.; MNL OL C 55 1842. F. 1. p. 53.

²⁸ Radics 1997. 132–160.

1840-ben, Berettyóújfaluban 28 zsidó családfő élt, ezekből 4 családanya volt, akik özvegyként tartották el családjukat, az izraelita összlakosság pedig 131 főt tett ki. Ha a foglalkozási ágakat vizsgáljuk, úgy találjuk, hogy 17-en kisebb kereskedést, 6-an házalást folytattak, illetve 1 személy valamilyen mesterséget űzött (lásd 3. sz. melléklet). Ráadásul 26 családfőt haszonbérliként is feltüntettek a foglalkozása mellett. A családi bevételek és kiadások mérlege tekintetében a legtöbb kiadása Rozinger Simonnak volt, aki évente 60 forintot költött el, bár az igazsághoz hozzá tartozik, hogy ő spórolt a legtöbbet, 75 forintot sikerült félretennie. A legszerényebbek közé 3 özvegy családanya, Egri Sámuelné, Hersánné és Bermánné tartozott, akik évenként csupán 8 forintot költöttek és ugyanannyit, 8 forintot takarítottak meg. A zsidóknál keresztény cselédek szolgáltak, a táblázat szerint 2 szolga és 12 szolgáló állt valamilyen alkalmazásban izraelita háztartásnál. A folyó túlszertáján, Berettyószentmártonban mindössze 5 családfő, összesen 19 fő lakott, akik közül hárman kisebb kereskedéssel és ketten házalással, valamint haszonbérlettel foglalkoztak. Legtöbb kiadással és megtakarítással Nagy Márton és Naftali József büszkélkedhetett, az előbbi 60 és 70, az utóbbi pedig 60 és 65 forintot költött, illetve spórolt meg évente. Keresztény szolgálója a községben egyedül csak Nagy Mártonnak volt.²⁹

Az 1842–1843-as zsidóösszeírás lehetőséget biztosít arra, hogy nyomon követhessük, miképp változott meg a helyzet az 1840-es esztendőhöz képest (lásd 4. sz. melléklet). Ez idő tájt 27 családfő, és összesen 124 személy alkotta Berettyóújfalui zsidó lakosságát, vagyis némi fogyatkozás (elhalálozás vagy elköltözés) mutatkozik. Főként a foglalkozások terén tapasztalhatunk nagyobb változást: csökkent a kisebb kereskedést folytatók száma, 17 helyett már csak 3 kalmárt találunk a településen, miközben a házaló tevékenységet végzők száma 6-ról 11-re nőtt; sőt, 9 személy csak kisebb haszonbérlettel foglalkozott, a mesteremberek száma pedig 1-ről 4-re emelkedett. A cselédség számaránya alig változott, 5 szolga és 10 szolgáló teljesített szolgálatot zsidóknál, közülük csak 2 zsidó szolgált más zsidó gazdát, a többi mind keresztény volt. A legtöbb kiadással ismét Rozinger Simon rendelkezett, immáron 100 forintot költött és alig 20 forintot spórolt évente,

²⁹ MNL OL C 55 1840. F. 1. p. 27.; A vezetékneveket egységesítettük, a keresztnéveket mai helyesírás alapján adjuk közre, a forrásban lévő eredeti vezetéknevekkel kapcsolatban ld. a 41. lábjegyzetet.

miközben Gács Mózes, Miliczter Jeremiás és Nagy Lajos tizedannyit költekezett. Berettyószentmárton zsidó lakossága rendkívüli módon, szinte ugrásszerűen megnövekedett, 10 családot és 57 főt írtak össze a községben. Foglalkozásukra nézvést 2 kisebb kereskedő, 2 házaló, 5 kisebb haszonbérelő és 1 szekeres gazdagította a helyi társadalmat. Mindössze 3 keresztény szolgáló dolgozott zsidó személynél. A legmagasabb kiadást Jákob Sámuel könyvelhette el, aki 300 forintot költött, és 100 forintot takarított meg magának. A legszerényebben Egri Mózes élt, aki 50 forintot adott ki évente, igaz félretenni sem tudott semmit.³⁰

Szembetűnő, hogy a következő évben, 1844-ben Berettyóújfalu zsidó népessége jelentősen megcsappant, 21 családfő, összesen 90 fő lakott a mezővárosban (lásd 5. sz. melléklet). A foglalkozási ráta a következőképpen alakult: 9 kisebb kereskedő, 9 kisebb haszonbérelő, 3 házaló és 1 mesterember tevékenykedett a településen, akik 1 zsidó és 2 keresztény szolgát, valamint 14 keresztény szolgálót foglalkoztattak. A kiadási és spórolási listát ismét Rozinger Simon vezette 250 és 50 forint költekezéssel, illetve megtakarítással. A legkevesebbet, 60 forintot Sári Izrael, Farkas József és Fein Ignác költötte. Berettyószentmártonban is visszaesést tapasztalhatunk: 9 családban 45 fő izraelita élt. Ezek közül 4-en házalással, 5-en kisebb haszonbérléssel foglalkoztak. A faluban 4 zsidó 1-1 keresztény szolgát tartott alkalmazásban. Időközben Jákob Sámuel visszaszorult a második helyre, a legtöbbet, 300 forintot Naftali József költötte, viszont spórolt pénzzel sem ő, sem más nem rendelkezett.³¹

Az utolsó összeírást 1846-ban hajtották végre (lásd 6. sz. melléklet). A berettyóújfalui zsidó közösség létszáma tovább csökkent, 22 családban csupán 79 fő élt. A kisebb haszonbérléssel foglalkozók száma időközben 9-ről 12-re szaporodott, míg a kisebb kereskedést űzők száma csökkent, 9-ről 7-re; egyedül a házalók aránya nem változott, ők továbbra is 3-an voltak Berettyóújfaluban. 3 keresztény szolga, 1 izraelita és 14 keresztény szolgáló cselédeskedett zsidóknál. Rozinger Simon kiadása megduplázódott, már 500 forintot költött évente, miközben

³⁰ MNL OL C 55 1842. F. 1. p. 53.; A vezetékneveket egységesítettük, a keresztneveket mai helyesírás alapján adjuk közre, a forrásban lévő eredeti vezetéknevekkel kapcsolatban ld. a 42. lábjegyzetet.

³¹ Radics 1997. 142–144.; 157–158.; A vezetékneveket egységesítettük, a keresztneveket mai helyesírás alapján adjuk közre, a forrásban lévő eredeti vezetéknevekkel kapcsolatban ld. a 43. lábjegyzetet.

Farkas József és Miliczter Jeremiás csak az 1/25-öd részét, 20 forintot. Ugyan-
ebben az időben, Berettyószentmártonban 8 család és 48 fő lakott, vagyis mini-
málisan növekedett a zsidó népesség aránya. 5 kisebb kereskedő és 3 házaló te-
vékenykedett a községben, akik 4 keresztény szolgálot foglalkoztattak. A legtöbb
költséget Nagy Lajos számlázhatta el, 90 forintot, ellenben Speizer Mihály 20
forintot költekezett az 1845-ös esztendőben.³²

Mint láhattuk, a zsidó népesség letelepedési folyamatának vizsgálata során a
kutató kénytelen-kelletlen a rendelkezésre álló zsidóösszeírásokra hagyatkozni ki-
indulóponként. Persze nem mondhatunk le arról a kutatói meggyőződésünkről,
hogy más források bevonásával esetleg árnyalhatjuk az ekképp kialakult történeti
narratívát. Berettyóújfalun esetében, szerencsénkre fennmaradt egy 1846-ban ké-
szített – vagyis az 1846-os zsidóösszeírás évéből származó – házösszeírás, ame-
lyet témánk szempontjából felhasználhatunk. Az összeírást áttanulmányozva
megdöbbenve tapasztalhatjuk, hogy abban izraelita felekezethez tartozó személy-
névre alig bukkanunk. Mindössze öt névről feltételezhetjük, hogy zsidó személyt
takar. A 87. házsorszám alatt, Sz. Balog András házában lakó Nagy Ábrahám; a 91.
házsorszám alatt, Guja Jánosnál lakó Nagy Benjámint; a 327. házsorszám alatt saját
házzal bíró Márton Ferenc árendás; a 351. házsorszám alatt összeírt Potyok István
házában lakó Salhazel Márton és a 633. házsorszám alatt saját lakóházzal rendelkező
Nagy Benjámint tekinthetjük izraelitának.³³ A két összeírást összevetve, a névanya-
got vizsgálva, megállapíthatjuk, hogy csak Nagy Ábrahám, illetve Márton Ferenc
kapcsán beszélhetünk egyezésről. Igaz, Márton Ferenc helyett özvegye, Márton
Ferencné szerepel az 1846-os zsidóösszeírásban, – vélhetően férje 1844–1846
között elhalálozott – azonban Márton Ferenc neve szerepel az 1844-es listán, így
beazonosíthatóvá vált a családnév.

Érdeemes a családneveket jobban megvizsgálni. Az 1811–1846 közötti időben
az összeírásokban a Nagy, a Farkas, az Áron és a Silye családnevek fordulnak
elő a legnagyobb számmal. Az Asztalos, Dávid, Egri, Hersán, Jákob, Márton,
Miliczter és Rozinger családok szintén gyakran szerepelnek, így ezek a családok

---

³² MNL HBVL IV.4.a 10. d. fol. 223–224. Zsidó összeírások. 1846. évi összeírás, Berettyóújfalun,
Berettyószentmárton; A vezetékneveket egységesítettük, a keresztnéveket mai helyesírás alapján
adjuk közre, a forrásban lévő eredeti vezetéknevekkel kapcsolatban ld. a 44. lábjegyzetet.

³³ MNL HBVL V.612.a 2. d. 1846. évi összeírás, Berettyóújfalun. (Ld 1. sz. függelék a kötet végén.)

a helyi zsidó közösség oszlopos tagjainak tekinthetőek. Sőt, az azonos családnevet viselő egyének esetében feltételezhetjük a személyek közötti közeli (apa-fiú, testvér) vagy távoli rokonságot. Gondoljunk csak az összeírásokban gyakran előforduló Nagy, Farkas, Silye, Rozinger, illetve Márton vezetékeknekre (lásd 1.; 2. kimutatást, illetve a 3. diagramot).

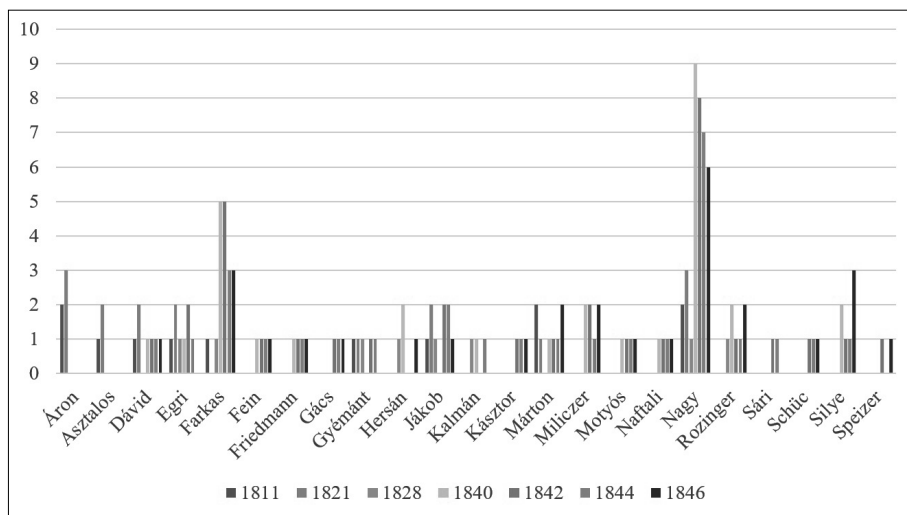
1. Kimutatás a berettyóújfalui zsidó családnevek gyakoriságáról 1811 és 1846 között

Családnév	1811	1821	1828	1840	1842	1844	1846
Áron	1	3					
Asztalos		2					
Berek		1					
Berman				1			
Dávid	1	2		1	1	1	1
Egri	1	2	1	1	1		
Farkas			1	5	5	3	3
Fein				1	1	1	1
Frid		1					
Friedmann				1	1	1	1
Gács					1	1	1
Glück					1		
Grószmann				1			
Gyémánt	1		1				
Hersán			1	2			1
Izrael							1
Izsák			1				
Jákob	1	2	1		1	2	

Családnév	1811	1821	1828	1840	1842	1844	1846
Kalmán			1	1		1	
Kis			1				
Kohn					1		
Lőrinc						1	
Márton	2	1		1	1	1	2
Miliczner				2	2	1	2
Motyós				1	1	1	1
Nagy	2	2	1	5	4	3	2
Rosenfeld					1		
Rozinger			1	2	1	1	2
Sári					1	1	
Schüc					1	1	1
Silye				2	1	1	3
S. Thental		1					
Szabó				1			
Ványa			1				
Veisz					1		

2. Kimutatás a berettyószentmártoni zsidó családnevek gyakoriságáról 1811 és 1846 között

Családnév	1811	1821	1828	1840	1842	1844	1846
Áron	1						
Asztalos	1						
Bernát		1					
Egri					1	1	
Farkas	1						
Ferenc		1					
Gyémánt		1			1	1	
Jákob					1		1
Kásztor					1	1	1
Kelner			1				
Naftali				1	1	1	1
Nagy		1		4	4	4	4
Salamon			1				
Speizer					1		1

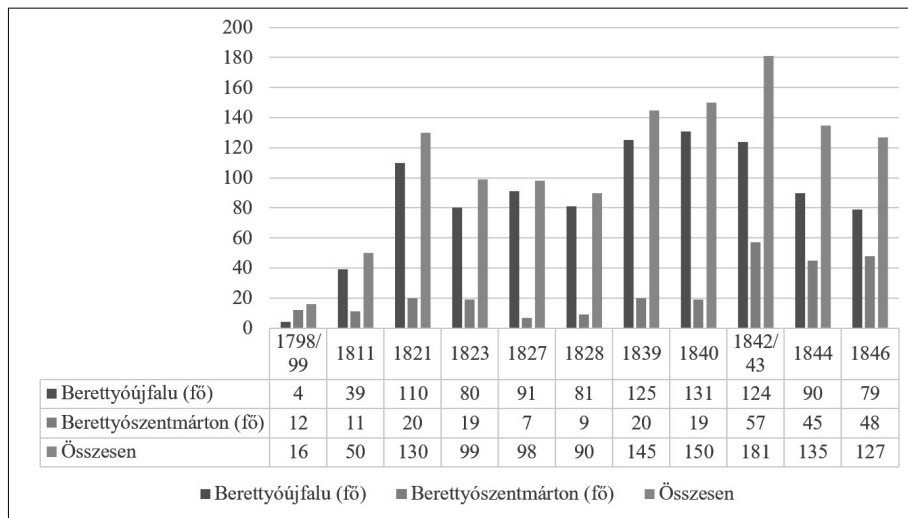

3. A leggyakoribb zsidó családnevek Berettyóújfaluban és Berettyószentmártonban összesen 1811 és 1846 között³⁴

A 4–5. táblázatban a zsidó közösség 1798–1846 közötti demográfiai adatait rögzítettük, hogy ezzel is szemléltessük a népességmozgást Berettyóújfaluban és Berettyószentmártonban. Az 1798–1821 közötti időszakot vizsgálva Berettyószentmártonban lassú növekedést tapasztalhatunk az izraelita népesség körében, míg ugyanekkor Berettyóújfaluban egy népességrobbanás történik, hiszen 1811-től 1821-ig, 10 év alatt a zsidó lakosság száma majdnem megháromszorozódott, 39-ről 110-re emelkedett. 1821–1828 között mindkét településen nagyarányú népességfogyás jelentkezett, Berettyószentmártonban majdnem felére, 19-ről 9-re; Berettyóújfaluban pedig 110-ről 81-re csökkent a mózes-hitűek száma. 1828-tól 1840-ig újból népességnövekedést figyelhetünk meg, Berettyóújfaluban 81-ről 131-re, Berettyószentmártonban 9-ről 19-re emelkedett a zsidók aránya. A következő, 1840–1846 közötti periódus Berettyóújfaluban népességcsökkenést mutat, az izraeliták száma 131-ről 79-re zuhant, miközben Berettyószentmártonban 3 év alatt, 1840-től 1843-ig megháromszorozódott a zsidóság létszáma, 19-ről 57-re nőtt, majd a következő 3 évben lassan csökkent,

³⁴ A leggyakoribb zsidó családnevek kimutatása során csak az összeírásokban az egynél többször előforduló családneveket vettük a vizsgálat során számításba.

57-ről 48-ra. A vizsgált időszakban (1823–1839 között) a zsidók össznépességéhez viszonyított számaránya jelentéktelennek tűnhet, hiszen a két településen élt izraelita lakosság a helyi társadalom mindössze 1–2,5%-át tette ki. Kováts Zoltán demográfiai vizsgálatai szintén alátámasztják, hogy a 19. században nagyobb arányú beköltözést elsősorban a zsidó népesség esetében tapasztalhatunk.³⁵

4. A zsidó népesség alakulása 1798–1846 között

5. A zsidók aránya az össznépességhez viszonyítva³⁶

Év	Berettyóújfalu			Berettyószentmárton		
	Zsidók (fő)	Össznépesség (fő)	Zsidók százalékos aránya	Zsidók (fő)	Össznépesség (fő)	Zsidók százalékos aránya
1823	80	4641	2%	19	1012	2%
1827	91	4658	2%	7	1109	1%
1839	125	4936	2,5%	20	1273	2%

³⁵ Kováts 1981 169–170. A 2. sz. táblázat készítésekor az egyházi sematizmusokban feltüntetett, a külterületen élő zsidó lakosságot nem vettük figyelembe, mivel a Kovácsi pusztát nem számítottuk egyike általunk vizsgált településhez sem.

³⁶ A táblázatban szereplő százalékos arányokat kerekítve adtuk meg.

1848 folyamán számos szempont alapján számba vették az ország lakosságát, vagy annak legalábbis egy részét. Összeírták a választásra jogosultakat, a nemzetőri szolgálatra, katonáskodásra kötelezetteket, illetve a zsidó lakosokat. Szemere Bertalan belügyminiszter 1848. május 13-án, 1261. szám alatt kelt rendeletében utasította a hatóságokat a zsidók összeírására.³⁷ Bihar vármegyében egyedül a váradi járásban és Nagyváradon végezték el a zsidók lajstromba vételét, a sárréti járásban nem került sor rá. Azonban a váradi járásban is találunk jó néhány személyt, akinek a születése helyeül Berettyóújfalut jelölték meg: például a Nagyváradon összeírt Áron Jákob 50 éves házaló és fia, Áron Áron; özvegy Groszmanné gyermekei, József, Léni, Lizi és Regina; Diósi Borcsa; Rozenczveig Regina Berettyóújfaluban látták meg a napvilágot.³⁸ Más megyékben is írtak össze innen származó izraelitákat. A szomszédos, de Szabolcs vármegyében fekvő Földesen lakott 1848-ban Jákob Ferenc pap, aki Berettyóújfaluban született, Békés vármegyében pedig Gyoma mezővárosában Gyémánt Lőrinc nevére bukkanunk, aki Berettyószentmártonban jött a világra.³⁹

Tanulmányunkban arra vállalkoztunk, hogy bemutassuk a források segítségével a berettyóújfalui–berettyószentmártoni zsidó közösség kialakulásának történetét, illetve reprezentálni kívántuk a zsidóösszeírások felhasználásával a helybéli izraeliták népesedéstörténetét a 19. század első felében. Reméljük, a részeredmények dacára, írásunkkal sikerült a nálunk még „gyerekcipőben járó” zsidókutatósokra ösztönzően hatni.

---

³⁷ MNL HBVL IV.101.a 1. k. 1614/1848.-as jkv-i bejegyzés; MNL HBVL IV.101.b. 4. d. 1015/1848. sz. irat

³⁸ MNL HBVL IV.4.a. 10. d. fol. 259–261., 277., 286. Zsidó összeírások. 1848. évi összeírás, Nagyvárad

³⁹ Veliky 2002. 129.; K. Cseh 2002. 56.

Mellékletek

1. melléklet – Az 1811-es zsidó összeírás⁴⁰

Személyek								
Név	Családtó	Feleség	Gyermekek neme		Szolgák	Atyáfk	Testvérek	Egy háztartásban élők száma
			Fiú	Lány				
Berettyóújfalu								
Áron Ábrahám	1	1		1				3
Egri Sámuel	1	1				1		3
Nagy Mózes	1	1	4	3	1			10
Márton Sámuel	1	1		1				3
Gyémánt Simon	1	1	1	3			1	7
Dávid Sámuel	1	1	1	1				4
Nagy Ferenc	1	1	2	1				5
Márton Izsák	1	1						2
Jákob Ábrahám	1	1	1			1		4
Berettyószentmárton								
Áron Abrahám	1	1	1					3
Asztalos József	1	1	1	2				5
Farkas Izsák	1	1		1				3

⁴⁰ MNL OL C 55 1812. F 1. p. 6. Conscriptio Integralis Populationis Status Judaeorum in Comitatu Bihariensi Processu Sárréte degentium 1811. Az adattáblánkba nem került be az eredeti táblázatból az összesen, a szolgáltó, a kereskedő, a nagykereskedő 2000 feletti és 1000-ig meghatározott kategóriája, a házaló 250-ig tartó kategóriája, az árendátor (haszonbérló) 1000-ig tartó meghatározása és a mesterember oszlopok, mivel ezekben nincs számadat. A családnevek egységesítése miatt a forrásban lévő Martinus és Jákob vezetéknevek helyett a Márton és Jákob neveket használtuk.

Foglalkozása					
Nagy- kereskedő	Házaló		Haszonbérelő		Elszegényedett, mások támogatásából él
	500-ig	125-ig	100-ig	500-ig	
			1		
			1		
1					
				1	
			1		
				1	
	1				
		1			
	1				
		1			
				1	
					1

2. melléklet – Az 1821-es zsidó összeírás⁴¹

Családfő vagy családanya neve	A családfővel egy háztartásban élők					
	Családfő	Feleség	Gyermekek neme		Testvérek	Atyafik
			Fiú	Lány		
Berettyóújfalu						
Jákob Ábrahám	1	1	5	1	1	
Jákob Márton	1	1		1		
Áron Ábrahám	1	1				
Nagy Ferenc	1	1	5	2		
Egri Sámuel	1	1	2	2		1
Áron Jákob	1	1		2	1	
Nagy Mózes	1	1	2	3		
Egri Farkas	1	1		2		
S. Thental Ádám	1	1	5			
Dávid Márton	1	1		3		
Berek Lázár	1	1	4	3		
Asztalos Sámuel	1	1		1		
Asztalos József	1	1	1	2		
Frid Ferenc	1	1	2	3		
Dávid Sámuel	1	1	4	1		
Márton József	1	1	2	1		
Áron Simon	1	1				

⁴¹ MNL OL C 55 1821. F. 1. p. 488.; Conscriptio Integralis Populationis Status et Proventum Judaeorum in Comitatu Bihariensi anno Militari 1820/1 existentium in Processu Sárréte. Az adattáblánkba nem került bele az eredeti táblázatból a családanya (özvegy), egyszersmind, szolga, szolgáló, nagykereskedő és megjegyzések, valamint az éves jövedelem krajcárja vonatkozó oszlopa mivel ezekben nincs (releváns) számadat. A családnevek egységesítése miatt a forrásban lévő Ferentz vezetéknev helyett a mai helyesírásnak megfelelő Ferenc formát használtuk.

A család létszáma összesen	A családfő vagy családanya foglalkozása					Éves jövedelem
	Kereskedő, kalmár	Házaló	Mesterember	Haszonbérlő	Elszegényedett	ft.
9		1				20
3	1					60
2		1				20
9		1				20
7		1				40
5				1		20
7		1				20
4		1				15
7				1		15
5		1				20
9		1				15
3		1				25
5		1				15
7		1				20
7		1				20
5				1		25
2		1				15

Családfő vagy családanya neve	A családfővel egy háztartásban élők					
	Családfő	Feleség	Gyermekek neme		Testvérek	Atyafik
			Fiú	Lány		
Berettyószentmárton						
Ferenc Mózes	1	1	2	1	1	
Nagy Márton	1	1	1	2		
Gyémánt József	1	1				
Bernát Izsák	1	1		3		

A család létszáma összesen	A családfő vagy családanya foglalkozása					Éves jövedelem
	Kereskedő, kalmár	Házaló	Mesterember	Haszonbérló	Elszegényedett	ft.
6				1		10
5			1			10
2		1				5
5					1	

3. melléklet – Az 1840-es zsidó összeírás⁴²

Családfő vagy családanya neve	Családfő vagy anya	A családfővel egy háztartásban élők							Összesen	
		Feleség	Gyermek neme		Testvérek	Ayaflk	Szolgák	Szolgálók	Zsidó	Keresztény
			Fiú	Lány			Keresztény	Keresztény		
Berettyóújfalu										
Rozinger Simon	1	1	6					1	8	1
Hersán Jákób	1	1	1	3	1				7	
Silye Sámuel	1	1	1	2	1			1	6	1
Farkas Mózes	1	1	3	1			1	1	6	2
Silye Ferenc	1	1	1		1	1		1	5	1
Nagy Ferenc	1	1	1						3	
Nagy Lajos	1	1	1	3					6	
özv. Egri Sámuelné	1		1	2					4	
Farkas Bénéjámín	1	1	2	3				1	7	1
Grószmann Ferenc	1	1	3	1				1	6	1
Militzer József	1	1	3	1				1	6	1
ör. Nagy Mózesné	1								1	
Rozinger József	1	1	1	1			1	1	4	2

⁴² MNL OL C 55 1840. F. 1. p. 27.; Conscriptio Judaeorum in Comitatu Bihariensi Processu Sárrét degentium 1840. Az adattáblánkba nem került be az eredeti táblázatból a zsidó szolgáló és szolga, a családfő gondoskodása alá tartozók, a kereskedő, a kalmár nagyobb kategóriája, a haszonbérlet nagyobb kategóriája, a fizetéses zsidók csoportja, a más módon élők, a koldusok, az éves jövedelem krajcárja vonatkozó és a 13. és 24. rovatbeli személyek állapotának magyarázatát tartalmazó oszlopok, mivel ezekben nincs számadat. A 13. és 24. rovat a családfő gondoskodása alá tartozókat, valamint a más módon élőket jelenti az eredeti táblázatban. A családnevek egységesítése miatt a forrásban lévő Sie, Grószman, Miltzer, Kalmán, Fridman, Matyus vezetéknevek helyett a Silye, Grószmann, Milicz, Kálmán, Friedmann, Motyós neveket használtuk.

A családfő vagy családanya foglalkozása				Jövedelem amit a családfő vagy anya évenként		
Kereskedő, kalmár		Művész vagy mesterember	Kisebb haszonbérlet	Fizetési	elköl	félretesz
Kisebb	Házaló			Keresztényeké	Ft	Ft
1			1		60	75
1			1		50	55
1			1		40	45
1			1		20	22
1			1		35	38
			1		15	15
1			1		20	22
			1		8	8
1			1		50	55
1			1		30	35
1			1		30	35
1			1		10	10
1			1		35	38

Családfő vagy családanya neve	Családfő vagy anya	A családfővel egy háztartásban élők							Összesen	
		Feliség	Gyermekek neve		Testvérek	Ayiak	Szolgák	Szolgálók	Zsidó	Keresztény
			Fiú	Lány			Keresztény	Keresztény		
Márton Ferenc	1	1	3	2				1	7	1
Farkas Bernát	1	1	2	3				1	7	1
Szabó Mózes	1	1	2	2					6	
Dávid Mózes	1	1	3	1				1	6	1
Nagy Jónás	1	1	1						3	
Kálmán József	1	1	1					1	3	1
Motyós Ferenc	1	1	3	1					6	
Farkas József	1	1		1					3	
Fein Ignác	1	1	2						4	
Farkas Sámuel	1	1		1					3	
Friedmann Márton	1	1	3	1				1	6	1
Miliczner Ábrahám	1	1	1						3	
Nagy Mózes József	1	1	1						3	
özv. Bermánné	1								1	
özv. Hersánné	1								1	
Berettyószentmárton										
Nagy Márton	1	1	4					1	6	1
Nagy Simon	1	1							2	
Nagy Bernát	1	1	1						3	
Naftali József	1	1	1	1					4	
Nagy Ábrahám	1	1	1	1					4	

A családfő vagy családanya foglalkozása					Jövedelem amit a családfő vagy anya évenként	
Kereskedő, kalmár		Művész vagy mesterember	Kisebb haszonbérlet	Fizetéses	elkölts	félretesz
Kisebb	Házaló			Keresztényeké	Ft	Ft
1			1		30	33
1			1		30	38
		1	1		15	15
1			1		25	28
1			1		25	28
1			1		35	38
	1		1		12	12
	1		1		30	35
	1		1		25	28
	1		1		25	28
1			1		20	23
	1		1		20	23
	1		1		20	23
					8	8
					8	8
1				1	60	70
1			1		20	23
	1				5	5
1			1		60	65
	1				20	22

4. melléklet – Az 1842–3-as zsidó összeírás⁴³

Családfő vagy családanya neve	Családfő vagy anya	A családfővel egy háztartásban élők							
		Feleség	Gyermekek neme		Testvérek	Aryáék	Szolgák		Szolgálok Keresz- tény
			Fiú	Lány			Zsidó	Keresz- tény	
Berettyóújfalu									
Friedmann Márton	1	1	2	2				1	1
Farkas Mózes	1	1	1	2					1
Farkas Bernát	1	1		2				1	1
Nagy Lajos	1	1		1					
Nagy Illyés	1	1	2						
Nagy Ábrahám	1	1		2					
Silye Sámuel	1	1	3	2					1
Miliczner József	1	1	2	1					1
Márton Ferenc	1	1	2	1					1
Egri Sámuelné	1		1						
Farkas József	1	1		1					
Jákob Ferenc	1	1	1	3					1
Glück Antal	1	1	3	1					
Miliczner Jerémiás	1	1	2	1					
Fein Ignác	1	1		2					
Nagy Mózes	1	1	2	3					

⁴³ MNL OL C 55 1842. F. 1. p. 53.; Öszve írása Bihar megye Sárréti Járásában kebeleztet városokban és helységekben lakó zsidóknak 1842/3-ik évről. Az adattáblánkba nem került bele az eredeti táblázatból a zsidó szolgálok, a kereskedők, kalmár nagyobb kategóriája, a haszonbérlet nagyobb kategóriája, a családfő gondoskodása alá tartozók, a fizetések, a koldusok és az éves jövedelem krajcárja vonatkozó oszlopai mivel ezekben nincs számadat. A családnevek egységesítése miatt a forrásban lévő Rosinger, Miliczner, Friedman, Gácsir, Silye vezetéknevek helyett a Rozinger, Miliczner, Friedmann, Gács, Silye neveket használtuk.

Összesen		A családfő vagy családanya foglalkozása					Jövedelem amit a családfő vagy anyja évenként		A más módon élő meghatározása
Zsidó	Keresztény	Kereskedő, kalmár	Művész vagy mesterember	Kisebb haszonbérli	Más módon élő	elkölt	félretesz		
						Ft	Ft		
6	2				1		50	10	
5	1				1		20	5	
4	2				1		30	3	
3					1		10		
4			1				15		
4			1				15		
7	1	1					35	5	
5	1				1		58	18	
5	1	1					60	10	
3			1				12		
3			1				18	3	
6	1	1					30	5	
6			1				36		
5			1				10		
4			1				15		
7				1			20		

Családfő vagy családanya neve	Családfő vagy anya	A családfővel egy háztartásban élők							
		Feleség	Gyermek neme		Testvérek	Atyák	Szolgák		Szolgák Keresz- tény
			Fü	Lány			Zsidó	Keresz- tény	
Rozinger Simon	1	1	3					1	1
ifj. Dávid Mózes	1	1		2					
Sári Izrael	1	1	1						
Farkas Márton	1	1	1	1					1
Motyós Farkas	1	1	2	1					1
Farkas Sámuel	1	1		2					
Gács Mózes	1	1							
Veisz Ferenc	1	1	2	3			1		
Kohn Jankó	1	1	1	2			1		
Rosenfeld Mihály	1	1	1						
Schüc József	1	1	1						
Berettyószentmárton									
Nagy Márton	1	1	4						1
Egri Mózes	1	1	1	5					
Naftali József	1	1	3	1	1				
Jákob Sámuel	1	1	3	2	1				
Nagy Simon	1	1				1			1
Gyémánt József	1	1	1						
Speizer Mihály	1	1		1					
Nagy Bernát	1	1	1	2					1
Kásztor Gergely	1	1	2	5					
Nagy Ferenc	1	1	2	1					1

Összesen		A családfő vagy családanya foglalkozása					Jövedelem amit a családfő vagy anyja évenként		A más módon élő meghatározása
Zsidó	Keresztény	Kereskedő, kalnár	Házaló	Művész vagy mesterember	Kisebb haszonbérítő	Más módon élő	elkölt	félretesz	
							Ft	Ft	
5	2				1		100	20	
4				1			20		
3					1		10		
4	1				1		40	5	
5	1		1				20		
4					1		15		
2			1				10		
8				1			25		
6				1			30		
3			1				30		
3			1				20		
6	1	1					200	50	
8			1				50		
7		1					150	40	
8					1		300	100	
3	1				1		200	60	
3					1		80	20	
3						1	70	10	szekeres
5	1		1				65	7	
9					1		140		
5	1				1		200	50	

5. melléklet – Az 1844-es zsidó összeírás⁴⁴

Családfő vagy családanya neve	Családfő vagy anya	A családfővel egy háztartásban élők						
		Feleség	Gyermekek neme		Agyafik	Szolgák		Szolgátok Keresz- tény
			Fiú	Lány		Zsidó	Keresz- tény	
Berettyóújfalu								
Friedmann Márton	1	1						1
Farkas Mózes	1	1	3	1				1
Farkas Bernát	1	1	1	2				
Silye Sámuel	1	1	3	3				1
Miliczner József	1	1	2	1				1
Márton Ferenc	1	1		1				1
Jákob Ferenc	1	1	1	2				1
Fein Ignác	1	1		1				
Rozinger Simon	1	1	1				1	1
Nagy Ábrahám	1	1	1	1				1
Farkas József	1	1	2	2				1

⁴⁴ MNL HBVL IV.4.a 10. d. 16. fol. 164–165.; Öszveírása T. N. Bihar megye Sárréti járásában kebelezett Városokban és Helységekben lakó Sídóknak 1844ik évről. Az adattáblánkba nem került bele az eredeti táblázatból a testvérek, a zsidó szolgáló, a családfő gondoskodása alá tartozók, a kereskedő, kalmár nagyobb kategóriája, a haszonbérlo nagyobb kategóriája, a fizetések, a más módon élők, a koldusok, a 13. és 24. rovatbeli személyek állapotának magyarázatát, valamint az éves jövedelem krajcárja vonatkozó oszlopai mivel ezekben nincs számadat. A 13. és 24. rovat a családfő gondoskodása alá tartozókat, valamint a más módon élőket jelenti az eredeti táblázatban. A családnevek egységesítése miatt a forrásban lévő Jákob, Silye, Miliczner, Friedmann, Gróz vezetéknevek helyett a Jákob, Silye, Miliczner, Friedmann, Nagy neveket használtuk.

Összesen		A családfő vagy családanya foglalkozása				Jövedelem amit a családfő vagy anya évenként	
Zsidó	Keresztény	Kereskedő, kalmár		Művész vagy mesterember	Kisebb haszonbérítő	elkölt	félretesz
		Kisebb	Házaló			Ft	Ft
2	1	1				120	10
6	1				1	100	5
5					1	100	
8	1	1				100	10
5	1	1				150	20
3	1	1				100	10
5	1	1				100	15
3		1				60	
3	2				1	250	50
4	1				1	80	15
6	1				1	60	

Családfő vagy családanya neve	Családfő vagy anya	A családfővel egy háztartásban élők						
		Feleség	Gyermek neme		Atyák	Szolgák		Szolgák Keresz- tény
			Fiú	Lány		Zsidó	Keresz- tény	
Nagy Mózes	1	1	2	2		1		
Motyós Farkas	1	1	2	1				
Schüc József	1	1		1			1	1
Kálmán Salamon	1	1	2	2				
Gács Mózes fia	1				1			1
Dávid Mózes	1	1	1					
Sári Izrael	1	1	1					
Nagy Lajos	1	1	2	1				1
Lőrinc Ábrahám	1	1		2				1
Jákob Izrael	1	1						1
Berettyószentmárton								
Nagy Márton	1	1	1					
Kásztor Gergely	1	1	1	5				
Naftalin József	1	1	3	1				1
Jákob Sámuel	1	1	2	2				1
Nagy Simon	1	1						1
Gyémánt József	1	1	1					1
Nagy Bernát	1	1	1	2				
Egri Mózesné	1			5				
Nagy Ferenc	1	1	3	1				

Összesen		A családfő vagy családanya foglalkozása				Jövedelem amit a családfő vagy anya évenként	
Zsidó	Keresztény	Kereskedő, Kalmár		Művész vagy mesterember	Kiseb haszonbérő	elköl	félretesz
		Kiseb	Házaló			Ft	Ft
7				1		100	
5			1			70	
3	2		1			100	
6					1	100	5
2	1				1	80	10
3					1	80	
3			1			60	
5	1	1				100	10
4	1				1	150	
2	1	1				70	
3					1	150	
8					1	100	
6	1				1	300	
6	1				1	200	
2	1				1	140	
3	1		1			60	
5			1			70	
6			1			20	
6			1			50	

6. melléklet – Az 1846-os zsidó összeírás⁴⁵

Családfő vagy családanya neve	Családfő vagy anya	A családfővel egy háztartásban élők							
		Feleség	Gyermekek neme		Testvérek	Atyaírk	Szolgák Keresz- tény	Szolgálók	
			Fiú	Lány				Zsidó	Keresz- tény
Berettyóújfalu									
Rozinger Simon	1	1	2	1			1		
Márton Ferencné		1	3	2				1	
Miliczter Lázár	1	1	2	2		1		1	
Silye Izrael	1	1						1	
Silye Sámuel	1	1	3	2				1	
Friedmann Márton	1	1	1	1		1		1	
Farkas Mózes	1	1	2	2				1	
Farkas Bernát	1	1	1					1	
Nagy Ferenc	1	1	1						
Silye Ferenc	1	1	2	3				1	
Rozinger Izsák	1	1				1		1	
Dávid Mózes	1	1						1	

⁴⁵ MNL HBVL IV.4.a 10. d. fol. 223–224.; Összeírása T. N. Bihar megye Sárréti járásában kebelezett Városokban és Helységekben lakó Ősidóknak 1846ik évről. Adattáblánkba nem került bele az eredeti táblázatból a zsidó szolga, a családfő gondoskodása alá tartozók, a kézműves és mesteremberek, a kereskedő, kalmár nagyobb kategóriája, a haszonbérlo nagyobb kategóriája, a fizetésesek, a más módon élők, valamint az éves jövedelem krajcárra és a megtakarításokra vonatkozó kategóriái, a koldulásból élők és a 13. és 24. rovatbeli személyek állapotának magyarázatát tartalmazó oszlopok mivel ezekben nincs számadat. A 13. és 24. rovat a családfő gondoskodása alá tartozókat, valamint a más módon élöket jelenti az eredeti táblázatban. A családnévek egységesítése miatt a forrásban lévő Jákob, Rosinger, Miliczter, Friedman, Schüts, Speiser, Izrael, Pacs, Herschán, Kasztor, Gros vezetéknevek helyett a Jákob, Rozinger, Miliczter, Friedmann, Schüc, Speizer, Izrael, Gács, Hersán, Kásztor, Nagy neveket használtuk.

Összesen		A családfő vagy családanya foglalkozása			Jövedelem amit a családfő vagy anya évenként
Zsidó	Keresztény	Kereskedő, kalmár		Kisebb haszonbérelő	elkölt
		Kisebb	Házaló		Ft
6				1	500
6	1			1	200
6	2		1		300
2	1	1			100
7	1	1			200
4	2			1	250
6	1			1	200
3	1			1	200
3				1	100
7	1	1			200
2	2			1	250
2	1	1			100

Családfő vagy családanya neve	Családfő vagy anya	A családfővel egy háztartásban élők							
		Feleség	Gyermekek neme		Testvérek	Ayiak	Szolgák Keresz- tény	Szolgálók	
			Fiú	Lány				Zsidó	Keresz- tény
Izrael Sámuel	1	1		1					
Schüc József	1	1							
Fein Ignác	1	1							
Nagy Ábrahám	1	1							
Farkas József	1	1							
Miliczter Jeremiás	1	1		1					
Motyós Farkas	1	1	1	2					
Gács Mózes	1	1							
Hersán Ferenc	1	1							
Márton Izrael	1	1							
Berettyószentmárton									
Nagy Bernát	1	1	1	2					
Nagy Simon	1	1			1				1
Jákob Sámuel	1	1	4	2					1
Speizer Mihály	1	1		1					
Naftalin József	1	1	3	1		1			1
Nagy Lajos	1	1	3	4					
Kásztor Gergely	1	1	3	4					
Nagy Márton	1	1	2						1

Összesen		A családfő vagy családanya foglalkozása			Jövedelem amit a családfő vagy anya évenként
Zsidó	Keresztény	Kereskedő, kalmár		Kisebb haszonbérlet	elköl
		Kisebb	Házaló		Ft
3				1	50
2				1	50
2		1			60
2			1		30
2				1	20
3				1	20
5			1		50
2		1			60
2				1	40
2		1			50
5			1		40
3	1	1			40
8	1	1			80
3			1		20
7	1	1			80
9		1			90
9			1		40
4	1	1			50

SZENDREI ÁKOS

AZ 1848–49-ES BERETTYÓÚJFALUI ÉS BERETTYÓSZENTMÁRTONI NEMZETŐR-ÖSSZEÍRÁSOK TÁRSADALOMTÖRTÉNETI VONATKOZÁSAI

Bevezető

Berettyóújfalun az 1848–49-es forradalom és szabadságharc alatti történetének kutatása szempontjából számos tekintetben kiaknázatlan lehetőséget jelent az érdeklődők számára. Ezúttal az 1848 májusától 1849 januárjáig lezajlott berettyóújfalui és berettyószentmártoni nemzetőrállításoknak, a Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Vármegyei Levéltára állományában fellelhető forrásanyagának feldolgozására vállalkozok.¹ Céлом azonban nem a nemzetőrség tevékenységének hadtörténeti bemutatása, hanem a nemzetőrösszeírások, mint tematikus lokális népösszeírások, részösszeírások adatainak a helyi társadalomtörténetre vonatkozó feldolgozása.² A munkám négy részből áll. Az első részben a források ellenmondásait igyekszek feltárni, a következőben a létrehozott kutatási adatbázis jellegzetességeit mutatom be, majd a környékbeli nemzetőrösszeírások fényében vizsgálom a helyi adatokat, végül azokból társadalomtörténeti következtetéseket vonok le.

---

¹ A két település együttes vizsgálatát az indokolja, hogy 1970-ben Berettyószentmártont Berettyóújfaluhoz csatolták, majd Berettyóújfalun 1979-ben városi címet kapott. A helytörténet összefoglalásához ld. Osváth 1875., Vende 1901., Kertész 1938., Varga 1981.

² Az 1848–49-es nemzetőrség történetéről részletesen ld. Urbán 1973.; Bona 1998. 55–80.; Bona 2008–2009.; Hermann 2009. A bihari nemzetőrség történetéhez: Ármós 1999. 54–77.; Gazdag 1998. 163–190. Hasonló módszertanra épülő feldolgozások: Molnár 1987.; Hajagos 1998.; Kiss, 1999.; Bene 2013.

A nemzetőrség országos szervezése

Előljáróban fontos röviden áttekintenünk az elemzésbe vont forrásanyagok létrejöttének történeti körülményeit. Az 1848. március 15-én, Pesten megfogalmazott Tizenkét pont egyike – sorrendben az ötödik – a „*nemzeti őrsereg*” felállítását követelte. Fontos megjegyezni, hogy már ez a dokumentum is határozottan különbséget tett a nemzetőrség és a katonaság (hadsereg, honvédség stb.) között. Az utóbbira ugyanis a követelések 10. pontja vonatkozott.

Az országgyűlés alsóháza március 22-én tárgyalta és hagyta jóvá a nemzetőrség felállításáról szóló törvényjavaslatot. A vitában Kossuth Lajos is felszólalt, és az intézmény létrehozása mellett a közrend fenntartásának igényével érvelt: „*méltóztatassanak tekintetbe venni, hogy ez: ideiglenes intézkedés, melyet rögtön életbe kell léptetni, a rend, a béke, és nyugalom fenntartása végett.*”³ A forradalom követeléseit legalizáló áprilisi törvények között beiktatott 22. törvénycikk a nemzetőrség megszervezéséről a következő szerint rendelkezik: városokban és rendezett tanácsú falvakban élő 20 és 50 év közötti, 200 pengő forint értékű házzal vagy földdel, valamint más községekben féltelekkel, vagy legalább 100 pengő forint évenkénti jövedelemmel rendelkező egészségileg alkalmas férfiak kötelesek a nemzetőrségbe belépni. A kötelezettek kivül a helyi hatóságok a rend fenntartásában érdekelt más, például önkéntes személyeket is besorozhattak. Az őrsereg tagjai maguk dönthettek arról, hogy gyalogos vagy lovas szolgálatot kívánnak ellátni, illetve szintén önállóan dönthettek (századosi rendfokozatig) tisztjeik kilétéről is. A szervezetet helyi rendfenntartó erőként hozták létre, szolgálati fizetség nélkül, külső szolgálat esetére pedig a katonai illetményt írta elő a törvény, melynek megfizetése a törvényhatóságon belül, annak a költségén, azonkívül pedig az országos pénztárból volt elrendelve.⁴ Marczali Henrik az alábbiakban látta az intézmény

³ Kossuth Lajos 1848. március 22-ei felszólalása a rendi gyűlés alsóházában. Ogy. Napló 1847–48. 184.

⁴ „Ezen felbírásban a közlegénynek 8, a tizedesnek 16 s az őrmesternek 24 pengő k[er]ajcár] biztosítatik napon-ta, mi 14, 28 és 42 o. é. [oszt[ra]k értékű] kr.-nak felel meg, a hadnagyok pedig havonta 30, főhadnagyok 40, századosnak 80 s őrnagynak vagy zászlóalj-parancsnoknak 130 pengő forint.” Hegyesi 1885. 67. A korabeli szóhasználatban körülbelül 1848 őszéig a nemzetőr és honvéd kifejezéseket nem következetesen alkalmazták. Az év nyári hónapjaira az önvédelmet biztosító fegyveres erő szervezésének szükséglete megnövekedett, így a közrendet őrző nemzetőrség mellett, szabadon bevethető „rendes nemzetőrség” megszervezése is indokoltá vált. A későbbiekben ez a szervezet lett a honvédség alapja.

megszervezésének szükségességét: „Nálunk úgy, mint első megalapításakor Franciaországban, kettős volt a jelentősége. Először is a birtokos osztályt fegyverzi fel a veszélyessé válható proletáriátus ellen, másodszer a fölfegyverzett nemzetet állítja szembe nem annyira a külső ellenséggel, mint az udvar eszközözével, a rendes seregekkel (...)”⁵

Tehát a nemzetőrség a vagyonnal rendelkező társadalmi csoportok, elsősorban középrétegbéli személyeket mozgósító, helyi önszerveződő fegyveres védelmi intézménye volt, részben az alsóbb rétegekkel, valamint a birodalmi hadsereggel szemben. Ezzel összhangban, 1848 nyarától, a korábban nemzetőrként összeírt népesség többsége a lakóhelyén teljesített szolgálatot, míg egy másik része mozgó nemzetőrként – egy-egy kritikus helyszínre rendelve – részt vett az országos önvédelmi harcban. Ezt követően, szeptember 13-án, a horvát betörés következtében megtörtént a népfelkelés elrendelése, amely a teljes nemzetőrség mozgósítása mellett a harcépes férfinépesség összeírására is utasítást adott.⁶

Országos viszonylatban 1848 júniusára – az erdélyi és a határőrvidéki adatok nélkül – körülbelül 200 ezer, szeptemberre pedig körülbelül 400 ezer nemzetőr összeírása történt meg. A hivatalosan létező fegyveres erő azonban jobbára csak elvben működött, a nemzetőrség körülbelül 80%-át kitevő birtokos parasztság – a termelési szükségletektől függően – alkalmasszerűen vett részt a tevékenységben. A fegyver és a felszerelés hiányosságai ugyancsak megkérdőjelezték a nemzetőri szolgálat harcértékét. Bona Gábor becslése szerint csak minden 10. nemzetőr rendelkezett megfelelő lőfegyverrel, a többség pedig csak szúró-vágó (nagy részt házilag készített) fegyverekkel volt felszerelve.⁷

Ezekkel együtt azonban a nemzetőrség, mivel a mozgó nemzetőrség hadászati igénybevétele a honvédség megszervezése után is jellemző volt, másrészt pedig a helyben maradt alakulatok rendvédelmi tevékenysége (gyakori antiszemita és nemzetiségi atrocitások elleni fellépések, valamint a friss társadalmi vívmányok megvédése) révén, a szabadságharc utolsó szakaszáig fontos feladatot látott el.

⁵ Marczali 1892. 621.

⁶ Hermann 2019. 129.

⁷ Bona 2008. 11–13.

A berettyóújfalui nemzetőrállítás forrásai

A következőkben tekintsük át a nemzetőrösszeírás általam vizsgált helyi forrásait. Miniszterelnöki utasítások, az életbe lépett törvény, valamint az 1848. április 21-én kiadott rendelet alapján szerte az országban elindult a nemzetőrök lajstromba vétele.⁸ Így 1848 késő tavaszától több különféle nemzetőr- és népfelkelési összeírás készült, amelyekben a feljegyzett adatokat az érvényes mozgósítás szükségletei határoztak meg.

(1) Az első lajstrom a Váradolasziban, május 4-én megtartott bihari bizottmányi ülés után készülhetett. A bizottmányi ülés többek között arról döntött, hogy a vármegye öt járásában (váradi, sárréti, érmelléki, szalontai, belényesi) két-két választmány végezze az összeírási munkát. A sárréti járás összeíró ívei nagy valószínűséggel még május hónapban elkészültek, és az általam elsőként vizsgált dokumentum ennek a december 20-án összeállított későbbi változata lehet.⁹ Az összesen 6185 főt tartalmazó járási listán felelősként Csapó Lajos főszolgabíró aláírása szerepel, aki Csanády István júniusi lemondását követően töltötte be a tisztséget.¹⁰ Az összeírásban oszlopcímként az alábbiak találhatók: sorszám, név (vezetéknév és keresztnév), életkor, családi állapot (nős, nőtlen), gyermekek száma, rendfokozat (közlegény, tizedes, őrmester, alhadnagy stb.) és jegyzés. A rovatokra általában a következőket jellemző, kivéve sorrendben az utolsót (jegyzés), melynek nem azonos módon történt a használata. Az utolsó rovatban, hol a civil foglalkozás (jegyző, tanító, lelkész, orvos stb.),¹¹ máshol a nemzetőrségen

⁸ Batthyány a törvény értelmében elrendeli a nemzetőrség lakhely szerinti összeírását. Pest, 1848. ápr. 21. Urbán 1999. 367.

⁹ A sárréti járás nemzetőreinek összeírása névsora. MNL HBVL IV.101.b 16. d. 942/1849. Ld. 2. sz. függelék.

¹⁰ Mindkét főszolgabíró neve magában a listában is szerepel, Csanády István Álmosd (érmelléki járás), Csapó Lajosé Váncsod (sárréti járás) község ívein. Csanády István (1814–1876) Bihar vármegyei birtokos, jogász, vármegyei tiszviselő. 1848-ban előbb a sárréti járás szolgabírója volt, majd júniust követően a vármegye egyik fegyveres nemzetőr szabadcsapatának parancsnoka századosi, később pedig őrnagyi rangban. Bona 2015.; Csapó Lajos, Bihar vármegyei birtokos, jogász, vármegyei tiszviselő, szolgabíró, 1848 júniusától főszolgabíró. Csapó a főszolgabírói tisztelet 1853-ig töltötte be, majd egyházgondnoki tisztséget vállalva visszavonult a politikától. Ld. Osváth 1875. 609.

¹¹ A sárréti járás nemzetőreinek névsora. MNL HBVL IV.101.b 16. d. 942/1849. Bojt (a településen összeírt nemzetőrök sorszáma: 900–947), Csökmő (1329–1488) és Darvas (1509–1607) esetében.

belüli állapot (köteles, önkéntes, „táborban van”),¹² hol pedig a két forma keverve lett feltüntetve.¹³ A „táborban van” vagy „harctéren van” állapotot az eredeti dokumentum nem tartalmazhatta, ugyanis az egyes nemzetőrök kivezénylése nyár végétől volt jellemző. Az első fellelt nemzetőrlista 177 berettyóújfalui és 10 berettyószentmártoni személyt, összesen 187 főt tartalmaz.

(2) A második összeírás a sárréti járás lovas nemzetőreit rögzíti.¹⁴ Keltezése nem datálható pontosan, de nagy valószínűséggel az előzővel azonos időben készült. A jegyzék fejléce azonos az első dokumentuméval. Az összeírás 2 berettyóújfalui és 6 berettyószentmártoni személyt, összesen 8 főt tartalmaz. A kimutatás aláírója szintén Csapó Lajos főszolgabíró. Az elsőként és másodikként használt összeírásokban azonos nevek is szerepelnek.

A további jegyzékek nem járási rendszerben készültek, hanem településenként. (3–4) Az általam harmadik- és negyedikként fellelt források a berettyóújfalui és a berettyószentmártoni nemzetőröket tartalmazzák külön jegyzékben, azonos levéltári jelzet alatt.¹⁵ A listák keltezése ebben az esetben sem ismert. Mindkét jegyzék egységes oszlopcímekekben rendezi az adatokat: sorszám, tisztség, név, életkor, házszám, alkalmasság, „minemű fegyvere van”, „van-e kiképzettsége”. A jegyzékek a „B. Ujfalui nemzet örök össze írása”,¹⁶ a „B. Ujfalui nemzet örök pótlólagos össze írása”¹⁷ és az „Önként ajánlkozottak nemzetörnek”,¹⁸ összesen 200 fő, valamint az „Összeírása a B. Sz. Mártoni nemzetöröknek”¹⁹ 18 fő, címek alatt mindösszesen 218 főt tartalmaznak. Mindkét lista aláírója Csapó Lajos. A 3-as és 4-es forrásokban és az 1-es, valamint a 2-es forrásokban található nevek között jelentős átfedést tapasztalhatunk. A létszámok pontos összesítését később taglalom.

¹² A legtöbb esetben: pl. MNL HBVL IV.101.b. 16. d. 942/1849. Báránd (287–591), Berekböszörmény (1077–1328), Berettyószentmárton (5785–5794), Berettyóújfalui (5774–5950).

¹³ MNL HBVL IV.101.b. 16. d. 942/1849. Furta (2175–2334), Keresztesapáti (1–46), Váncsod (5951–6014) és Vértes (6047–6072) esetében.

¹⁴ A sárréti járás lovas nemzetőreinek névsora. MNL HBVL IV.101.b 16. d. 943/1849. fol. 3v–4r. Berettyóújfalui (184–185), Berettyószentmárton (171–176). Ld. 3. sz. függelék.

¹⁵ A berettyóújfalui és a berettyószentmártoni nemzetőrök összeírása. MNL HBVL IV.101.b 18. d. 579/1849. Ld. 4–5. sz. függelék.

¹⁶ MNL HBVL IV.101.b 18. d. 579/1849. (1–56) 56 fő.

¹⁷ MNL HBVL IV.101.b 18. d. 579/1849. (57–196) 140 fő.

¹⁸ MNL HBVL IV.101.b 18. d. 579/1849. (197–200) 4 fő.

¹⁹ MNL HBVL IV.101.b 18. d. 579/1849. (1–18) 18 fő.

(5–6) Az ötödik és hatodik összeírás Berettyóújfalu és Berettyószentmárton nemzetőreinek és lakosainak a jegyzékét tartalmazza, „B. Ujfaluból népfelkelésre szolgáló öszveírás (!) az 1848-adiki évben” és az „Összve Írása a B. Szentmártoni nemzetőröknek és öszves lakosoknak” címek alatt, nemzetőrként 167 és 17 főt, összesen 184 főt felsorolva.²⁰ Az irat keletkezésének ideje valószínűsíthetően 1848 novemberének első fele.²¹ A jelzet alatt szereplő összeírások a Bihar vármegyei népfelkelés elrendelésekor készültek, és ennek megfelelően településenként előbb a helyi nemzetőrök, majd a település összes 18 és 50 év közötti férfitagjának adatait tartalmazzák. A használt oszlopcímek a két jegyzéken eltérnek egymástól. A berettyóújfalui összesítés oszlopai házszám, sorszám, neve, „állapotja” (rendfokozat) életkora, míg a berettyószentmártoni adatsor oszlopaiként csak sorszám, név, házszám és jegyzés szerepel. Az 5-ös és a 6-os számú források a korábbiakhoz képest újabb személyeket nem tartalmaznak.

A figyelmes olvasó számára joggal feltűnhetett, hogy az előzőekben felsorolt források sorrendje nem követi azok keletzését. Az általam felállított sorrendet nem csak a levéltári jelzetek egymásutánisága igazolja, hanem a történet menetének a logikája is. Az 1848. december 20-ára datált első két forrás minden bizonnyal egy-egy korábbi összeírás kiegészítésével készülhetett, ugyanis a május 4-ei megyegyűlés rendelkezésének megfelelően, járási rendben írja le az adatokat, a továbbiak mind településenként tartalmazzák azokat. A forráscsoportok sorrendjét a nemzetőrök növekvő létszáma és azonos neveknel helyenként az életkor növekedése is alátámasztja. Az 1–2-es forráscsoportban összesen 195, a 3–4-es forráscsoportban 218 fő található. Az 5–6-os forráscsoport pedig már nem csak a nemzetőröket (184 fő), hanem a népfelkelési összeírást is felöleli, tehát időrendben az utolsóként kell szerepelnie.

---

²⁰ A berettyóújfalui és a berettyószentmártoni nemzetőrök és népfelkelők összeírása. MNL HBVL IV.101.b 18. d. ad579/1849. Berettyóújfalu (1–167) és Berettyószentmárton (1–17). A teljes sárréti járást tekintve az anyag hiányos.

²¹ Az irat keletkezésének előtörténetéhez ld. Megbízólevél Bernáth József képviselőnek a bihar-megyei (sic!) népfelkelés megszervezésére. Pest, 1848. október 30. KLÖM XIII. oldalszám nélkül. 209/d. sz. Az irat keletzése november első felére tehető, mert a megelőző utasítás október 30-án készült és a párhuzamosan elvégzett váradí járási összeírás. egyik ívén 1848. november 11-ei dátum szerepel. Ld. Hegyközkovácsi népfelkelési összeírása MNL HBVL IV.101.b 18. d. ad579/1849

Megállapítható, hogy a források létszámadatai nem azonosak – a legalacsonyabb és a legmagasabb létszám között 34 fős eltérés tapasztalható –, így ez a kérdés szintén magyarázatra szorul.²² A különbség legalább négy tényezőre vezethető vissza. Az egyik magyarázat csak a helyben maradt és a helyben maradt és kivezényelt nemzetőrséget is tartalmazó számbavételek különbségéből adódhat. A kivezényelt állapotra vonatkozó adatot csak az 1–2-es forráscsoport összeírásai tartalmazzák (12 fő) és az itt felsorolt nevek kisebb részét találjuk meg a további forrásokban, így a különbség egy része – körülbelül 5–6 fő – a kivezényelt nemzetőrök létszámából kimutatható.

A második összetevő az önkéntesek létszámváltozása lehet. Az bizonyos, hogy az 1-es, a 2-es és a 3-as, valamint a 4-es forráscsoportok feltüntetik a köteles és önkéntes nemzetőröket, a felmerült nevek a későbbi forrásokban csak kis részben ismétlődnek, körülbelül 5–6 fő, így ez a feltevés is csak részben magyarázza a különbséget.

Az előzőknél jelentősebb létszámkövetkezménye van a zsidóság nemzetőri szolgálatban való részvételének. A nemzetőrség megszervezését elrendelő 22. törvénycikk nem tett különbséget a felekezetek között, tehát a zsidó lakosság szolgálatba való bevonását is elrendelte. Ezzel szemben az izraelita vallás nem került a bevett vallások közé, az áprilisi törvények nem rendelkeztek a zsidóság emancipációjáról, például a választójogról szóló 1848. 5. tc. a zsidóság számára nem adta meg a jogosultságot.

Általánosságban a népesség egy része ellenezte a zsidóság nemzetőri tevékenységét, s szerte az országban atrocitások érték a zsidó nemzetőröket és lakosokat.²³ Később azonban, amikor a harctéri mozgósítás napirendre került, elfogadott lett az izraelita felekezetűek nemzetőri összeírása és szolgálata is. Az 1-es és a 2-es, továbbá az 5-ös, valamint a 6-os berettyóújfalui és berettyószentmártoni nemzetőrösszeírások nem, míg a 3-as, 4-es összeírások zsidó nemzetőröket is feljegyeztek. Ezt azonban – az összeírás felekezeti adatainak hiánya miatt – csak a nevek alapján (Feichtman Sándor, Rózinger Izsák, Rózinger Jákob, Vuts

²² Az 1–2-es forráscsoport 195 főt, a 3–4-es forráscsoport 218 főt, a 5–6-ös forráscsoport pedig 184 főt tartalmaz.

²³ Hermann: Antiszemita zavargások. A nemzetőrösszeírásokban szereplő zsidóság helyi kérdése-
ihez ld. Hajagos 1998. 33.

Mózes, Fridmán Jákob, Geiger Leopold, Ferent Sámuel stb.) feltételezhetjük. Ezt a feltevést erősítik meg a később más tekintetben is felhasznált, 1828. évi országos összeírás helyi adatai is, ahol az izraelita lakosok nevei külön szerepelnek. Az 1828-ban felsorolt berettyóújfalui tizenegy izraelita családnévből legalább hat, és a szentmártoni két családnévből egy azonosítható.

A negyedik összetevő a valószínűsíthető emberveszteségből eredhet, erről azonban nem rendelkezünk adatokkal. Ez a négy tényező együttesen valamelyest magyarázatot ad a forrásokban fellelhető létszámtérzésekre.

Ha a nemzetőrlétszám meghatározásához bevonjuk az Osváth Pál Sárret leírásában található honvédek adatait is,²⁴ akkor azt állapíthatjuk meg, hogy a felsorolt 16 berettyószentmártoni személy közül egy sem, illetve a 49 berettyóújfalui közül 16 fő szerepel valamelyik nemzetőrösszeírásban. A nemzetőröknek így csupán negyede található meg az Osváth-féle helyi honvédnévsorban. Ezek ismeretében azt tudjuk feltételezni, hogy a honvédek egy része korábban nemzetőr volt, azonban az általunk használt források adatait nem tudjuk kiegészíteni újabb adatokkal.

A három forráscsoportban fellelhető ellentmondások miatt önállóan egyik csoport sem alkalmas az összeírásokban szereplő személyek teljességének vizsgálatára. Így a nemzetőrökből álló teljes sokaság összesítéséhez – egymás kiegészítéseként – mindhárom forráscsoportra egyszerre szükség van, ezért azok felhasználásával egy adatgyűjteményt hoztam létre, melyben 209 berettyóújfalui és 19 berettyószentmártoni, azaz összesen 228 nemzetőr szerepel. Az adatgyűjtemény fejlécei a források által meghatározott változókat követik, de a forrásokból következően, nem minden személy esetében tartalmaznak minden adatot (az adatok arányai, például önkéntes: 11%, 42%; rendfokozat: 6%, 5%; civil foglalkozás: 5%, 0; házaszámok: 94%, 100%).²⁵

A nemzetőrség összeírása országos viszonylatban is csak hiányosságokkal és kisebb-nagyobb pontatlansággal történt meg. Bizonyos településeken a lakosság – adókvetés feltételezése miatti vagy katonáskodással szembeni – ellenszegülésére, máshol a törvény által meghatározott korosztálytól eltérve történt meg a lajstromba vétel. Nemzetiségi vidékeken több helyen elmaradt a nemzetőrök

²⁴ Osváth 1875. 245., 271.

²⁵ Ezen a helyen csak a további kutatás szempontjából érdekes adatok előfordulási hányadát jelzem, elsőként Berettyóújfalura, majd Berettyószentmártonra vonatkoztatva.

összeírása, azonban általánosságban a magyarországi németek, románok, ruszinok és szlovákok is nagy számban jelentkeztek. A zsidóság nemzetőri szolgálata is tömeges volt.

A sárréti, berettyóújfalui és berettyószentmártoni nemzetőrállítás adatainak összehasonlító vizsgálata

Elsőként a sárréti járás nemzetőrösszeírásának adatait vetem össze más területi adatokkal, valamint az összeírasi adatokat demográfiai adatok bevonásával teszem arányossá és elemezhetővé.²⁶ A nemzetőrlista adatait áttekintve elmondható, hogy a járásban összesen 6151 személy összeírása történt meg. Ez elsősorban azt jelenti, hogy a törvény által meghatározott életkorban és census mellett, ennyi nemzetőrségre alkalmas férfi élt a járás területén. Az összeírás azonban nem csak a census felettieket tartalmazza, hanem az önkénteseket is, akik nem rendelkeztek a törvény által követelt tulajdoni háttérrel, vagy adóminimummal.

A sárréti járás 85 147 fős össznépességének körülbelül 7,2%-a szerepel a nemzetőrlistán. Ez az arány 1,5%-kal kedvezőbb az (Erdély nélküli) országos összeírás adatainál, amelynek átlaga körülbelül 5,7%-ra tehető.²⁷ A járás adatait összehasonlítva az érmelléki adatokkal láthatjuk, hogy bár számértékét tekintve magasabb annál, arányaiban némileg elmarad attól. Bihar vármegye adatához képest a sárréti arány azonban kimagaslónak számít, több mint a kétszerese a megyei átlagnak. Hozzá kell tenni, hogy a bihari adatok messze elmaradnak az országos megyei átlagtól, annak mintegy felét adják ki. A kedvezőtlen megyei adat az összlakosságon belüli magas (körülbelül 42%-os) nemzetiségi arányoknak tudható be. A térség román lakossága nem volt hatékonyan motiválható a nemzetőrség szervezése során. 1848 tavaszán Biharból érkezett az első jelentés, amely a románság nemzetőrséggel szembeni bizalmatlanságáról adott hírt. A megyében több, nagyarányú nemzetiségi lakossággal rendelkező településen később fel is függesztették a nemzetőrség szervezését.²⁸ A helyi összeírásokkal párhuzamosan történt Gázsy Imre és Lovassy Ferenc mozgó nemzetőr szabadcsapatának a toborzása is, amely

²⁶ A települések demográfiai adataihoz Fényes 1836–1840., Fényes 1847. és Fényes 1851.

²⁷ Urbán 1973. 70–71.

²⁸ Urbán 1973. 31.

a szabadságharc végéig fegyverben maradt.²⁹ Itt kell helyet adni Seres István megállapításának, mely szerint „a Debrecen, Berettyóújfalu és Sarkad térségében toborzott alakulat [ti. nemzetőr szabadcsapat] különlegessége, hogy részben a debreceni börtön rabjaiból és a térségben jól ismert betyárokból állt”.³⁰ Ezek a nemzetőrverbuvalások azonban nem szerepelnek a helyben összeírt adatok között, így a vármegyei nemzetőrök pontos létszáma akár lényegesen magasabb is lehet.

1. táblázat – A Sárréti járás népességének és nemzetőrlétszámának összehasonlítása más közigazgatási egységekkel

	Sárréti járás	Érmelléki járás	Bihar vármegye	Hajdú kerület
nemzetőrség létszáma (fő)	6151	5424 ³¹	14 000 ³²	5769
összslakosság (fő)	85 147 ³³	68 936 ³⁴	443 738 ³⁵	66 521 ³⁶
	7,2%	7,9%	3,1%	8,7%

Az országos szinten kedvezőnek mondható sárréti nemzetőrállítási arány minden bizonnyal a járás viszonylag csekély hányadot képviselő, körülbelül 8%-ra tehető nemzetiségi népességének és a nemesség magas, 6,2%-os arányának volt köszönhető. Ezzel szemben a térségben a nemzetőrök össznépességen belüli megoszlását nem befolyásolta pozitívan az aránylag magas vagyoni, illetve adócenzus. A legalább féltelekkel rendelkező parasztgazdák száma csekély volt, a majorsági földek nagy arányt tettek ki, emellett a földművelésnek a vizenyős, lapályos árterek is gátat szabtak, s ezek együttesen szűkös földviszonyokat eredményeztek

²⁹ Bona 2008.; Hermann 1992. 3–60.

³⁰ Seres 2014. 26.

³¹ Ármós 1999. 64.

³² Urbán 1973. 381.

³³ A járás összslakosságához felhasználtam: Fényes 1836–1840. 4. k. 98.

³⁴ Fényes 1836–1840. 4. k. 102.

³⁵ Fényes 1847. 2. k. 385.

³⁶ Fényes 1847. 2. k. 476.

a járásban. A parasztság köréből vagyoni alapon nemzetőri szolgálatra kötelezhető aránya nem érte el az országos átlagot. Az Orosz István által a járásra számított 1570 jobbágytelket alapul véve, féltelekkel számolva legkedvezőbb esetben is csak 3140 telkesgazda lehetett kötelezhető a szolgálatra. A járásban összeírt nemzetőrség 6152 fő csaknem pontosan másik felét (3012 fő) a legalább féltelekkel rendelkező nemeseknek, a túl nagy számot nem képviselő kereskedőknek és iparosoknak, valamint a cenzus alá nem eső önkénteseknek kellett kitenniük.³⁷ Mindazonáltal a nemzetőrség arányát kedvezően befolyásolhatta a Sárrét számos településében élő hajdúhagyomány, amely a korábbi úgynevezett kishajdú városokban és hajdútelepeken az Esterházyak derecskei uradalmán belül is nagy jelentőséggel bírt.³⁸ A járási nemzetőrarányokat összevetve a közeli és e téren országosan a legmotiváltabb területekhez tartozó Hajdúkerület adataival, láthatjuk, hogy az eltérés mindössze körülbelül 1,5%, tehát nem szignifikáns.

A sárréti nemzetőrök adatait településenként áttekintve megállapíthatjuk, hogy a legnagyobb létszámú kontingenssel Derecske (535 fő), Kaba (417 fő) és Mezőkeresztes (411 fő) rendelkeztek. Az összlakosság és a nemzetőrség arányát tekintve, pedig Tépe (16,2%), Mezőkeresztes (15,2%) és Nagyrábé (13,9%) mutatják a legkedvezőbb számokat. A felsorolt települések arányszámait vizsgálva az eredmény Derecske, Kaba és Tépe esetében összefüggésben állhatott a hajdúmúlttal, Nagyrábé esetében valószínűleg a település széles határának, és ezen belül kis területre kiterjedő majorságnak volt köszönhető. A legalacsonyabb nemzetőrlétszámokat Szerep (3 fő), Szakál (5 fő) és Mezőpeterd (8 fő), arányszámokat pedig Szerep (0,3%), Szakál (0,7%) és Vértes (1,3%) neve mellett találhatjuk. Ezek egyike sem volt korábbi hajdútelepülés, és általában szűk és vizenyős határral rendelkeztek, illetve Vértes esetében viszonylag nagyszámú román lakossággal kell számolnunk. Szerepről Fényes Elek is megjegyzi 1851-ben megjelent könyvében, hogy lakosai nagyon szegények.³⁹

Az országos jelenségekhez hasonlóan a sárréti nemzetőrállítás egyik legfontosabb kérdése az önkéntességhez kapcsolódik. A nemzetőrök nagyobb része

³⁷ A telekviszonyokhoz ld. Orosz 1981. 274–275.

³⁸ A sárréti hajdúkérdéssel kapcsolatban ld. Rácz 1981. 215.; Szendrey 1981. 221–229.; Szendrey 1968. 80–85. Papp 2001. 149., 152. és Nyakas 2005. 146–148.

³⁹ Fényes 1851.

a tulajdoni cenzussal rendelkező népességből kötelezően került felállításra, ennél lényegesen kisebb hányadról van szó a kvalifikációt el nem érő önkéntesek szempontjából. Országos szinten az önkéntesek aránya körülbelül 5%-ra tehető, ezzel szemben a Sárreuten négyszer ennyi, körülbelül 20% az önkéntes nemzetőrök aránya. Az országosan jellemző cenzus alattiak mellett itt egyfelől a 20. évüknél fiatalabbak, vagy 50. évüknél idősebbek, másfelől a „gazdai hatalom alatt állók”, főleg pedig az adott településen háztulajdonnal nem rendelkezők léptek be önkéntesen a nemzetőrök soraiba.⁴⁰

A járás nemzetőrségének másik fontos kérdése a lovas nemzetőrség szolgáltatásával függ össze. Az országos arányokat tekintve a nemzetőrség összlétszámának körülbelül 1,5%-át tette ki a lovasok aránya. Az alföldi megyékben azonban a lovasság szerepvállalására fokozottan lehetett számítani. A sárréti nemzetőrségen belül 199 lovas nemzetőr lett lajstromba véve, s így az összlétszám körülbelül 3,23%-a a lovasok aránya, ami több mint az országos átlag kétszerese. A járáson belül a lovasok számát tekintve Bors (44 fő), Kaba (36 fő), Báránd (21 fő), az arányokat vizsgálva, pedig Bors (34,4%), Mezősas (34,14%) és Berettyószentmárton (31,6%) állnak az élen. Összehasonlításként, a városok között országosan kimagasló aránnyal rendelkező Debrecenben a nemzetőrség 16,7%-a volt lovas, a Hajdúságban pedig ez az arány körülbelül a teljes létszám negyedére tehető.⁴¹ Bihar megyében két lovas nemzetőr század alakult, az egyik az Érmelléken, a másik pedig a Sárreuten. Sajnos a megyei nemzetőr lovasság pontos létszámáról nincs tudomásunk, de az tény, hogy 1848 szeptemberében, 600 lovasnak elegendő felszerelés érkezett a megyébe.⁴² A bihari lovas nemzetőrséggel kapcsolatban mindenképpen meg kell jegyezni, hogy Hegyesi Márton Bihar vármegye 1848–1849-ben című – eredetileg 1885-ben napvilágot látott – munkájában a lovasságról, mint a konzervatív elemek gyülekezetéről tesz említést.⁴³

⁴⁰ Országos szinten az önkéntesek motivációjának fokozására a mobil nemzetőrség általános zsoldilletményén túl egyes települések az összeg több mint háromszorosát juttatták a csatlakozóknak. Emellett a nemzetőri szolgálatra kötelezettek köréből többen maguk helyett önkénteseket fogadtak föl és az állami, helyi illetmény mellett még egyénileg fizetett „felpénzek” is kifizetésre kerültek.

⁴¹ Urbán 1973. 113.

⁴² Urbán 1973. 113.

⁴³ „Sajátságos benyomást tett azon körülmény, hogy a kiinduló nemzetőrök [ti. lovas nemzetőrök – Sz. Á.] legnagyobb részint a konzervatívok korteseiből állottak, alig volt közöttük a volt liberális párt egy két kortese föltalálható.” Hegyesi 1885. 95.

Az alábbiakban Berettyóújfalui és Berettyószentmárton 1848-as nemzetőr-összeírásának elemzésére összpontosítok, az adatokat elsőként együttesen, majd az előző felsorolás sorrendjében mutatom be. A 19. század közepén a két település 6256 (4983, 1273) fős összlakossággal rendelkezett, és az összesített nemzetőrlistán 228 (209, 19) fő szerepelt, a nemzetőrállítás aránya így 3,65% (4,2%, 1,5%). Ez az adat annak ellenére, hogy a sárréti járási átlag (7,2%) körülbelül felének felel meg, a Bihar megyei 3,1%-os átlag ismeretében nem értékelhető alacsonynak. Az 5,7%-os országos arányt tekintve a különbség azonban magyarázatra szorul. Fontos előre bocsájtani, hogy az országos átlagnál alacsonyabb nemzetőr állítási arány azonban nem a települések motiválatlanságából adódott. Mint ahogy azt korábban is jeleztem, a nemzetőrség megszervezése alapvetően nem toborzással történt, hanem a törvénynek megfelelő életkorú és abban limitált tulajdonnal, vagy adóhányaddal rendelkezők számára volt kötelezővé téve. Tehát sokkal inkább az adott település lakóinak anyagi-társadalmi helyzetére, mintsem a motiváltságára enged következtetni.

A nemzetőrállítás társadalmi összefüggései

A nemzetőrállítás értékeléséhez tekintsük át a két település társadalmi viszonyainak sajátosságait. Berettyóújfalui a 19. század közepén a herceg Esterházy család derecskei uradalmának szerződéses viszonyban lévő rendezett tanácsú községei közé tartozott, mely lakosainak zöme jobbágysorban élt. A hivatalos megjelölés ellenére, a gyakorlatban a település a mezővárosi létforma egyik jellegzetes színterének számított, s mint ilyen, vonzotta a betelepülőket. Egyfelől a polgárosodás kezdeti lépései már megjelentek a községben, hiszen a hagyományos társadalmi elemekkel (zsellérek, gazdálkodó jobbágyok és nemesek) jelentős számú falusi kispolgárság (kereskedők, iparosok, tanító, helyi hivatalnok, tisztviselők stb.) is együtt élt, másfelől pedig a lakosok egy részét jellemző hajdúszármazás életmódbéli és kulturális hatása is megfigyelhető volt. A társadalmi jogokon túl a népesség vagyoni differenciáltsága határozta meg a település mindennapjait, a szegény nemes és a tehetős jobbágy létező jelenséggé vált. A viszonylagos túlnépeseedés miatt azonban a községben társadalmi-gazdasági ellentétek is jelentkeztek. Ahogyan az a sárréti településeknél általános volt, a falu határában található

szabályozatlan vízrendszer csak bizonyos mértékű földhasználatot tett lehetővé, a telkek aprózódása bevetté vált, és egyaránt visszavetette a jobbágytelken gazdálkodó armalista nemesek és az uradalmi jobbágyok gazdálkodási lehetőségeit. A földtulajdonlás szűkös keretei miatt az állattartás jelentősége fokozottan érvényesült a társadalmi hierarchiában.⁴⁴

Berettyószentmárton a fentiekhez képest más történeti pályát futott be. Bár a falu a 15. század végén vásártartási- és révvámjoggal is rendelkezett, majd a 17. században a közvetlen szomszédságában lévő bócsi pusztára hajdútelepítés is történt,⁴⁵ ezt követően a fejlődése megtört. Várad török kézre kerülésekor elpusztult, a 18. század eleji újratelepítést követően pedig szorosán Berettyóújfaluba fejlődéséhez kapcsolódott. Határa is főleg Berettyóújfaluban élő birtokosok tulajdonába került. Lakosainak túlnyomó része majorsági földeken gazdálkodó zsellér volt, azonban a település életét a közbirtokos nemesség formálta.

A helyi társadalom 19. század közepén mutatkozó szerkezetének elemzésekor elsődleges forrásunk a vizsgált települések 1848. évi választói névjegyzéke lehetne. A választójogosultak és a nemzetőrök arányának összevetésével fontos társadalomtörténeti kontextusok megvilágítását tehetnénk meg annak ismeretében, hogy a községekben a választójognál szigorúbb nemzetőrcenzus miatt a különbségek is konkrétan érzékeltethetők volnának. Erre azonban nincs lehetőségünk, mert tudomásunk szerint a sem Berettyóújfaluba, sem pedig Berettyószentmárton választói összeírása nem maradt fenn.

A forrásadottságok azonban így is lehetővé teszik a fenti sommás megállapítások árnyalását mindkét település esetében, hiszen az 1828.⁴⁶ és az 1846. évi⁴⁷ összeírások, valamint Orosz István könyvfejezetének jóvoltából konkrét adatokkal és következtetésekkel is rendelkezünk. Annak ellenére, hogy az 1828. évi

---

⁴⁴ Rác 1981. 202., ill. Orosz 1981. 255–277. Berettyóújfaluba középkori történetéhez ld. Bocsi – Gulyás, 2023., különösen 289–294.

⁴⁵ Seres 2004. 1234. Berettyószentmárton középkori történetéhez ld. Bocsi – Gulyás, 2023. 125–133., 171–174.

⁴⁶ Ld. Az 1828. évi összeírás helyi adatait.

⁴⁷ Berettyóújfaluba mezőváros összeírása, Berettyóújfaluba, 1846. júl. 8. MNL HBVL V.612.a 2. d. Az összeírás telekadatai a településen bevallott beltelkeket (fundus intravillanus) tüntetik fel, a határhatalomra nem térnek ki, így nem adnak teljes képet a társadalom differenciáltságáról. Mindkét település az egy- és a kétbirtokos településforma közötti átmenetbe tartozott, és a 19. század folyamán ment végbe a belső gazdasági telkek felszámolása.

összeírás a berettyóújfalui stabil telekrendszer hiányában erősen torzít, és a helyi nemességre nem terjed ki, mindkét összeírásról elmondható, hogy az egyes társadalmi rétegek belső arányait többé-kevésbé érzékelteti. Az 1828-as összeírás telkes jobbágyokra (coloni) és házas zsellérekre (inquilini) vonatkozó adatai hivatalos értelemben véve pontosak voltak, de a lakosok egy részének a használatában lévő földjeik részbeni eltagadásából következtek. Így a valóságban a zsellérek egy része tulajdonképpen telkes jobbágy volt.

Ezt a helyzetet támasztja alá az 1846. évi összeírás, amely nem a hivatalos társadalmi kategóriákban közli az adatokat, hanem az egyes lakosok használatában lévő beltelkek és egyéb mutatók mennyiségét rögzíti. A termőterület eloszlását tekintve azt feltételezzük, hogy a beltelkek arányosságait követi a további földterületi megoszlás is, tehát egy bizonyos család a beltelkekből és kültelkekből vagy a határhasználatból azonos arányban részesült.

**2. táblázat – Berettyószentmárton társadalmi összetétele 1828-ban
(Az 1828. évi összeírás felhasználásával)**

Társadalmi összetétel	fő	arányok
családfők száma	88	
összeírt házak (beltelkek)	76	86%
házas zsellér	76	86%
háztalan zsellér	4	5%

3. táblázat – Berettyóújfalu társadalmi összetétele 1846 (1848)-ban
(Berettyóújfalu mezőváros összeírása felhasználásával)

Társadalmi összetétel	fő		arányok	
	1828-ban	1846-ban	1828-ban	1846-ban
összeírt házak (beltelkek)	624	847	94%	98%
kisnemesek	98	nincs adat	15%	nincs adat
telkes jobbágy	1	1	0,1%	0,1%
maradvány telken gazdálkodó úrbéres ⁴⁸	nincs adat	86	nincs adat	10%
1 holdas beltelek	nincs adat	431	nincs adat	50%
2 holdas beltelek	nincs adat	228	nincs adat	26%
3 holdas beltelek	nincs adat	53	nincs adat	6%
4 holdas beltelek	nincs adat	34	nincs adat	4%
5 holdas beltelek	nincs adat	1	nincs adat	0,1%
6 holdas beltelek	nincs adat	1	nincs adat	0,1%
marhatartó	nincs adat	178	nincs adat	20%
házas zsellér	623	99	94%	11%
háztalan zsellér	39	17	6%	2%
malom tulajdonos	nincs adat	12	nincs adat	1,4%
Családfők száma	663	864	nincs adat	nincs adat

⁴⁸ Az 1828-as összeírás telkes jobbágyokra (coloni) és házas zsellérekre (inquilini) vonatkozó adatai hivatalos értelemben véve pontosak voltak, de a lakosok egy részének a használatában lévő föld eltagadásából következtek. Így a valóságban a zsellérek egy része, tulajdonképpen telkes jobbágy volt. Ezt a helyzetet támasztja alá az 1846. évi összeírás, amely nem a hivatalos társadalmi kategóriákban közli az adatokat, hanem az egyes lakosok használatában lévő beltelkek és egyéb mutatók mennyiségét rögzíti.

4. táblázat – A kismesek földbirtokviszonyai 1827-ben⁴⁹

A birtok terjedelme	A birtokosok száma	Az összes birtok %-a
10 holdnál kevesebb	78	79,58%
10–15 holdig	15	15,30%
15–20 holdig	2	2,06%
20 holdnál több	3	3,06%

A fentebb hivatkozott összeírások segítségével megállapíthatjuk, hogy az 1840-es évekre – így a nemzetőrség szerveződésének időszakában – a berettyóújfalui népesség (körülbelül 900 családfő) elitjébe tartozó családfők a hozzávetőlegesen 100 családra kiterjedő kismesek, ezen felül a 3–6 holdas beltelekkel rendelkező, hozzávetőlegesen 90 családfőt számláló, tehetős birtokos parasztság (korábban jobbágyok és a maradványtelken gazdálkodó, hivatalosan házas zsellérek egy része), valamint a helyi kereskedők, tisztviselők és értelmiségiek sorából kerülhetett ki. Noha az utóbbi – feltételezhetően nem túl népes – társadalmi rétegek létszámáról nincsenek releváns adataink, az összeírások szerint a mintegy 190, számottevő termőterületen gazdálkodó családfő nagy valószínűséggel a falu lakosságának tehetős részét alkotta.

Az előző fejtegetéshez hasonló létszámhoz jutunk az 1846-as összeírás nagyatlat-tulajdonosokat feljegyző adatainak elemzésekor is. A forrás szerint 178 családfő rendelkezett marhaállománnyal (85%-ban 4 marhával) és pontosan ugyanennyi szekérral. Hasonló adatot találunk az 1853. évi lóösszeírás⁵⁰ vizsgálatakor is, amelyből megállapíthatjuk, hogy a faluban található 530 ló 140 család között oszlott meg.⁵¹ Ráadásul azt kell látnunk, hogy a marha- és lótartó családok szinte azonosak. Így nagy bizonyossággal kijelenthetjük, hogy a falu gazdasági társadalmi potenciállal rendelkező rétegét ez a körülbelül 190 család alkotta.

⁴⁹ Orosz István adatai az 1827-es nemesi felkelés összeírásából. Orosz 1981. 287. A nemesi insurrectio iratai. Összeírások MNL HBVL IV. 4.c Fasc. 5. 891/1827.

⁵⁰ Berettyóújfalui lakosok lótulajdon összeírása 1851-ben. Török 2006. 91–96.

⁵¹ A társadalmi differenciálódás vizsgálatok fontos rámutatnunk Orosz István megállapítására (Orosz 1981.), miszerint legfontosabb vagyoni tényező az igásállat birtoklás volt. Az igásállatok eloszlása nagyban meghatározta a termelékenységet, és kihatott a közösségi földek felosztásának mértékére is.

A gazdasági elit mellett a falu módos csoportjába tartoztak a helyi kereskedők, iparosok, tanítók, lelkészek-papok és hivatalnokok (szolgabíró, főbíró, bíró, jegyző stb.), összesen körülbelül 200 család.⁵²

Berettyószentmártonban az adatok jóval homogénebb társadalomszerkezetet rajzolnak ki, és nem alkalmasak a helyi vagyoni differenciálódás megállapítására. Ott azt feltételezzük, hogy jobbára csak a helyben élő kismanesség képezte a vezető réteget. Ezt igazolja a szentmártoni lovas nemzetőrök jelentős aránya is. Ez a körülbelül 15 család nem egészült ki módos kereskedőkkel, csak a lelkészek-papok és tanítók néhány főt kitevő szerény csoportjával.

Az előző adatok segítségével megállapíthatjuk, hogy Berettyóújfaluban körülbelül 200, Berettyószentmártonban pedig mintegy 15 család alkotta a helyi elitet, és hozzávetőlegesen ekkora volt az a társadalmi csoport is, akik a nemzetőrszolgálatra kötelezhető csoportját képezték. Az összesen 228 főt (209, 19) számláló nemzetőrség tehát a két falu társadalmi elitjével egyező létszámot mutat, és az önkéntesekkel kiegészülve a környező településekéhez hasonló elit/nemzetőr társadalmi arányokat képez. A berettyóújfalui és berettyószentmártoni viszonylag szerény nemzetőrlétszám tehát, igazolhatóan a helyi társadalom jellegéből következett. Az itt élők gazdasági helyzetéből következően, a kötelező nemzetőrszolgálat feltételeként megadott féltelekkel rendelkezők száma még az országos viszonylatban alacsony járási átlagnál is kevesebb volt.⁵³

A nemzetőrök társadalmi összetételének másik fontos kérdése a nemesség arányának a tisztázása. Berettyóújfalui korábbi nemesi-birtokosi összeírásai, valamint Osváth Pál lejegyzése alapján tudhatjuk, hogy a településen és a hozzá tartozó pusztákon (a herceg Esterházy család mellett) az Aranyos, a Bakossi, a Bod, a Borbély, a Csanády, a Csiffy, a Csőregh, a Czirják, a Dóry, a Fejér, a Fényes, a Fodor, a Fónagy, a Gaál, a Gombos, a Guthy, a Hadházy, a Harangi, a Jámbor, a Karácsony, a Kovács, a Lonovits, a Lőrinczi, a Miskolczy, a Molnár, a Nagy,

⁵² A korabeli társadalmi rétegek meghatározásánál azonban szükséges figyelembe venni a társadalmi rétegek multifunkcionális, kevert jellegét is. Ebben a kérdésben különösen a kereskedők, iparosok és hivatalnokok az érintettek, akiket személy szerint megtalálhatunk a jelentős földterülettel és állatállománnyal rendelkezők soraiban is. Sőt, ezt a csoportot gazdagítja a lelkészek-papok, tanítók csoportja is, akik szokás szerint ugyancsak rendelkeztek a közös használatban lévő föld rájuk eső részével. Tehát az értelmiségi réteg egyben a tradicionális elitbe is tartozott, emellett pedig a főleg kereskedő zsidóság egy része is rendelkezett állatállománnyal és esetleg bérelt földdel.

⁵³ Rác 1981. 202., ill. Orosz 1981. 275–277.

az Osváth, a Piskolthi, a Pongrácz, a Révész, a Szilágyi, a Tardi, a Török, a Varga, a Veress, a Végh és a Zsebő családok tartoztak a nemesség soraiba.⁵⁴ Annak ellenére, hogy ezek közül több családnevet nem találunk meg a nemzetőrlistákon, az elmondható, hogy a nemzetőrök legkevesebb egynegyed része a nemesség soraiból került ki. A 18–19. század fordulóján a mezőváros összlakosságának körülbelül 12%-a tartozhatott a nemesek közé,⁵⁵ a fél évszázaddal későbbi nemzetőrök között pedig ennek az aránynak legalább a kétszerese mutatható ki. A fentebbi családneveket viselők egyike sem önkéntesen csatlakozott a nemzetőrséghez, hanem a törvény hatálya alatt, amely szintén azt igazolja, hogy megfeleltek a tulajdoni, vagy adóminimumnak. Némileg segíthet a tájékozódásban az összeírások azon pontja, amely a listában szereplők saját fegyvereiről ad képet. Berettyóújfaluban 17 saját fegyverrel (dzsida, kard, házipuska) rendelkező volt a nemzetőrök között, és ezek döntően a nemesség között számontartott családokból kerültek ki, mások pedig a helyi társadalmi, közigazgatási funkciót, vagy állást (kisbíró, csendbiztos, orvos, gyógyszerész) viselők soraiból adódtak össze. Berettyószentmárton esetében némileg tisztább képet lehet alkotni, mert a kisebb összlakosság és nemzetőrkontingens miatt áttekinthetőbb a helyzet. A faluban és a hozzá kapcsolódó pusztákon az Osváth-féle lista a báró Rudnyánszky és a báró Dessewffy családok mellett, a Baranyi, a Dantsházy, a Detzky, a Dienes, a Fonyad, az Izsák, a Jakó, a Koós, a Leszkay, a Mészáros, az Orbán, a Ritoók, a Sándor, a Szebeni, a Szilágyi, a Törös, az Újhelyi és a Vitális birtokos családokat sorolja fel.⁵⁶ E családnevek sem szerepelnek maradéktalanul a falu nemzetőreinek listájában, azonban a nemesség soraiból kikerülő nemzetőrök döntő többsége itt határozottan kimutatható. Berettyószentmártonban a nemzetőrlistákon szereplők több mint 70%-a a nemesség soraiból került ki.⁵⁷ A saját fegyverrel rendelkezők – és ez esetben különösen a lovas nemzetőrök magas aránya is ezt látszik igazolni.

⁵⁴ Az Osváth által elkészített lista csak az 1840-es országgyűlés családokra jutó költségkivetését tartalmazza, tehát csak a jelentősebb birtokos nemesi családok lehetnek rajta, holott tudvalevő, hogy Berettyóújfaluban jelentős volt az armalista nemesek csoportja is. Osváth 1875. 269–270. Ezzel összefüggésben ld.: Szálkai 2010. valamint. Kováts. 1981. 141–199.

⁵⁵ Papp 1989. 21.

⁵⁶ Osváth 1875. 270. Ezzel összhangban Kováts 1981. 158–159.

⁵⁷ Berettyószentmárton 18. század végi összlakosságában 15%-ra tehető a nemesek aránya. Kováts 1981. 161.

Ugyancsak fontos kérdés a zsidóság nemzetőrösszeírásokban való szereplése is. A 19. század közepétől kezdődően fennmaradtak a berettyóújfalui zsidóság születési jegyzékei, s ezek segítségével meghatározható a helyi zsidóság családnéveinek listája. Az 1846. és 1847. évek e listákon szereplő legelterjedtebb családnevei a Farkas, a Feldman, a Fis(h)er, a Friedman, a Goldman, a Grósz, a Klein, a Khon, a Nagy, a Róth, a Rozinger, a Stein és a Weis(s) voltak.⁵⁸ A nemzetőrök névanyagát áttekintve azt lehet megállapítani, hogy ezek közül 6 név (Róth Gáspár, Rozinger Izsák, Rozinger Jakab, Farkas Lénárd, Farkas Sámuel, Fridman Jákob, Nagy Fábián) azonosítható be.⁵⁹ E listában a nevek egy vonal alatt találhatóak meg más nevek társaságában, melyek közül még négyről (Vuts Mózes, Shiliczter Sámuel, Laitner Izsák, Gaiger Leopold) feltételezhető, hogy ugyancsak az izraelita felekezethez tartoztak.

Az előzőekben megtörtént a helyi nemzetőrség és a lokális társadalmi differenciáltság összefüggésének az igazolása. Erre alapozva a következő lépésben a falubeli vezető nemzetőrök és a már felvázolt elit további kapcsolatára kívánok fókuszálni. Előre bocsátom, hogy vezető nemzetőrnek – nem hadtörténeti, hanem (mikro)társadalomtörténeti tekintetben – a bármilyen, nem köznemzetőr rendfokozatban lévőköt, és csekély létszámuk miatt a lovas nemzetőröket tekintem. Berettyóújfaluban 12, Szentmártonban pedig 8 vezető nemzetőrt találunk, akikről az előzőek alapján azt feltételezem, hogy a társadalmi elit csúcsát képezik. Berettyóújfaluban 2 személyt (egy-egy tizedest és őrmestert) ki kell zárni ebből a csoportból, mert önkéntes alapon kerültek a nemzetőrségbe. A további 10 fő közül 8 valóban a jelentős földhasználattal és nagyállat-létszámmal rendelkezők közül került ki. Az előbbi áttekintést Berettyószentmártonban, a szükséges összeírások hiányában nem tudjuk elvégezni, de azt a felmerülő nevek alapján megállapíthatjuk, hogy a vezető nemzetőrök a kismemesi, minden bizonnyal jelentősebb földbirtokkal és állatállománnyal rendelkező családokból kerültek ki.

Térjünk ki néhány mondatban a két falu lovas-nemzetőreinek kérdésére is! A lovasok nemzetőrségen beüli országosan jellemző 1,5%-os és járási szinten 3,23%-os arányát Berettyóújfalun 1% alatti aránya nem éri el, Berettyószentmárton

⁵⁸ Kováts 1981. 175–178.

⁵⁹ MNL HBVL IV.101.b 18. d. 579/1849.

36%-os aránya pedig jelentősen felülmúlja. Az előbbi alacsony arányszám okaira a vizsgált adatokból nem tudunk magyarázatot találni, sőt, az egyenesen ellentmond az 1853-as lóösszeírásból következő várakozásoknak. Berettyóújfalú legmagasabb tiszti rangot kapott nemzetőre, a századosként számba vett Bagos(s)y József lovas szolgálatot teljesített, azonban neve nem szerepel az 1853-as lóösszeírásban, sőt, a nemzetőrlajstromban is a településen belül házzal nem rendelkező önkéntesként van felsorolva. Berettyószentmártonban pedig ismét a kisnemesség felülreprezentáltsága lehet a lovasok nagy létszámának az oka.

A két település által felállított nemzetőrök között a 13,5%-ot (Berettyóújfalú 10%; Berettyószentmárton 42%) kitevő önkéntesek aránya jóval meghaladja az országos szinten jellemző 5% körüli mértéket, de a járási 17,6%-os átlagtól elmaradt. Nem volt jellemző a 20 év alatti önkéntesek besorozása, erre mindössze egy alkalommal került sor az összeírás szerint, 50 év felettiak pedig nem kerültek a listára. Viszonylag nagy számot tettek ki az önkénteseken belül a település területén házzal nem rendelkezők (12 fő; 5,12%). Ezzel szemben elenyésző volt a maguk helyett fölfogadott önkéntest állító nemzetőrségre kötelezett polgárok 2 fős (1% alatti) száma.

A helyi nemzetőrség szerkezetének csoportvizsgálata

A körültekintően elkészített nemzetőrlisták segítségével elvégezhetjük Berettyóújfalú és Berettyószentmárton nemzetőreinek korosztályonkénti áttekintését is. (1. sz. melléklet) A legszélesebb korosztályt a 31–40 (39%), illetve a 26–30 (23%) éveik közöttiek adták, akik együttesen az összlétszám több mint 60%-át tették ki. Közülük az önkéntesek aránya 7%-ot mutat. Ezek a korosztályok a meghatározóak a tisztek tekintetében is, ők adták a rendfokozattal rendelkezők majdnem felét, valamint az adminisztratív, vagy értelmiségi állást viselő nemzetőrök 63%-át. A lovasok azonban számában nem játszottak nagy szerepet. A lajstromba vett nemzetőrök közül szintén jelentős arányt tett ki a 25 évesnél fiatalabb korosztály is, akik a teljes létszám 1/5-ét jelentették. Közülük meglehetősen sok (25%) az önkéntes. Ebben a korosztályban azonban elenyésző a tiszti feladatot vagy lovas szolgálatot ellátók száma, és az adminisztratív vagy értelmiségi állással rendelkezők is szűk csoportot alkotnak. A 41 év felettiak az összes nemzetőr körülbelül

16%-át adták. Ez azért is nagy jelentőségű, mert meglehetősen sok közülük az 50 éves korhatárt egy-két évre megközelítők száma. Ez a korosztály alulreprezentált az önkéntesek körében (4%). Az adminisztratív vagy értelmiségi állást ellátók közül azonban 27%-ot tesznek ki, és ugyanekkora a jelentőségük a tiszti feladatot ellátók körében is.

Ahogy már fentebb is rámutattam, a különböző lajstromok összesítésével megvilágítható, hogy konkrétan kik és mekkora csoportot képeznek a helyi adminisztrációban tevékenykedő, illetve a más közösségi funkciót betöltő személyek.⁶⁰ Megállapíthatjuk, hogy Berettyóújfaluban a nemzetőrök között szerepel 12 hivatal, funkciót betöltő személy (Matolcsi Gergely adószedő, Kovács József tanító, Szilágyi Lajos jegyző, Kalivoda János gyógyszerész, Csóka István tanító, Füredi Mihály lelkész, Papp Albert ispán, Bernáth Károly tanító, Kiss Imre csendbiztos, Feichtman Sándor és Róth Gáspár orvos, Kasza József tanító) szerepel, de további 7 fő (Spinzer Sámuel rabbi, Csöreg Imre kisbíró, Derecskei Mihály kisbíró, Szatmári József csendőr, Jakab Sándor csendőr, Kiss Imre csendőr, Böszörményi Sándor csendőr) kimaradt az összeírásokból, pedig koruk alapján ott lett volna a helyük és nem valószínű, hogy nem rendelkeztek a megfelelő tulajdoni, vagy adózási kondíciókkal. Ezeket az adatokat a Nemzeti Színház 1841. évi építési-hozzájárulási jegyzékéből ismerhetjük.⁶¹ A berettyószentmártoni nemzetőrök összeírásai rendszerint nem tartalmaznak civil funkciókra vonatkozó adatokat, így a falu esetében csak a Nemzeti Színház építési-hozzájárulási jegyzéke nyújthat támaszt. Ezt áttekintve azt találjuk, hogy 7 fő, Mitskei Ferenc és Szabó Pál lelkész, Kálmán András mérnök, Tikász Péter főbíró, Szilágyi Imre és Bársó Sámuel kisbíró, valamint Bod János tanító nem szerepel a nemzetőrök között,

⁶⁰ Ebben a tekintetben leginkább hasznosíthatóak a nemzetőrök mellett a teljes férfinépességet összesítő lajstromok, amelyek a népfelkelésben résztvevő lakosság adatait tartalmazzák: MNL HBVL IV.101.b 18. d. ad579/1849.

⁶¹ A berettyóújfalui nemzetőr összeírás anyagát összevetve az MNL HBVL IV. 4.c 16/b. d. jelzetű, 1841-ben a Nemzeti Színház építésére kivetett hozzájárulás névszerinti jegyzékével, látható néhány ellentmondás a két lista között. Az 1841-ben orvosként feltüntetett Lonovits Miklós rajta van az 1848-as listákon is, de nem orvosként szerepel. Mások – Molnár József gyógyszerész, Kis Benjámin és Tóth János tanítók – pedig egyáltalán nincsenek rajta az 1848-as listákon. A módszertant tekintve ld. Petró 2005. 79–91.

egyedül Töltési Benedek jegyző található meg.⁶² Életkori és vagyoni adatok híján nem tudhatjuk kijelenteni, hogy valóban kötelezhetőek lettek volna-e a szolgálatra, de legalább egy részüknek a nemzetőrök között kellett volna lenniük. Másrészt pedig hivatalos formában is volt lehetőség a nemzetőrszolgálat alóli felmentésre. Elsősorban a minisztériumi, a posta- és vámtisztviselők, majd a lelkészek-papok, tanítók és gazdatisztek kaphattak felmentést a szolgálat alól, azonban az országos viszonyokat tekintve a települések közigazgatási vezetőit, a főbírókat és kisbírókat több alkalommal máshol sem írták be a nemzetőrök közé. Számos településen jellemző volt, hogy a régi polgárórség nem, vagy csak részlegesen lett tagja a nemzetőrségnek. Valószínűleg hasonló történetet Berettyóújfaluban és Berettyószentmártonban is.⁶³

A helyi nemzetőrösszeírások sajnos nem térnek ki a listában szereplők felekezeti hovatartozására, így nem állapítható meg pontosan a település nemzetőrségének vallási megoszlása, azonban az érintett falvak társadalmi szerkezetét ismerve nagy biztonsággal feltételezhetjük, hogy a nemzetőrök körülbelül 90%-át református vallásúak tették ki. Néhány százalékos lehetett a római és a görög-katolikusok aránya, mivel ők csak pár tucatnyian éltek a településen. Ahogyan más vonatkozásban már felmerült, a nemzetőrszolgálatban részt vettek a települések izraelita vallású lakosai is. Az összesítésekből kitűnik, hogy az újfalui nemzetőrök legalább 5%-a lehetett izraelita. Ez azt jelenti, hogy a zsidóság településen belül arányaihoz képest kétszeresen felülreprezentált volt a nemzetőrség soraiban. A berettyószentmártoni nemzetőrlistákon sem jelölték a felekezeti hovatartozást, de feltételezhető, hogy a település nemzetőrei döntően a reformátusok közül kerültek ki. A szentmártoni népfelkelési összeíráson, amely vélhetően a falu teljes férfilakosságát szerepelteti, egyes nevek (Pásztor Gergely, Weiss Salamon, Nafatalin József, Jakab Sámuel, Grósz Simon, Spajzer Mihály, Nagy Bernát) mellett a „jegyzés” rovatban izraelita bejegyzés olvasható.⁶⁴

⁶² A berettyószentmártoni nemzetőrösszeírásokat szintén összevetve, a falura értendő 1841-es Nemzeti Színház építésére kivetett hozzájárulással azt láthatjuk, hogy a hivatalviselők, vagy polgári állást vállalók tekintetében nagy átalakulás zajlott le.

⁶³ Urbán 1973. 55–67.

⁶⁴ MNL HBVL IV.101.b 18. d. ad579/1849.

A nemzetőrök topográfiai adatainak vizsgálata

A berettyóújfalui nemzetőrösszeírások házszámadatai és az ugyancsak a megyei levéltárban fellelhető, 1818-ban készült helyi telekkönyvi térkép egymásra vetítésével lehetőség adódik a nemzetőrök településen belüli topográfiai elhelyezkedésének ábrázolására, majd az összefüggések elemzésére is (3. sz. melléklet).⁶⁵ Sajnos ezen összefüggések elemzésére Berettyószentmártonban nincsen lehetőség, bár a nemzetőrök házszámadataival ott is rendelkezünk, hasonló korú telekkönyvi térkép nem áll rendelkezésünkre. A 209 berettyóújfalui nemzetőr közül 194 fő lakhelyét ismerjük pontosan, ami a teljes sokaság 93%-át jelenti, 11 esetben nem rendelkezünk házszámadattal, 4 esetben pedig többel is, így ezeket nem vesszük számításba.

A falu 1818-as térképén a bal sarokban elhelyezett címfeliratban nyilakkal található a tájolás, így a dél–északi irány körülbelül balról–jobbra átlóban szeli át az ábrát. A térkép közepén T betűvel jelölve látjuk a templomot (ti. református templom, ma Kálvin tér 3. sz.). A házak számozása a főter déli részén indul a „Város háza” (a mai múzeum és könyvtár közvetlen szomszédságában) épületével, majd délre, a 10-es számtól pedig keleti irányba folytatódik. A házsámok további fejlődési struktúrájából kirajzolódik, a korábbi kétbellelkes településszerkezet, ugyanis a 20-as, 30-as számok a központhoz képest távolabb helyezkednek el, mint a 100 körüliek, amelyek kiosztása, így az ottani beltelkek felszámolása, későbbi időszakban történt meg.

A nemzetőrszolgálat szempontjából a településen három gócpont rajzolódik ki. Az (I.) első és egyben legjelentősebb terület a település magjában helyezkedik el, a korszakban hidakon megközelíthető, manapság pedig a belvárosként értelmezett térségében. Ezen a területen főleg a korábbi hajdúk leszármazottjai éltek, amelynek köszönhetően ezt a településrészt még a 19. század közepén is Hajdúszerként emlegették.⁶⁶ Itt feküdtek az 1–20. és a 100–300. közötti házsámokat kapott telkek. Erről a területről származott a nemzetőrök körülbelül 60%-a.

⁶⁵ Berettyóújfalu 1818-as telekkönyvi térképe. MNL HBVL XV.1.a BmT 40.

⁶⁶ Osváth 1875. 228.

A (II.) következő jól kirajzolódó terület a belvárostól északnyugatra, az akkori temető irányába helyezkedett el (a mai Völgyköz városrész). A házsza­mokat illetően a 460–500. és az 570–600. közé esőkről van szó. Itt élt a nemzetőrök körülbelül 20%-a, valamint erről a területről származott a telekkel rendelkező önkéntes nemzetőrök legnagyobb része is. A (III.) harmadik terület pedig az Oláh­város volt, amelyet többnyire akkor sem románok laktak, de a település többi részétől eltérően itt római és görögkatolikusok éltek.⁶⁷ Ez volt az akkori Újfalú legutóbb telekszámot kapott negyede, a házsza­mok 680–716 közé estek.⁶⁸ Erről a részről a nemzetőrök körülbelül 10%-a származott. Természetesen a település más részeiről is eredeztethetőek nemzetőrök, de ők körzetszerűen kevésbé behatárolhatóak, és a teljes nemzetőrlétszám körülbelül 10%-át teszik ki. A térkép alapján szem­betűnő, hogy a település Herpály felé eső részén, az akkor Parasztszer­nek nevezett területről, és a Völgyköz-érrel párhuzamos telekosztásról (300–400. közé eső telekszámok) mindössze csak néhány nemzetőr származott.

Összegzés

A Sárrét és Berettyóújfalú példáján is láthatjuk, az 1848-as nemzetőrség megszervezése annak ellenére sem kizárólag hadtörténeti kérdés, hogy kétségtelenül megalapozta a szabadságharc folyamán méltán nagy dicsőséget szerzett honvédszászlóalj felállítását. A nemzetőrség létrehozása jelentős vonatkozásban társadalmi-politikai kérdés is, hiszen a „közbátorság” a politikailag kiteljesedő és mindinkább szélesedő társadalom, tehát egyszerre a nemesség, a honoráciorok, a mezővárosi parasztpolgárság és a jobbágysorból jogilag ekkor kilépő paraszti tömegek egyik legfontosabb civil önszerveződési formájaként is értelmezhető.

---

⁶⁷ Osváth 1875. 228.

⁶⁸ Fontos megjegyezni, hogy az általam használt 1818-as térképen 716 telek került ábrázolásra, azonban van olyan nemzetőr, aki az összeírás alapján a 894-es teleknek volt a tulajdonosa. Az új telek feltételezhetően az Oláh­városban kerültek kiosztásra.

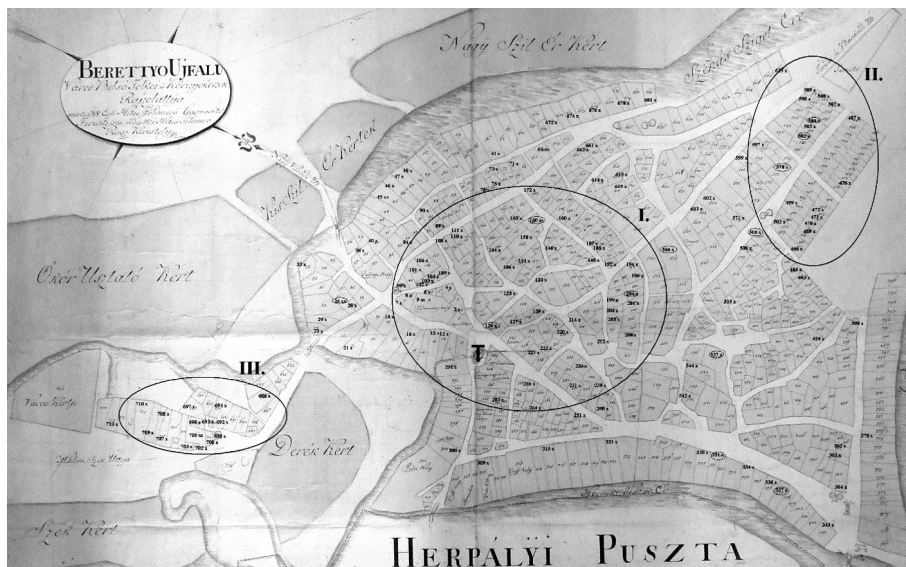
1. sz. melléklet

**Berettyóújfalui és Berettyószentmárton nemzetőrlistájának
korosztályonkénti felbontása**

életkor	létszám		alkalmas	családfenntartó	tiszttség	önkéntes	táborban lévő	helyettes fogadott	saját fegyverrel rendelkezik	állami vagy polgári funkciót betöltők	lovak nemzetőr
	fő	%									
-20	1	0,4	1	-	-	1	1	-	-	-	-
21-22	30	12,8	30	1	1	6	6	-	2	-	-
23-25	19	8,1	19	14	1	5	3	-	-	1	1
26-30	53	22,6	53	49	2	4	1	2	9	2	5
31-40	91	38,7	89	90	3	6	3	-	6	5	1
41-50	37	15,7	37	34	3	1	1	-	4	3	1
50-	2	0,9	2	2	-	-	-	-	1	-	-
ismeretlen korú	2	0,9	2	1	1	1	1	-	1	-	-
összesen	235		233	191	11	24	16	2	23	11	8

3. sz. melléklet

Berettyóújfalu 1848-as nemzetőrösszeírásainak térképre vetítése⁶⁹

⁶⁹ Berettyóújfalu 1818-as térképének (MNL HBVL.XV.1.a Bm.T. 40.) felhasználásával.

SZENDREI ÁKOS

A BERETTYÓÚJFALUI ORSZÁGGYŰLÉSI VÁLASZTÓKERÜLETBEN 1848 ÉS 1918 KÖZÖTT MANDÁTUMOT SZERZETT KÉPVISELŐK ÖSSZEHASONLÍTÓ VIZSGÁLATA*

A téma meghatározása

A tanulmány célja az 1848 és 1918 közötti berettyóújfalui országgyűlési képviselők politikai és társadalmi jellemzőinek (pártállásának, társadalmi hátterének, képzettségének és foglalkozásszerkezetének) az összehasonlítása a környező kerületekben – Debrecenben, Nagyváradon és a városok közös vonzáskörzetébe tartozó választókerületekben (székhelyek szerint a Bárándi, a Bihari, a Hosszúpályi, a Margittai és a Székelyhídi),¹ valamint az országban megválasztott képviselők jellemzőivel.

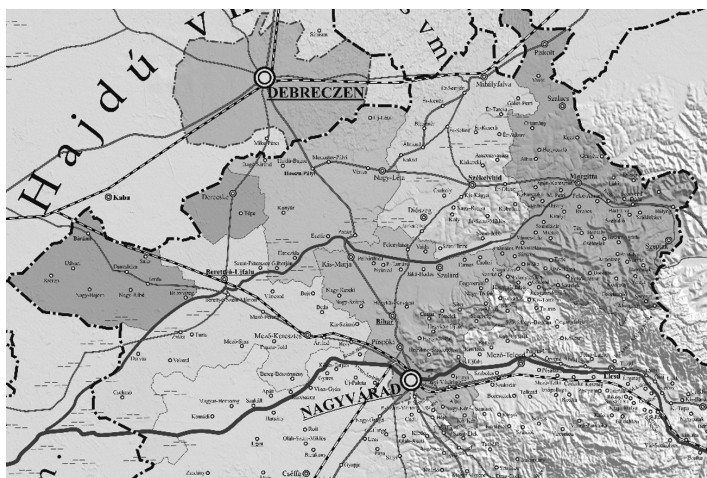
A kérdés feldolgozását megelőzve, fontos magyarázatot adni arra, hogy Berettyóújfalui képviselőinek jellemzőit miért a fentebb felsorolt kerületek adataival vetem össze. Először is azért, mert a dualizmus kori Berettyóújfalui ezekkel a településekkel, ezzel a jól meghatározható régióval alkotott szoros gazdasági, társadalmi, modernizációs és egyéb összefüggésekre épülő komplex kapcsolatrendszert. A régió központjai természetesen az egymásközt vetélkedő Debrecen és Nagyvárad voltak, az alközpontok és a teljes régió pedig különböző erősséggel követték a városok fejlődését, miközben egymással is kapcsolatban álltak. Ebben az összefüggésben lényeges kérdés az egyes alközpontok jellemzőinek a tisztázása is.² Másodsorban pedig a vizsgált régió települései, társadalmi jellemzők és a politikai elit társadalmi jellemzői terén is megfelelően összevethetőek.

---

* A kutatás a „Dualizmus kori parlamentarizmus – regionális nézőpontból” című NKFIH OTKA K 134378 kutatócsoport keretében történt. A feldolgozott téma korábbi változatát ld. Szendrei 2016.

¹ A vizsgált választókerületek részletes adataihoz ld. a 2. sz. mellékletet.

² Beluszky – Győri 2005. 177., 185. Ezzel összefüggésben ld. Szilágyi 2013. 60–61.

1. térkép – A debreceni, a nagyváradai és a városok közös vonzáskörzetébe eső országgyűlési választókerületek. (Berettyóújfalu balról a második.) A térképet készítette: Szendrei Ákos

A feldolgozás módszerei

Az írás tehát a 19. század közepén és második felében a Berettyóújfalui Választókerületben mandátumot nyert képviselők politikai és társadalmi jellemzőinek összehasonlító vizsgálatára vállalkozik.³ A feldolgozásban a berettyóújfalui és a vizsgálatba vont térség képviselőinek céltudatosan kiválasztott társadalmi jellemzőit prozopográfiai⁴ módszerrel rendszerezzük, majd az így létrejött adatgyűjteményt és a rendelkezésre álló országos adatbázist a történeti statisztika segítségével dolgozzuk fel.

A vizsgált tíz választókerületben 1848 és 1918 között 16 általános és 23 időközi választás történt, ezek közül Berettyóújfaluban hat időközi választásra került sor. Így összesen 183 mandátumról (köztük 22 berettyóújfalui) és az ezeket betöltő

³ A tárgyalt kérdéshez módszertanilag és tematikailag kapcsolódó irodalom, a teljesség igénye nélkül: Rudai 1936., Lakatos 1942.; Geró 1988.; Varga 1994.; Fleisz 1996.; Irinyi 2002.; Pál 2003.; Hajdú 2006.; Ilonszki 2005.; Varga 2007.; Pap 2007.; Schwarcz 2009.; Ilonszki 2009.; Pál 2011.; Pap 2011.; Pap 2012.; Kerepeszki 2014.; Pap 2020.; Gerhard 2020.; Ballabás – Pál – Pap 2020.; Cieger 2021.

⁴ A prozopográfia, valamilyen szempontból egy csoportot alkotó személyek adatait (jellemzőit) tartalmazó adattár. Az adatok elemzése és az egyes csoportok összehasonlítása a történeti statisztika módszereivel történik.

89 politikusról (köztük 10 berettyóújfalui) vannak közvetlen adataink. Az országos adatok tekintetében pedig 1884-től van rendelkezésre álló hasonló adatbázis, Ilonszki Gabriella és kutatócsoportjának köszönhetően, amely azonban csak az általános választások adatait tartalmazza.⁵ A forrásadottságoknak megfelelően és a felhasználható adatbázisból következően Berettyóújfalú és a vizsgált régió képviselőinek esetében az összehasonlító vizsgálatot a teljes korszakban el tudjuk végezni, országos viszonylatban azonban csak 1884 utáni adatokkal tudunk dolgozni. Itt jegyezzük meg, hogy a feldolgozásunk nem tér ki a képviselők felekezeti megoszlására. Annak ellenére, hogy a berettyóújfalui és a környező kerületek képviselőinek felekezeti adataival általában rendelkezünk (s leszögezhetjük, hogy túlnyomó részben református vallású személyek voltak), országos szinten csak hiányos adatok állnak rendelkezésünkre. Ezt a tömeges adathiányt főként a korszak alapvetően liberális szemléletére vezethetjük vissza, mely szerint a vallás magánügy volt, és az adatok gyűjtése – lásd a kortáras képviselői almanachok szócikkeit – nem terjedt ki felekezeti kérdésekre.

Tehát a Berettyóújfalui Választókerület esetében a számítások alapjának a 22 helyi választást tekintjük, és minden változót (pártpreferencia, hivatalos társadalmi státusz, helyi kötődés, felsőfokú végzettség megléte, földbirtoklás kérdése, foglalkozás) ehhez viszonyítunk. A helyi választások összességét tekintjük annak a többi vizsgált kerületben is. Országos viszonylatban azonban csak az 1884 utáni adatokkal tudunk számolni, s így nyolc általános választás mandátumait tudjuk bevonni az összehasonlításba.

---

⁵ A vizsgált kerületek 1865–1918 közötti választásainak feldolgozására a vonatkozó levéltári anyagok, korabeli újságok, a Képviselőházi naplók és az Országgyűlési almanachok segítségével regionális adatsort készítettünk. Az országos jellemzőkhöz az Ilonszki Gabriella által 2009-ben publikált, 1884 és 1918 közötti általános választásokat tartalmazó országos szintű választási adatbázist (Ilonszki 2009.) használtuk fel. Az elemzés módszertanához tartozik, hogy városi kerületként azt (61 város 80 kerülete) vesszük számításba, amelyek a korszak választásait szabályozó 1848. 5. tc., az erdélyi 1848. 2. tc. és az ezeket módosító 1877. 10. tc. által városnak minősülnek, a többi kerületet vidékiként értelmezzük. A regionális adatsor összesítését ld. a 2. sz. mellékletben. Az Ilonszki Gabriella által használt adatok részben eltérnek a Rudai Dezső 1936-os feldolgozásában használt adatokétól. Annak ellenére, hogy mindkét feldolgozás a képviselőházi almanachokra épül, az alkalmazott történeti statisztikai módszerek nem azonosak, ezért vannak különbségek az egyes jellemzők számszerű értékekben. Mindazonáltal nagyságrendi eltérések és következtetésbéli különbségek a két feldolgozás között nem mutathatók ki. Erre visszavezethetően az adataink nem egyeznek meg Ciger András 2021-es feldolgozásában használt, ugyancsak a Rudai adataira épülő elemzés számszerű értékeivel sem.

Berettyóújfalu és a vizsgált térség a 19. század második felében

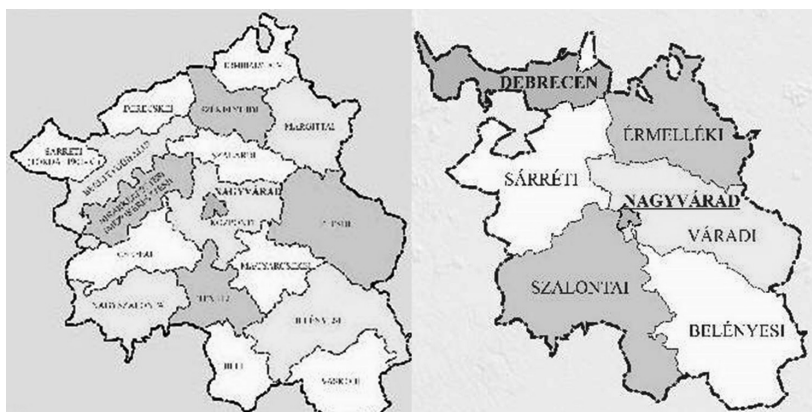
A 19. század közepén a vizsgált régió egésze Bihar vármegye közigazgatásába tartozott, és annak az északi részén helyezkedett el, majd az 1850 és 1860 között Alsó- vagy Észak-Bihar vármegye déli és Felső- vagy Dél-Bihar vármegye északi területeit képezte. A legészakibb térséget – főként a török korszak alatt megerősödött – Debrecen jelentette, mely 1693-tól (törvénybe iktatva 1715-től) szabad királyi városi jogállással rendelkezett, és az ország legrangosabb városainak sorában állt, majd 1849 tavaszán az ország fővárosa volt. A régió legdélebbi részét pedig a 19. század közepén egységesülő Nagyvárad alkotta,⁶ mely a szabadságharc leverését követően kapott kulcsszerepet, ugyanis 1849 és 1860 között egy több vármegyéből (eredetileg: Szatmár, Szabolcs, Bihar, Arad, Békés, Csanád) álló területi egység, úgynevezett kormánykerület központjává vált.⁷ A kiegyezést követően mindkét város (Nagyvárad 1870-től, Debrecen 1876-tól) törvényhatósági jogú város és vármegyei székhely volt, Nagyvárad Bihar vármegye, Debrecen pedig az 1876-ban létrehozott Hajdú vármegye központja lett. A régió alközpontjai, elsősorban Berettyóújfalu, Érmihályfalva, Derecske, Margitta és Székelyhid, egyéb központjai pedig Báránd, Diószeg, Nagyléta és Mezőkeresztes (később Biharkeresztes) és Szalárd voltak. A járási székhelyek és határok többször változtak a korszakban (1849, 1854, 1861, 1872, 1876, 1884), így az előbb felsorolt települések mellett Ártánd, Micske és más települések is ideiglenesen alközponti helyzetbe kerültek.⁸

---

⁶ A török korszak után négy részre szakadt Várad vagy Nagyvárad, bár gazdasági és társadalmi tekintetben egységet alkotott, közigazgatási és tulajdonjogi szempontból nem volt egységes: Várad-Váralja a Magyar Királyi Kamara, Várad-Újváros a Káptalan, Várad-Olaszi és Velence pedig a római katolikus püspök tulajdonához tartozott. Az egyesítés 1848 és 1876 között több lépésben ment végbe.

⁷ Bővebben ld. Szilágyi 2008. 45. Az ország egyéb kerületi székhelyei Pozsony, Kassa, Buda és Sopron voltak.

⁸ Szikla 2014.

2. térkép – Bihar vármegye járásbeosztása 1861–1872 és 1884–1920 között
(A térképek lelőhelye: Szikla 2014.)

A térség 19. század második felében zajló polgárosodásának leginkább látványos lenyomata a vasúthálózat korabeli fejlődése volt. A Pestről keletre kiinduló vasútvonal 1857-ben érte el Debrecent, 1858-ban pedig Nagyváradot úgy, hogy Báránd, Berettyóújfalú és Mezőkeresztes már ekkor vasúton is elérhetővé vált. Az elkövetkező körülbelül fél évszázad alatt pedig kiépült a Debrecent Érmihályfalvával (1871), majd a Nagyváradot Székelyhíddal és Margittával (1887), a Debrecent Nagylétával (1894) és a Debrecent Derecskén keresztül Nagyváraddal (1911) összekötő vonal is. Ezzel a régió nyugat-keleti és észak-déli viszonylatban is bekapcsolódott a kereskedelem és a tőkeáramlás országos hálózatába.⁹

A térség népessége 1850 tájékán körülbelül 350 ezer, 1910-ben pedig mintegy 500 ezer fő volt (körülbelül 40%-os emelkedés), ezen belül Berettyóújfalú lakossága hozzávetőlegesen 5000 főről megközelítőleg 8500 főre növekedett (nagyjából 70%-os növekedés). Ez azt jelenti, hogy Berettyóújfalú népessége a térség átlagánál gyorsabban fejlődött, ugyanakkor lényegesen elmaradt Debrecen (250%) és Nagyvárad (270%) növekedésétől. Ezzel együtt Berettyóújfalú mindvégig a térség harmadik legnépesebb települése maradt.

⁹ Szmazsenka 1901. 271.; Kovács é.n.

A térség lakossága nemzetiségi szempontból nem volt összetett, a magyarság a vizsgált régióban mindvégig túlnyomó többségben volt. A legjelentősebb nemzeti kisebbség a román volt, amelynek a népességen belüli aránya egyes járásokban (Bihar, Szalárd, Margitta) a 30%-ot is elérte. Berettyóújfaluban nem volt jelentős létszámú nemzeti kisebbség, a környező járásban pedig a románság aránya körülbelül 8%-ot tett ki. A vallási felekezetek megoszlását tekintve a térségben és Berettyóújfaluban egyaránt a reformátusok túlnyomó arányát figyelhettük meg, római katolikusok jelentős számban jóformán csak Nagyváradon éltek. A görögkatolikusok és ortodoxok aránya leginkább a keleti járásokban volt számottevő. Az izraelita egyházhoz tartozók berettyóújfalui aránya Debrecen és Nagyvárad (valamint Érmihályfalva és Margitta) zsidóságának arányához volt hasonló, a térség többi alközpontjaiban közel ugyanolyan mértékű jelenlétet nem mutatnak a korabeli népszámlálási adatok.

**2. táblázat – A régió választókerületi székhelyeinek népességváltozása
1869–1910 között (Forrás: 1910. évi népszámlálás)**

	Berettyó- újfalu	Nagyvárad	Debrecen (3 kerület)	Báránd	Bihar	Hosszú- pályi	Margitta	Székelyhíd
1857	5016	22 443	36 282	3393	2044	2404	3335	3661
1869	5760	28 698	46 111	3664	2501	2514	3983	3917
1880	6122	31 324	51 122	3578	2350	2625	3529	4019
1890	6913	38 557	56 940	3829	2534	3130	4302	4507
1900	7716	47 018	72 351	3881	2889	3624	5088	4848
1910	8568	61 034	90 153	4022	3021	3800	5670	5269

3. táblázat – A régió járásszékhelyeinek és egyéb jelentős településének népességváltozása 1869 és 1910 között (Forrás: 1910. évi népszámlálás)

	Derecske	Szalárd	Nagyléta	Bihardió-szeg	Érmihályfalva
1869	7333	2041	5414	5774	3574
1880	7630	1616	5386	5458	3839
1890	8272	1913	5739	5681	4856
1900	8760	2096	6120	6009	5569
1910	9275	2400	6315	6261	6250

4. táblázat – Berettyóújfalú és Berettyószentmárton felekezeti összetétele 1910-ben (Forrás: 1910. évi népszámlálás 282–283.)

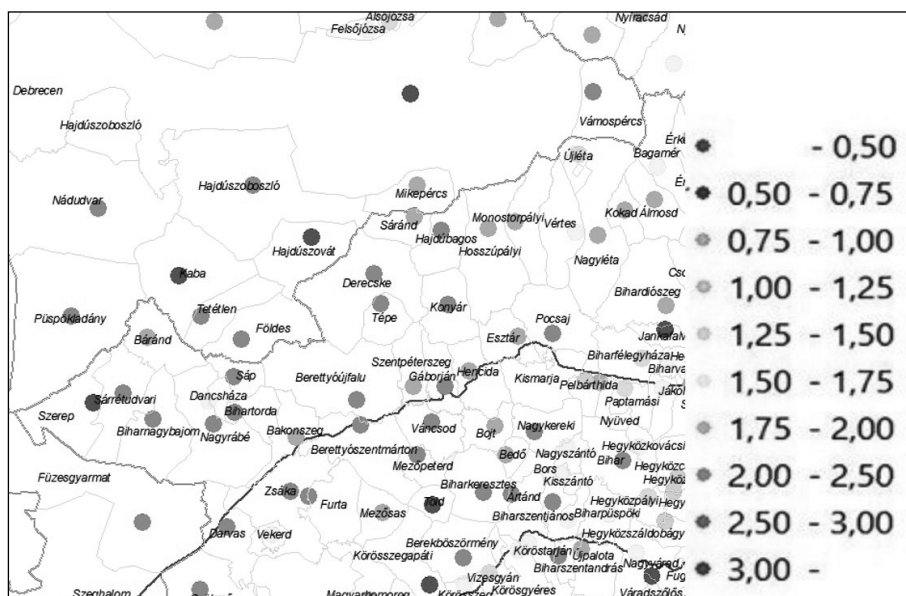
	református	római katolikus	görög-katolikus	ortodox	izraelita
Berettyóújfalú	76%	6%	1%	3%	12%
Berettyószentmárton	72%	12%	-	14%	3%

A vizsgált térség egy társadalmi, gazdasági, kulturális és egyéb változókból alkotott speciális fejlettségi index¹⁰ alapján országos szinten a fejlett kategóriába tartozott. Debrecen és Nagyvárad 3,00 körüli értéke az országos adatokat tekintve is kiemelkedőnek számít. A térképen jól kirajzolódik, hogy a vizsgált régió keleti felében 0,75–1,75 közötti, míg a nyugati felében 1,75–2,5 közötti értékek dominálnak. Berettyóújfalú a térségen belül is a fejlett szintbe, országos összehasonlításban pedig a legfelső 10%-ba tartozott. Berettyószentmárton index alapján kimutatható hivatalos fejlettségi szintje nem maradt el Berettyóújfalúétól.¹¹ (3. térkép)

¹⁰ Fejlettség = (egy főre jutó agrárjövedelem + írni-olvasni tudók aránya + 60 év felettiek aránya + kereső/eltartott arány + tercier dolgozók aránya + ipari dolgozók aránya + egy főre jutó települési vagyon + migrációs szaporulat + tbc-ben elhunytak aránya + orvos kezelt holtak aránya) / (rossz minőségű házak aránya + napszámra kényszerülő kisbirtokosok aránya + vasúttól való távolság + háziiparban foglalkoztatottak + adóteher/földjövedelem + halálzási ráta + kanyaróban elhunytak aránya + csecsemőhalálzási ráta)

¹¹ Demeter 2018. 54.

A túlnyomórészt agrár- és háziipari termeléssel foglalkozó berettyóújfalui lakosság társadalmi és gazdasági viszonyait a 19. század közepén végbement jobbágyfelszabadítás nem befolyásolta jelentős mértékben, mivel az itt élők a derecskei uradalomhoz korábban is szerződéses jogállással kapcsolódtak, s így a hagyományos jobbágyterhek (robot, ajándék, stb.) nem jelentkeztek a megelőző időszakban sem. Az 1837 és 1866 között az uradalom/jobbágyság-parasztság/kisnemesség viszonylatban zajló birtokrendezésből hosszabb távon azonban az uradalom húzta a hasznot.¹² Emellett a természeti körülmények is a szokásosnál jobban befolyásolták a település fejlődését. A vízzel elárasztott területek kiszámíthatatlansága, a bérelt puszták (Herpály, Szentkozma, Andaháza és Kórógy) ellenére is szűkösre szabta az agrárművelés lehetőségeit. Ez a jelenség a századfordulón végződött lecsapolásig meghatározta a helyi gazdálkodást.

3. térkép – A regionális fejlettségi kép 1910-ben
(Demeter 2018. 67. ábra alapján)

¹² Orosz 2020. 216–224.

Mindezek ellenére a tőkés társadalomfejlődés korszakunkban végbement kiépülése megmutatkozott Berettyóújfalu társadalmi összetételének alakulásában is. Míg a század közepén alig találhattunk iparos és kereskedő réteget a településen, addig az 1910. évi statisztika szerint a népesség összetétele már egyértelműen mutatta a helyi modern társadalmi elemek, elsősorban a kispolgárság megerősödését (lásd az 5. táblázatot). A mezőgazdasági és cseléd népesség körülbelül 60%-ra csökkent, míg az iparból, kereskedelemből, közlekedésből, közszolgáltatásból élők körülbelül 35%-ot tettek ki. Hozzá kell tenni, hogy az ipar területén főleg a kis- és háziipar, illetve az élelmiszeripar fejlődött, és kereskedelem tekintetében is elsősorban a kiskereskedelem növekedése volt érzékelhető, a közlekedési alkalmazottak viszonylag magas létszámát pedig a vasút jelenléte okozta. Ennek ellenére ezek az adatok jelentős gazdasági és társadalmi átalakulást igazolnak, ami a környező járási székhelyekhez képest még inkább előrehaladott modernizációs folyamatot bizonyítanak. Ez a kedvezőbb helyzet nem kis részben annak tudható be, hogy az eredendően több hasonló súlyú és fejlettségű központi települések közül Berettyóújfalu volt az, amely egyszerre volt azonos távolságra Debrecentől és Nagyváradtól, és közel volt a két várost összekötő legrövidebb út felezőpontjához is.

Berettyószentmárton társadalmi fejlődése már nem volt ilyen számottevő. Ott visszafogottabb formában jelentkeztek még a polgárosodás jelei.

5. táblázat – Berettyóújfalu és Berettyószentmárton népességének foglalkozási irányai eltartottakkal együtt 1910-ben
(Forrás: 1910. évi népszámlálás 562–663.)

	mező- gazdaság	ipar	keres- kedelem	közle- kedés	köz- szolgálat	cseléd- ség
Berettyóújfalu	58%	18%	9%	4%	7%	3%
Berettyószent- márton	87%	7%	1%	2%	1%	2%

A végbement társadalmi változások ellenére a polgári közigazgatás kiegyezés utáni egységesülése, bár racionális, ugyanakkor mégis kellemetlen változást hozott a település jogállásában. Berettyóújfalu az 1871. évi 3. tc. életbe lépésével elveszítette a 17. századtól fennálló mezővárosi (oppidum) rangját, s a nagyközség kategóriába került.¹³ Ezzel együtt azonban nem köszöntött be a hanyatlás korszaka, a település a dualizmus korában mindvégig a térség regionális központja maradt. Az emeletes városháza felépítése 1874-ben, az utcák hivatalos törzskönyvezése 1901-ben történt meg, s 1909-ben fektették le a későbbi „tisztviselőtelep” terveit. Berettyóújfalu a korszakban járási székhely volt, ahol járásbíróság, adóhivatal, 1881-től pedig telekkönyvi hivatal is működött. A 19. század második felében a település kiterjedése és lakossága is jelentősen növekedett, ugyanakkor kevés volt az emeletes épületek aránya, a közművesítés, valamint a szilárd útburkolat pedig csaknem teljesen hiányzott.¹⁴

A település irányítóinak a célja a regionális szerep további erősítése, és ezzel együtt a városi cím, hivatalosan a rendezett tanácsú városi jogállás megszerzése volt. Kérdés, hogy Debrecen és Nagyvárad közelségében és a Magyar Királyság akkori közigazgatási rendszerében mennyire volt ez reális elvárás. Mindenesetre ebben a feladatban nem csak Berettyóújfalu közvetlen irányítóira, hanem az országgyűlési képviselőire is nagy szerep hárult. Így a képviselők személyének a vázlatos bemutatása, valamint szociális hátterüknek és foglalkozásszerkezetüknek a vizsgálata ebben az összefüggésben is fontos kérdés lehet.

A választókerületek

A térségbeli országgyűlési választások mandátumszámát meghatározó 1848. évi 5. tc. és 1877. évi 10. tc. alapján kialakított városi, vármegyei és kerületi rendelkezések szerint az általunk vizsgált tíz választókerület közül négy városinak, a többi vármegyei kerületnek minősült.¹⁵ Ezen belül Debrecen három, Nagyvárad

¹³ A törvény értelmében az összesen 719 korábbi mezővárosból 661-et nagyközséggé és községgé minősítettek vissza. Ld. bővebben: Orosz 2002.

¹⁴ Tardy 2023.; Nyakas 1981. 224.; Bagdi 2021. 14–34.

¹⁵ A választások megszervezése és lebonyolítása a belügyminiszter és a főispánok irányításával a törvényhatóságok és a szabad kerületek központi választmányának feladata volt. Ld. pl. MNL HBVL IV.901.c 75/1881., 76/1881., 84/1881., 108/1881.; MNL HBVL IV.402. 232/1886.

egy választókerületet alkotott, míg Berettyóújfalú, Báránd, Bihar, Hosszúpályi, Margitta és Székelyhíd – a hozzájuk tartozó egyéb településekkel együtt – önálló kerületet alkotva egy-egy képviselőt küldött a törvényhozásba.¹⁶

Az egy képviselőre eső lakosok számát vizsgálva (1872-es adatok szerint), a Berettyóújfalui Választókerület a vizsgált térségen belül a középmezőnyben szerepel. Debrecen volt a legkedvezőbb helyzetben (15 870 fő/mandátum), majd Nagyvárad (28 698 fő/mandátum), hátrébb pedig szoros egymásutánban Báránd (31 743 fő/mandátum), Hosszúpályi (31 601 fő/mandátum), Bihar (33 138 fő/mandátum) és Berettyóújfalú (33 409 fő/mandátum) kerületei következtek, végül elmaradva Székelyhíd (36 370 fő/mandátum) és Margitta (37 554 fő/mandátum) kerülete zárta a sort.¹⁷ Helyi vonatkozásban a térségben középmezőnyt alkotó települések az országos átlagot jelentő 33 292 fő/mandátum átlag szintjén álltak. Bár ezek a konkrét számok a későbbi évtizedekben jelentősen növekedtek, a választókerületek által képviselt arányok alapvetően nem módosultak.

A következőkben megvilágítjuk a berettyóújfalui és a vizsgálatba vont választókerületek földrajzi kiterjedését, melyek nem feltétlenül követték a járási határokat. A Berettyóújfalui Választókerület nemcsak a névadó járást, hanem a szomszédos Mezőkeresztesi járást is magában foglalta, a településeket tekintve pedig Ártánd, Bedő, Berekböszörmény, Berettyószentmárton, Berettyóújfalú, Biharszentjános, Bojt, Bors, Csökmő, Darvas, Furta, Kísszántó, Mezőkeresztes, Mezőpeterd, Mezősas, Pusztatold, Szentpéterszeg, Váncsod, Vekerd és Zsáka területére terjedt ki. Az pedig, hogy egy-egy vármegyei választókerület több járást is magába kebelez, nem volt ritka a korszak választási rendszerében, mi több, a környező kerületek esetében is volt példa erre a megoldásra. A vizsgált régióban a Székelyhídi Választókerület kialakítása volt hasonló, amely a Székelyhídi járás mellett az Érmihályfalvit is magába foglalta, s így az Érmellék nagy részére

¹⁶ Közigazgatási értelemben Nagyvárad 1850 januárjában jött létre Olasz és Újváros egyesülésével, majd 1860. január 14-én csatlakozott Váralja és Velence is. Ld. Fleisz 2011. 133. Választójogi tekintetben pedig az 1875. évi 2. tc. alapján ment végbe az egyesülés: „2. § Várad-Váralja és a Várad-Velence városrészek, melyek jelenleg a biharmegyei bihari választókerülethez tartoznak, ezen kerülettől elszakítván, a nagy-várad-i választókerülethez csatoltnak, e szerint Nagy-Várad-Ujváros, Várad-Olasz, Várad-Váralja és Várad-Velence városrészekből egyesített és törvényhatósági joggal felruházott Nagy-Várad város választ egy képviselőt.” Ezer év törvényei 1848–1918.)

¹⁷ *Miniszteri indoklás az 1848. V. és az erdélyi 1848. II. törvénycikkekre módosításról és kiegészítéséről előterjesztett törvényjavaslatból.* Budapest, 1874. május 20. FI 1872.V. 274. irsz. 362–363.

kiterjedt. Bár a vizsgált területen kívül esik, de hasonló kialakítása volt a hajdúszoboszlói kerületnek is, amely a Központi járáshoz tartozó Balmazújvárossal és Vámospércessel egy választókerületbe tartozott. Nézzük meg röviden a vizsgált régió többi választókerületét is. Debrecen három választókerülete az alábbiak szerint lett kialakítva: 1. választókerület a Péterfia és Csapó utcák, a 2. választókerület a Hatvan és Piac utcák, a 3. választókerület a Cegléd és Varga utcák által határolt területek alkották. A Nagyvárdi Választókerület területe ebben az értelemben figyelembe vette a város fejlődését és Olaszi, Újváros, Váralja, Velence és Csillagváros területére is kiterjedt, de például Püspöki már nem tartozott hozzá. A Margittai Választókerületet nagyjából az azonos nevű járás képezte. Emellett hasonló volt a helyzet a Szalárdi és a Derecskei járásokban is, ugyanis az előbbiben a Bihar vármegyei Központi járáshoz tartozó – de földrajzilag közvetlen közelségben lévő – Bihar, a másodikban pedig a járás területén lévő kisebb település, Hosszúpályi lett a választókerület székhelye, míg a választókerületek nagyjából az említett járásokra terjedtek ki.¹⁸ (A választókerületi székhelyek kérdéséhez és részletezéséhez lásd a 2. és 3. táblázatot valamint a 2. sz. mellékletet.)

A választók

A következőkben tekintsük át, hogy a berettyóújfalui, valamint a többi vizsgált kerületben a lakosság milyen arányban rendelkezett választójoggal, és a választók mely társadalmi rétegekből kerültek ki. Átlagosan kijelenthető, hogy mindenütt nagyjából az országos szintnek megfelelő szűkös választójog határozta meg a jogosultak arányát, a választók társadalmi összetétele pedig ehhez képest meglehetősen nagy különbözőséget mutatott.

Bihar vármegyében 4,65% és 6,1%, Debrecenben 4,8% és 8,9%, Nagyvárdon 3,7% és 9,8% között mozgott a szavazati joggal rendelkező lakosok aránya a korszakban.¹⁹ A Berettyóújfalui Választókerület választóinak száma 1872-ben 1593 fő volt, ami a lakosság 4,8%-át tette ki, s ez az adat Báránd 5,1%-os és Bihar

¹⁸ Szivák 1901. 661–673.; és MNL HBVL IV.101.b 333/1848.

¹⁹ MSÉ 1899. 374.; MSÉ 1909. 437.; FI 1872. V. 274. irsz. 374–375., 437., 456.; FI 1910. XVII. 873. irsz. 466–467.; Választói jogosultak számszerinti összeírása 1910. MNL HBVL IV.1405.b II. 3/1911.; Debreczeni Ellenőr, 1884. jún. 7. 2., valamint Irinyi 2002. 392.; Fleisz 1996. 62.; Pap 2011. 393–394.

5,5%-os arányaival együtt a vizsgált térség középmezőnyébe sorolta a kerületet. A térségben Hosszúpályi (3,1%) és Székelyhid (3,7%) kedvezőtlenebb, míg Margitta (7,4%) lényegesen jobb választó/lakosság aránnyal rendelkezett.

A választók társadalmi összetételét tekintve a vidéki kerületek adatai között a Berettyóújfalui Választókerület, ahol a polgári tevékenység²⁰ alapján jogosultságot nyerők aránya 10,5%-ot tett ki, ismét a lista közepén található. Ezzel megegyező adatot figyelhetünk meg a Hosszúpályi Választókerületre vonatkozóan is. A vizsgált régiót tekintve a két törvényhatósági jogú városban ennél lényegesen magasabb adatot találhatunk, Debrecenben 19%, Nagyváradon pedig 68%-os arány mutatkozik. Ez utóbbi kimagaslónak tekinthető országos viszonylatban is, és a „Pece parti Párizs” rendkívüli mértékű polgárosodását igazolja. Ezeket követően azonban a települési adatok szórása nem igazán jelentős, ugyanis a magasabb arányszámot felmutató Báránd (15%), Székelyhid (14,5%) és az alacsonyabbat produkáló Margitta (9,5%) és Bihar (8,5%) között a különbség viszonylag csekélynek tekinthető.²¹ Az adatok elemzésekor észrevehetjük a polgári tevékenységgel választójogosultságot szerzők és a választók/lakosok adatai közötti fordított arányosságot. Tehát a mutató nem feltétlenül az előrehaladott polgári fejlődést igazolja, hanem azt, hogy a választójogi feltételeket a polgári tevékenységgel jogosultságot szerzők sikeresebben tudták teljesíteni.

Az előbbi adatok ismeretében a vizsgált kerületekben választójoggal rendelkezők társadalmi rétegeire is rá tudunk világítani. Ennek ismeretében kijelenthetjük, hogy bár a több tízezer fős népességgel rendelkező településeken magasabb volt a polgárok aránya, Debrecen választóinak túlnyomó többsége parasztpolgár, kiskereskedő és kisiparos volt, emellett csak az állami alkalmazottak száma volt jelentős, ehhez képest Nagyvárad választói között nagy számban szerepeltek az értelmiség, az ipari és kereskedelmi polgárság tagjai és számottevően megjelent az iparos kispolgárság és kisiparos munkásság is. Általában a polgári elemek számára viszonylagosan kedvező választójognak köszönhetően a fenti

²⁰ Polgári tevékenységgel szerzett jövedelem és egyes szabad foglalkozások kiemelésével nyertek jogosultságot az iparosok, kereskedők és értelmiségiek (orvos, tanár, ügyvéd, lelkész stb.). Mások földbirtok, „régijog” vagy alapján szereztek jogosultságot.

²¹ Ld. FI 1872. V. 274. irsz. 362–363., 374., 393., 401–402., 417., 425–426., 463–454. Összevetve az FI 1906. VIII. 398. irsz. 20., 24., 40. adataival.

adatok a Berettyóújfalui Választókerületben elsősorban a székhely és Mezőkeresztes, a székelyhídi kerületben főként a székhely, Érmihályfalva és Bihardiószeg, a hosszúpályi kerületben elsősorban Nagyléta és Derecske, a margittaiban a székhely és Szalacs polgári-kispolgári (főként kiskereskedő, kisiparos, helyi értelmiségi) elemeinek köszönhetően alakulhatott ki. A Bihari Választókerületben csak Szalárd tekinthető valamelyest polgárosodott településnek, de a járásközponti funkción túl – a közeli Nagyvárad erős hatása miatt – csak részleges központi szerepet tudott kiépíteni.

Mindemellett azonban Berettyóújfalú és a vizsgált térség választóinak polgári attitűdjeiből nem szabad kizárólagos következtetéseket levonni az adott kerület polgárosodására vonatkozóan. Egyrészt fontos tudatosítani, hogy a választókat vizsgálva a teljes lakosságnak jövedelmi vagy képzettségi szempontból csak a legfelső rétegével találkozunk. Másrészt pedig meg kell említeni, hogy maga a polgárosodás is felemás formában ment végbe, ugyanis a választójogot birtokló személyek különféle státuszaikat tekintve egyszerre rendelkeztek arisztokrata, nemesi, polgári vagy paraszti jellemzőkkel. A polgárosodás ezen időszakában ugyanis a státuszok nagyfokú keveredését tapasztalhatjuk, amelynek következtében a társadalom nagy részénél párhuzamosan mutatkoznak hagyományos és modern, tehát paraszti és polgári, nemesi és polgári vagy arisztokrata és (nagy) polgári jellemzők.²²

A választók nemzetiségi és felekezeti összetételére ebben a feldolgozásban nem kívánok kitérni, ezek a tényezők ugyanis a vizsgált választókerületek esetében nem mutattak szignifikáns különbséget és nem befolyásolták eltérően a választás körülményeit.

Képviselők és választások

A helyi képviselőválasztások kapcsán felmerülő legfontosabb tisztázandó kérdések azok, hogy hány alkalommal történtek választások, kik voltak a mandátumokhoz jutó személyek, valamint az, hogy egy-egy választókerületben összesen hány személy szerzett mandátumot az adott korszakban.

²² Ezzel összefüggésben ld. Merton 1980. 27.; Kósa 2001. 15–45.; Veliky 2006.; Veliky 2009. 32–65., 173–234.; Püski 2008.

Ahogy azt a feldolgozás módszertanának ismertetésekor már rögzítettük, az 1848 és 1918 közötti korszakban a Berettyóújfalui Választókerületben összesen 22 választás zajlott le, melyek közül 16 általános, 6 pedig időközi választás. A vizsgált térség kerületeinek választásait áttekintve kijelenthetjük, hogy Berettyóújfaluban volt a legtöbb választás. A térségen belül területenként átlagosan 18,3 alkalommal volt képviselőválasztás, Hosszúpályi és Székelyhíd esetében csak a 16 általános választásra került sor, Báránd, Debrecen 3. kerület, Margitta és Nagyvárad esetében 18, míg Bihar, Debrecen 1. kerület és Debrecen 2. kerület esetében 19 képviselőválasztás volt. Az országos vidéki átlagos választásszám 17,6 volt, melytől láthatjuk, hogy a térségünkben kapott adatok 0,7-del magasabb számot mutatnak.²³

Ezek után pedig tekintsük át, hogy a korszakban hány személy szerzett képviselői mandátumot. A Berettyóújfalui választókerületben tíz fő került ki győztesen a választásokból, a vizsgált kerületekben átlagosan 8,9 fő, országos vidéki átlag szerint pedig 9,5 fő szerzet képviselői helyet. A berettyóújfalui adat a térségben nem számít szokatlannak, ugyanis Nagyvárad, Hosszúpályi és Margitta is 10–10 személynek szavazott mandátumot a korszakban, míg Báránd, Bihar és Debrecen 3. kerület 9 főt, Debrecen 2. kerület és Székelyhíd 8 főt, Debrecen 1. kerület pedig 6 főt juttatott a Képviselőházba.²⁴

Amennyiben a történeti statisztika segítségével meg szeretnénk alkotni a berettyóújfalui mandátumot a korszakban birtokló képviselő általános profilját, akkor ez a személy a következő adatokkal rendelkezik: férfi, aki első mandátumát a 45. életévében szerezte, 49 és fél éves, a függetlenségi ellenzék tagja (75%), helybeli származású (86%), felmenői nemesek voltak (82%), földbirtokos (100%), jogi diplomával rendelkezik (82%), korábban a helyi adminisztrációban tevékenykedett (64%), és jó eséllyel rokonságban áll egy másik képviselővel. Az előző adatok csak a pártállás és életkor kérdésében tértek el a korszak országgyűlési képviselőinek átlagos jellemzőitől, hiszen a honatyák nagy többsége kormánypárti volt, és átlagosan 46 éves, míg a további jellemzők azonosak tekinthetőek, csak az országos szintű valószínűségünkben mutatkozik eltérés.²⁵

²³ Az átlagos vidéki (nem városi) választásszámot a Ballabás – Pap – Pál 2020. 493–507. közötti oldalán található táblázat segítségével számoltam ki úgy, hogy az átlagot torzító, időközben megszűnt és alakult választókerületek adatait nem vettem be a számításba.

²⁴ Az országos adatokhoz ezúttal a Ballabás – Pap – Pál 2020. archontológiát használtam.

²⁵ Cieger 2021. 95.

Max Weber 1919-ben kiadott alapvető politikatudományi elmélete szerint az európai parlamentarizmusban a 19–20. század fordulóján történt meg a modern politikusi szerepek elkülönülése, melynek alapján a korszak magyar képviselőházában is mellékfoglalkozású, hivatásos és érdekkijáró képviselők tevékenykedtek.²⁶ Az analógiát a berettyóújfalui képviselőkre alkalmazva azt állapíthatjuk meg, hogy az országosan legszélesebb, mellékfoglalkozású képviselők csoportját helyi szinten viszonylag kevesen alkotják. Ebbe a csoportba sorolhatjuk báró Orbán Balázst, aki írói, néprajzkutatói, valamint Ertsey Pétert, aki ügyvédi pályája mellett vállalt képviselői szerepet. A legnagyobb helyi csoportot a hivatásos politikusok alkotják, ahová a megyei adminisztrációból érkező Csanády Sándor, Beóthy Ödön, Beóthy Andor, Szunyogh Szabolcs és Cziffra Kálmán sorolhatók, noha közülük hosszú képviselői karrierrel csupán Csanády Sándor rendelkezett. Az érdekkijárók csoportját a helyi gazdaérdekeket leginkább védő Szivák Miklós, Leszkay Gyula valamint az önálló pártot is alakító Szilágyi Lajos képezték.

Egy másik népszerű politikatudományi elmélet szerint a modernkori törvényhozás fejlődését megfigyelve a professzionalizáció és a demokratizálódás tekintetében egyaránt kezdeti stádiumban lévő notabilitás képviselői típusba sorolható Szivák Miklós, Beóthy Andor és Szunyogh Szabolcs; a professzionalizáció téren fejlettebb, pártember típusba Beóthy Ödön, Csanády Sándor, Leszkay Gyula és báró Orbán Balázs; a politikai vállalkozó típusba Cziffra Kálmán, Ertsey Péter; a professzionalizáció és demokratizálódás terén is fejlett, hivatásos politikus típusba pedig Szilágyi Lajos.²⁷

A képviselők közötti rokonai kapcsolatok feltárása egyelőre sem országos, sem pedig helyi szinten nem teljesedett ki, ennek ellenére erre a kérdésre is érdemes kitérünk. Országos szinten legalább 19 olyan családot ismerünk, amely legalább hat képviselőt adott az 1848 és 1918 közötti időszakban.²⁸ Ezek közül a Beóthy család volt az, melynek tagjai főként a Bihar vármegyei, szűkebben pedig

²⁶ Weber 1998. 156–209.; Cieger 2021. 114–127.

²⁷ Cotta – Best 2000.; Ilonszki 2009. 45–47. Cieger 2021. 112–127. Az alkalmazott kategorizáció ellenére a dualizmus kori képviselőház esetében a professzionalizáció és a demokratizálódás terén is csekély elmozdulás volt érzékelhető. Szakpolitikai téren a bizottsági rendszer fokozatos kiépülése jelentette az előre mozdulást, a demokratizálódás terén pedig csak a korszak végére történt változás az új választójogi törvény 1917. évi bevezetésével.

²⁸ Pap József és kutatócsoportja folyamatban lévő kutatásai alapján.

berettyóújfalvai politikai viszonyokat is erősen meghatározták. A berettyóújfalvai mandátumot közülük két (Beőthy Ödön és Beőthy Andor) unokatestvér szerezte meg. A család további hat tagja pedig tizenhárom különböző választókerületben szerzett általában több mandátumot úgy, hogy 1848-ban és 1918-ban is volt a családból származó politikus a képviselők között. Közelebről Beőthy Algernon és Beőthy László személye érinti még a témánkat, hiszen mindketten több más kerület mellett a Hosszúpályi kerület mandátumát is megszerezték. Itt nem részletezem azokat a további képviselőket, akik bár más vezetéknevet viseltek, de valamilyen szinten rokonságban álltak a Beőthy családdal. Ezek közül egyedül a berettyóújfalvai mandátumot a leghosszabb ideig birtokló Csanády Sándort emelem ki, akinek a nővére, más források szerint unokanővére Csanády Lujza, Beőthy Ödön felesége volt.²⁹ Ugyancsak kapcsolódik a Beőthy családhoz Szunyogh Szabolcs is, aki 1892 és 1896 között volt berettyóújfalvai képviselő, és akinek az apja Szunyogh Albert ugyancsak Hosszúpályi képviselője, az anyja pedig Beőthy Erzsébet, Beőthy Algernon testvére volt.³⁰

Emellett kiemelésre méltó a négy képviselőt adó Ercsey család is, amelynek mind a négy tagja a szomszédos választókerületek valamelyikében jutott mandátumhoz és ugyancsak a teljes korszakban folytatták a politikai tevékenységet. Az 1910 és 1913 között berettyóújfalvai képviselőként politizáló Ercsey Péter nagyapját (Ercsey Zsigmond) és nagybátyját (Ercsey Géza) korábban a Bihari Választókerületben, míg valószínűleg egy másik nagybátyját Hajdúböszörményben (Ercsey Lajos) választották képviselővé.³¹

A helyi viszonyok szemléltetésére fontos még említenünk a Leszkay családot is, amelynek két nemzedéke volt érintett a képviselői mandátumok terén. Leszkay Gyula 1896-tól 1910-ig volt berettyóújfalvai képviselő, majd 1931 és 1936 között fia, Leszkay István a Szalárdi Választókerület képviselőjében politizált.³²

---

²⁹ Vasárnapi Újság, 39. (1892) 30. 1892. júl. 24. 522.; Csanády család (Nagykereki). NI PK.

³⁰ Ld. Beőthy család (Bessenyoői és Örvéndi gróf és nemes) NI II.

³¹ A rokonsági viszonyokhoz ld. Ercsey Zsigmond 1877-ben, Hegyközkovácsiban kelt gyászjelentését. OSZK Gyászjelentések. <https://dspace.oszk.hu/handle/20.500.12346/235070#> (Utolsó letöltés: 2024. márc. 15.)

³² Ogy. alm. 1931–1936. 193.; Leszkay (nyírbátori) Kempelen XI.

Pártpreferencia

A képviselőválasztásokkal kapcsolatban a legfontosabb tisztázandó kérdés, hogy a mandátum birtokosa melyik politikai párthoz tartozik, a kormánypártot vagy az ellenzéki oldalt erősíti-e a tevékenységével? Így volt ez a dualizmus korszakában is, még akkor is, ha abban az időszakban hivatalosan nem léteztek pártok és frakciók sem a képviselőházban, sem pedig azon kívül. A jog szerint a mandátum birtokosa önállóan döntött politikai irányultságáról. A gyakorlat azonban mást mutatott, már csak a korabeli újságok híradásaiból is gyorsan meg lehetett állapítani egy politikus pártkötődését. Ennek meghatározásához két dolgot szükséges megvizsgálni. Mely politikai csoport programjával indult a képviselőjelölt a választáson, és a megválasztást követően melyik képviselőházi csoport dokumentumát, úgynevezett feliratát vagy határozatát írta alá.

Az általános párttörténeti összefüggéseket jellemezve leszögezhetjük, hogy a dualizmus kori Magyarország pártviszonyait kvázi-kétpártrendszernek (1865–1875, 1905–1906), pseudó-egypártrendszernek (1906–1910) és hegemón-többpártrendszernek (1875–1905, 1910–1916) szokás nevezni, ahol két politikai tábor, a kiegyezést támogató kormánypárt és a több önálló csoportból álló közjogi ellenzék állt egymással szemben.³³ Országos szinten a kormánypárt erőfölénye nem volt kétséges, azonban egyes országrészekben – különösen a Tiszántúlon – inkább az ellenzék rendelkezett népesebb támogatókkal, a magyar nyelvhatár peremvidékéhez közelítve pedig a két nagy politikai oldal mögött hasonló méretű bázis állt. Ebben az összefüggésben válhat különösen érdekessé és tanulságossá a berettyóújfalui és a vizsgált térségben élő választók magatartása.³⁴

³³ Vida 2011. 24.; Pölöskei 2010. 10. E munkában az egyszerűség és áttekinthetőség kedvéért kormánypártnak tartom a 67-es többségi pártokat, és ellenzéknek tekintem a 48-as tömörléseket. Következésképpen maradok ezen az állásponton akkor is, amikor 1906 és 1910 között a 48-as pártokat is magába foglaló ellenzéki koalíció volt kormányon.

³⁴ Az alábbiakban kitérek a közjogi ellenzék pártjainak a felsorolására. A kormánypárti politikai oldalhoz soroljuk a Deák-pártot, a Szabadelvű Pártot és a Nemzeti Munkapártot, míg a közjogi ellenzékhez a Balközép, az 1848-as Párt vagy Szélbal, az Egyesült Közjogi Ellenzék, a Függetlenségi Párt, a Függetlenségi és 48-as Párt (Negyvennyolcas Függetlenségi Párt), az Ugron-féle Függetlenségi és 48-as Párt, a Függetlenségi és 48-as Justh-párt, a Függetlenségi és 48-as Kossuth-párt, az Egyesült Függetlenségi és 48-as Pár és a Függetlenségi és 48-as Károlyi-párt tartozott. Az Országos Alkotmánypárt, a Mérsékelt Ellenzék, a Nemzeti Párt vagy az Új Párt – mérsékeltbb ellenzéki sereg ellenére – ugyancsak az ellenzéki pártokhoz sorolható. A korabeli pártrendszer többi pártját nem kívánom felsorolni, mert az általunk vizsgált térségben nem volt jellemző a mandátumszerzésük.

A Berettyóújfalui Választókerület választási eredményeit vizsgálva röviden kijelenthető, hogy a kerület szavazóinak többsége 1848-ban a forradalmi kormányzat hívének számított, a kiegyezés után pedig általában az ellenzék jelöltjeit támogatta. Hasonlóképpen történt ez a vizsgált térség nagyobb részében is, de azért fontos lehet a részletek megvilágítása és árnyalása is.

A Berettyóújfaluban történt 22 választásból 1848–49-ben 2 alkalommal a kormányzati többség, 1861 és 1918 között 5 alkalommal a kormányzati többség, 15 alkalommal pedig az ellenzék jelöltje szerzett mandátumot. Az 1848–49-es választások pártpreferenciáit nem elemezzük, mert nemcsak Berettyóújfaluban és a vizsgált kerületekben, hanem országos szinten sem indultak a jelöltek pártprogramokkal. Az 1861–1918 között lefolyt 16 általános választáson mindössze 2 alkalommal született kormánypárti győzelem, a 6 időközi választásokon pedig 3–3 alkalommal győzött a kormányzat és az ellenzék jelöltje.

A Berettyóújfalui Választókerület pártpreferenciáit vizsgálva a szokásos módon nem tudunk kormánypárti és ellenzéki időszakokat elkülöníteni, hanem azt tudjuk megállapítani, hogy az 1861-től tartó folyamatos ellenzéki fölényt 1881-ben, majd 1892-ben tudta megtörni a kormányzati többség. Ráadásul 1881-ben rendkívül rövid kormánypárti időszakokról volt szó, hiszen még ugyanabban az évben vissza is került a mandátum az ellenzék kezébe. A Szabadelvű Pártnak mindössze az 1892-es időközi választáson sikerült huzamosabb időre megszereznie a képviselői széket, mely időszak az 1896-os általános választásig tartott, amikor az ellenzék ismét visszahódította a mandátumot. Ezt követően a kormányzat csak az 1910-es választáson volt képes ismét többséget szerezni, akkor azonban két időközi választáson is meg tudta őrizni azt, és immár a korszak végéig, 1918 őszéig a mandátum birtokosa is maradt. Az egymás utáni választásokat áttekintve megállapíthatjuk, hogy a választókerület pártpreferenciái terén általában stabil korszakok váltották egymást, melyben 1861-től 1892-ig, majd 1896 és 1910 között ellenzéki, 1910-től pedig kormánypárti fölény érvényesült.

Ha a berettyóújfalui kerület pártpreferencia szakaszai nem is mutatnak változatos képet, érdemes folyamatában áttekinteni a mandátumot szerzett politikusok alkotta választástörténeti szakaszokat. Az 1848–49-es rövid parlamentáris időszakban két képviselője is volt a kerületnek, Szivák Imre 1849 áprilisi lemondását követően 1849 nyaráig Beóthy Ödön volt a mandátum birtokosa.

A parlamenti politizálás 1861-es ismételt fellángolásától 1881-ig, majd 1890-től 1892-ig újból Csanády Sándor volt a kerület képviselője, aki a Határozati Párt, majd az 1848-as Párt, később pedig a Függetlenségi Párt színeiben politizált. Csanády két szakaszból álló helyi képviselői pályáját 1881 őszén Beöthy Andor néhány hónapos szabadelvű pártbeli szakasza, majd báró Orbán Balázs 1881–1892 közötti egy évtizedes korszaka vágta ketté. Orbán ugyancsak a függetlenségi ellenzék képviselője volt. Csanády 1892-es halálát követően Szunyogh Szabolcs 1896-ig tartó szabadelvű pártbeli képviselőisége következett. Az 1896-os választáson aztán Leszkay Gyula jutott mandátumhoz, aki a Függetlenégi és 48-as Párt politikusa volt, és 1910-ig maradt a kerület képviselője. Majd a következő választásokon már minden alkalommal a kormánytöbbség új pártja, a Nemzeti Munkapárt volt fölényben, előbb 1910-ben Ertsey Péter, 1914-ben Cziffra Kálmán, végül 1916-ban pedig Szilágyi Lajos jóvoltából.³⁵

A továbbiakban azt tekintjük át, hogy a berettyóújfalui pártpreferencia mennyiben mutat hasonlóságot a vizsgált kerületek eredményeivel. Az elemzéshez az 1848-as választásokat nem veszem figyelembe, és csak az 1861–1918 közötti mandátumok megoszlását tekintem át. Ennek alapján a Berettyóújfalui Választókerület 25/75-os aránnyal rendelkezik. Ez alatt azt értjük, hogy a választások 25 százalékában a kormánypárt, 75 százalékában pedig az ellenzék jelöltje szerzett mandátumot.

---

³⁵ Pálmány 2002. 866.; Ogy. alm. 1892–1897. 206.; Kordics 2014. 196–197.; Ogy. alm. 1887–1892. 277., 314.; Ogy. alm. 1906–1911. 158.; Ogy. alm. 1910–1915. 269.; M. Ogy. 1910–1915. 178.; Magyar pol. lex. 1930. 82.; Ogy. alm. 1939–44. 506.

kormánypárti		ellenzéki	
túlnyomóan	erősen	túlnyomóan	erősen
	főleg	főleg	
	nagyrészt	nagyrészt	
	inkább	inkább	
			Debr. 1. Báránd, Szekelyhid
			Berettyóújfalu
		Debr. 2.	
		Bihar Debr. 3.	
		Hosszúpályi Margitta Nagyvárad	

1. ábra – A vizsgált kerületek pártpreferenciái 1861–1918, 10 fokozatú skálán ábrázolva

	k/e ³⁶	1861	1865	1869	1872	1875	1878	1881	1884	1887	1892	1896	1901	1905	1906	1910
Berettyóújfalú	25/75															
Debrecen 1	6/94															
Debrecen 2	44/56															
Debrecen 3	59/41															
Nagyvárad	53/47															
Báránd	12/88															
Bihar	55/45															
Hosszúpályi	53/47															
Margitta	59/41															
Székelyhid	13/87															

2. ábra – A vizsgát választókerületek egyszerűsített pártpreferenciái 1861–1918³⁷
(Kormánypartok világos, ellenzékiek sötét mező)

³⁶ Kormányzat/ellenzék által megszerzett mandátumok százalékos aránya 1861–1918 között

³⁷ Sötét mezővel ld. az ellenzéki, világossal a kormányparti mandátumokat. A ciklusok közötti pótválasztások során kialakult pártváltásokat ld. kétszínű mezőkkel.

A Berettyóújfalui Választókerület a „főleg ellenzéki” kategóriába tartozik, melynél a bárándi, a székelyhídi („erősen ellenzéki”) és a Debreceni 1. kerület adatai még szorosabb ellenzéki kötődést mutatnak. A további választókerületek esetében vagy a berettyóújfaluinál lazább ellenzéki („inkább ellenzéki”: Debrecen 2. kerület), vagy pedig alacsony fokú kormánypárti („inkább kormánypárti”: Bihar, Debrecen 3. kerület, Hosszúpályi, Margitta, Nagyvárad) kötődés mutatható ki.³⁸

A következő összehasonlításban arra szeretnénk rávilágítani, hogy országos szinten melyek voltak a berettyóújfalui kerülethez hasonló pártpreferenciával rendelkező választókerületek. Szükséges kiemelni, hogy míg a Deák-párt, a Szabadelvű Párt később pedig Nemzeti Munkapárt esetében, lévén általában a parlamenti többség birtokosai, az ellenzéknél nagyságrendekkel nagyobb pártpreferencia egyezések mutathatók ki országos szinten a kerületek között. A berettyóújfaluihoz hasonló ellenzéki pártpreferenciával találkozunk a vidéki kerületek közül a Kisvárdai és a Kunszentmártoni Választókerületben, erősebb ellenzéki kötődést tapasztalunk a Karcagi és Mezőkeresztesi Választókerületben (ez utóbbi Borsod vármegyében található), és valamivel gyengébb ellenzéki kapcsolódást a Gyomai Választókerület esetében. A viszonylag kisszámú hasonlóság miatt, ebben az esetben megvizsgáltam a városi kerületeket is. A berettyóújfaluitól gyengébb ellenzéki kötődést találunk Kézdivásárhely és Kiskunfélegyháza, erősebbet Békés, Cegléd és Hajdúböszörmény, hasonlót pedig Eger, Hódmezővásárhely, Kiskunhalas, Nyíregyháza, Makó és Kecskemét 1. kerülete esetében. A közjogi ellenzék szavazóbázisáról szólva meg kell jegyezni, hogy elsősorban Békés, Csongrád, Jász-Nagykun-Szolnok, Szabolcs, Hajdú és Bihar, valamint Baranya, Somogy és Tolna illetve egyes székely vármegyék területeire terjedt ki.

A pártok támogatottságát komplexen vizsgálva azt is megállapíthatjuk, hogy a kormánypártokon és az ellenzéki főerőkön túl más politikai csoportok nem tudtak mandátumhoz jutni sem Berettyóújfaluban, sem pedig az általunk vizsgált térség egészében. Ez a megállapítás érvényes a közjogi szempontból középpártként jellemezhető Mérsékelt Ellenzék/Nemzeti Párt és az Országos Alkotmánypárt esetében is. Ezek a pártok egy-egy választás alkalmával több tucat mandátumot tudhattak magukénak, azonban a térségben egyetlen alkalommal sem szereztek

³⁸ Az egyes választókerületek 1861–1918 közötti pártpreferenciáinak 10-es skálán ábrázolásához ld. az 1. ábrát. A kerületek választásonként ábrázolt pártpreferenciáihoz pedig a 2. ábra adatait.

többséget, sőt jellemzően jelölteket sem állítottak. Hasonló a helyzet az eszmei irányultságú pártokkal (Országos Antiszemita Párt, Magyarországi Független Szocialista Párt, Polgári Demokrata Párt, Magyarországi Szociáldemokrata Párt) is, azonban az ő esetükben több sikertelen jelöltállítás is történt. A kis pártok tendenciáját egyedül az Új Párt Debrecen 3. kerületében, 1905-ben szerzett képviselőhelye volt képes megtörni.

Helyiek vagy idegenek?

A képviselőkkel kapcsolatos alapvető kérdések egyike, hogy a politikusok honnan érkeztek, a helyi elitből származtak-e, vagy valamely párt országos pártstratégiájának köszönhetően kerültek a választókerületbe. A Berettyóújfalui Választókerület esetében a mandátum birtokosainak 86%-a helyi származású volt. Helyi származásúnak azokat a személyeket tekintjük, akik az adott vármegyében születtek, vagy a választást megelőzően már huzamosabb ideig ott éltek. A választókerülethez természetesen az a három képviselő kapcsolódott legerősebben, akiknek a születési helye is a kerület határain belül volt. Ők a Berekböszörményben született Szivák Miklós, a berettyószentmártoni születésű Leszkay Gyula és a Berettyóújfaluban született Szilágyi Lajos voltak. A helyinek számító képviselők közül ketten Nagyváradon (Beöthy Ödön és Cziffra Kálmán), ugyancsak ketten Nagykerékiben (Csanády Sándor és Ertsey Péter), egy Esztárban (Szunyogh Szabolcs), egy Hencidán (Beöthy Andor) született, és életvitelszerűen mindannyian vármegyén belül éltek. A képviselők közül mindössze csak a lengyelfalvi (Udvarhely vármegye) születésű és lakos báró Orbán Balázs volt az, aki nem számított helyinek.

A helyi származás adatait a vizsgált választókerületekben áttekintve azt fedezhetjük fel, hogy általában meglehetősen alacsony az idegenek aránya, és nem ritkák még a berettyóújfalui adatnál magasabb helyi kötődést mutató számarányok sem. Erősebb helyi kötődést bizonyító adatokat találtunk a székelyhídi kerületben, ahol 100%-os, a bihari kerületben, ahol 95%-os, a hosszúpályi és a nagyváradai kerületekben, ahol 94–94%-os arányokat számoltunk. A berettyóújfaluinál kisebb arányban, de többségben helyi jelölteket támogató választási adatokat fedeztünk fel Debrecen 2. és 3. kerülete esetében, ahol 68–68%-ot, Bárádon és Margitán, ahol 67–67%-ot találtunk. Az előzőknél gyengébb kötődést tapasztaltunk

Debrecen 1. kerülete esetében, ahol mindössze a mandátumok 47%-ában választottak helyi jelöltet képviselőnek.

A Berettyóújfaluban és a vizsgált kerületekben talált helyi és „idegen” arányokat megvilágító adatok országos léptékű összehasonlításban válnak igazán értékelhetővé. A helyi kötődést kifejező országos vidéki arány 53%, az országos városi arány pedig 49%. A dualizmus korában, valamint azon belül az idő múlásával egyre inkább a helyi politikától a pártpolitika irányába történő elmozdulás volt érzékelhető országos szinten.³⁹ Ennek ellenére a helyi adatok ismeretében kijelenthetjük, hogy Berettyóújfalun és a környező választókerületek politikai elitje nagyrészt uralta a képviselőválasztásokat (79%), ha mégsem helyi politikus szerzett mandátumot, akkor pedig általában a legjelentősebb ellenzéki párt országos vezetésének első vonalából érkezett a képviselő. Az egyes kerületek önszervező erejének kialakulásához, megerősödéséhez az is hozzájárulhatott, hogy a választók számát tekintve nem voltak kis léptékű kerületek, így mindenekelőtt a kormánypárt szempontjából nem számítottak a viszonylag csekély anyagi áldozat árán megszerezhető mandátumok közé.

Országos hírvé politikusok

A vizsgált térség választásai eredményeit áttekintve több országos hírvé politikussal is találkozhatunk. Elsőként fókuszáljunk a berettyóújfalui választásokra. Itt az első országos népszerűségnek örvendő képviselő Beöthy Ödön volt, aki már az 1830-as évektől kezdve az országos liberális ellenzék meghatározó alakja volt, 1848-ban egyszerre több vármegye, köztük Bihar főispánja, majd délvidéki, később pedig partiumi és erdélyi fő kormánybiztos, végül pedig a Hétszemélyes Tábla alelnöke lett. Bár politikai tekintélye nem a rövidre szabott 1849-es népképviseleti országgyűlési szereplésének keretei között bontakozott ki, a 19. század közepének egyik legnépszerűbb ellenzéki politikusának számított.

A következő széles népszerűségnek örvendő helyi politikus Csanády Sándor volt, aki már a kiegyezés előtt az ellenzék, majd a Határozati Párt egyik vezérének számított, később pedig részt vett a közjogi ellenzék hosszútávú programalkotásában.

---

³⁹ Ilonszki 2009. 28.

A berettyóújfalui mandátum 1881-es – húsz év utáni – elvesztésekor a Függetlenségi Párt taktikájának megfelelően a kiskunfélegyházi kerület képviselője lett.

Az előzőkhez mérhető politikai súllyal rendelkező helyi képviselő báró Orbán Balázs volt. Ő már mintegy egy évtizedes, több székelyföldi választókerületben töltött képviselőség után, népszerű politikusként szerezte meg a berettyóújfalui mandátumot. Tekintélye kevésbé politikai tevékenységének, mintsem újságírói, írói, néprajzkutatói és mecénás munkásságának volt köszönhető.

Ebben a felsorolásban szükséges még megemlíteni Móricz Pált is, aki ugyan az 1870-es évek berettyóújfalui választásain sorozatos jelöltség ellenére mandátum híján maradt, korábbi vármegyei karrierje és birtokai mégis ebbe a térségbe kötötték. A Bárádon (1865, 1869, 1872), Szerdahelyszéken (1875), Szarvason (1878, 1881), majd Újvidéken (1887) megválasztott képviselő ellenzékben és kormányon egyaránt Tisza Kálmán legszűkebb körébe tartozott, a Balközép Párt alelnöke, majd 1891-ig a Szabadelvű Párt klubjának az igazgatója volt.⁴⁰

A vizsgált választókerületek esetében már csak felsorolás szinten térek ki az országos ismertséget szerzett politikusokra. A sort Tisza Kálmánnal nyitom, aki ellenzéki vezérként, majd miniszterelnökként, végül a kormányzat egyik vezéréként Debrecen 1. kerületében és Nagyváradon összesen kilenc alkalommal szerzett mandátumot. Feltétlenül ki kell térnünk a Bihari Választókerületben 1861-ben és 1865-ben megválasztott Csengery Antalra is, aki a Felirati Párt, majd a Deák-párt padsoraiban politizált, és tevékeny részt vállalt a kiegyezési törvény szövegének a megfogalmazásában. Tisza Kálmánon és Csengery Antal kivül azonban más kormánypárti politikust nem is tudunk említeni, ugyanakkor a térségben mandátumot nyert országos hírvé ellenzéki politikusoknak lényegesen nagyobb a létszámuk. Közöttük sorolhatjuk fel az ugyancsak Debrecen 1. kerületében mandátumhoz jutó Simonyi Ernőt, Helfy Ignácot és Thaly Kálmánt, akik mindannyian a függetlenségi ellenzék első vonalába tartoztak, és képviselőhelyük feltétlen biztosítása miatt indultak az adott választókerületben. Hasonló volt Mudrony Somának (Debrecen 3. kerület) a Függetlenségi Párt munkásszakértőjének a helyzete is, aki bár közvetlenül nem tartozott a pártvezetés első vonalába, azonban a közjogi irány mellett ekkor megerősödő demokratikus célkitűzések miatt nagy

⁴⁰ Ballabás – Pap – Pál 2020. 114., 132–133, 138., 432., 472.; Szabadelvűpárti Naptár 1884. 121.; Ogy. alm. 1887–1892. 270–271.; Móricz 1892. 1. k. 86–92.

népszerűség övezte. Barabás Béla az ellenzék századforduló utáni egyik meghatározó politikusa 1901-ben éppen Tisza Kálmán ellenében, Nagyváradon szerzett mandátumot. Végül ebben a sorban kell megemlítenünk a négy választáson többséget szerző Bakonyi Samut is (Debrecen, 2. kerület), aki a függetlenségi ellenzék választójogi harcának vezéralakja volt.

A fenti rövid összegzésben láthattuk, hogy míg Berettyóújfaluban a kiegyezést követően az országos népszerűségű politikusok az ellenzéki oldalról kerültek ki, és mindegyikőjük szereplése a századforduló előtti időszakra tehető, addig a térség más választókerületeiben az ellenzék és a kormányoldal egyaránt rendelkezett hasonló népszerűségű képviselőkkel, akiknek fellépése a teljes korszakot lefedte. Ez a megállapítás azonban több irányból táplálkozhat. Részben abból, hogy Berettyóújfalun csak a korszak első felében rendelkezett országos népszerűségű képviselőkkel, ám azt is észre kell vennünk, hogy a Debrecen és Nagyvárad mellett hosszabb időszakon keresztül csak Berettyóújfalun volt képes hasonló kaliberű politikusok felléptetésére. Harmadrészt pedig az is fontos tényező, hogy a századforduló után, bár a helyi politikusok nem tudtak országos hírnévre szert tenni, az ellenzéki pártvezetés mandátumbiztosítás céljával nem irányított ide már előzőleg befutott képviselőket.

A hivatalos társadalmi státusz

Ezek után térjünk át a mandátumot szerzett politikusok társadalmi státuszának vizsgálatára. A népképviselési törvényhozás fejlődésének ezen a szintjén a képviselők között jelentős arányban vettek részt főnemesi, nemesi származású személyek, és csak fokozatosan kerültek előtérbe a nem nemesi származású politikusok. Ahogyan a választók esetében, úgy a képviselőknél is, társadalmi státusz alatt a jogi értelemben dokumentálható hivatalos státuszt értjük. Annak ellenére, hogy az egyénre jellemző életmód alapján sokkal inkább érzékeltethető volna a polgárosodás folyamata, mikrovizsgálatok lefolytatására nincs lehetőségünk, s így következtetésekre nem bocsátkozhatunk.

A Berettyóújfalui Választókerület képviselőinek társadalmi státuszát tekintve a következő eredményeket találtuk: főnemesi származásúak 14%-ban, a nemesi származásúak 82%-ban, a nem nemesi származásúak pedig 4%-ban jelennek

meg. Ezzel szemben a korszak vidéki kerületeinek képviselői között körülbelül 15%-ban találunk főnemesi, 32%-ban nemesi és 50%-ban nem nemesi származású személyeket, míg a bizonytalan származásúak aránya pedig hozzávetőlegesen 3%-ot tesz ki.⁴¹ A vizsgált választókerületekben pedig 3%-ban főnemesi, 62%-ban nemesi és 35%-ban nem nemesi származású személyeket találunk. A berettyóújfalui adatok mindkét viszonyítási alaphoz képest jelentős mértékben eltérnek.

A háromféle társadalmi státusz vizsgálatakor a legkisebb eltérést a berettyóújfalui főnemesi származású képviselők arányánál tapasztalunk, amely szinte megegyezik az országos vidéki aránnyal, ugyanakkor lényegesen magasabb a vizsgált kerületekben található átlagos aránynál. Ez a különbség elsősorban arra vezethető vissza, hogy a környező kerületekben az arisztokrata nagybirtokok alacsony előfordulása miatt jellemzően nem voltak főnemesi képviselők, és Berettyóújfaluban – annak ellenére, hogy jelentős ideig az Esterházy-uradalom része volt – sem ezzel összefüggésben térnek el az adatok. A főnemesek 14%-os berettyóújfalui mandátumszerzése sem helyi arisztokraták megválasztásából adódik, hanem egyedi esetként, báró Orbán Balázs székelyföldi nagybirtokos sikeres szereplésének volt köszönhető. A környező kerületekben tapasztalható jelenségek magyarázataként említendő meg gróf Dégenfeld-Schomburg Lajos példája, aki egyebek mellett a Hajdú vármegyei Tégláson is rendelkezett birtokokkal, s így Debrecen 2. kerületében történő kétszeri megválasztása az országos tendenciákba illeszkedett.

Más a helyzet a nemesi származású képviselők esetében. A nemesi származású képviselők magas aránya általában jellemző volt a térség választókerületeire, csakhogy Berettyóújfalui adatai még ebből a körből is jelentősen kiemelkedtek. A térségben érzékelt jelenséget elsősorban arra a társadalomföldrajzi tényre lehet visszavezetni, hogy a helyi politikai elitben a nemesség az országban szokásos viszonyokhoz képest is kiemelkedő arányban vett részt. Másrészt pedig azt

---

⁴¹ Az általunk általánosan használt Ilonszki Gabriella munkáiban fellelhető (és a hasonló forrásokra épülő Lakatos Ernő-féle) adatoktól némileg eltérnek a Pap 2012. 229–230. szerinti adatok, ahol az 1901-es választásra vonatkozóan 13% arisztokrata, 46,2% nemesi, 24,4% nem nemesi és 16,4% bizonytalan származású képviselőt találunk. Az eltérés a bizonytalan származású képviselők arányával magyarázható, mely probléma a dokumentálható adatok miatt elsősorban a nemesség sorait érinti leginkább negatívan, legkevésbé pedig a főnemességét.

feltételezzük, hogy az itt élő nemesség, többek között a színvonalas képzőintézmények számossága miatt is, jellemzően többes identitású volt. A városi és mezővárosi nemesség polgárosodása nagy hagyománnyal rendelkezett a térségben,⁴² melyet leginkább Nagyvárad és Debrecen 1. kerületének választási adatai igazolnak, s ebbe a sorba illeszthető Berettyóújfalú is, ahol a választók nem idegenkedtek a nemesi származásúak jelöltek támogatásától sem.

Az előbbiekkal összefüggésben Berettyóújfaluban és a vizsgált kerületekben egyaránt érzékelhetően alacsonyabb a nem nemesi származású képviselők aránya, mely Berettyóújfaluban 4%-ot, a térségben pedig átlagosan 35%-ot tett ki, az országos vidéki viszonylatban tapasztalt 50%-os aránnyal szemben. A helyi jelenség szintén a nemesség nagyfokú polgárosodására vezethető vissza, miszerint a hivatalnoki középosztályban és így a politikai elitben, polgári származásúak helyett szinte kizárólag nemesi származásúak szerepeltek. Tisztában vagyunk azazal, hogy a viszonylag kevés nem nemesi származású képviselő polgári és paraszti származásúakra történő további csoportosítása még inkább árnyalná az ismereteinket, azonban az aprólékos adatgyűjtés ebben az elemzésben nem teszi lehetővé a vizsgálat lefolytatását.

Felsőfokú végzettség

A feldolgozás következő részében a felsőfokú végzettséggel rendelkező képviselők arányát vizsgáljuk.⁴³ A felsőfokú végzettségű képviselők esetében általában 80%-os számarányokat találtunk Berettyóújfaluban, a vizsgált kerületekben és az országos vidéki kerületekben egyaránt. Ez az arány általánosságban a politikai szféra rendkívül magas képzettségét igazolja. A vizsgált választókerületek esetében a berettyóújfalui adat nem csak egyezik az átlaggal, hanem Debrecen 1. kerülete (73%), Nagyvárad (72%), Bihar (67%) és Margitta (67%) adatait is felülmúlja. Ebben az összehasonlításban természetesen a két városi kerület jellemzőjének a meghaladása a leginkább gondolatébresztő. Megjegyzendő, hogy a

⁴² Bővebben ld. Rác 1988.

⁴³ A makrovizsgálatban felsőfokú végzettséggel rendelkezőnek azt a képviselőt tekintjük, akinek az életrajzánál az Országgyűlési almanach egyértelműen jelzi az erre vonatkozó adatot. A felsőfokú végzettség kérdését az Almanach következetesen kezelte, az adatokat megbízhatónak tekintjük.

nagyváradai és az említett debreceni kerület adatait erősen befolyásolja az, hogy a mindkét helyen többször megválasztott képviselő, Tisza Kálmán nem rendelkezett felsőfokú végzettséggel.⁴⁴ Ha a térség adatait tovább vizsgáljuk, akkor nem is a Debrecen 2. és 3. kerületében tapasztalható magas adatok számítanak a polgárosodás szempontjából tanulságosnak, hanem az ezekkel lépést tartó báránci (89%), hosszúpályi (88%) és székelyhidi (88%) és berettyóújfalui arányszámok.

Az általános tendencia szerint a képviselők magas felsőfokú végzettségi arányának kétoldali magyarázata van. Az első természetesen a magas végzettségi szint és a professzionalizáció összefüggéseit feltételezi. Az ezt a jelenséget árnyaló magyarázat azonban, az általános választójog alapján választott képviselők átlagosan alacsonyabb végzettségi szintjéből indul ki, így a magas felsőfokú végzettségi arány és a képviselőház zárt elit jellegéből lát összefüggést.⁴⁵

Foglalkozásszerkezet

A következőkben pedig tekintsük át a berettyóújfalui képviselők foglalkozásszerkezetére vonatkozó adatokat.⁴⁶ A Berettyóújfalui Választókerületben mandátumot nyert képviselők mindegyike (100%) földbirtokos volt, 88%-a rendelkezett jogász végzettséggel, 64%-a töltött be (rendszerint vármegyei) hivatalnoki tisztséget, 18%-a volt humán értelmiségi és 14%-a volt katonatiszt, míg tőkés-gyáros, tanár, mérnök, közgazdász, lelkész-pap, és agrárszakember pedig nem volt köztük.

A képviselők között a leginkább elterjedt jellemző a földbirtoklás volt. A földbirtokos réteg az országos vidéki képviselők 32%-át és a vizsgált kerületek képviselőinek a 47%-át adta, Berettyóújfaluban pedig minden megválasztott képviselő rendelkezett kisebb-nagyobb földbirtokkal. A politikai eliten belüli nagy földbirtokos arány általában a főnemesség és nemesség magas létszámából következett,

⁴⁴ A 19. század első harmadában a nagybirtokosok gyermekei magántanulóként szereztek meg ismereteiket. Tisza Kálmán képzésével kapcsolatban az Országgyűlési almanachok nem jeleznek megszerzett felsőfokú végzettséget és Kozári Mónika monográfiájában ezt olvashatjuk: „*A Tisza fiúk nyilvános iskolába nem jártak, magántanulók voltak. (...) László, Kálmán és Lajos 1846. október 9-én a debreceni református főiskolán adtak számot először arról, amit Szőnyi Páltól elsajátítottak. (...) 1847-ben július 10-én vizsgáztak.*” Kozári 2003. 19.

⁴⁵ Cieger 2021. 96–100.

⁴⁶ A foglalkozási adatok párhuzamosan épülnek fel, ami rendszerint azt jelenti, hogy egy képviselő egyszerre több kategóriába is tartozik (pl. egyszerre jogász, birtokos és hivatalnok).

és a tradicionális politikai kultúra egyik maradványának tekinthető. A kizárólagos földbirtoklás, mint birtokos agrártermelő foglalkozás azonban a korszakban önálló formában már rendkívül ritka volt a képviselők között és általában együtt járt más jellemzőkkel, például jogász, ügyvéd, hivatalnok, humán értelmiségi, katonatiszt vagy tőkés, gyáros és kereskedő. Másrészt ugyanúgy a földbirtokosok között találjuk a polgárságnak azt az urizáló hajlamú, nem ritkán izraelita csoportját is, akik tőkés tevékenységgel szerzett vagyonuk mellé földbirtokot vásároltak és nemesi, főnemesi címekre tettek szert.⁴⁷ A vizsgált kerületeken belül a városokban lényegesen alacsonyabb arányú a földbirtokos képviselőknek az előfordulása, mint a vidéki kerületekben. A berettyóújfalui földbirtokkal rendelkező képviselők esetében teljes mértékben a fentebb leírt országos trendek érvényesültek azzal a megjegyzéssel, hogy az előfordulásuk rendkívül magas értéke, minden bizonnyal a tradicionális és hivatali elit egymást erősítő párhuzamosságára vezethető vissza.

Az arányokat tekintve rendkívül magas volt a jogi végzettségű képviselők aránya is, mely az országos vidéki (28%) és a vizsgált kerületekben (50%) jelentősnek, Berettyóújfaluban (82%) pedig dominánsnak tekinthető. A jogi végzettségű képviselők közötti előretörése már a reformkorban megfigyelhető volt. Ezt a tényt nagyrészt a praktikum serkentette, hiszen a törvények ismerete, az érdekvédelem rutinja, a szónoki képesség gyakorlása és a pályát övező társadalmi tekintély, mind a képviselői tevékenység irányába terelte a jogászi réteg egy részét. Noha tisztában vagyunk azzal, hogy a jogi végzettségűeknek csak bizonyos hányada szerzett ügyvédi oklevelet és ezek közül még kevesebben gyakorolták az ügyvédi hivatást, el kell fogadnunk Lakatos Ernő megállapítását, mely „szérint [ti. Magyarországon – Sz. Á.] az ügyvédi hivatás szinte predesztinálja az embert a politikai életre”.⁴⁸ A jogászi-ügyvédi foglalkozás nemzetközi viszonylatban is a modern képviselői szerep egyik legfontosabb alapja volt. Azonban míg Nyugat-Európában főként a szabadfoglalkozású ügyvédek rendelkeztek magas előfordulási aránnyal a képviselők között, addig Magyarországon a jogi végzettségűek nagyobb része hivatali karriert futott be, az ügyvédek pedig a legtöbb esetben arisztokrata családok jogi ügyeit intézték, s így ez a pálya sem kötődött kizárólag

⁴⁷ Ballabás 2020. 149.

⁴⁸ Lakatos 1942. 83–84.; Cieger 2021. 100.

a modernizációhoz.⁴⁹ A jogi végzettség és az ügyvédi pálya különösen elterjedt volt a függetlenégi pártok képviselőinek körében, mely némileg magyarázatot adhat a berettyóújfalui képviselők közötti magas számukra is. Klasszikus ügyvédi pályát követve azonban csak Ertsey Péter érkezett a képviselői székbe a helyi politikusok köréből, a többiek, jogi végzettségükre épülve inkább hivatali pályát jártak be.

A képviselők között a következő leginkább elterjedt foglalkozás a hivatalnoki vagy tisztviselői tevékenység, mely az országos vagy vármegyei, városi adminisztrációhoz kötődött. Míg az ügyvédi foglalkozás többségben az ellenzéki politikusok sajátja volt, addig a kiegyezést követően az állami hatalom helyi megjelenítői képviselői pályára lépve a kormánypárt színeiben tevékenykedtek. A végzettséget tekintve közöttük is elsősorban a jogi diploma dominált, sőt, országos hivatal esetén szinte kizárólagos volt, de a vármegyei, kisebb részt városi adminisztráció lehetősége a társadalomba kellőképpen beágyazott helyi birtokosok számára is nyitva állt.⁵⁰ A hivatalnoki réteg képviselői karon belüli aránya az országos vidéki kerületekben 35%, a vizsgált kerületekben 39%, addig a Berettyóújfalui Választókerületben 64% volt. Míg az első két viszonyítási körben az adatok nagyjából egyeztek, helyi szinten jelentős az eltérés, s a hivatalnoki réteg felülreprezentáltságát tapasztaljuk. Ez egyrészt abból ered, hogy a viszonylagosan alacsony számú kormánypárti képviselők mindegyike a hivatalnoki rétegből kerül ki. Ezenfelül pedig a korábbi hivatalnokok itt nem csak a kormányzat oldalát erősítették, hanem számos esetben az ellenzéki képviselők is közülük kerültek ki. A szabadságharc alatti képviselőket nem szokás politikai oldalakhoz sorolni, ugyanakkor közöttük is találunk olyat, aki a vármegyei tisztikarból érkezett (Beóthy Ödön) és a dualizmus kor korai szakaszának mandátumait is olyan ellenzéki politikusok szereztek meg (Csanády Sándor és báró Orbán Balázs), akik korábban vármegyei (Orbán Balázs esetében nem bihari) tisztviselők voltak. A Berettyóújfalui példáján most bemutatott jelenség nem páratlan a vizsgált régióban sem és párhuzamba állítható Debrecen 1. kerületének és Hosszúpályinak a vonatkozó adataival is.

⁴⁹ Weber 1998. 156–209.; Ilonszki 2009. 128.

⁵⁰ Lakatos 1942. 81.

A következő részben az úgynevezett humán értelmiségi foglalkozáscsoportba tartozók helyzetét tekintjük át. Azonban mivel ez a kategória a jogászok-ügyvédek és földbirtokosok kategóriájához képest nem annyira egyértelmű, szükséges lehet az ide tartozó foglalkozások pontosítása. A 19. század végén a humán értelmiségi foglalkozáscsoportba az újságírók, szerkesztők, kiadók, tudósok, egyetemi tanárok, művészek tartoztak. Közülük ki kell emelni az újságírói foglalkozást, amelynek jelentősége a polgárosodás előrehaladtával folyamatosan emelkedett. A politikai nyilvánosság fejlődésével összefüggésben a modern képviselői szerep az ügyvédi hivatás mellett az újságírói és az ahhoz kapcsolódó foglalkozások irányában is szoros kötődést mutatott. Ugyanakkor, míg a humán értelmiségiek Nyugat-Európában határozottan a polgárság soraiból kerültek ki, hazánkban rendszerint a nemesi származású földbirtokos életformára alapozódott, és így a statisztika szerint is szorosan korrelál.⁵¹ A humán értelmiségi képviselők 18%-os berettyóújfalui reprezentáltsága nagyjából megfelelt az országos vidéki kerületekben tapasztalható átlagos 15%-os aránynak, de lényegesen eltért a környező kerületekben tapasztalt 37%-os arányától. Az eltérést a városok (különösen Debrecen 1. kerületének 84%-os) képviselői közötti rendkívül magas humán értelmiségi aránynak lehet köszönni, amely az átlagot is jelentősen felfelé korrigálta. A vidéki adatok közül a Bárádon kapott arány volt kiemelkedő (55%), a többi előfordulási arány nem tért el különösen a berettyóújfalui adattól. Berettyóújfalui képviselői között ugyan többen űztek egyebek mellett humán értelmiségi foglalkozást is, a leginkább tipikus formában báró Orbán Balázs sorolható ebbe a kategóriába.

A katonatisztek képviselők közötti előfordulása Berettyóújfaluban 14%-ot tett ki, amely csak kisebb mértékben múlta felül a környékbeli vizsgált kerületekben kapott 10%-os arányt, és nagymértékben különbözött az országos vidéki környezetben jellemző 5,5%-os aránytól. A katonatiszti réteg képviselők közti jelenléte nem tartozik a modern jelenségek közé. A viszonylag magas helyi arányt árnyalja, hogy valójában Beóthy Ödön és Szilágyi Lajos volt hivatásos katona, Beóthy Andor csak a szabadságharc alatt vállalt katonatiszti szerepet. Meg kell jegyezni, hogy tovább növelte volna az arányt Csanády Sándor nemzetőr-tevékenységének a beszámítása, amellyel együtt – lévén Csanády Sándor tíz alkalommal nyert mandátumot – 60%-os volna a katonatisztek aránya.

⁵¹ Ilonszki 2009. 128–135.

Végül azokat a foglalkozásokat tekintjük át, amelyeket – ha kis mértékben ugyan, de előfordultak az országos képviselői karban – azonban nem találjuk meg őket a berettyóújfalui képviselők körében. Ezek közül elsőként az országos vidéki viszonylatban 5%-os, a vizsgált környékbeli kerületekben pedig 13%-os lelkész-pap foglalkozást szeretném kiemelni. Az arány azért is meglepő, mert döntően a református többségű vidéki választókerületekben volt jellemző a lelkészek képviselői tevékenységvállalása. Ezek közül is kiemelkedik a térségünkben Báránd, Hosszúpályi és Székelyhíd esete, ahol 30% feletti arányokat találtunk. Az előzőhöz hasonló a tanár-tanító foglalkozás helyzete is, ahol 7%-os országos vidéki, és 3%-os környékbeli arányokat láthatunk. A tradicionális hivatásoknak tekinthető lelkész-pap és a tanár-tanító foglalkozások berettyóújfalui képviselők közötti teljes hiányát azonban nem lehet a polgárosodás előrehaladtával magyarázni. Már csak azért sem, mert az előbbi jelenség nem járt együtt a modern szakmák közzé sorolható tőkés-gyáros, mérnök, közgazdász és agrárszakember foglalkozások magasabb, vagy egyáltalán mérhető előfordulási arányaival. Ez utóbbi foglalkozások környékbeli képviselők körében való megjelenésére a következő példákat lehet felhozni: Debrecen 3. kerület, tőkés-gyáros 17%, mérnök 6%, közgazdász 17%; Nagyvárad, közgazdász 6%; Báránd, tőkés-gyáros 55%, mérnök 33%, agrárszakember 33%; Bihar, közgazdász 10%; Hosszúpályi, tőkés-gyáros 6%, közgazdász 6%; Székelyhíd, agrárszakember 13%.

Összegzés

Az előbbi többrétű elemzés politikai társadalomra vonatkozó megállapításait összevetve láthatjuk Berettyóújfalui köztes helyzetét. Kijelenthetjük, hogy a választókerületből az országos törvényhozásba küldött képviselők általában a helyi tradicionális elitből származtak (földbirtokosok voltak), magasan képzettek (zömében jogász), előzetesen a vármegye tisztikarában kariert befutó és főleg ellenzéki politikai beállítottságú személyek voltak. A feltárt körülmények nem tértek el jelentősen az országos tendenciáktól, és általában illeszkedtek a környező választókerületekben tapasztalható átlagos trendekhez is.

A Berettyóújfalui Választókerület helyzete annyiban hordoz sajátosságot, hogy stratégiai pozícióját és közigazgatási, kulturális helyzetéből stb. fakadó fejlettségi szerepét korlátozottan volt képes érvényesíteni. A helyi politikai társadalom és politikai kultúra modernizációja kezdetét vette, de annak lendülete az országos és közvetlen környezetében tapasztalható viszonyokhoz képest átlagosnak tekinthető, s országos viszonylatban elmaradt a hasonló funkciójú élenjáró települések ütemétől.

1. sz. melléklet

**Berettyóújfalu 1848 és 1918 közötti
országgyűlési képviselőinek életrajzi vázlata***

Szivák Miklós (1848)

1783–1866

Berekbőszörményben született, református családban, mely 1778-ban szerzett nemességet és jobbágytelken gazdálkodott. Tanulmányairól, végzettségéről nem rendelkezünk ismeretekkel. Szivák Miklós egynegyed jobbágytelken gazdálkodott, ezért a kortársak az első népképviselői országgyűlés „parasztképviselőjeként” tartották számon. Az 1840-es években a berekbőszörményi birtokos gróf Csákyak és a helyi lakosok közötti elkülönítési perben, mint a jobbágyok érdekeit felkaroló szószóló vett részt. Az 1848 júniusában megrendezett általános választáson Csanády István főszolgabíró ellenében szerzett többséget. 1849. április 21-én betegsége miatt lemondott a mandátumáról.⁵²

Beőthy Ödön, bessenyői és örvendi (1849)

1796–1854

Nagyváradon született, római katolikus birtokosnemesi, vármegyei tisztviselő családban. Apja katonatiszt (nyugdíjazáskor ezredes), később Bihar vármegyei alispán volt. Jogi oklevelet szerzett, majd a napóleoni háborúk idején főhadnagyként szolgált a 8. huszárezredben, később felhagyott a katonai pályával. Ezt követően a Bihar vármegyei adminisztrációban tevékenykedett. 1826-ban vármegyei táblabíró, 1830-ban és 1832–1836 között a vármegye országgyűlési követe volt. A törvényhozás alsóházában a liberális ellenzék egyik vezérének számított. 1841–43 között vármegyei alispán volt, 1843 májusában pedig ismét országgyűlési követ lett. 1848 tavaszán Bihar vármegye és Bács-Bodrog vármegye főispánja,

* A képviselők neve mellett a berettyóújfalui mandátum(ok) elnyerésének éve (iv.: időközi választás) és a támogató párt nevének rövidítése található. A feloldott rövidítések jelentése: FeP: Felirati Párt, HP: Határozati Párt, BP: Balközép Párt, SzP: Szabadelvű Párt, FP: Függetlenségi Párt, F48P: Függetlenségi és 48-as Párt, 48FP: Negyvennyolcas Függetlenségi Párt, 1848P: 1848-as Párt, Országos 1848-as Párt, Szélbal, JFP: Függetlenségi és 48-as Justh-párt, NMP: Nemzeti Munkapárt.

⁵² Pálmány 2002. 866.; Ruszoly 2002. 14–15.

majd 1848. augusztus 26-ától délvidéki, 1848. december 19. és 1849. február 1. között pedig, Erdély és Partium fő kormánybiztosa lett, és a Tiszántúli nemzetőrség főparancsnoka volt. 1849. április 5-én ezredessé előléptetve a kormányzat bukaresti küldöttségével bízta meg. A Függetlenségi Nyilatkozattal nem értett egyet, és tiltakozásul lemondott a főispánságról. 1849. június 14-én kinevezték a hétszemélyes tábla első alelnökének, majd 1849. június 17-én a berettyóújfalui országgyűlési kerület képviselőjévé választották meg. A szabadságharc bukása után Párizsban, később Londonban, majd Hamburgban telepedett le, ahol 1854-ben hunyt el.⁵³

Csanády Sándor, nagykereki (1861 HP, 1865 HP, 1869 1848P, 1872 1848P, 1875 FP, 1878 FP, 1890 iv. FP, 1892 FP)

1814–1892

A Bihar vármegyei Nagykerékiben született, hajdúkapitányok leszármazottjaként, református nagybirtokos családban. Tanulmányait a Debreceni Református Kollégiumban végezte, majd ugyancsak Debrecenben szerzett jogi oklevelet. Ezt követően Nagyváradra költözött, és Bihar vármegye tisztikarába került, az 1830-as évek végétől vármegyei jegyző, alszolgabíró és szolgabíró, 1848. május 23-ától pedig a váradi járás főszolgabírója volt. A szabadságharcban, mint nemzetőr toborzási biztos, majd mint nemzetős százados vett részt. A vereséget követően birtokán gazdálkodott, majd az 50-es évek végén a Bihari Református Egyházmegye segédgondnokaként lépett fel a protestáns jogokért. 1861-től 1881-ig, majd 1887-től 1892-ig a berettyóújfalui, 1881-től 1887-ig pedig a kiskunfélegyházi kerület országgyűlési képviselője volt, előbb a Határozati Párt, majd a 1848-as Párt később pedig a Függetlenégi Párt padsoraiban ült.⁵⁴

⁵³ Hegyesi 1885. 24–42.; Reiszig – Zsák 1901. 653–654.; Süli 2014.; Szendiné 1999.; Ruzsoly 2002. 63–69.; Pálmány 2002. 97–98.

⁵⁴ Reiszig – Zsák 1901. 654–655.; Ruzsoly 2002.; Ballabás – Pap 2020. 139–140., 188., 206., 264.; Ogy. alm. 1892–1897. 206.

Beőthy Andor, bessenyői és őrvendi (1881 SzP)

1828–1894

A Bihar vármegyei Hencidán született, római katolikus birtokos nemesi családban. A szélesebb rokonságában évszázadokra visszamenően jegyzők, alispánok, főispánok, országgyűlési követek és képviselők voltak. Apja, Beőthy Kálmán huszárfőhadnagy korán elhunyt. Iskoláit a nagyváradi premontrei gimnáziumban és a helyi jogakadémián végezte. 1848. május 23-án Bihar vármegyei aljegyzővé választották, a szabadságharc alatt huszárhadnagyként szolgált. Ezt követően hencidai birtokán gazdálkodott, majd 1867-től a sárréti járás főszolgabírója lett, 1872-től a vármegye alispánja volt. Az 1881. évi országgyűlési képviselőválasztáson a Szabadelvű Párt tagjaként mandátumot szerzett, azonban a képviselőházban csak bő két hónapig (1881. szeptember 26. – november 21.) tevékenykedett, mert a vármegye az alispáni állásának megtartására kérte fel. Ezt követően még több mint egy évtizeden át, összesen pedig huszonegy éven keresztül töltötte be az alispáni hivatalt, melytől végül 1893-ban, fia főispáni beiktatását követően vált meg. A következő évben hunyt el.⁵⁵

br. Orbán Balázs, lengyelfalvi (1881 iv. FP, 1884 FP, 1887 FP)

1830–1890

Az udvarhelyszéki Lengyelfalván született, római katolikus vallású nagybirtokos székely primor családban, amely 1774-ben kapott bárói címet. A család egyes tagjai a 16. századtól kezdve rendszeresen részt vettek a székelység tisztviselői karában. Apja huszártiszt volt (nyugdíjazáskor százados), majd a család Kassa melletti birtokán gazdálkodott. Orbán Balázs iskoláit Székelyudvarhelyen végezte katolikus, majd református gimnáziumban, de 1846-ban a tanulmányai befejezése nélkül családjával együtt Konstantinápolyba utazott, hogy megszerezze a veleneci-görög származású anyja örökségét. Ekkor bejárta a Közel-Keletet, eljutott Egyiptomba és a Szentföldre. Az utazás tapasztalatait később Utazás Keleten (1861) címmel, hat kötetben dolgozta fel. A magyar szabadságharcról Athénban értesült, szabadcsapatot toborozva kívánt hazatérni, azonban megtörtént a fegyverletétel. Támogatta az emigránsokat, majd Kossuth környezetébe került.

⁵⁵ Osváth 1901. 583–598.; Kordics 2014. 196–197.

A Habsburg hatóságok elől Londonba menekült, s csak 1859-ben tért vissza Magyarországra. Ezt követően 1861-ben Udvarhelyszék, majd az öt székely szék ideiglenes főjegyzője lett. Az unitárius hitre 1865-ben tért át. 1867-ben Kolozs vármegye rendes főjegyzőjévé nevezték ki, de írói munkái miatt az állást nem foglalta el. Az 1860-as években gyűjtéseket folytatva bejárta a Székelyföldet, és 1868 és 1873 között hat kötetben Székelyföld leírása címmel kiadta a munkáját. 1871-től élete végéig tagja volt az országgyűlésnek. Előbb Marosvásárhely 2. kerületében (1871, 1872), majd Udvarhelyszék alsó kerületében (1875), ezt követően Székelykeresztúron (1878), majd Berettyóújfaluban (1881, 1884, 1887) szerzett képviselői mandátumot. A Függetlenségi Párt, majd névváltoztatást követően a Negyvennyolcas Függetlenségi Párt tagja volt.⁵⁶

Szunyogh Szabolcs, szunyoghi (1892 iv. SzP)

1849–1914

A Bihar vármegyei Esztárban született, református nagybirtokos nemesi családban. A család egyes tagjai a 14. századtól kezdve vármegyei és országos hivatalokat viseltek, és Bihar, Szabolcs, Szatmár, Kraszna majd Szilágy stb. vármegyékben szereztek kiterjedt birtokokat. Apja, Szunyogh Albert a szabadságharcban huszártisztként szolgált (1849 májusától százados), 1869-től pedig egy cikluson keresztül a Hosszúpályi Választókerület Balközép Párt-i országgyűlési képviselője volt. Szunyogh Szabolcs iskoláit a debreceni református kollégiumban végezte, majd Pesten tett ügyvédi vizsgát. Az 1870-es években Bihar vármegye tisztikárában tevékenykedett (1872-ben vármegyei aljegyző), később a telegdi járás szolgabírója volt. A Szabadelvű Párt tagjaként 1884-ben és 1887-ben Hosszúpályiban, az 1892-es időközi választáson pedig Berettyóújfaluban szerzett képviselői mandátumot. Ezt követően a Bihar vármegyei Szabadelvű Párt, majd Nemzeti Munkapárt elnöke volt, és a nagyváradi Szabadság című napilap szerkesztője lett. Testvére, Szunyogh Péter 1893 és 1903 között Bihar vármegye alispánja volt.⁵⁷

⁵⁶ Persián 1911.; Szinnyeai 1891–1914.; Ogy. alm. 1887–1892. 277.

⁵⁷ Ogy. alm. 1887–1892. 314.

Leszkay Gyula, nyírbátori (1896 F48P, 1901 F48P, 1905 F48P, 1906 F48P)

1865–1929

Berettyószentmártonban született római katolikus birtokos családban. A család nemeslevele a 16. századra vezethető vissza. Apja, id. Leszkay Gyula a Deák-párt, majd a Szabadelvű Párt Bihar vármegyei vezetői közé tartozott. Ifj. Leszkay Gyula iskoláit az iglói evangélikus főgimnáziumban és Nagyváradon végezte, majd ugyanott jogi oklevelet szerzett. A berettyóújfalui választókerületet négy alkalommal, összesen tizenöt éven keresztül képviselte az országgyűlésben, mindvégig függetlenségi és 48-as programmal. Az 1910-es években az országos politikától eltávolodott, majd 1925-től kormányfőtanácsosi címet kapott, és mint Bihar vármegye küldötte, haláláig a törvényhozás felsőházban tevékenykedett. Fia, Leszkay István 1931-ben a szalárdi (kismarjai) választókerületben az Egységes Párt tagjaként szerzett képviselőházi mandátumot.⁵⁸

Ertsey (Ercsey) Péter, téglási (1910 NMP)

1876–1936

Nagykerékiben született, Bihar és Szolnok-Doboka vármegyék több településén birtokos református családban, mely a 17. században szerzett nemességet. Apja Ertsey Dezső a mezőkeresztesi járás szolgabírója volt. A középiskolát Debrecenben végezte el, majd Nagyváradon és Kolozsvárott jogot tanult, végül Budapesten szerzett ügyvédi oklevelet. Nagyváradon nyitott ügyvédi irodát, és a városi törvényhatóság tagja volt. Az 1910-es választás alkalmával a berettyóújfalui mandátumot megszerezve jutott a képviselőházba a Nemzeti Munkapárt színeiben fellépve. Képviselősége alatt a kortársak Tisza István „testőreként” emlegették. 1912. június 7-én, miután Kovács Gyula gazdapárti képviselő rálőtt Tisza István házelnökre, Ertsey Péter viszonozta a tüzet, és rálőtt Kovácsra. Politikai kérdésekben ezt követően sem jeleskedett, s 1913. október 8-án egy várpalotai birtokvásárlási ügyletben elfogadott nagy összegű kenőpénz miatti összeférhetlenségi eljárásban lemondott a mandátumáról. Később királyi közjegyző lett Derecskén, majd 1920-ban kormányfőtanácsos címet kapott, a Bihar vármegyei közgyűlésben is tevékeny szerepet játszott.⁵⁹

⁵⁸ Ogy. alm. 1906–1911. 158.; A magyar társ. lex. 1930. 344.; M. Ogy. alm. 1931–1936. 193.

⁵⁹ Ogy. alm. 1910–1915. 269.; M. Ogy. 1910–1915. 178.

Cziffra Kálmán (1914 iv. NMP)

1874–1950

A Cziffra család örmény gyökerű római katolikus kereskedő, majd birtokoscsalád volt, melynek nagyváradi elismertségét Cziffra Klámán apja, Cziffra Gerő alapozta meg, aki a 19. század második felében a város tisztikarában is részt vett, valamint a „Bihari nemzeti Casino” alelnöke is volt. Cziffra Kálmán középiskolai tanulmányait a nagyváradi premontrei főgimnáziumban végezte, majd jogi oklevelet szerzett. Ezt követően Bihar vármegye tisztikarában szerepelt, hamarosan a szalárdi járás szolgabírója lett, tíz éven keresztül pedig a biharkeresztesi járás főszolgabírója volt. Országgyűlési képviselőséget az 1913 őszen tartott időközi választáson szerzett, ahol a Nemzeti Munkapárt jelöltjeként indult. Szűk hároméves képviselőség után 1916. július 15-én lemondott a mandátumáról, és Nagyvárad főispánja lett. 1920 után az Országos Magyar Párt egyik helyi vezetőjeként működött, majd 1940 és 1944 között Bihar vármegye főispánja lett.⁶⁰

Szilágyi Lajos, piskárosi (1916 iv. NMP)

1882–1965?

Szilágyi Lajos 1882-ben született Berettyóújfaluban, református birtokos családban. Iskoláit a debreceni református kollégiumban, majd a Ludovika Akadémián, 1901-ben hadnagyi rangfokozatot szerezve végezte el. Katonai szolgálata mellett 1909-ben jogi oklevelet szerzett Kolozsváron. 1914-ben vezérkari századosként előbb elhagyta a katonai pályát, majd reaktiválását követően a fővárosi honvédkerületi parancsnokság vezérkari főnöke lett, később pedig az Isonzói-fronton volt zászlóaljparancsnok. Az 1914–18 között megjelenő Külügy–Hadügy című hetilap szerkesztője volt. Politikai pályája 1916 nyarán indult, amikor az augusztus 9-én megrendezett berettyóújfalui időközi képviselőválasztáson a Nemzeti Munkapárt programjával mandátumot szerzett. A Tanácsköztársaság idején gyűjtőfogházba került. Ezt követően, 1920 tavaszán előbb Bihar vármegye kormánybiztosa, majd Berettyóújfalui nemzetgyűlési képviselője lett. A két világháború között az 1920-as, 1922-es, 1926-os, és a 1931-es választásokon szerzett mandátumot, mindvégig a berettyóújfalui kerületet képviselte. Előbb a Keresztény

⁶⁰ Magyar pol. lex. 1914–1929. 82.; Pásztai 2016. 52–54.

Kisgazda és Földműves Párt tagjaként, majd 1921-től pártonkívüli. Kispolgárok Országos Pártja néven, 1925-ben önálló pártot alapított, de még 1926-ban a kormánypárthoz csatlakozott. Több ízben fellépett a szélsőjobb és a Magyar Országos Véderő Egylet működésével szemben, de alkalmanként a kormányzat működését is bírálta. Politikai nézeteit liberális beállítottság jellemezte, és főleg a helyi parasztság érdekeit képviselte. Később, 1933 és 1937 között Bihar vármegye főispánja volt, 1938-tól pedig vármegyei küldötként, felsőházi tag lett.⁶¹

---

⁶¹ Ogy. alm. 1939–44. 506.; Ker. magyar közél. alm. 1940. 2. k. 1027–1028.; Szőke 2022. 83–130.

2. sz. melléklet

A vizsgált választókerületek részletezése⁶²

Kerület/ Székhely	Választók száma ⁶³ (1872)	Lakosság (1872)	Polgári tevékenység alapiján választójogo- sultak aránya ⁶⁴ % (1872)	Települések, településrészek
Berettyóúj- falu ⁶⁵	1593	33 409	10,5	Ártánd, Bedő, Berekböszörmény, Berettyószentmárton, Berettyóújfalu, Biharszentjános, Bojt, Bors, Csökmő, Darvas, Furta, Kiszántó, Mezőkeresztes, Mezőpeterd, Mezősass, Pusztatold, Szentpéterszeg, Váncsod, Vekerd, Zsáka
Debrecen 1.	1452		19	A Péterfia és Csapó utcák által határolt városrész
Debrecen 2.	1218	46 111	22	A Hatvan és Piac utcák által határolt városrész
Debrecen 3.	1448		17	A Cegléd és Varga utcák által határolt városrész
Nagyvárad	1079 ⁶⁶	28 698	68	Olaszi, Újváros, Váralja, Velence, Csillagváros
Báránd ⁶⁷	1631	31 743	15	Bakonszeg, Báránd, Dancsháza, Derecske, Nagybajom, Nagyrábé, Sáp, Szerep, Tépe, Torda, Udvari

⁶² Választói létszámadatok az FI 1872. V. 274. irsz. alapján.⁶³ A választójoggal rendelkező népesség száma 1900-ban átlagosan 40–60%-kal magasabb, mint 1872-ben. Ld. Szivák 1901. 1010–1028.⁶⁴ Az iparos, kereskedő, értelmiségi réteg jövedelem alapján kapott választójogot, míg a hagyományos társadalmi rétegek elsősorban földbirtok és „régji” jog alapján szereztek jogosultságot. Ld. FI 1872. V. 274. irsz. 362–363., 374., 393., 401–402, 417., 425–426., 463–454.; FI 1906. VIII. 398. irsz. 20., 24., 40.⁶⁵ Szivák 1901. 665–666.; MINL HBVL IV.101.b 333/1848.⁶⁶ A nagyváradi választókerület választóinak száma – a bihari kerület kárára – jelentősen megnövekedett Velence és Váralja 1875-ös csatlakozásával.⁶⁷ Szivák 1901. 663.

Kerület/ Székhely	Választók száma ⁶³ (1872)	Lakosság (1872)	Polgári tevékenység alapián választójogo- sultak aránya ⁶⁴ % (1872)	Települések, településrészek
Bihar ⁶⁸	1824	33 138	8,5	Alpár, Betfria, Bihar, Bihar-félegyháza, Biharpüspöki, Borzík, Csohaj, Csujafalva, Farnos, Fegyvernek, Fugyi, Fugyivásárhely, Görbesd, Hagymádfalva, Hegyközcse-tár, Hegyközkovácsi, Hegyközpályi, Hegyközsáldobág, Hegyközújfalak, Jakóhodos, Kisalmás, Kiskér, Kismarja, Kisújfalú, Kövesgyháza, Kügypuszta, Nadántelek, Nagykér, Nagykereki, Nagyszántó, Nagytótfalu, Nyüved, Paptamási, Pelbárhida, Síter, Sítervölgy, Szalárd, Szarkó, Tóttelek, Vajda
Hosszú- pályi ⁶⁹	979	31 601	10,5	Esztár, Gáborján, Hajdúbagos, Hencida, Hosszúpályi, Konyár, Monostorpályi, Nagyléta, Pocsaj, Sáránd, Újléta, Vértes
Margitta ⁷⁰	2792	37 554	9,5	Albis, Almás, Almaszeg, Almaszeghuta, Alsóábrány, Alsó-derna, Apátkeresztúr, Bályok, Baromlak, Bártfalva, Bisztraújfalú, Bodonospatak, Bozsaly, Csanáros, Cséhtelek, Déda, Dízsér, Érbogyoszló, Érfancesika, Feketeerdő, Felsőábrány, Felsőderma, Genyété, Hóke, Kéc, Királyi, Kohány, Középes, Lüki, Margitta, Micske, Monospetri, Ottomány, Papfalva, Piskolt, Poklostelek, Sárszeg, Sásstelek, Szalacs, Szentlázár, Széltalló, Széplak, Szocset, Szoldobág, Szunyogd, Terebes, Terje, Tóti, Vámosláz, Vasad, Várvíz, Vedresábrány, Verzár

⁶⁸ Szivák 1901. 666–667. Biharfélegyháza és Vajda az 1848-as kerületalkításkor a székhelyi választókerületbe tartozott. I.d.

⁶⁹ Szivák 1901. 669., valamint MNL-IBVL-IV.101.b 333/1848.

⁷⁰ Szivák 1901. 661–662.k

Kerület/ Székhely	Választók száma ⁶³ (1872)	Lakosság (1872)	Polgári tevékenység alapián választójogo- sultak aránya ⁶⁴ % (1872)	Települések, településrészek
Székelyhíd ⁷¹	1351	36 370	14,5	Álmosd, Asszonyvására, Bagamét, Bihardiószeg, Csokaly, Éradony, Érkenéz, Érkeserű, Érmihályfalva, Érolaszi, Érselind, Érszemlén, Értarcsa, Gálospetri, Hegyközszenitumre, Hegyközszenitmiklós, Janka-falva, Kiskágya, Kiskereki, Kokad, Kóly, Kőböllkút, Nagykágya, Szent-jobb, Székelyhíd

---

⁷¹ Szivák 1901. 672–673.

3. sz. melléklet

Debrecen, Nagyvárad és közös vonzaskörzetük
országgyűlési képviselőinek egyes társadalmi jellemzői 1865–1918*

Választókerület, Kormánypárt/ ellenzék, párt ⁷² , év	státusz % ⁷³ (3 62 35)	helyi kötődés ⁷⁴ (79)	felsőf. végzettség ⁷⁵ (82)	jogász ⁷⁶ (50)	birtokos (47)	humán értelmiségi (37)	tőkés, gyáros (8)	tanár (3)	mérnök (4)	köz-gazd. (4)	hivatalnok (39)	katonatiszt (10)	lelkész, pap (13)	agrárszakember (5)
Berettyóújfalú ⁷⁷ 2+5/15 (SzP: 2, NMP 3, HP: 2, 1848P: 2, FP: 11)	14 82 4	86	82	82	100	18	0	0	0	0	64	14	0	0

* Az 1865 és 1918 közötti adatok zárójel nélkül, az 1884 és 1918 közötti adatok zárójelben szerepelnek. A címsorokban az 1884 utáni országos városi és vidéki átlagadatok, a kerület megnevezésének sorában a kerület átlagos adatai és zárójelben az 1884 utáni átlagos adatai láthatóak. A statisztikába minden mandátum, így az időközi (v) árok adatai is beleteltek.

⁷² FeP: Felirati Párt, HP: Határozati Párt, BP: Balközép Párt, SzP: Szabadelvű Párt, FP: Függetlenségi Párt, Függetlenségi és 48-as Párt, Negyvennyolcas Függetlenségi Párt, 1848P: 1848-as Párt, Országos 1848-as Párt, Szélsőbal, JFP: Függetlenségi és 48-as Justh-párt, NMP: Nemzeti Munkapárt – ezt kellene megadni a képviselőknél is.

⁷³ A státusz változói: 0 nem ismert, 1 arisztokrata, 2 nemes, 3 közrendű. Zárójelben a megoszlás, az előbbi sorrendben.

⁷⁴ A helyi kötődés változói: 0 – nincs, nem ismert, 1 – van

⁷⁵ A végzettség változói: 0 – nincs, nem ismert, 4 – befejezetlen felsőfokú képzés, 5 – befejezett felsőfokú végzettség

⁷⁶ A foglalkozás (jogász, birtokos, humán értelmiségi, stb.) változója: 0 – nem, 1 – igen

⁷⁷ Berettyóújfalú (10 fő): A kerület képviselői megválasztási éveikkel, pártjaikkal és amennyiben releváns, korábbi Bihar vármegyei tisztségeikkel: Szivák

Választókerület, Kormánypárt/ ellenzék, párt ² , év	státusz % ⁷³ (3 62 35)	helyi kötődés ⁷⁴ (79)	felsőf. végzettség ⁷⁵ (82)	jogász ⁷⁶ (50)	birtokos (47)	humán értelmiségi (37)	tőkés, gyáros (8)	tanár (3)	mérnök (4)	köz-gazd. (4)	hivatalnok (39)	katonatiszt (10)	lelkész, pap (13)	agrárszakember (5)
Országos városi adat	10 24 67	49	88	40	14	31	10	17	3	2	32	2	3	0,3
Országos vidéki adat	15 32 53	53	82	28	32	15	3	7	3	1,5	35	5,5	5	0,5
Debrecen, 1. ⁷⁸ 1+1/17 (SzP:1, HP:2, BP: 2, FP: 13)	0 73 27	47	73	16	26	84	0	0	0	0	52	0	5	0

Miklós (1848 EP); Beöthy Ödön, korábban országgyűlési követ, alispán, főispán (1849 iv. EP), Csánády Sándor, korábban Központi járási szolgabíró, (1861 HP, 1865 HP, 1869 48P, 1872 48P, 1875 48P, 1878 48P, 1890 iv. FP, 1892 FP), Beöthy Andor, korábban sárréti főszolgabíró, (1881 SzP), br. Orbán Balázs (1881 iv. FP, 1884 FP, 1887 FP), Szunyogh Szabolcs (1892 iv. SzP), Leszkay Gyula (1896 FP, 1901 FP, 1905 FP, 1906 FP), Ertsey Péter (1910 NMP), Czifra Kálmán, korábban mezőkeresztési aljegyző, főszolgabíró, (1914 iv. NMP), Szilágyi Lajos (1916 iv. NMP).

⁷⁸ Debrecen 1. (6 fő): A kerület képviselői megválasztási éveikkel és pártjaikkal: Tar Károly (1848), Tisza Kálmán (1861 HP, 1865 HP, 1869 BP, 1872 BP, 1875 SzP), Simonyi Ernő (1878 FP, 1881 FP), Thaly Kálmán (1882 iv. FP, 1884 FP, 1887 FP, 1892 FP, 1896 FP, 1901 FP, 1905 FP, 1906 FP), Tüdös János (1909 iv. FP, 1910 FP), Jánosi Zoltán (1918 iv. FP).

Választókerület, Kormánypárt/ ellenzék, párt ² , év	státusz % ⁷³ (3 62 35)	helyi kötődés ⁷⁴ (79)	felsőf. végzettség ⁷⁵ (82)	jogász ⁷⁶ (50)	birtokos (47)	humán értelmiségi (37)	tőkés, gyáros (8)	tanár (3)	mérnök (4)	köz-gazd. (4)	hivatalnok (39)	katonatiszt (10)	lelkész, pap (13)	agrárszakember (5)
Debrecen, 2. ⁷⁹ 1+8/10 (SzP: 8, HP: 3, BP: 2, FP: 4, JFP: 1)	11 37 52	68	89	79	10	52	0	11	0	0	26	0	11	0
Debrecen, 3. ⁸⁰ 1+10/7 (SzP: 9, NMP: 1, HP: 2, BP: 2, FP: 2, UP: 1)	6 32 62	68	100	68	10	50	17	22	6	17	33	19	0	0

⁷⁹ Debrecen 2. (8 fő): A kerület képviselői megválasztási évekkal és pártjaikkal: Farkas Károly (1848), Révész Imre (1861 HP), Csányi Dániel (1861 iv. HP), Kiss Lajos (1865 HP, 1869 BP, 1872 BP, 1875 SzP, 1881 SzP, 1884 SzP), Helfy Ignác (1878 FP), gr. Dégenfeld-Schomburg Lajos (1885 iv. SzP, 1887 SzP), Király Ferenc (1889 iv. SzP, 1892 SzP, 1896 SzP), Bakonyi Samu (1901 FP, 1905 FP, 1906 FP, 1910 JFP).

⁸⁰ Debrecen 3. (9 fő): A kerület képviselői megválasztási évekkal és pártjaikkal: Komlósy Imre (1848), Patay István (1861 HP, 1865 HP, 1869 BP), Molnár György (1872 BP, 1875 SzP, 1878 SzP), Mudrony Soma (1880 iv. FP), Kőrösi Sándor (1881 SzP, 1884 SzP, 1887 SzP, 1892 SzP), Kola János (1895 iv. SzP, 1896 SzP), Dobiecszki Sándor (1901 SzP), Szabó Kálmán (1905 UP, 1906 FP), br. Láng Lajos (1910 NMP).

Választókerület, Kormánypárt/ ellenzék, párt ² , év	státusz ^{0/6⁷³} (3 62 35)	helyi kötődés ⁷⁴ (79)	felsőf. végzettség ⁷⁵ (82)	jogász ⁷⁶ (50)	birtokos (47)	humán értelmiségi (37)	tőkés, gyáros (8)	tanár (3)	mérnök (4)	köz-gazd. (4)	hivatalnok (39)	katonatiszt (10)	lelkész, pap (13)	agrárszakember (5)
Nagyvárad ⁸¹ 1+9/8 (SzP 8, NMP 1, FP 2, BP 4, FP 2)	0 83 17	94	72	67	39	39	0	0	0	6	50	0	0	0
Báránd ⁸² 1+2/15 (SzP: 2, HP: 2, BP: 4, FP: 7, 48KP: 1, EF48P: 1)	0 61 39	67	89	33	44	55	55	0	33	0	0	28	33	33

⁸¹ Nagyvárad (10 fő): A kerület képviselői megválasztási éveikkel, pártjaikkal és amennyiben releváns, korábbi Bihar vármegyei tisztségeikkel: Szacsavay Imre (1848) Lukács György (1861 HP, 1865 HP), Tokody Ágoston (1868 iv. BP), Gyórfy Gyula (1869 BP, 1872 BP), Teleszky János (1874 iv. BP, 1875 SzP, 1878 SzP), Tisza Kálmán (1881 SzP, 1884 SzP, 1887 SzP, 1892 SzP, 1896 SzP), Barabás Béla (1901 FP), Hlatky Endre (1905 SzP), Szokoly Tamás (1906 FP), Hoványi Géza (1910 NMP).

⁸² Báránd (9 fő): A kerület képviselői megválasztási éveikkel, pártjaikkal és amennyiben releváns, korábbi Bihar vármegyei tisztségeikkel: Miskolczy Károly (1848), Komáromy György (1865 HP), Móricz Pál, korábban Sárreti alszolgabíró, (1868 iv. BP, 1869 BP, 1872 BP), Hegyesi Márton (1875 BP, 1878 FP), Nadányi Miklós, korábban Sárreti járási esküdt, (1881 SzP, 1884 SzP), Illyés Bálint (1887 FP, 1892 FP, 1896 FP, 1901 FP, 1905 FP, 1906 FP), Nadányi Gyula (1910 48FKP), Létay Jenő (1916 iv. EF48P).

Választókerület, Kormánypárt/ ellenzék, párt ⁷² , év	státusz % ⁷³ (3 62 35)	helyi kötődés ⁷⁴ (79)	felsőf. végzettség ⁷⁵ (82)	jogász ⁷⁶ (50)	birtokos (47)	humán értelmiségi (37)	tőkés, gyáros (8)	tanár (3)	mérnök (4)	köz-gazd. (4)	hivatalnok (39)	katonatiszt (10)	lelkész, pap (13)	agrárszakember (5)
Bihar ⁸³ 1+10/8 (FeP: 2, DP: 2, SzP: 4, NMP: 2, FP: 8)	0 57 43	95	67	50	42	21	0	0	0	10	37	0	16	0
Hosszúpályi ⁸⁴ 1+8/7 (FeP: 1, DP: 2, SzP: 3, NMP: 1, FP: 7)	0 62 48	94	88	19	88	13	6	0	0	6	50	19	31	0

⁸³ Bihar (9 fő): A kerület képviselői megválasztási éveikkel, pártjaikkal és amennyiben releváns, korábbi Bihar vármegyei tisztségeikkel: Ercsey Zsigmond (1848), Csengery Antal (1861 FeP, 1865 FeP), Gáspár András (1869 DP, 1872 DP, 1875 SzP, 1878 SzP), Ertsey Géza (1881 SzP, 1887 SzP), Rigó Ferenc (1884 FP, 1896 FP, 1901 FP, 1905 FP), Rigó Lajos (1892 FP, 1905 iv. FP, 1906 FP), Nadányi Károly (1906 iv. FP), Várady Zsigmond (1910 NMP), Morvay Zsigmond (1913 iv. MNIP).

⁸⁴ Hosszúpályi (10 fő): A kerület képviselői megválasztási éveikkel, pártjaikkal és amennyiben releváns, korábbi Bihar vármegyei tisztségeikkel: Irinyi József (1848), Csengery Imre (1861 FeP, 1865 FeP), Szunyogh Albert (1869 DP), Beóthy Algernon korábban, Központi járási alszolgabíró, (1872 DP, 1875 SzP), Thuolt István (1878 FP), Vidovích György (1881 FP), Szunyogh Szabolcs (1884 SzP, 1887 SzP), Noszlopy Gyula, korábban törvényszéki jegyző, (1892 FP), Marjay Péter (1896 FP, 1901 FP, 1905 FP, 1906 FP), Beóthy László, korábban vármegyei aljegyző, (1910 NMP).

agrárszakember (5)		0		13
lelkész, pap (13)		0		38
katonatiszt (10)		0		13
hivatalnok (39)		44		31
köz-gazd. (4)		0		0
mérnökök (4)		0		0
tanár (3)		0		0
tőkés, gyáros (8)		0		0
humán értelmiségi (37)		17		25
birtokos (47)		67		44
jogász ⁷⁶ (50)		44		44
felsőf. végzettség ⁷⁵ (82)		67		88
helyi kötődés ⁷⁴ (79)		67		100
státusz % ⁷³ (3 62 35)		0 72 28		
Választókerület, Kormánypárt/ ellenzék, párt ⁷² , év	Margitta ⁸⁵ 1+10/7 (DP: 1, SzP: 7, NMP: 2, HP: 1, BP: 2, FP: 4)			
	Székelyhid ⁸⁶ 1+2/13 (SzP: 1, NMP: 1, HP: 2, BP: 2, FP: 9)			

⁸⁵ Margitta (10 fő): A kerület képviselői megválasztási éveikkel, pártjaikkal és amennyiben releváns, korábbi Bihar vármegyei tisztségeikkel: Dobozy Mihály (1848), Miskolczi Károly (1861 HP), Baranyi Agoston (1865 BP, 1872 BP, 1875 SzP), Klóbusczi Agoston (1869 DP), Szabó Márton (1878 FP), Baranyi Ödön (1881 SzP, 1884 SzP, 1887 SzP, 1892 SzP), Örtley Kláman (1896 SzP, 1901 SzP), Szatmári Mór (1901 iv. FP, 1905 FP, 1906 FP), Márkus László (1910 MNP), Madarassy Gábor (1912 iv. NMP).

⁸⁶ Székelyhid (8 fő): A kerület képviselői megválasztási éveikkel, pártjaikkal és amennyiben releváns, korábbi Bihar vármegyei tisztségeikkel: Bernáth József (1848), Komáromy György (1861 HP), Miskolczi Lajos, korábban főszolgabíró, alispán, (1865 HP), Fráter Imre (1869 BP), Fráter Imre (1872 BP), 1875 SzP), Kiss Albert (1878 FP, 1881 FP, 1884 FP, 1887 FP, 1892 FP, 1896 FP), Molnár Ákos (1901 FP, 1905 FP, 1906 FP), Fráter Lóránt (1910 NMP).

FORRÁSKÖZLÉS

1. sz. függelék

Berettyóújfalu mezőváros összeírása

Az irat lelőhelye: MNL HBVL V.612.a 2. d.

[Össze]írása Berettyóújfalu m[ezőváro]sának urbarialis¹ [...]

1846. július 8.

		kőbős föld	zsellér	lakó	van-e				
					malna	üstje	marhája	szekere	gy[er- mek]
1.	Városháza								
2.	Leány iskola								
3.	Jegyzői lak								
4.	Molnár József	1							1
5.	Tóth Mihály	1					3	1	
6.	Czirják András	4					4	1	
7.	Szántó Ferenc	1							1
8.	Szántó Péter	4					4	1	
9.	M. Balogh Péter	3			1				1
10.	Czirják Mihály	2					4	1	
11.	Kovács Mihály	2							1
12.	Kálmán István	2					4	1	
13.	Török Mihály	1					4	1	
14.	D. Varga János	1							1
15.	Tóth Sándor	2					2	1	
16.	H. Kovács Mihály	3							1
17.	H. Kovács Sándor	1							1
18.	H. Kovács Gergely	1							1
19.	Pozsár István	1					4	1	
20.	Tóth Péter	1							1
21.	Vig István	1					4	1	

¹ Az irat külzete és fejléce sérült, amely következtében az ott található írás olvasata bizonytalan.

		kőbőlös föld	zsellér	lakó	van-e				
					malma	üstje	marhája	szekere	gy/er- mekel
22.	Magyari János	1							1
23.	F. Szabó Ferenc	2							1
24.	Gulyás Mihály	1							1
25.	Czirják Gergely	1					2	1	
26.	Daróci Sándor	1					4	1	
27.	T. Tóth János	1							1
28.	Vas Mihályné	1							1
29.	Vas Sándorné	1							1
30.	Szántó András	1					2	1	
31.	Vas Miklósné	1							1
32.	Pozsár Ferenc	2							1
33.	Pikó József	1							1
34.	Nyuzó János	2							1
35.	Magyari László		1		1				1
36.	Bogáti Gábor	1							1
37.	Magyari Mítru	4					4	1	
38.	Bogáti András		1		2				1
39.	Magyari Mítru		1						1
39. ²	Szilágyi Istvánné			1					1
40.	Magyari Tógyer	2					4	1	
41.	Török Péter	2							1
42.	Magyari Péter	1							1
42.	Bogáti Sándor			1					1
43.	Pikó Gergely	1							1
44.	Gujás Istvánné	1							1
45.	Gujás János	1					4	1	1
46.	Kővári János	1							1

² Ugyanazon a házszámon több épület található, amit az összeírás során ismétlőjellel jegyeztek fel. A könnyebb olvashatóság érdekében ezeket a jeleket feloldottuk és minden esetben kiírtuk az érintett házszámot.

		köbös föld	zsellér	lakó	van-e				
					malma	üstje	marhája	szekere	gy er- mekel
47.	Magyari László	2							1
47.	Virág István			1					1
48.	Szántó Mihályné	4				4	1		
49.	Deretskei Ferenc	1							1
50.	Város kertje								
51.	Pap Ferenc		1						1
52.	Hegyesi János		1						1
53.	Ádám Jánosné		1						1
54.	A város pásztor háza								
55.	Etsedi Péter		1						1
56.	Bogáti Mihály		1						1
57.	öreg Bogáti Mihály		1						1
58.	Tikász Sándor	1							1
59.	Tóth Mihály	1							1
60.	Tóth Ferenc	1							1
61.	Veres András	4				4	1		
62.	Kállai István	4				4	1		
63.	Tóth István	2							1
64.	K. Balog Sándor	2				4	1		
65.	F. Balog Mihály	2							1
66.	Fazokas Andrásné	1							1
67.	Tóth Mihály	2				4	1		
68.	Vig László	1							1
69.	M.Tóth János	1							1
70.	Pap Gábor	1							1
71.	Pap János	1							1
72.	Karátson István	1							1
73.	Szatmári Ferenc	1							1
74.	Veres László	1							1

		kőbölcs föld	zsellér	lakó	van-e				
					malma	üstje	marhája	szekere	gy/er- mekel
75.	Pozsár István	1							1
76.	Zálog Sándor	1							1
77.	Bogáti József	1							1
78.	Mohátsi Mihály	1							1
79.	Parkaki kúria								
80.	Czirják kúria								
81.	Zálog Ferenc	2							1
82.	Jakab Péter	4					4	1	
83.	Jakab János		1						1
84.	Karátson János	2							1
85.	Balog Jánosné	4							1
86.	Sz. Balog András	2					4	1	
87.	ugyanannak		1					1	
87.	Nagy Ábhárán			1					1
88.	Karátson Ádám	2							1
89.	Karátson Ferenc	1							1
90.	Guja János	2							1
91.	ugyanannak		1						1
91.	Nagy Benjámín			1					1
92.	Szigeti Bálint	3					4	1	
93.	Gujás Péter	2					4	1	
94.	Tóth Ferenc	2					4	1	
95.	Tóth György	2					4	1	
96.	Gujás Gergely	3							1
97.	Kálmán János	3					4	1	
98.	nemes Ritok Dániel	4							1
99.	Török Ferenc	2					4	1	
100.	Török Gy. Mihály	2					4	1	
101.	Tóth András	2					4	1	
102.	Deretskei Sándor	1							1

		köblös föld	zsellér	lakó	van-e				
					malma	üstje	marhája	szekere	gy[er- mekel
103.	Lakatos Mihály		1						1
104.	Deretskei György	1							1
105.	Veres István	2							1
106.	Gujás Jánosné	2							1
107.	Ketskeméti Ferenc	2					2	1	
108.	Csarkó Jánosné	2							1
109.	Török F. Mihály	3							1
110.	Nagy Gergely	2							1
111.	Gujás András	2							1
112.	Fábián István	3				1	4	1	
113.	K. Kováts István	1							1
114.	Tar György	2							1
115.	Jakab István	2					4	1	
116.	H. Szabó Bálint	2							1
117.	Zálog János	1							1
118.	Gujás István	1					2	1	
119.	Bondár Mihály	1					2	1	
120.	Karátson Sándor	1							1
121.	Pap István	1							1
122.	Cs. Szántó Jánosné	1							1
123.	Horváth Mihály	1							1
124.	Németi Ferenc	1							1
125.	Czirják Mihály	1							1
126.	Mitskei Mihályné		1						1
127.	Mitskei Ferenc		1						1
128.	Szeles Péter	1							1
129.	Szeles János	1							1
130.	Szító Gergely	1							1
131.	L. Kis Ferencné		1						1
132.	Szatmári István		1						1

		kőbölcs föld	zsellér	lakó	van-e				
					malma	üstje	marhája	szekere	gy/er- mekel
133.	Balog Dávid	1							1
134.	Balog Mihály	3							1
135.	Kodormány kúria								
136.	Mészárszék								
137.	Kőpince								
138.	Tóth Gergely	4							1
139.	Ifj. Gujás István	1							1
140.	Mikó József		1						1
141.	Szabó István	4							1
142.	Tóth Benjámín	2			1				1
143.	Nagy Bálint	2			1				1
144.	Erdei Antal	1							1
145.	Erdei Péter	1							1
146.	Karátson András	1							1
147.	Pap Demeter	külön fizeti							
148.	Pap Jánosné	3					4	1	
149.	Mitskei Péter	2							1
150.	Olasz János	1							1
151.	Olasz István	1							1
152.	Elek Sándor	1							1
153.	Csarkó János		1						1
154.	Magyar Mihály		1						1
155.	Czirják István		1						1
156.	Futás Sándor	1							1
157.	B. Kis András	2					2	1	
158.	Sz. Balog Sándor	1							1
159.	Balog Ferenc	1							1
160.	Vig Sándor	2					4	1	
161.	Horvát Istvánné	1							1

		köblös föld	zsellér	lakó	van-e				
					malma	üstje	marhája	szekere	gy/er- mekel
162.	Veres Mihály	2							1
163.	Csuhá János		1						1
164.	Mitskei János	2							1
165.	Bojti János		1						1
166.	Horvát János		1						1
167.	Győri Péter	2			1/2		2	1	
168.	Ketskeméti Péter	1							1
169.	Csuhá András	1							1
170.	Tikász András	2							1
171.	Szántó Gergely	1							1
172.	Verebi Jánosné	1							1
173.	Szoboszlai István	3					4	1	
174.	Baska Jánosné	2					4	1	
175.	Rátz András		1						1
176.	Szigeti István	2					4	1	
177.	Tikász Sándor	3					2	1	
178.	Horvát István		1						1
179.	E. Tóth Mihály	1					4	1	
180.	Bak József	1					2	1	
181.	Ketskeméti István	1					2	1	
182.	Ketskeméti János	1					2	1	
183.	Matotsi János	1							1
184.	Birizdó Ferenc	1					4	1	
185.	Szabó Andrásné	1							1
186.	Matotsi István	1							1
187.	Jakab Mihály	3					4	1	
188.	Ketskeméti József	2					4	1	
189.	Lisztes Sándor	2							1
190.	Uraság molnárháza								
191.	Csarkó Jánosné	2							1

		kőbölcs föld	zsellér	lakó	van-e					gy/er- mekel
					malma	üstje	marhája	szekere		
192.	Szabó János	1								1
193.	Balog S. György	1								1
194.	Nagy M. Sándor	1								1
195.	Bogáti Józsefné	2								1
196.	Bogáti Péter	1								1
197.	Bagosy József	4								1
~~198.~~	Osváth Pál			1						1
198.	Daróci Bálint	2					2	1		
199.	Balog Bálint	2					4	1		
200.	Karátson János	1								1
201.	V. Balog István	1								1
202.	Tikász János	2								1
203.	Szigeti István	1								1
204.	Tóth Ferenc	3								1
205.	Csuhá István	2								1
206.	Pap Sándor	2								1
207.	Pap András	2								1
208.	Ketskeméti Ferenc	3								1
209.	Szeles Péter	1								1
210.	Jakab János	2								1
211.	Ifj. Bak István	1								1
212.	Karátson Péter	2								1
213.	F. Nagy Bálint	1								1
214.	Szabó István		1							1
215.	Nyúzó Benedekné	1								1
216.	Bojti P. András	2					4	1		
217.	Cs. Nagy Andrásné	2								1
218.	Szító Mihály	2								1
219.	Kallaji János	3					2	1		
220.	Horvát Istvánné		1							1

		köblös föld	zsellér	lakó	van-e				
					malma	üstje	marhája	szekere	gy[er- mekel
221.	Horvát János	1							1
222.	Matotsi Mihály	2							1
223.	P. Balog Mihály	2					4	1	
224.	Dobi István	2							1
225.	Veres Bálint	2					2	1	
226.	Jakab P. Istvánné	2					2	1	
227.	Bak György	1							1
228.	Bak Mihály	1							1
229.	Balog S. Sándorné	2							1
230.	P. Balog István	4							1
231.	P. Balog Sándor	1							1
232.	Török János		1						1
233.	K. Nagy János		1						1
234.	Magyar Istvánné		1						1
235.	Magyar Mihály		1						1
236.	Kováts Dávid	2							1
237.	Kováts P. István	2							1
237.	Lisztés István			1					1
238.	Jakab P. János	1							1
239.	Aranyi József	1							1
240.	Ketskeméti János	1							1
241.	Rátz Sándor		1						1
242.	Kenyerés Bálint	1							1
243.	Balog M. János	3							1
244.	Kováts Dávid	1							1
245.	Balog S. Dávid	2							1
246.	Balog S. István	1							1
247.	Körmöndi Mihály	1							1
248.	K. Pikó István		1						1
249.	Hálló János	1							1

		kőbölcs föld	zsellér	lakó	van-e				
					malma	üstje	marhája	szekere	gy/er- mekel
250.	Hálló Péter	1							1
251.	D. Nagy Györgyné	1							1
252.	Balog Bálintné	1							1
253.	Zs. Balog István	2							1
254.	Baranyi János	1							1
255.	Aranyi Ferenc	2							1
256.	Balog S. István	2							1
257.	Szabó István	1							1
258.	Gerendai Ferenc	1							1
259.	Varga János	2					4	1	
260.	Varga István	2					4	1	
261.	Aranyi János	2					4	1	
262.	Szántó István	2					4	1	
263.	Lisztes István	2							1
264.	Balog János	2							1
265.	Kovács János	1							1
266.	Kovács Péter		1						1
267.	D. Varga Péter	2					2	1	
268.	Csarko G. István	2					4	1	
269.	Ilisz János	1							1
270.	Balog András	1							1
270.	Elek Sándor			1					1
271.	Ketskeméti András		1						1
271.	Bíró János			1					1
272.	Birizdó Ferenc	1							1
273.	Orbán Sándor	1							1
274.	Szántó Gergely		1						1
274.	Verebi Sándor			1					1
275.	Karátson Pál	1							1
276.	Nagy P. Gergely	1							1

		közbőlös föld	zsellér	lakó	van-e				
					malna	üstje	marhája	szekere	gy/ter- mekel
276.	Vas András			1					1
277.	Ujheji Gábor		1						1
278.	Sipos Ferenc		1						1
279.	Balog Józsefné	1							1
280.	P. Szántó István	2					3	1	
281.	Bokor József	2							1
282.	B. Kis András	2							1
283.	Jakab F. István	2				1	2	1	
284.	Karátson András	3							1
284.	Karátson István			1					1
285.	Magyar András	2							1
286.	Bojti István	2							1
287.	Csarkó Sándor	2					2	1	
288.	Halasi Mihályné	2							1
289.	Cs. Török Mihály	2					4	1	
290.	Imre István	2							1
291.	Tar András	1							1
292.	Bak Mihály	4							1
293.	Tikász István	2					4	1	
294.	Ujheji János	2							1
295.	Balog Sándor	3							1
296.	Ujheji Gábor	1							1
297.	Vajda András	2							1
298.	Tar Sándor	1							1
299.	Cs. Nagy Mihály	1							1
300.	Karátson András	1							1
301.	Szitó Mihályné	2							1
302.	B. Nagy István	2							1
303.	Varju Mihály	2							1
304.	Szüts Ferenc	2							1

		kőblős föld	zsellér	lakó	van-e				
					malma	üstje	marhája	szekere	gy/er- mekel
305.	Karátson Dávid	4					4	1	
306.	Karátson Máté	4					4	1	
307.	Piskolti József	1							1
308.	Karátson József	2					4	1	
309.	Gali Mihály	2							1
310.	Pikó Miklós	1							1
311.	Czirják Sándor	1							1
312.	Kállai József	1							1
313.	Szigeti János	1							1
314.	Varga Ferenc	2					4	1	
315.	Varga András	2							1
316.	Lisztes Péter	1							1
317.	Jakab F. János	2							1
318.	B. Kis János	1					4	1	
319.	Gy. Karátson Sándor	1							1
320.	Karátson István	1							1
321.	Karátson Mihály	2					4	1	
322.	K. Tóth Mihály	2					4	1	
323.	Varga János	2							1
324.	Varga Mihályné	2							1
325.	Szabó Máté	4					4	1	
326.	Szoboszlai Péter	2							1
327.	Marton Ferenc		árendás						
328.	Tikász András	2					4	1	
329.	Karátson András	3							1
330.	Veres István	2					4	1	
331.	Madarasi Imre	1							1
332.	Szabó András	4							1
333.	Vásárheji János	2							1
334.	Szabó Sándor	3							1

		köblös föld	zsellér	lakó	van-e				
					malma	üstje	marhája	szekere	gy[er- mekel
335.	Karátson Dávid	2					4	1	
336.	K. Balog Péter	1							1
337.	F. Veres István	1							1
338.	Karátson János	2							1
339.	G. Karátson János	2							1
340.	Bökönyi János	1							1
341.	Karátson Ádám	2							1
342.	Veress István	4							1
343.	Nyúzó István	4					4	1	
344.	Nyúzó Istvánné	1							1
345.	Szatmári Istvánné	1							1
346.	Mitskei Sándor	1							1
347.	Erdei István	1							1
348.	Karátson Gábor	1							1
349.	Szatmári Jánosné	1							1
350.	G. Balog János	1							1
351.	Potyok István	1							1
351.	Salhazel Márton			1					1
352.	Lisztes János	1							1
353.	Piskolti János		1						1
354.	Ketskeméti Mihály		1						1
355.	Gál István		1						1
356.	Hajdu Mihály	1							1
357.	Kis Gy. Gergely		1						1
358.	Dénes Mihály	2							1
359.	Magyar József	2					4	1	
360.	Bokor András	2							1
361.	Erdei Mihály	1							1
362.	M. Verebi János	3							1
363.	B. Nagy Mihály	1							1

		kőbölcs föld	zsellér	lakó	van-e				
					malma	üstje	marhája	szekere	gy/er- mekel
364.	Kenyeres Sándor	2							1
365.	Ketskeméti Mihály	2					4	1	
366.	Tollas István	4					4	1	
367.	Ökrös Péter	1							1
368.	Kinter Ferencné	2							1
369.	Daróci Pál	4					4	1	
370.	Ökrös Gábor	2					2	1	
371.	Vig István	1					4	1	
372.	Bartsa István	1							1
373.	Szatmári Ferencné	3							1
374.	Szabó Imre	1							1
375.	Hajdu Bálint	1							1
376.	Karátson János	1							1
377.	Hajdu Jánosné	3							1
378.	Szabó Péter	1							1
379.	H. Nagy András	1							1
380.	Szilágyi Dávid	1							1
381.	Cseh István	1							1
382.	Jakab Péter	2					4	1	
383.	B. Szüts György	2							1
384.	Nagy F. Sándor	1							1
385.	Bak János	1							1
386.	F. Szatmári Péter	2							1
387.	Vig Ferencné	1							1
388.	Mezei Péter	1							1
389.	Daroci Mihály	2							1
390.	Kis F. Bálint	1							1
391.	Bokor Gábor	1							1
392.	Szatmári Ferenc	1							1
393.	Varga Ferenc		1						1

		köblös föld	zsellér	lakó	van-e				
					malma	üstje	marhája	szekere	gy[er- mekel
394.	Ökrös Pál	1							1
395.	Aranyi Gábor	1							1
396.	Karátson Ferenc	2							1
397.	F. Szabó János	2							1
398.	Tollas Istvánné	1							1
399.	Tollas Ferenc	2							1
400.	Tollas János	1							1
401.	Szabó F. Mihály	1							1
402.	Balog András	1							1
403.	Balog István	1							1
404.	Hajdu Gergely	2							1
405.	Bátori István		1						1
406.	Petőh Bálint	2							1
407.	Szüts Gy. István	1							1
408.	Török István	1							1
409.	Cs. Magyar József	1							1
410.	Szántó István	2							1
411.	Etsedi Mihály	1							1
412.	Aranyi János	1					2	1	
413.	Aranyi István	1							1
414.	Szilágyi István	1							1
415.	G. Balog Sándor	2							1
416.	Domrády János	1							1
417.	Nagy József		1						1
418.	Gy. Nagy István		1						1
419.	Birizdó Sándor		1						1
420.	Birizdó Mihály		1						1
421.	P. Szabó Mihály	1							1
422.	Lisztés Ferenc	1							1
423.	Bíró Máté	2							1

		kőbölcs föld	zsellér	lakó	van-e				
					malma	üstje	marhája	szekere	gy/er- mekel
424.	Lisztes S. Pál	2							1
425.	Török György	1							1
426.	özvegy Balog Istvánné	1							1
427.	Barna István	1					4	1	
428.	Nagy F. Péterné	1							1
429.	K. Kis Mihály	2							1
430.	Mágotsi András	1							1
431.	Mezei Pál	1							1
432.	K. Lisztes János	1							1
433.	Varga István		1						1
434.	Lisztes Gábor	1							1
435.	G. Pap Sándor	1							1
436.	Szatmári János	1							1
437.	Barna János	2					4	1	
438.	Biró György		1						1
439.	Daróci Péter	1							1
440.	H. Nagy István	1							1
441.	Darai András	1							1
442.	Erdei Benjámín		1						1
443.	Erdei István		1						1
444.	Csahotzi Sándor	1					4	1	
445.	M. Szabó István		1						1
446.	Nagy Péterné		1						1
447.	Nagy Sándorné	1							1
448.	Nagy F. Györgyné	2					4	1	
449.	Király Sándor	1							1
450.	Bokor István	1					4	1	
451.	Demeter Sándor	1					4	1	
452.	Jenei Mihály	2							1
453.	Veres János	1					4	1	

		közbőlös föld	zsellér	lakó	van-e				
					malma	üstje	marhája	szekere	gy/er- mekel
454.	Rikátsi Bálint		1						1
455.	H. Nagy Péter		1						1
456.	Nagy M. István		1						1
457.	F. Nagy Sándor	2							1
458.	Posár Sándor	2					4	1	
459.	F. Nagy György	1					4	1	
460.	Rikátsi László	1							1
461.	Király Ferenc	1							1
462.	Kinter Mihály	1							1
463.	Erdei Benjámín	1					4	1	
464.	Erdei Pál		1		1				1
465.	Rikátsi Mihály	1							1
466.	Jenei István	1					4	1	
467.	Szatmári Péter	1							1
468.	Ökrös Sándor	1					4	1	
469.	Ökrös János	2							1
470.	Jenei Mihály	1					4	1	
471.	Erdei András	1					4	1	
472.	Török Péter	1							1
473.	Szüts István	1					4	1	
474.	Erdei Pál	2					4	1	
475.	Erdei József	1					4	1	
476.	Etsedi Pál	1							1
477.	Erős András	1							1
478.	Zs. Varga Péter	2							1
479.	Szatmári Ferenc	2							1
480.	Szatmári Bálint	1							1
481.	Szabó Gergely	1							1
482.	Hajdu Ferenc	1							1
483.	Lisztés Sámuel	2							1

		kőbölcs föld	zsellér	lakó	van-e				
					malma	üstje	marhája	szekere	gy/er- mekel
484.	Erdei Péter		1						1
485.	Kis F. Ferenc	3					4	1	
486.	Erdei Sándor	3							1
487.	Rikátsi Ferenc		1						1
488.	Pozsár Gergely	1							1
489.	Csahózi Péter	1							1
490.	Cseh Ferenc	1							1
491.	B. Nagy Sándor	3					4	1	
492.	Pozsár Péter	3							1
493.	Erős István	1							1
494.	Pozsár Sándor	2							1
495.	Bátori János		1						1
496.	Biró István	3					4	1	
497.	Daroci Mihály	1					4	1	
498.	Karátson Máté	1							1
499.	Szabó Sándor	1							1
500.	annak másik		1						1
500.	Szabó István			1					1
501.	Barta Mihályné	5					4	1	
502.	özvegy Szüts Jánosné	1							1
503.	Balázs Péter	1							1
504.	Pikó András		1						1
505.	Mészáros István	1							1
506.	Daroci Pál	6					4	1	
507.	Szántó János	2							1
508.	Birizdó István	2							1
509.	Balog András	1							1
510.	os. Nagy Mihály	1							1
511.	Tóth István	2							1
512.	Szerentsi Mihály	2							1

		köblös föld	zsellér	lakó	malma	van-e			
						üstje	marhája	szekere	gy/er- mekel
513.	Szabó P. Mihály	3				1			1
514.	Mezei György	4					4	1	
515.	Kis Gergely	1							1
516.	Gerendás Sándor	1							1
517.	Csontos Pál	3							1
518.	Csontos Mihály	3							1
519.	Török István	3							1
520.	Tóth Mihály	3							1
521.	Kinter János	2							1
522.	Karátson János	1							1
523.	Czirják Sándor	1							1
524.	Imre Mihály	1				1			1
525.	Sz. Nagy József	3					4	1	
526.	Karátson József	2							1
527.	Szabó Gergely	2							1
528.	Mohátsi János	2							1
529.	T. Tóth János	1							1
529.	Nagy Mózes			1					1
530.	Fiúk oskolája								
531.	Félegyházi kúria								
532.	Daróci János	1					4	1	
533.	Cs. Nagy András	1							1
534.	Veres Ferenc	1					4	1	
535.	T. Kováts Mihály	1							1
536.	Fejér Mihály	2					2	1	
537.	Szabó János	2							1
538.	Fejér András	2							1
539.	Balog István		1						1
540.	Balog Jánosné	2							1
541.	Ökrös Andrásné	2							1

		kőbölcs föld	zsellér	lakó	van-e				
					malma	üstje	marhája	szekere	gy/er- mekel
542.	Gy. Nagy Péter	2							1
543.	Veres Mihály	1							1
544.	Mitskei Sándor	2							1
545.	Hermetzi János	2							1
546.	Fejér István	1							1
547.	Csify Pál úr	4							1
548.	V. Pap István	1							1
549.	Verebi Ferenc	1							1
550.	Török Ferenc	1				1			1
551.	K. Nagy József	2							1
552.	Kontz Sándor	1							1
553.	Nagy M. Sándor		1						1
554.	F. Kovács Andrásné	1							1
555.	Lisztes István	1							1
556.	Karátson András	1							1
557.	Czirják Gergely		1						1
558.	Nagy A. Ferenc	1							2
559.	Verebi László	1							1
560.	Cs. Balog Mihály	1							1
561.	Czirják András	2							1
562.	Mezei István	2							1
563.	Veres János	2							1
564.	Cs. Pap János	1							1
565.	Demeter Istvánné	1							1
566.	Nagy A. János	2							1
567.	Szüts István	3							1
568.	Csöreg Mihály	2							1
569.	Fényes Menyhárt	2					4	1	
570.	Mészáros Dávid	2							1
571.	P. Szabó Gábor	2							1

		köblös föld	zsellér	lakó	van-e				
					malna	üstje	marhája	szekere	gy[er- mekel
572.	Mezei Sándor	1							1
573.	Osvát kúria								
574.	Lőrinczi János úr	4							1
575.	Révész Imre	2							1
576.	Bernát Károly	2							1
578.	Karátson Sándor	2							1
579.	F. Kis Ferencné	1							1
580.	Aranyi Péterné	1							1
581.	Baka Sándor	3							1
582.	Pozsár Pál	3							1
583.	Pozsár Sándor	1							1
584.	Jámbor Mihályné	2							1
585.	Bálint Jakabné	2							1
586.	Veres Mihály	1							1
587.	Vig Pál		1						1
588.	Balog István	1							1
589.	György István	1							1
590.	Nagy A. Bálint	1							1
591.	Fodor kúria								
592.	Csify kúria								
593.	Osvát uraság kúriája								
594.	Nagy Bálint	4				1	4	1	
595.	Szabó Máté kúria								
596.	Birizdó János	1							1
597.	Sipos Sándor	1							1
598.	S. Nagy István	4							1
599.	Szabó János	1							1
600.	Csify kúria								
600.	Verebi Pál	4					4	1	
601.	Szoboszlai János	2							1

		kőbölcs föld	zsellér	lakó	van-e				
					malma	üstje	marhája	szekere	gy/er- mekel
602.	Szoboszlai Ferenc	2					4	1	
603.	Kinter Istvánné	4			1		4	1	
604.	Horváth János	3				1			1
605.	Kinter Jánosné	3			1		4	1	
606.	Lázár Ferenc	3							1
607.	Balog Gergely	3							1
608.	Rátz Gáborné	2							1
609.	Kis F. Mihály	2							1
610.	Kis F. András	2							1
611.	Kis Sándor	2							1
612.	Sebő Ignác úr	4							1
613.	Veres Sándor	1							1
614.	Bíró Bálint	2				1	4	1	
615.	Bíró Jánosné	1							1
616.	Pozsár Ferenc	1							1
617.	Tikász Dávid	1							1
618.	Török János	2							1
619.	Rátz Sándor	2					4	1	
620.	Szabó András	2					4	1	
621.	Kis F. Ferenc	3					4	1	
622.	Verebi György	2					4	1	
623.	Rátz Márton	3					4	1	
624.	Szatmári István	1							1
625.	Szatmári Sándor		1						1
626.	Szerentsi János	2							1
627.	Rátz Gábor	2							1
628.	Kis F. Sándor	3					4	1	
629.	Verebi Péter	1					4	1	
630.	Szüts Andrásné	1							1
631.	Daróci József	2					4	1	

		köblös föld	zsellér	lakó	malma	van-e			
						üstje	marhája	szekere	gy/er- mekel
632.	Dobi János	1					4	1	
633.	Nagy Benjámín	1					4	1	
634.	Rátz Péter	1					4	1	
635.	Rátz Andrásné	1							1
636.	Strázsaház								
637.	Pozsár Gergely	1					4	1	
638.	Pozsár András	1					4	1	
639.	Varga András		szabados						
640.	Ifj. Pozsár Mihály	4					4	1	
641.	H. Nagy József	2							1
642.	Pengő János	2							1
643.	Vásárheji Jánosné	2					4	1	
644.	Széles Márton	1							1
645.	Demeter János	1							1
646.	Cseh Ferenc	1							1
647.	H. Nagy István	3							1
648.	Rátz József	1							1
649.	K. Kis István	1							1
650.	Erős Sándor	1							1
651.	K. Balog Sándor	1							1
652.	Magyar Sándor	1							1
653.	Tikász Gábor	2							1
654.	Uraság csapszéke								
655.	Város malma				2				
656.	Kis István	2					4	1	
657.	Szántó Mihály	3					4	1	
658.	K. Pálffy János	1					4	1	
659.	Szabó P. Jánosné	2					4	1	
660.	Ökrös János	2					4	1	
661.	Rátz István	2							1

		kőbölcs föld	zsellér	lakó	van-e				
					malma	üstje	marhája	szekere	gy/er- mekel
662.	Nagy F. István	1							1
663.	Cs. H. Szabó István	2							1
664.	Magótsi János	2							1
665.	Nagy F. János	1							1
666.	Nagy F. Sándorné	4			1	1	4	1	
667.	Méhes Ferenc	2							1
668.	Méhes Péter	2							1
669.	Csahozsi Péter	1							1
670.	Etsedi József	1							1
671.	Nagy Ferenc	2							1
672.	Török János	2					4	1	
673.	Ujheji István	2							1
674.	Domrády István	2					2	1	
675.	Jakab János	2					4	1	
676.	Nyeste András	1							1
677.	Nyeste Ferenc	1							1
678.	E. Balog Mihály	1				1			1
679.	Varga András	1							1
680.	Varga Mihály	1					4	1	
681.	Aranyi Mihály	2							1
682.	Csuha Jánosné	2					4	1	
683.	Csuha András	2					4	1	
684.	Szabó Gergely	2					4	1	
685.	Balog Mihályné		1						1
686.	Olosz Dávid		1						1
687.	Pikó Mihály		1						1
688.	Bak András		1						1
689.	Aranyi József		1						1
690.	K. Nagy János	1							1
691.	Bojti Istvánné	1							1

		köblös föld	zsellér	lakó	malma	van-e			gy[er- mekel
						üstje	marhája	szekere	
692.	Magyar György	3							1
693.	K. Csuha András	1					4	1	
694.	Lisztes B. Mihály	1							1
695.	Veres Sándor	1							1
696.	Szántó József	1							1
697.	Ketskeméti István	1							1
698.	Magyar György	1							1
699.	Hajdu Mihály	2							1
700.	Csarkó János	4							1
701.	Lisztes Mihály	2							1
702.	K. Kováts István	3							1
703.	Aranyi F. János	3							1
704.	Jenei B. István	1							1
705.	Aranyi Ferenc	1					4	1	
706.	V. Kis Mihály	1							1
707.	V. Kis István	1							1
708.	Lisztes Mihály	1							1
709.	Szántó Mihály	2					4	1	
710.	Nagy Gergely	3							1
711.	Fábián István	3							1
712.	Gy. Nagy János	2							1
713.	Matotsi István	1							1
714.	B. Kis Mihály	1							1
715.	Háló Mihály	1							1
716.	Aranyi Mihály	1							1
717.	Hajdu F. Mihály	2					4	1	
718.	Csuha Péter	1					4	1	
719.	Csuha P. Mihály	1					4	1	
720.	K. Lisztes István	1					4	1	
721.	Cs. Szabó Jánosné	3				1	4	1	

		kőbölcs föld	zsellér	lakó	van-e				
					malma	üstje	marhája	szekere	gy/er- mekel
722.	Magyar Józsefné	1							1
723.	Nagy János	3							1
724.	Cs. Szabó Istvánné	2					4	1	
725.	öreg Cs. Szabó István	2				1	4	1	
726.	Vig Zsigmond	2					4	1	
727.	Daróci Pál	1					4	1	
728.	Daróci Jánosné	1							1
729.	Hajdu Mihályné	1							1
730.	Fábián András	1					4	1	
731.	Osvát kúria								
732.	Imre Mihályné	1					4	1	
733.	Imre László	1							1
734.	Kováts János	1							1
735.	P. Kováts János	1							1
736.	P. Szabó István	1							1
737.	Birizdó Mihályné	1							1
738.	Szatmári István	1							1
739.	Hajdu István	1							1
740.	Kultsár György	1							1
741.	Karátson Istvánné	1							1
742.	Cs. Szabó István		1		2				1
743.	Hajdu Gáborné	1							1
744.	Nyeste Jánosné	1							1
745.	Török József	1							1
746.	K. Balog Mihályné	1							1
747.	Kováts Gergely	1							1
748.	Alimán Mihály	1							1
749.	Böszörményi András	1							1
750.	Balog István	1							1
751.	Cs. Szabó János	1					4	1	

		köblös föld	zsellér	lakó	van-e				
					malna	üstje	marhája	szekere	gy[er- mek]e
752.	Böszörményi Bálint	1							1
753.	Imre János	1							1
754.	Pozsár Péter	1							1
755.	Tollas Mihály	1							1
756.	Kis István	1							1
757.	Blága Mózes	1							1
758.	Zs. Balog Sándor	1							1
759.	Török Pál	1							1
760.	Matotsi Gergely	1							1
761.	Tikász Pál		1						1
762.	Lisztes István	2					4	1	
763.	Lisztes Dávid	1							1
764.	D. Varga Mihály	1							1
765.	Pelbárt Mihály	1							1
766.	Aranyi Sándor	2							1
767.	Birizdó István	1							1
768.	Török Sándor	1							1
769.	D. Birizdó János	1					3	1	
770.	Gujás János	1							1
771.	Bak Gy. István	1							1
772.	Böszörményi György	2					4	1	
773.	Bokor János	1							1
774.	N. Balog Sándor	1							1
775.	I. Balog István		1						1
776.	I. Balog János		1						1
777.	Lisztes Antal	1					4	1	
778.	Szüts Ferenc	1							1
779.	Szabó András	2							1
780.	Kis Mózes	1					2	1	
781.	Kis Gy. András		1						1

		kőblös föld	zsellér	lakó	van-e				
					malma	üstje	marhája	szekere	gy/er- mekel
782.	K. Lisztes István	1							1
783.	P. Lisztes Mihályné	1							1
784.	György András	1							1
785.	Lisztes István	1							1
786.	D. Nagy János	1					4	1	
787.	Csuha Gergely	1							1
788.	Orbán Andrásné	1							1
789.	Leányok oskolája								
790.	Balog István	1							1
791.	Háló János	1							1
792.	Erős András	2							1
793.	Török Bálint	1							1
794.	V. Török Mihály	2							1
795.	Pap István		1						1
796.	Szabó Sándor	1							1
797.	K. Kis András	1							1
798.	Csontos Sándor	1							1
799.	Mészáros András	1							1
800.	Daróci Sándor	1							1
801.	Szabó G. Sándor	1							1
802.	Szántó János	1							1
803.	öreg Orbán József	1							1
804.	Ifj. Orbán József		1						1
805.	K. Török István	1							1
806.	Hajdu Dávid	1							1
807.	Hatházi István	1							1
808.	Szabó Bálint	1							1
809.	F. Balog János		1						1
810.	Darai Ferenc	1							1
811.	Balog Pál	1							1

		köblös föld	zsellér	lakó	van-e				
					malma	üstje	marhája	szekere	gy[er- mekel
812.	Balog Máté	1							1
813.	K. Balog Dávid	1							1
814.	Jenei Mihályné	1							1
815.	Darai Sándor		1						1
816.	F. Király Sándor	1							1
817.	Molnár János		1						1
818.	Dénes András	1							1
819.	Szitó András		1						1
820.	Rátz Gábor	2					4	1	
821.	Veres József	1							1
822.	K. Fodor Ferenc	1							1
823.	Szüts Gy. János		1						1
824.	Szüts Mihály	1							1
825.	B. Rátz István	1							1
826.	S. Balog Istvánné	1							1
827.	Török József		1						1
828.	H. Pap István		1						1
829.	Szüts András	1							1
830.	Ifj. Balog Dávid		1						1
831.	Sz. Nagy Péter	1							1
832.	Mitskei János		1						1
833.	Orbán Mihály	1							1
834.	Magyar Ferenc	1							1
835.	R. Szabó Bálint	1							1
836.	Rátz János	1							1
837.	Ifj. Magyar Mihály		1						1
838.	Zálog András		1						1
839.	Lisztés Imre	1							1
840.	Gy. Nagy Péter	1							1
841.	Vetési Ferenc	1							1

		kőbölcs föld	zsellér	lakó	van-e				
					malma	üstje	marhája	szekere	gy/er- mekel
842.	Nagy P. Sándorné	1							1
843.	Etsedi Ferenc		1						1
844.	H. Pap Sámuel	1							1
845.	Cs. Pap István	1							1
846.	Király Péter	1							1
847.	Szatmári Sándor	1					4	1	
848.	Csarko István	2					4	1	
849.	Tóth M. Ferenc	1					4	1	
850.	Rátz Sándor	1							1
851.	Domrády István	1					4	1	
852.	P. Lisztes Sándor	1							1
853.	Daroci Péter	2					4	1	
854.	Ifj. Veres Ferenc	1							1
855.	F. Balog István	1							1
856.	Magyar István		1						1
857.	Szabó Sándor		1						1
858.	Horvát György	1							1
858.	Trippó Sándor			1					1
859.	Pap Józsefné	1							1
860.	Szatmári Sándor		1						1
861.	Cs. Szabó János	4					4	1	
862.	B. Nagy Bálint	1							1
863.	K. Török István	1							1
864.	Török Sándor		1						1
864.	Tóth Istvánné			1					1
865.	Kis F. János	1					3	1	
866.	B. Aranyi János	1							1
867.	György Sándor	1							1
868.	Cs. Nagy Ferenc	1							1
869.	Bokor István	1							1

		köblös föld	zsellér	lakó	van-e				
					malna	üstje	marhája	szekere	gy[er- mekel
870.	Titi István	1							1
871.	Böszörményi János	1							1
872.	P. Szabó György		1						1
873.	Trippó Gábor	1							1
874.	Bán János	1							1
	összes	748	99	17	12 1/2	12	178	178	686

Hogy ezen házak leírása házról házra járván a szokot mód szerint megtörtént, légyen ezzel bizonyítjuk Berettyóújfaluban, július 8-án 1846.

Vadász Pál
tiszttartó

Főbíró Kálmán János
Tanácsommal

Szilágyi Lajos
jegyző

2. sz. függelék

A Sárréti járás nemzetőreinek névsora
Berettyóújfalu, Berettyószentmárton

Az irat lelőhelye: MNL HBVL IV.101.b 16. d. 942/1849. fol. 62r., 70v–73r.

A Sárréti járásbeli nemzetőrök összes névsora

Sorszám	Neve	életkora	nőtlen	nős	gyermeke	tisztsége	jegyzés
	Berettyószentmárton						
5185.	Szilágyi László			I	1		maga helyett honvédet állított
5186.	Novák Krisztof			I	1		maga helyett honvédet állított
5187.	Törös Gergely			I	5		köteles
5188.	Fakó Sándor			I	3		köteles
5189.	Veres Péter			I	3		köteles
5190.	Kállai Imre			I	3		köteles
5191.	Detzki Imre			I	0		köteles
5192.	Detzki József			I	0		önkéntes
5193.	Rittók István		I		0	tizedes	táborban volt mint önkéntes
5194.	Papp Antal		I		0		táborban van mint önkéntes
	Berettyóújfalu						
5774.	Kalivoda János	42		I	0		köteles

Sorszám	Neve	életkora	nőtlen	nős	gyermek	tisztsége	jegyzés
5775.	Tikász Mihály	42		I	8		köteles
5776.	Fábián István	47		I	1		köteles
5777.	Bondár Mihály	46		I	4		köteles
5778.	K. Nagy Bálint	34		I	1		köteles
5779.	Papp Tamás	27		özvegy	0	Zik alhadnagy	köteles
5780.	Jakab Péter	26		I	0		köteles
5781.	Birizdó Ferenc	41		I	5		köteles
5782.	Kecskeméti József	42		I	3		köteles
5783.	Tikász András	45		I	1		köteles
5784.	Pozsár Sándor	33		I	5		köteles
5785.	Daróczy Pál	42		I	5		köteles
5786.	Ökrös Sándor	47		I	3		köteles
5787.	Erdői Pál	40		I	3		köteles
5788.	Jenei István	31		I	1		köteles
5789.	Veress János	30		I	4		köteles
5790.	Fényes Menyhért	26		I	3		köteles
5791.	Cseffy Sándor	28	I		0	1ő alhadnagy	köteles
5792.	Tardy Elek	41		I	4		köteles
5793.	Lonovits Miklós	40		I	7		köteles
5794.	Fényes István	40		I	1		köteles
5795.	Tardy Zsigmond	38		özvegy	2		köteles

Sorszám	Neve	életkora	nőtlen	nős	gyermeke	tisztsége	jegyzés
5796.	Kinter Mihály	40		I	4		köteles
5797.	Molnár Antal	49		I	6	főhadnagy	köteles
5798.	Nagy Benjámin	38		I	2		köteles
5799.	Pozsár Gergely	44		I	2		köteles
5800.	Pozsár András	39		I	4		köteles
5801.	Varga András	48		I	3	tizedes	köteles
5802.	Pozsár Mihály	42		I	4		köteles
5803.	Nagy F. Sándor	28		I	1		köteles
5804.	Nagy Gergely	41		I	7		köteles
5805.	Cs. Szabó István	43		I	4		köteles
5806.	Végh Zsigmond	49		I	1		köteles
5807.	Csarkó Gy. István	32		I	2		köteles
5808.	Spet Ferenc	38		I	4		köteles
5809.	Jakab István	42		I	5	tizedes	köteles
5810.	Csuha András	35		I	4		köteles
5811.	Bokor József	35		I	2	dobos	harctéren van, önkéntes
5812.	Karátson András	49		I	6		önkéntes
5813.	Mészáros Lajos	23		I	1		önkéntes
5814.	Csőreg Mihály	39		I	2		önkéntes
5815.	Csuha János	38		I	4		köteles
5816.	Bátori Bálint	21	I		0	őrmester	köteles

Sorszám	Neve	életkora	nőtlen	nős	gyermeke	tisztsége	jegyzés
5817.	Ifj. Czirják András	40		I	3		köteles
5818.	Lisztes János	36		I	2		köteles
5819.	Balog Gerzson	30		I	1		köteles
5820.	Ifj. Kálmán István	35		I	1		köteles
5821.	Bagossy Sándor	35		I	5		köteles
5822.	Magyar János	30		I	6		köteles
5823.	Daróczi Sándor	37		I	1		köteles
5824.	Pozsár Bálint	28		I	2		köteles
5825.	Magyar János	22	I		0		köteles
5826.	Ifj. Gulyás Ferenc	22	I		0		köteles
5827.	Pikó Gergely	40		I	0		köteles
5828.	Magyar László	28		I	0		köteles
5829.	M. Szántó András	30		I	2		köteles
5830.	Veress F. Ferenc	22	I		0		köteles
5831.	Kállai István	35		I	3		köteles
5832.	Lisztes Mihály	25		I	2		köteles
5833.	Tót P. Mihály	30		I	2		köteles
5834.	Sz. Balog András	35		I	1		köteles
5835.	Szigethi B. András	32		I	2		köteles
5836.	Szigethi B. István	38		I	2		köteles
5837.	Török János	26		I	0		köteles

Sorszám	Neve	életkora	nőtlen	nős	gyermeke	tisztsége	jegyzés
5838.	Tóth György	48		I	4		köteles
5839.	Tóth Ferenc	46		I	2		köteles
5840.	Török Ferenc	40		I	4		köteles
5841.	Tóth Márton	26		I	2		köteles
5842.	Ifj. Veress István	20		I	1		köteles
5843.	Karácson Gergely	25	I		0		köteles
5844.	Tóth Károly	22	I		0		köteles
5845.	Kiss András	40		I	4		köteles
5846.	Sz. Veress Mihály	38		I	2		köteles
5847.	Ifj. Szoboszlai István	30		I	4		köteles
5848.	Botska Sándor	26		I	1		köteles
5849.	E. Tóth Balint	22	I		0		köteles
5850.	Bakk Sándor	31		I	1		köteles
5851.	Matóltsi Gergely	31		I	1		adószedő, köteles
5852.	Matóltsi István	40		I	1		köteles
5853.	Ifj. Jakab Mihály	28		I	1		köteles
5854.	K. Szabó M. János	36		I	4		köteles
5855.	Bagossy József	35		I	2		köteles
5856.	Sz. Balog Balint	40		I	6		köteles
5857.	Csuhá A. Sándor	20	I		0		köteles
5858.	Ifj. Ketskeméti Mihály	20	I		0		köteles

Sorszám	Neve	életkora	nőtlen	nős	gyermek	tisztsége	jegyzés
5859.	Karátson Péter	42		I	5		köteles
5860.	Ifj. Bojti P. András	20	I		0		köteles
5861.	F. Nagy Bálint	40		I	3		köteles
5862.	T. Balog István	32		I	1		köteles
5863.	Sz. Veress Bálint	35		I	1		köteles
5864.	Aranyi G. Ferenc	22	I		0		köteles
5865.	Varga Mihály	30		I	-		köteles
5866.	Aranyi G. János	45		I	4		köteles
5967.	Kovács Sándor	33		I	2		köteles
5968.	Cs. Török Mihály	38		I	6		köteles
5869.	Szító János	35		I	0		köteles
5870.	Karátson István	30		I	3		köteles
5871.	Kállai József	45		I	0		köteles
5872.	Karátson Mihály	30		I	1		köteles
5873.	K. Tóth András	28		I	1		köteles
5874.	Feichtman Sándor	32		I	3		orvos, köteles
5875.	Ifj. Karácson Ferenc	30		I	2		köteles
5876.	Ketskeméti Mihály	28		I	0		köteles
5877.	Cs. Erdei Mihály	40		I	1		köteles
5878.	Karátson Bálint	25		I	0		köteles
5879.	Mezei András	32		I	2		köteles

Sorszám	Neve	életkora	nőtlen	nős	gyermeke	tisztsége	jegyzés
5880.	Magyari György	32		I	3		köteles
5881.	Ifj. B. Nagy Bálint	34		I	2		köteles
5882.	Nagy József	36		I	4		köteles
5883.	Rác Mihály	26		I	2		köteles
5884.	Kállai János	40		I	4		köteles
5885.	F. Nagy Gergely	32		I	6		köteles
5886.	Ifj. Kiss F. Ferenc	26		I	0		köteles
5887.	B. Nagy Sándor	48		I	5		köteles
5888.	Daróci P. János	38		I	1		köteles
5889.	Daróci Mihály	28		I	2		köteles
5890.	Osváth Dávid	21	I		0		köteles
5891.	Jámbor Gergely	23		I	1		köteles
5892.	Verebi István	25		I	1		köteles
5893.	Kinter Ferenc	34		I	4		köteles
5894.	Sz. Nagy István	30		I	1		köteles
5895.	Bíró Bálint	36		I	5		köteles
5896.	Kiss F. Ferenc	36		I	2		köteles
5897.	Verebi György	33		I	2		köteles
5898.	Rác István	32		I	2		köteles
5899.	Rác Gábor	32		I	1		köteles
5900.	Ifj. Kiss F. Sándor	30		I	1		köteles

Sorszám	Neve	életkora	nőtlen	nős	gyermeke	tisztsége	jegyzés
5901.	Verebi János	38		I	3		köteles
5902.	Daróci Mihály	40		I	4		köteles
5903.	Dobi János	30		I	5		köteles
5904.	Vásárhelyi Mihály	30		I	3		köteles
5905.	Cs. P. Győri József	32		I	2		köteles
5906.	Kinter István	36		I	0		köteles
5907.	Cs. Ökrös János	40		I	5		köteles
5908.	Török István	32		I	4		köteles
5909.	Cs. Jakab P. János	36		I	3		köteles
5910.	Nyúzó Ferenc	40		I	3		köteles
5911.	K. Csuha István	20	I		0		köteles
5912.	Lisztes P. Mihály	21	I		0		köteles
5913.	Hajdú Mihály	36		I	3		köteles
5914.	Csarkó G. János	35		I	1		köteles
5915.	M. Lisztes Mihály	20	I		0		köteles
5916.	Ifj. Szántó Mihály	28		I	2		köteles
5917.	B. Kiss Mihály	45		I	4		köteles
5918.	Aranyi G. Mihály	35		I	2		köteles
5919.	Hajdú F. Mihály	38		I	2		köteles
5920.	Ifj. Csuha Péter	38		I	2		köteles
5921.	Csuha P. András	45		I	3		köteles

Sorszám	Neve	életkora	nőtlen	nős	gyermeke	tisztsége	jegyzés
5922.	K. Lisztes Máté	33		I	0		köteles
5923.	Szabó Mihály	25		I	0		köteles
5924.	Jakab Mihály	33		I	2		köteles
5925.	Imre István	40		I	4		köteles
5926.	D. Varga Mihály	46		I	3		köteles
5927.	Török Sándor	47		I	3		köteles
5928.	Böszörményi Gergely	28		I	3		köteles
5929.	Csuha Gergely	38		I	2		köteles
5930.	D. Nagy János	35		I	2		köteles
5931.	Rác M. Gábor	49		I	2		köteles
5932.	Osváth Lajos	36		I	0		köteles
5933.	Karikó Tóth Sándor	36		I	3		táborban van
5934.	Béres Mihály	33		I	2		táborban van
5935.	Mikó József	29		I	2		önkéntes
5936.	Szabó Mátyás	30		I	0		önkéntes
5937.	Ifj. Szűts András	21	I		0		köteles
5938.	Ifj. Vigh András	22	I		0		köteles
5939.	Szántó Ferenc	23		I	2		köteles
5940.	S. Török Mihály	30		I	0		köteles
5941.	S. Aranyi János	20	I		0		köteles
5942.	Darai András	24		I	0		táborban van, önkéntes

Sorszám	Neve	életkora	nőtlen	nős	gyermek	tisztsége	jegyzés
5943.	Tóth József	22	I		0		táborban van, önkéntes
5944.	Fehér Antal	21	I		0		táborban van, önkéntes
5945.	Balog József	19	I		0		táborban van, önkéntes
5946.	Nagy Mihály	20	I		0		táborban van, önkéntes
5947.	Szabó Gábor	24		I	0		táborban van, herpályi lakos
5948.	Balog Sándor	22	I		0		táborban van, herpályi lakos
5949.	Pikó Mihály	22	I		0		táborban van, önkéntes
5950.	Tóth Sándor	20	I		0		táborban van, önkéntes

3. sz. függelék

**A Sárréti járás lovas nemzetőreinek névsora
Berettyóújfalu, Berettyószentmárton**

Az irat lelőhelye: MNL HBVL IV.101.b 16. d. 943/1849. fol. 3v–4r.

Bihar megye Sárréti járásbeli lovas nemzetőrök névsora

Sorszám	Neve	életkora	nőtlen	nős	gyermeke	tisztsége	jegyzés
	<i>Berettyószentmárton</i>						
171. ¹	Tóth Sándor		I		0		köteles
172.	Dancsházi Gábor			I	4		köteles
173.	Ujhelyi Péter			I	0		köteles
174.	Ujhelyi Ferenc			I	2		köteles
175.	Dancsházi Nagy András		I		0		köteles
176.	ifj. Vitélis János			I	3		köteles
	<i>Berettyóújfalu</i>						
184.	Bagossy József			I	0	2-od kapitány	köteles
185.	Tardi Elek			I	0		köteles

¹ A bejegyzések sorszáma folyamatosan fut az összeírásban, de Berettyószentmárton után nem Berettyóújfaluban folytatódott az adatrögzítés, ezért tapasztalható hiátus a sorrend terén.

4. sz. függelék

Berettyóújfalu nemzetőreinek összeírása1849. tavasza¹

Az irat lelhelye: MNL HBVL IV.101.b 18. d. 579/1849.

Berettyóújfalu nemzetőrök összeírása

Sor-szám	Eddigi tisztsége	Neve	Életkora	Házszám	Alkalmas vagy alkamatlan	minémű fegyvere van	van é nemű kiképzettsége	jegyzés
1.	közember	Kovács József	23	2	alkalmatos	nincs	nincs	nőtlen, tanító
2.	alhadnagy	Szilágyi Lajos	32	3		házi puská és kard	nincs	jegyző
3.	közember	Kalivoda János	42	4		kard	nincs	gyógyszerész
4.	közember	Tikász Mihály	42 1/2	61		nincs	nincs	8 apró gyereke
5.	közember	Fábián István	47	123		nincs	nincs	
6.	közember	Bondár Mihály	46	130		nincs	nincs	
7.	közember	K. Nagy Bálint	34	164		nincs	nincs	
8.	őrmester	Pap Tamás	27	158		nincs	nincs	
9.	közember	Jakab Péter	26	192		nincs	nincs	
10.	közember	Birizdó Ferenc	41	199		nincs	nincs	öt gyereke

¹ Az iratot külön nem látták el dátummal, de a tartalmából arra következtethetünk, hogy 1849 tavaszán keletkezhetett.

Sor-szám	Eddigi tisztsége	Neve	Életkora	Házszám	Alkalmas vagy alkamatlan	minémű fegyvere van	van é nemű kiképzettsége	jegyzés
11.	közember	Ketskeméti József	42	203		nincs	nincs	
12.	közember	Tikász András	45	336		nincs	nincs	
13.	közember	Posár Sándor	33	363		nincs	nincs	5 gyereke
14.	közember	Daróczy Pál	42	378		nincs	nincs	5 gyereke
15.	közember	Ökrös Sándor	47	476		nincs	nincs	
16.	közember	Erdei Pál	40	487		nincs	nincs	
17.	közember	Bíró István	50	507		nincs	nincs	
18.	közember	íjf. Jenei István	28	463		nincs	nincs	
19.	közember	Veres János	30	470		nincs	nincs	
20.	közember	Csóka István	26	542		nincs	nincs	oktató, nőtlen
21.	közember	Füredi Mihály	45	544		házi puská	nincs	lelkész, 6 gyereke
22.	közember	Pap Albert	29	589		nincs	nincs	ispán
23.	közember	Bernáth Károly	31	590		nincs	nincs	elemi tanító
24.	közember	Fényes Menyhért	26	583		házi puská, kard	nincs	
25.	közember	Miskóczy Károly	44	599		házi puská, kard	nincs	Váradon tevéen le a hitet ott fog szolgálni
26.	közember	Kiss Imre	36	603		pisztoly, kard	gyakorlott ka- tona	esendbiztos
27.	közember	Cséffy Sándor	28	661		pisztoly, kard	nincs	nőtlen

Sor-szám	Eddigi tisztsége	Neve	Életkora	Házszám	Alkalmas vagy alkamatlan	minémű fegyvere van	van é nemű kiképzettsége	jegyzés
28.	közember	Tardy Elek	41	619		pisztoly, kard	nincs	
29.	közember	Lonovits Miklós	40	614		puska, kard	nincs	7 gyereke
30.	közember	Fényes István		615		kard	nincs	
31.	közember	Tardy Zsigmond	38	645		házi puska	nincs	
32.	közember	Kinter Mihály	40	676		nincs	nincs	
33.	közember	Pióth Gáspár	42	662		házi puska	nincs	orvos
34.	főhadnagy	Molnár Antal	49 1/2	672		nincs	nincs	6 gyereke
35.	közember	Nagy Benjámin	38	703		nincs	nincs	
36.	közember	Posár Gergely	44	707		nincs	nincs	
37.	közember	Posár András	39	708		nincs	nincs	
38.	tizedes	Varga András	48	709		nincs	nincs	
39.	közember	Pozsár Mihály	42	710		nincs	nincs	
40.	közember	Nagy F. Sándor	28	736		nincs	nincs	
41.	közember	Nagy Gy. Gergely	41	779		nincs	nincs	7 gyereke
42.	közember	Cs. Szabó István	43	795		nincs	nincs	
43.	közember	Vigh Zsigmond	49	796		házi puska	nincs	
44.	közember	Csarkó Gy. István	58	921		nincs	nincs	
45.	közember	Peth Ferenc	38	921		puska, kard	nincs	
46.	közember	Bagossy József	28	921		puska, kard	nincs	

Sor-szám	Eddigi tisztsége	Neve	Életkora	Házszám	Alkalmas vagy alkamatlan	minémű fegyvere van	van é nemű kiképzettsége	jegyzés
nem törvény által kötelezettek								
47.	tizedes	Jakab István	42	126		nincs	nincs	5 apró gyereke
48.	közember	Csuha P. András	45	204		nincs	nincs	
49.	közember	Varga János	54	331		nincs	nincs	időnfelül
50.	dobos	Bokor József	35	291		nincs	nincs	
51.	közember	Karátson András	49	337		nincs	nincs	6 gyereke
52.	őrmester	Lőrinczi Imre	21	588		puska, kard	nincs	nőtlen
53.	közember	Mészáros Lajos	23	584		nincs	nincs	
54.	közember	Csőreg Mihály	39	582		nincs	nincs	
55.	közember	Csuha János	38	751		nincs	nincs	
56.	közember	Báthori Bálint	21	506		puska	nincs	nőtlen
A berettyóújfalui nemzetőrök pótlólagos öszveírása								
57.	közember	ifj. Cziriák András	40	6		nincs	nincs	
58.	közember	Lisztes János	36	8		nincs	nincs	
59.	közember	Balog Gerzson	29	9		nincs	nincs	
60.	közember	S. Aranyi Mihály	43	16		nincs	nincs	
61.	közember	ifj. Kálmán István	35	12		nincs	nincs	
62.	közember	Bagossy Sándor	35	18		nincs	nincs	
63.	közember	Posár László	25	21		nincs	nincs	nőtlen

Sor- szám	Eddigi tisztsége	Neve	Élet- kora	Ház- szám	Alkalmas vagy alkamatlan	minémű fegyvere van	van é nemű kiképzettsége	jegyzés
64.	közember	Magyar János	30	24		nincs	nincs	
65.	közember	Daróczy Sándor	37	28		nincs	nincs	
66.	közember	Posár Bálint	28	33		nincs	nincs	
67.	közember	Magyar János	22	38		nincs	nincs	nőtelen
68.	közember	Magyar Péter	20	40		nincs	nincs	nőtelen
69.	közember	ifj. Gulyás János	24	45		nincs	nincs	
70.	közember	Pikó Gergely	40	46		nincs	nincs	
71.	közember	Magyar László	28	47		nincs	nincs	
72.	közember	M. Szántó András	30	48		nincs	nincs	
73.	közember	Véress Ferenc	22	71		nincs	nincs	nőtelen
74.	közember	Kállai István	35	73		nincs	nincs	
75.	közember	Lisztes Mihály	25	75		nincs	nincs	
76.	közember	Tóth P. Mihály	30	78		nincs	nincs	
77.	közember	Sz. Balog András	35	99		nincs	nincs	
78.	közember	Szigeti D. András	32	102		nincs	nincs	
79.	közember	Szigeti B. István	38	103		nincs	nincs	
80.	közember	Török János	26	104		nincs	nincs	
81.	közember	Tóth György	48	105		nincs	nincs	
82.	közember	Tóth Ferenc	46	106		nincs	nincs	
83.	közember	Kálmán János	49	108		nincs	nincs	

Sor- szám	Eddigi tisztsége	Neve	Élet- kora	Ház- szám	Alkalmas vagy alkamatlan	minémű fegyvere van	van é nemű kiképzettsége	jegyzés
84.	közember	Török Ferenc	40	110		nincs	nincs	
85.	közember	Tóth János	26	111		nincs	nincs	
86.	közember	ifj. Veress István	20	127		nincs	nincs	
87.	közember	Karácson Gergely	25	131		nincs	nincs	
88.	közember	Tóth Mihály	30	163		nincs	nincs	
89.	közember	Kis András	40	172		nincs	nincs	
90.	közember	Sz. Veres Mihály	38	180		nincs	nincs	
91.	közember	ifj. Szoboszlai István	30	187		nincs	nincs	
92.	közember	Bocska Sándor	28	188		nincs	nincs	
93.	közember	E. Tóth Bálint	22	194		nincs	nincs	nőtelen
94.	közember	Bak I. Sándor	31	195		nincs	nincs	
95.	közember	Matólesi Gergely	31	198		nincs	nincs	
96.	közember	Matólesi István	40	201		nincs	nincs	
97.	közember	ifj. Jakab Mihály	28	202		nincs	nincs	
98.	közember	K. Szabó M. János	36	208		nincs	nincs	
99.	közember	Bagosi József	35	212		nincs	nincs	
100.	közember	Sz. Balog Bálint	40	214		nincs	nincs	
101.	közember	Csuha A. Sándor	20	220		nincs	nincs	nőtelen
102.	közember	ifj. Kecskeméti Mihály	20	223		nincs	nincs	nőtelen

Sor-szám	Eddigi tisztsége	Neve	Életkora	Házszám	Alkalmas vagy alkamatlan	minémű fegyvere van	van é nemű kiképzettsége	jegyzés
103.	közember	Karácson Péter	42	227		nincs	nincs	
104.	közember	ifj. Bojti P. András	20	231		nincs	nincs	nőtelen
105.	közember	ifj. Nagy Bálint	40	234		nincs	nincs	
106.	közember	G. Balog István	32	238		nincs	nincs	
107.	közember	Sz. Veress Bálint	35	240		nincs	nincs	
108.	közember	ifj. Aranyi G. Ferenc	22	251		nincs	nincs	
109.	közember	Varga Mihály	30	285		nincs	nincs	
110.	közember	Aranyi G. János	45	264		nincs	nincs	
111.	közember	Kovács Sándor	30	266		nincs	nincs	
112.	közember	Cs. Török Mihály	38	299		nincs	nincs	
113.	közember	Szító János	35	300		nincs	nincs	
114.	közember	Karácson István	30	315		nincs	nincs	
115.	közember	Kállai József	45	321		nincs	nincs	
116.	közember	Karácson Mihály	33	129		nincs	nincs	
117.	közember	K. Tóth András	28	330		nincs	nincs	
118.	közember	Feichtman Sándor	32	334		nincs	nincs	
119.	közember	ifj. Karácson Dávid	30	343		nincs	nincs	
120.	közember	Kecskeméti Mihály	28	362		nincs	nincs	
121.	közember	Cs. Erdélyi Mihály	40	369		nincs	nincs	
122.	közember	Karácson Bálint	25	364		nincs	nincs	

Sor-szám	Eddigi tisztsége	Neve	Életkora	Házszám	Alkalmas vagy alkamatlan	minémű fegyvere van	van é nemű kiképzettsége	jegyzés
123.	közember	Mezei András	33	398		nincs	nincs	
124.	közember	Magyarai György	32	424		nincs	nincs	
125.	közember	ifj. B. Nagy Bálint	34	464		nincs	nincs	
126.	közember	Nagy József	36	469		nincs	nincs	
127.	közember	Rácz Mihály	26	466		nincs	nincs	
128.	közember	Kállai János	40	471		nincs	nincs	
129.	közember	F. Nagy Gergely	32	472		nincs	nincs	
130.	közember	Kiss F. Ferenc	26	495		nincs	nincs	
131.	közember	B. Nagy Sándor	48	502		nincs	nincs	
132.	közember	Daróczy P. János	38	508		nincs	nincs	
133.	közember	Daróci Mihály	28	515		nincs	nincs	
134.	közember	Osvát Dávid	21	587		nincs	nincs	nőtlen
135.	közember	Kasza József	40	591		nincs	nincs	tanító
136.	közember	Jámbor Gergely	23	597		nincs	nincs	
137.	közember	Verebi István	25	674		nincs	nincs	
138.	közember	Kinter Ferenc	34	678		nincs	nincs	
139.	közember	Sz. Nagy István	30	681		nincs	nincs	
140.	közember	Biró Bálint	36	686		nincs	nincs	
141.	közember	Kiss F. Ferenc	36	692		nincs	nincs	
142.	közember	Verebi György	36	693		nincs	nincs	

Sor-szám	Eddigi tisztsége	Neve	Életkora	Házszám	Alkalmas vagy alkamatlan	minémű fegyvere van	van é nemű kiképzettsége	jegyzés
143.	közember	Rácz István	32	694		nincs	nincs	
144.	közember	Rácz Gábor	32	697		nincs	nincs	
145.	közember	ifj. Kiss F. Sándor	30	698		nincs	nincs	
146.	közember	Verebi János	38	699		nincs	nincs	
147.	közember	Daróczy Ferenc	28	701		nincs	nincs	
148.	közember	Dobi János	30	702		nincs	nincs	
149.	közember	Vásarhelyi Mihály	30	713		nincs	nincs	
150.	közember	Győri József	32	726		nincs	nincs	
151.	közember	Kinter István	36	728		nincs	nincs	
152.	közember	Cs. Ókrös János	40	729		nincs	nincs	
153.	közember	Török István	32	742		nincs	nincs	
154.	közember	ifj. Domrádi István	20	744		nincs	nincs	nőtlen
155.	közember	Cs. Jakab P. János	36	745		nincs	nincs	
156.	közember	Nyúzó Ferenc	40	749		nincs	nincs	
157.	közember	K. Csuha István	20	761		nincs	nincs	nőtlen
158.	közember	Ifj. Lisztes P. Mihály	21	762		nincs	nincs	nőtlen
159.	közember	Hajdú G. Mihály	36	767		nincs	nincs	
160.	közember	Csarkó G. János	35	768		nincs	nincs	
161.	közember	M. Lisztes Mihály	20	769		nincs	nincs	nőtlen
162.	közember	Ifj. Szántó Mihály	28	778		nincs	nincs	

Sor- szám	Eddigi tisztsége	Neve	Élet- kora	Ház- szám	Alkalmas vagy alkamatlan	minémű fegyvere van	van é nemű kiképzettség	jegyzés
163.	közember	B. Kiss Mihály	45	783		nincs	nincs	
164.	közember	Aranyi Mihály	35	786		nincs	nincs	
165.	közember	Hajdú F. Mihály	38	787		nincs	nincs	
166.	közember	Ifj. Csuha Péter	38	788		nincs	nincs	
167.	közember	Csuha P. András	45	789		nincs	nincs	
168.	közember	K. Lisztes Máté	33	790		nincs	nincs	
169.	közember	Cs. Szabó Mihály	25	792		nincs	nincs	
170.	közember	Jakab Mihály	33	794		nincs	nincs	
171.	közember	Imre István	40	809		nincs	nincs	
172.	közember	Alimán Mihály	45	824	tehetetlen	nincs	nincs	53 éves az anya- könyvi bizonyít- vány szerint is kihagyandó
173.	közember	D. Varga Mihály	46	841		nincs	nincs	
174.	közember	Török Sándor	47	845		nincs	nincs	
175.	közember	Böszörményi Ger- gely	28	849		nincs	nincs	
176.	közember	Csuha Gergely	38	862		nincs	nincs	
177.	közember	D. Nagy János	35	863		nincs	nincs	
178.	közember	Rác M. Gábor	49	894		nincs	nincs	
179.	közember	Rózinger Izsák	28	571		nincs	nincs	

Sor-szám	Eddigi tisztsége	Neve	Életkora	Házszám	Alkalmas vagy alkamatlan	minémű fegyvere van	van é nemű kiképzettsége	jegyzés
180.	közember	Rózinger Jákob	22	66		nincs	nincs	
181.	közember	Kiss Mózes	40	89		nincs	nincs	
182.	közember	Farkas Bernát	40	90		nincs	nincs	
183.	közember	Nagy Fabián	25	94		nincs	nincs	
184.	közember	Silye Sámuel	35	156		nincs	nincs	
185.	közember	Miliczter Lázár	36	154		nincs	nincs	
186.	közember	Láitner Izsák	33	149		nincs	nincs	
187.	közember	Gaiger Leopold	33	146		nincs	nincs	
188.	közember	Ferenc Sámuel	25	602		nincs	nincs	
189.	közember	Farkas Sámuel	28	807		nincs	nincs	
190.	közember	Osváth Lajos	36	805		nincs	nincs	
191.	közember	Ifj. Szűts András	21	700		nincs	nincs	nőtlen
192.	közember	Ifj. Vigh András	22	23		nincs	nincs	nőtlen
193.	közember	M. Szántó András	23	7		nincs	nincs	
194.	közember	Ifj. S. Aranyi Ferenc	22	772		nincs	nincs	nőtlen
195.	közember	S. Török Mihály	30	13		nincs	nincs	
196.	közember	Fridmán Jákob	22	66		nincs	nincs	
Önként ajánlkozottak nemzetőröknek								
197.	közember	V. Tóth Sándor	36	26		nincs	nincs	
198.	közember	Béres Mihály	33	578		nincs	nincs	

Sor- szám	Eddigi tisztsége	Neve	Élet- kora	Ház- szám	Alkalmas vagy alkamatlan	minémű fegyvere van	van é nemű kiképzettsége	jegyzés
199.	közember	Mikó József	29	160		nincs	nincs	
200.	közember	Szabó Mátvás	30	537		nincs	nincs	

Csapó Lajos
főszolgabíró

5. sz. függelék

Berettyószentmárton nemzetőreinek összeírása
1849. tavasza¹

Az irat lelőhelye: MNL HBVL IV.101.b 18. d. 579/1849.

Összeírása a berettyószentmártoni nemzetőröknek

Sor-szám	Eddigi tisztsége	Neve	Életkora	Házszám	Alkalmas-e vagy tehetetlen a nemzetőri szolgálatra?	Minő fegyvere van?	Van é némű kiképzettsége?	Jegyzés
1.	köznemzetőr	Szilágyi László	28	1	alkalmas	lándzsa	semmi	
2.	köznemzetőr	Dantsházy N. László	51	3	alkalmatlan	<i>lándzsá</i> ²	<i>semmi</i>	
3.	köznemzetőr	Tóth Sándor	24	8	alkalmas	<i>lándzsa</i>	<i>semmi</i>	nőtlen
4.	köznemzetőr	Novák Kristóf	28	43	<i>alkalmas</i>	puska	<i>semmi</i>	
5.	köznemzetőr	Szilágyi Sándor	52	54	alkalmatlan	lándzsa	<i>semmi</i>	kihagyandó
6.	köznemzetőr	Törös Gergely	28	60	alkalmas	puska	<i>semmi</i>	
7.	köznemzetőr	Jakó Sándor	28	72	<i>alkalmas</i>	<i>puska</i>	<i>semmi</i>	
8.	köznemzetőr	Dantsházy N. Gábor	26	80	<i>alkalmas</i>	lándzsa	<i>semmi</i>	
9.	köznemzetőr	Deczki Imre	25	97	<i>alkalmas</i>	<i>lándzsa</i>	<i>semmi</i>	

¹ Az iratot külön nem látták el dátummal, de a tartalmából arra következtethetünk, hogy 1849 tavaszán keletkezett.

² Az ismétlődő feloldásait kurzív szedéssel jeleztük.

Sor-szám	Eddigi tisztsége	Neve	Életkora	Házszám	Alkalmas-c vagy tehetetlen a nemzetőri szolgálatra?	Minő fegyvere van?	Van é némű kiképzettsége?	Jegyzés
10.	köznemzetőr	Veres Péter	48	128	alkalmatlan	<i>lándzsá</i>	<i>semmi</i>	
11.	köznemzetőr	Kállai Imre	27	113	alkalmas	<i>lándzsá</i>	<i>semmi</i>	
		Önként ajánlkozottak						
12.	köznemzetőr	Ujhelyi Péter	26	56	alkalmas	<i>lándzsá</i>	<i>semmi</i>	
13.	köznemzetőr	Ujhelyi Ferenc	30	162	<i>alkalmas</i>	<i>lándzsá</i>	<i>semmi</i>	
14.	köznemzetőr	Dantsházy András	28	7	<i>alkalmas</i>	<i>lándzsá</i>	<i>semmi</i>	nőden
15.	köznemzetőr	Ifj. Vítális János	26	44	<i>alkalmas</i>	<i>lándzsá</i>	<i>semmi</i>	
16.	köznemzetőr	Vítális Imre	22	51	<i>alkalmas</i>	<i>lándzsá</i>	<i>semmi</i>	
17.	köznemzetőr	Deczki József	25	95	<i>alkalmas</i>	<i>lándzsá</i>	<i>semmi</i>	
18.	köznemzetőr	Rittók István	24	115	<i>alkalmas</i>	<i>lándzsá</i>	<i>semmi</i>	nőden

Csapó Lajos
főszolgabíró

6. sz. függelék

Berettyóújfalú 1886. évi házjegyzéke

Az irat lelőhelye: MNL OL S 79. No. 242/2

Berettyóújfalú község házjegyzéke

1886

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
hátszám			
1	1	Berettyóújfalú község	azonos 3., 53. 180. szám alattival
2	2	Berettyóújfalú község ¹	
3	3	Berettyóújfalú község	jegyzői alap
4	4	Tamássy Géza	
5	5	Habókay József és neje Karolina	
6	6	Czirják András és Mihály	
7	7	Szántó Ferenc és Mihály	
8	8	Miliczter Jónás és neje Róza	
9	9	Farkas Sieh és neje Mária	azonos 119 szám alattival
10	10	Ehrman Izráel	
11	11	Diósy Izráel	azonos 12, 121 szám alattival
12	12	Diósy Izráel	
13	13	Magyari Péter	
13	13/a	S. Török Mihályné Zsuzsanna	
13	13/b	Jakab Sándor ²	
14	14	Hajdu Ferenc és Czirják Mihályné Zsuzsanna	
15	15	Veres András	

¹ A ref. egyház lehúzza helyette gazdaság. Gazdaság lehúzza, helyette község. A jegyzet rovatban lévő szám is lehúzza.

² A régi és új hátszámhoz 1094 volt írva, amely áthúzásra került.

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
hátszám			
966	16	Lisztes Mihály	
16	18	Tóth P. András	
17	19	Gulyás Á. Ferenc	
18	20	Veres András	
19	21	Kállai János	
20	22	Pozsár István és Kálmán Mihályné Zsuzsanna	
21	23	Szilágyi György	
22	24	Vig Péter	
23	25	Kinter Mihály	
24	26	Szathmári István	
25	27	Id. Bogáti Gábor	
	27/a	Ifj. Bogáti Gábor	az udvar közös
26	28	Szűcs Mihály	
27	29	É. Tóth Mártonné Katalin	
28	30	Cs. Szathmári Mihály	
29	31	Pap Istvánné Rebeka és Karácson Jánosné Zsuzsanna	
30	32	Vass Sándor	
31	33	Balog Józsefné Erzsébet	
32	34	Pozsár Bálint	
33	35	Ifj. Magyar M. János	
34	36	Pikó Mihály	
35	37	Gál János	azonos 50. 97. szám alattival
36	38	Kálmán Gergely	
37/a	39	Márkus Demeter ³	
37/b	40	Magyar Miklós	

³ Magyar Tógyer áthúzva

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
házsám			
1045	41	Magyari M. János	
38	42	Id. Magyari György	
39	43	Kovács Sándor	
40	44	Ifj. Bondár Mihály	
41	45	Erdei János	
42	46	Micskei Bálintné Erzsébet	
43/a	47	Gulyás Mihályné Zsuzsanna	
43/b	48	Gulyás János	
44	49	Pikó Gergelyné Rebeka	
45	50	Gál János	azonos 37 és 97
47	52	K. Bogáti András	
968	53	Berettyóújfalú község /major háza/	
1040	54	Bagosi Mihály	
974	55	Tóth Mihály és neje Katalin	
973	56	Szathmári Péter	
972	57	Tikász Máté	
971	58	Pikó Gergely Ifj.	
957	59	Kálmán Mihály	
952	60	Baka Sándor	
943	61	Bondár Mihály	
1008	62	Juhos János	
951	63	S. Karácson Bálint <i>örökösei</i>	
956	64	Ifj. Szántó András M.	
1017	65	Ifj. Tóth Mihály	
1007	66	Török Ferencné Rebeka	
1027	67	S. Bogáti János	
1020	68	Tóth P. Mihályné Julianna	
1042	69	Ifj. Gulya János	
1041	70	Ádám István	

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
hátszám			
1019	71	Gulyás I. Ferenc	
946	72	Micskei Sándor	
945	73	Balog Ferenc	
49	75	V. Bogáti Mihály	
50	76	Szabó László	
51	77	Ádám András	
52	78	Ecsedi Péterné sz. Veres Zsuzsanna és Nagy József ⁴	
53	79	Veres Bálint	
54	80	Tóth Gergely	
55	81	Veres János	
57	82	Virág Andrásné Rebeka	
56	83	Tikász Mihály	
58	84	Tikász Andrásné Zsuzsanna	
59	85	Birizdó Ferenc	
60	86	Id. Veres Jánosné Sára	
61	87	Zs. Balog Sándorné Zsuzsanna	
62	88	Karácson István és János ⁵	
63	89	Karácson Istvánné Rebeka	
958	90	György Andrásné Mária	
968	91	Alimán Mihályné Mária	
	91 1/4	Ökrös János	
	91 1/2	Gulyás András	
1090		Pap Imre	
1089		Bagosi Imre	
		Bagosi Sándor	

⁴ A név után kapcsos zárójel, egyenlő jel található.

⁵ Karácsony István örökösei bejegyzésből az örökösei szó áthúzva. A név után kapcsos zárójel, egyenlő jel található.

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
házsám			
64	92	Tóth Gergely	
65	93	Kovács István	
66	94	Veres Ferenc	
68 1/2		O. Tóth István	
68	96	Karácson Ferencné Sára	
67	95	Kállai István	
69	97	Gál János	lásd 37 és 50 szám
70	98	Tóth András örökösei	
71	99	Réthy Kálmán	
72	100, 101	Mészáros Károly	
73	102	Nemes Ferenc	
74, 75, 76, 77	103, 104, 105	Fássy György örökösei	
78	106	Lövy Albert	azonos 117., 118. szám alattival
79	107	Karácson Bálint	
80	108	Fórián József	
939	111	Bérczi Imre örökösei	
990	109	Magyar Állam Vasút	
939	110	Farkas László	azonos 170. 767. szám alattival
1039		Nyíri István	
1022	111	Győri Péterné Róza	
1053	112	Váradi Sándor	
1054	113	Akkurátni Mátyás	
81	114	Ökrös András ⁶	
81	114	Veres István	

⁶ Ökrös András és Veres István neve kapcsos zárójel egyenlőségjellel összekötve

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
hátszám			
82	115	Ifj. Gulyás István	
83	116	Mohácsi Mihályné Erzsébet	
84	117	Lóvy Albert	
85	118	Lóvy Albert	
86, 87	119	Farkas Sieh	
88, 89	120	Kacz Márton	
90	121	Diósy Izráel	azonos 11. és 12.
91, 92	122, 123	Gulyás Bálint	
93	124	Cs. Balog István	
94	125	Szító János és neje Rebeka	
95	126	Balog Andrásné Rebeka	
96	127	Ifj. Karácson Ferenc	az udvar közös 128-al
96	128	ör. Karácson Ferenc	az udvar közös 127-el
97	129	T. Kovács Ferenc	
98	130	Szigeti B. István <i>örökösei</i>	
99	131	Veres Mihály	
100	132	Kis Mihály ⁷	
101	133	N. Tóth Ferenc	az udvar közös
103	134	Imre István	
104	135	Bogáti Mihály	
105	136	Török István	
106	137	E. Tóth Mihály	
107, 108	138, 139	Derecskei Ferenc	
109	140	S. Veres Mihály	
110	141	Török Gy. Péter	
111	142	Bogáti Péter	
112	142	Szathmári Imre	

⁷ Kis Mihály és N. Tóth Ferenc neve kapszos zárójellel összekötve

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
házsám			
113	143	Kecskeméti Ferenc	
114	144	Cs. Szabó András	
115	145	Zángó Györgyné Julianna	
115	145/a	Áberkitner János	az udvar közös
116	146	Balog Lajos	
117, 118, 119, 102	147, 148	Id. Fábrián István	
120	149	É. Tóth András	
121	150	Karácson András	
122	151	V. Nagy Mihály	
123	152	Pap Mihály	
124	153	Kálmán János	
125	154	Bandár András	
126	155	Zsiga István örökösei	
127	156	Kránczly Sándor	
128	157	Schneer Ignác	
129	158	Balog József	
130	159	Szendi József	
131	160	Veres István	
1093		Kürti János	
132	161	Pengő Imre	
133	162	Kürti Sándor	
134/a	163/a	Szilágyi Sámuel ⁸	
134/b	163/b	Rácz Demeter	az udvar közös
135	164	Kis Mihály	
136, 137	165	Rósenfeld Mór	
138	166	Mózes Éliásné Róza	azonos a 174 szám alattival

⁸ Szilágyi Sámuel és Rácz Demeter neve kapsos zárójellel összekötve

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
házsám			
139	167	Ökrös Istvánné sz. Sz. Balog Zsuzsanna	azonos a 600 szám alattival
140/a	168	Izr. hitközség ⁹	azonos a 628 szám alattival
140/b	169	Feldman Ignác	
141	170	Farkas László	azonos 110 és 767
142	171	Gottfried Mózes	
143	172	Grósz Jákob	
144	173	Rósinger Simon örökösei. 3/4 és Friedman Márton 1/4	
145	174	Mózes Éliásné Róza	lásd 166
146	175	Held Kálmán	
147, 148	176	Milicz Albert	
149	177	Steiner Sámuel	
150	178	Diós Bernát	
151	179	Papp Gergely	
151/b	180	Berettyóújfalu község	
152	181	Tóth Károly	
153	182	Gulyás István	
154	183	S. Szabó István	
155	184	G. Balog Sándor	
156	185	Szakadát György	
157	186	Győri István	
158	187	Fazekas László	
159	188	Magyar János Ifj.	
160/a	189	Szűcs János	
160/b	189/a	Olasz Imréné Sára ¹⁰	
161	190	Szűcs Péter	

⁹ Az egyház szó áthúzva

¹⁰ Olasz Imre örökösei bejegyzésből az örökösei szó áthúzva

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
házsám			
161	191	D. Szabó Sándor	
162	192	Tóth Sándorné Erzsébet	
163	193	Csarkó Sándor	
164	194	Csontos András és Ferenc ¹¹	
165	195	Balog János	
166	196	Ökrös Péter	
167	197	Aranyi József	
168	198	Víg Ferenc	
169	199	M. Török Sándor	
170	200	Kis István	
171	201	H. Szabó András	
172	202	Szeles József	
173	203	Micskei István	
174	204	Karácson Gergely	
175	205	Bocska János Ifj.	
176	206	Kenyeres István	
177	207	Vas János	
178	208	Tóth Jánosné Rebeka	
179	209	Szoboszlai István	
180	210	Id. Bocska János	
181	211	Baka Sándorné Zsuzsanna	
182	212	Horváth Jánosné Sára ¹²	
183	213	Horváth Péter és Török Ferencné Zsuzsanna ¹³	
184	214	Cs. Jakab Péter	
185	215	K. Csuha Andrásné Zsuzsanna	

¹¹ A nevek után kapcsos zárójel, utána egyenlőségjel

¹² Horváth István bejegyzésből az István keresztnév áthúzva

¹³ A nevek után kapcsos zárójel, utána egyenlőségjel

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
hátszám			
186	216	Bíró Sándor	
187	217	Bak Sándor	
188	218	Balog Sándor	
189	219	Cs. Szabó István <i>örökösei</i>	
190	220	Szoboszlai Sándor	
191	221	Birizdó Ferenc	
192	222	E. Tóth János	
193	223	Matolcsi Jánosné Sára	
194	224	J. Jakab Sándor	
195	225	Nagy Mihály	
196	226	Kecskeméti Mihály	
197	227	Balog Istvánné Mária	
198	228	Bak Andrásné Erzsébet	
199	229	J. Jakab Mihály	
200	230	Háló András	
201/a	231/a	Balog Istvánné Zsuzsanna	
201/b	231/b	Veisz József	
202	232	Víg Ferenc	
203	233	Matolcsi Gergely	
204	234	K. Daróczy Mihály	
205	235	Bokor András	
953	236	Horváth Mihály	
206	237	Sz. Balog Bálint Ifj.	
207	238	Rác Györgyné Zsuzsanna Balog János ¹⁴	
208	239	Asztalos Móric	
209	240	Tikász Jánosné Erzsébet	

¹⁴ A nevek után kapcsos zárójel, utána egyenlőségjel

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
házsám			
210	241	Kállai Sándor	
211	242	Balog János	
212	243	Csuha A. János	
213	244	Pap Mihályné Rebeka	
214	245	Szigeti András	
	245/a	Karácson Lajosné Lídia	
215	246	Kecskeméti Mihály	
216	247	Kun Jánosné Sára	
217	248	Ifj. Jakab János	
218	249	Bak J. István	
219	250	Karácson Péter örökös ¹⁵	
220	251	K. Szabó István	
221/a	252	R. Tóth Sándor	
221/b	253	Horváth Péterné Julianna	
222	254	Gali Mihályné Rebeka	
223	255	Török Mihály	
224	256	Csarkó András Ifj.	
225	257	F. Balog András	
226	258	Verebi János	
227	259	Karácson Ferencné Rebeka	
228	260	Horváth Gergely	
229	261	Csarkó János	
229	262	Matolcsi István	
230	263	T. Balog István	
231	264	F. Török Sándor	
232	265	Darai János	
233	266	Jakab P. István	

¹⁵ Eredetileg Karácsony Péterné neve szerepelt

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
hátszám			
234	267	Rác Sándorné Zsuzsanna ¹⁶	
235	268	Kecskeméti József	
236	270	Balog Istvánné Rebeka	
236	271	Ujhelyi István	
237	272	Molnár Károly	
238	273	Rác Lajos	
239	274	Balog A. István	
240	275	Tóth János örökösei ¹⁷	
240	275/a	Zs. Balog Andrásné Sára	
241	276	Víg István	
242	277	Aranyi Gergelyné Zsuzsanna ¹⁸	
243	278	Tollas János	
	269	Veres Andrásné Zsuzsanna	
244	279	Aranyi Ferencné G. Sára és Aranyi Mihály 1/2 1/2	
245	280	Pikó István	
246	281	Lisztes Mihály ¹⁹	
247	282	Jakab Mihály	
248	283	D. Balog Bálint és neje Sára	
249	284	Nagy F. Sándor	
1032	285	Almási Ferenc	
250	286	Lisztes Ferenc	
251	287	Háló Mihály	
252	288	Ujhelyi Lajos	
253	289	Jakab János	

¹⁶ Eredeti bejegyzés Rác József

¹⁷ Eredeti bejegyzés Tóth Jánosné

¹⁸ Balog András áthúzva

¹⁹ Eredeti bejegyzés Lisztes István

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
házsám			
254	290	Horváth János	
255	291	Aranyi Mihály	
256	292	Tóth József	
257	293	Aranyi G. János	
258	294	Szántó Mihály	
259	295	Szántó András	
260	296	Nagy Antal ²⁰	
261	297	Csarkó Jánosné Sára	
	297/a	Bak Mihályné Zsuzsanna	
262	298	Balog Istvánné Zsuzsanna	
263	299	Ifj. Karácson András és neje Zsuzsanna	
264	300	Veres J. István és neje Zsuzsanna	
265	301	T. Veres István	
266	302	Ujhelyi Sándor	
267	303	Kecskeméti Gergely ²¹	
268	304	Veres Bálint	
269	305	Hermecezi Jánosné Sára	
270	306	B. Aranyi János	
271	307	Szabó Ferenc	
272	308	Balog Mihályné Zsuzsanna	
273	309	Sz. Balog Bálint	
274	310	Balog F. András	
275	311	Varga István	
276	312	Zs. Balog András	
277	313	M. Lisztes Mihály	
1029	314	Ifj. Háló János	

²⁰ Eredeti bejegyzés Karácson István

²¹ Eredeti bejegyzés Kecskeméti Gergelyné

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
hátszám			
1030	315	K. Varga Ferenc	
278	316	N. Varga Ferenc	
1049	317	Szathmári István	
279	318	Karácson Lajos	
977	319	Zs. Balog Péter	
280	320	Szűcs Imre	
	320/a	Galli Istvánné Zsuzsanna	
281	321	Szökőcs Sándor és Szűcs József ²²	
282	322	Szabó Mátyás és neje Zsuzsanna	
283	323	Vajda Mihály	
284	324	Csarkó A. Sándor	
285	325	Szántó Mihály	
286	326	Jakab F. István	
287	327	Dénes Sándor	
288	328	Vásári Sándor	
289	329	Kovács Mihály	
290	330	Víg Sándor	
291	331	Halasi Mihály	
292	332	Karácson Ferenc Ifj.	
1032	332/b	Magyari Mihály Sz.	
293	333	Aranyi Mihály	
294	334	Tikász Mihály és neje Erzsébet	
295	335	Kecskeméti Ferenc örökösei ²³	
296	336	Szerencsi Imre	
297	337/a	Ifj. Ujhelyi János	
298	337	Id. Ujhelyi János	

²² A nevek után kapcsos zárójel, utána egyenlőségjel

²³ Eredeti bejegyzés Kecskeméti Ferencné

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
házsám			
299	338	Török Istvánné Erzsébet	
300	339	Fülöp Antalné Erzsébet	
301	340	Török István	
302	341	Olasz József	
303	342	Ifj. Szitó János	
303 1/2	342 1/2	Bak István	
304	343	Virág Andrásné	
305	344	Pap István	
306	345	Szűcs János	
307	346	Víg Sándor	
307	347	Karácson Péterné Zsuzsanna	lásd 562/a
308	348	Karácson M. István	
308	348/a	Ifj. Karácson M. Istvánné örökös <i>ei</i>	
309	349	Csöreg Imre	
	349/a.	Czirják Jánosné Mária	
310	350	T. Veres Sándor Id.	
311	351	T. Balog János	
312	352	Szabó Gábor	
313	353	Czirják Sándor	
314	354	Bagosi Mihály	
315	355	Czirják Mihályné Zsuzsanna	
316	356	Szabó István	
316	357	Bogáti István	
317	358	Lisztes Péter	
318	359	Derecskei Sándorné Zsuzsanna	
319	360	Eszenyi János	
320	361	G. Nagy Ferenc	

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
hátszám			
321	362	Tar Mihály ²⁴	
322	363	Karácson Mihály	
323	364	K. Tóth András	
324	365	Eszenyi István	
1024	366	Varga Péterné Mária	
325	367	Karácson Mihály	
326	368	Lisztes Jánosné Zsuzsanna <i>örökösei</i>	
327	369	Berettyóújfalvai Református Egyház	/leányiskola/
328	370	Berettyóújfalvai Református Egyház	/leányiskola/
329	371, 372	Ujhelyi István	
330/a	373	T. Veres Sándor Ifj. és neje Ágnes	
330/b	373/a	Sz. Karácson András	
331	374	D. Birizdó János	
331	375	Szűcs János és neje Eszter	
332	376	Török Imréné Zsófia	
333	377	G. Szabó Istvánné Erzsébet	
334	378	Mészáros Sándor	
335	378 1/2	Pap János	
336	379	Cs. Pap Ferencné Erzsébet	
337	380	Balog Sándor	
337	381	Balog István	
338	382	Lisztes István	
339	383	Karácson Sándorné Sára	
340	384	Balog Bálint	
341	385	Zs. Balog Jánosné Rebeka	
342	386	Zs. Balog Jánosné Rebeka	
343	387	Szántó András és neje Zsuzsanna	

²⁴ Karácson G. János örökösei áthúzva

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
házsám			
344	388/a	Nyúzó János	
344	388/b	Vas Mihály ²⁵	
344	389/a	Daróczi Imre	
344	389/b	Nyuzó Istvánné Erzsébet	
345	390	Daróczi László	
346	391	Pikó János	
979	392	S. Török Ferenc	
347	393	Micskei János	
348	394	Kinter Sándor	
349	395	Tóth Györgyné Mária	
350	396	G. Karácsosn Gábor	
351	397	D. Szabó István	
352	398/9	G. Balog Jánosné Sára	
353	399	G. Balog Jánosné Sára	
354	400	Pap Sándor	
355	401	Pikó Bálintné Mária	
356	402	Kovács István	
357	403	Gál Imre	
358	404	Dénes Mihályné Rebeka	
359	405	Barcs István	
360	406	Erdei Gábor	
361	407	Veres Ferenc és neje Zsuzsanna	
362	408	Daróczi Sándor	
363	409	Hajdu Péter	
364	410	Szathmári Sándor	
365	411	Kenyeres Sándorné Mária	
366	412	Ifj. Tollas István	

²⁵ A házsám és a név is áthúzva.

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
hátszám			
367	413	Kecskeméti Mihály	
368	414	Szító János	
369	415	Ökrös István	
370	416	Id. Daróczi Pál	
370	417	Id. Daróczi Pál	
371	418	Kinter Ferenc	
372	419	Ökrös Mihály	
373	420	Víg Istvánné Mária	
374	421	Bandár János és Sándor ²⁶	
375	422	Ifj. Pap János és neje Sára	
376	423	H. Pozsár Mihályné Mária és Némethi Imre kiskorú ²⁷	
376	424	Nagy Sándor	
377	425	J. Balog Jánosné Zsuzsanna	
378	426	H. Pozsár Sándorné Mária	
981	427	Cs. Nagy Sándor	
379	428	J. Karácson András	
379	429	Karácson Ferenc	
380/a	430/a	H. Nagy András	
380/b	430/b	Czirják Gergely	
381	431	Karácson András	
981	432	Erdei András	
382	433	Pozsár Mihály ²⁸	
383	434	Lakatos Ferenc	
384	435	Kovács Gergely	
385	436	Jakab P. Péter	

²⁶ Eredeti bejegyzés Bandár Jánosné, a nevek után kapcsos zárójel, utána egyenlőségjel

²⁷ A nevek után kapcsos zárójel, utána egyenlőségjel

²⁸ Eredeti bejegyzés Cseh Istvánné

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
házsám			
386	437	Horvát János	
982	438	Háló Mihály	
387	439	Nyeste János ²⁹	
388	440	Matólczi Józsefné Erzsébet	
389	441	Bondár János	
390	442	Pelbárt Jánosné szül. Ökrös Mária	
391	443	Pozsár Mihály	
392	444	Szűcs Péter	
392	445	Víg Sándor	
393	446	Mezei Andrásné Zsuzsanna	
394	447	Tar András	
395	448	Víg Sándor	
396	449	Jakab Mihály	
397	450	Karácson József	
398	451	H. Papp Mihály	
399	452	Lisztes Mihály	
947	453	G. Aranyi Gergelyné Zsuzsanna	
400	454	Lakatos Pálné Juliánna	
401	455	Birizdó Mihály	
983	456	Hajdú Bálintné Sára	
402	457	Ökrös Pálné Sára	
984	458	Daróczi Mihály és Lajos ³⁰	
403	459	Ifj. Tollas Ferenc	
404	460	Id. Tollas Ferenc	
1035	461	Tollas András	
1034	462	Tollas Istvánné Mária	

²⁹ Eredeti bejegyzés F. Nagy Sándor

³⁰ A nevek után kapcsos zárójel, utána egyenlőségjel

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
hátszám			
406	463	Koszorós Mihály	
405	464	Török János	
407	465	Szabó F. Mihályné Lídia	
408	466	Cs. Nagy Imre és Bondár Ferenc ³¹	
409	467	Pető Mihályné Sára	
410	468	Nyeste Imre	
411	469	Szatmári Péter	
413	470	Fónagy Istvánné Zsuzsanna	
412	471	Jakab Mihályné Mária	
414	472	Bokor László	
415	473	Miszáros Gergely	
416	474	Jenei István	
417	475	Veres Sándorné Mária	
418/a	476/b	Bojtó István ³²	
418/b	476/b	Rácz András	
418/c	477	Nagy Sándor	
419	478	Domrádi János	
420	479	Tikász Mihályné szül. H. Nagy Sára	
421	480	Szatmári János	
422	481	Rikácsi Ferenc	
423	482	L. Török János	
424	483	G. Szabó Mihályné Sára	
425	484	Lisztes Bálintné Sára	
426	485	Nimeti Istvánné	
427	486	Nagy Mihály	
428	487	Karácson István	

³¹ A nevek után kapcsos zárójel, utána egyenlőségjel

³² A két új hátszám és a két név kapcsos zárójellel összekötve, utána egyenlőségjel

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
házsám			
429	488	Horvát Gergely	
935	489	Zálog András	
430	490	Barna Sándor	
431	491	Nagy Istvánné Julianna	
986	492	Fekete Imre	
432	493	Rikacsi András	
433	494	Jenei László	
434	495	F. Nagy Sándor	
435	496	Kis András	
436	497	Erdei József	
437	498	Karácson Sándor	
438	499	Szatmári József	
439	500	G. Papp Sándorné	
440	501	Szatmári Mihály	
441	502	Király Ferenc	
442	503	Balog Andrásné Sára	
443	504	Erdei István	
444	505	Bagosi Lajosné Rebeka	
445	506	Biró Istvánné Julianna és Balla Istvánné Erzsébet ³³	
446	507	Erdei Benjámín	
447	508	Ifj. Tollas János	
448	509	Nyúzó Mihályné Erzsébet	
449	510	Id. Dobi János	azonos a 744. szám alattival
450	511	Veres Bálintné	
451	512	Balog Bálint	
452	513	Szűcs Ferenc	
453	514	Bokor Antal	

³³ A nevek után kapcsos zárójel utána egyenlőségjel

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
hátszám			
454	515	H. Szabó András	
455	516	Győri Józsefné Rebeka	
456	517	Rikacsi Sándor	
457	518	Jenci István	
458	519	Szabó Ferenc	
459	520	Nagy Gy. Györgyné Julianna	
460	521	Rácz Gábor	
461	522	Bojti Ferenc	
462	523	Ifj. Ökrös Sándor és neje Zsuzsanna	
463	524	Nagy Gy. Józsefné Sára	
464	525	B. Veres Imre	
465	526	Daróczi Mihály és neje Zsuzsanna	
466	527	Pozsár Sándorné Zsuzsanna	
466	528	Micskei Sándor	
468	529	Kinter Mihály	
469	530	Pozsár Mihály	
470	531	Ökrös András	
471	532	G. Szatmári Sándorné Rebeka	
472	533	Id. Ökrös Sándor	
473	534	Id. Erdei András	
474	535	Török Péter örökös ³⁴	
475	536	Szoboszlai Imre	
477	537	Erdei Pálné Sára	
476	538	D. Balog András	
478	539	Nagy Péter	
479/a	540/a	Erdei Mihály	
479/b	540/b	Tollas Gergely	

³⁴ Az eredeti bejegyzés Török Péterné és Mihály

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
házsám			
480	541	B. Kis Sándor	
481	542	Tóth Bálint	
482	543	Papp János	
483	544	Szatmári Sándor és András	
484	545	Lisztes Andrásné Sára	
485	546	Rácz Péter	
486	547	Lisztes Jánosné Zsuzsanna <i>örökösei</i>	
487	548	Erdei István	
488/a.	549/a	Zs. Balog András	
488/b	549	Kis István	
488/c.	549/b	Kis Ferenc	
489	550	Aszalós Mihály	
490	551	Jámbor Ferenc	
491	552	B. Nagy István	
492	553	Piskólti József	
493/a.	554/a	Horvát Károly	
493/b	554/b	Kiss Sándor	
494	555	B. Nagy Gergelyné Rebeka	
495	556	Ifj. Kinter Ferenc	
496	557	Zsugovics Sándor	
497	558	Pozsár Gergely	
	558/a.	Tóth János	
498	559	Ifj. Daróczi Pál	
500	560	Grünbaum Izrael	
501	561	Andrási Sándorné Helén	
502	562	Hajdú Mihály ³⁵	
503	562/a.	Karácson Péterné Zsuzsanna	lásd 347

³⁵ Az eredeti bejegyzés Karácson Mihály

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
hátszám			
504	563	Habókay Józsefné Karolin	
1021	564	Papp Pálné Johanna	
505	565	Nagy Dávidné Zsuzsanna	
1091	566/a.	Csordás Jánosné Zsuzsanna ³⁶	
506	566/b.	Balázs Péterné Zsuzsanna	
507	567	Rácz Mihály	
508	568	Szabó Mihály	
509	569	V. Szántó János	
510	570	K. Daróczi Jánosné Erzsébet	
511	571	Ecsedi Sándor	
512	572	Veres Imre	
513	573	Mezei Sándor Ifj. ³⁷	
514	574	Kisdéd-óvoda	
515	575	Sárréti Takarékpénztár	
516	576	Karakas Istvánné Ágnes	
517	577	Mezei Bálint	
518	578	Gerendai Ferenc	
519	579	Dóduj Mihály ³⁸	
520	580	Bak István Rebeka	
521	581	Török István	
522	582	Miliczter Jakab	
523/a	583/a	Karácson Jánosné Zsuzsanna ³⁹	
523/b	583/b	Szathmári Sándorné Mária	
524	584	Juhász Mihályné Rebeka	
525	585	Mezei István	

³⁶ Az eredeti bejegyzés Csarkó Istvánné

³⁷ Az eredeti bejegyzés V. Nagy Mihályné

³⁸ Koszta r. áthúzva

³⁹ Az eredeti bejegyzés Zs. Balog Mihály örököse

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
házsám			
526	586	Jakab Mihály	
527	587	Gombos Lajos	
528	588	Daróczi János	
529	589	Veres Erzsébet	
987	590	Jankuj Mária	
530	591	S. Papp István	
531	592	Róth József	azonos 860 val
532	593	Katzänder Antal	
1044	594	Karakas Imre	azonos 643 szám alattival
533	595	Szabó Károly	
988	596	Kenézy Miklós	
534	597	Berettyóújfalui Református Egyház / fiúiskola/	
535	598	Berettyóújfalui Református Egyház / lelkészet/	
536	599	Miliczner Lázárné örökösei	
537	600	Sz. Balog Zsuzsanna szül. Ökrös Istvánné	167 el azonos
538	601	Vass Jenőné Vilma	azonos 602, 616 szám alattival
539	602	Vass Jenőné Vilma	
540	603	Kovács Lajos	
541	604	Miliczner Salamonné Eszter	
542	605, 606	Karakas Lajos	azonos 707 szám alattival
989	607	Juhász János	azonos 725 szám alattival
543	608	Berettyóújfalui Református Egyház / leányiskola/	
544	609	Nyizsnyánszky Imre	
545	610	Gy. Nagy András	

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
hátszám			
546	611	Kállai András	
547	612	Kállai Bálint	
548	613	Szoboszlai Ferencné Rebeka	
549	614	Kiss János	
550	615	Kinter György örökösei	
551	616	Vass Jenőné Vilma	lásd 601-2
552	617	Orbán József	
553	618	Verebi Ferenc	
554	619	Ifj. Szabó Péter	
555	620	Kapros József ⁴⁰	
556, 557	621, 622	Jónás Gerzson	
558	623	Nagy A. Sándor	
559	624	Kiss Mihály	azonos 694 <i>alattival</i>
560	625	Rösinger Jakab	
561/a	626/a	Rösinger Lajos	
561/b	626/b	Lauf Mihályné Mária	
562	627	Tripsó Mihály	
563, 564	628	Izraelita egyház	
565	629	K. Nagy József	
566	630	Séni Károly	
567	631	Karácson János	
568	632	T. Kovács Imre	
569	633	V. Nagy Gergely	
570	634	Sipos Sándorné Mária	
571	635	Czirják Ferenc	
572	636	Jenei József	
573	637	M. kir. kincstár	

⁴⁰ Az eredeti bejegyzés Bojtor József

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
házsám			
574	638	Kádár András	
575	639	Szabó Pálné Rebeka	
576	640	Friedmann Márton és neje Rozália	
577	641	Kálmán József	
578	642	Zsidai László <i>örökösei</i>	
579	643	Karakas Imre	
580	644	Tóth Sándorné ⁴¹	
581	645	Szabó Károlyné Zsuzsanna	
582	646	Id. Szabó Péter	
583	647	Mandel Józsefné Mária	
584	648	Wipler Antalné Erzsébet	
585	649	Dénes Mihály	
586	650	Szántó Gergely	
587	651	Jámbor Mihály	
588, 589	652	Móricz Pál	
590	653	Móricz Pál	
591	654	Móricz Pál	
592, 593	655	Móricz Pál	
594	656	Nagy István	
594	657	Szabó András	
595	658	Jakab Mihály idősb	
596	659	Török János	
597	660-1 ⁴²	Nagy Gergely	
598, 599	662-3 ⁴³	Vig András	
600	664	Tardy Sándor és Lőrinczy Józsefné Tardy Zsuzsanna	

⁴¹ Az eredeti bejegyzés Bernát Károlyné

⁴² Az eredeti bejegyzés 661

⁴³ Az eredeti bejegyzés 663

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
hátszám			
601	665	Fényes Lajos	
602, 603	666	Fényes Lajos	
604	667	Fényes Móríz	azonos a 702 szám alattival
605	668	Fényes Géza	
608	669	Nagy Mihály	
609	670	Aszalós Pál	
610	671	Fehér Imre	
611	672	Fehér András	
611	673	Fehér Mihály	
612	674	P. Balog István	
612	675	D. Balog Bálint ⁴⁴	
613	676	Veres Gábor	
613	677	Veres Gábor ⁴⁵	
617	678	Ifj. Szilágyi Dávid	
619	679	Lovász András	
621	680	Veres Mihály	
1009	681	Kálmán András	
619	682 ⁴⁶	Kert mint házhely ⁴⁷	
620	683	Erdei Mihály	
621	684	Nagy Gáborné Eszter	
1011	685	Daróczi Ferencné Zsuzsanna	
1018	686	Daróczi Józsefné	
1014	687	H. Nagy Dávid	
622	688	Török János és Kovács József	
623	689	Daróczi Ferenc	

⁴⁴ Az eredeti bejegyzés Budai Károlyné Julianna

⁴⁵ Az eredeti bejegyzés Ilisz Zsuzsanna

⁴⁶ A 681 és 682 hátszám kapcsos zárójellel összekötve.

⁴⁷ Az eredeti bejegyzés Nagy Andrásné

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
házsám			
624	690	Ilisz Sándor	
625	691	Szücs Lajos	
626	692	Cs. Nagy Bálint	
627	693	Veres Sándor	
630/a	694/a	Kiss Mihály	
630/b	694/b	Bojtor Józsefné Erzsébet (620) ⁴⁸	
631	695	Gombos Márton	
632	696	Gombos Lajosné Mária	
634	697	Tóth János örökösei	
635	698	Nagy József	
636	699	Tardy Sándor	
638	700	Lörinczy József	
936	701	K. Balog István	
641	702	Fényes Mór	
642	703	Hadik Sándor	
643	704	Pozsár Bálint	
954	705	Fésüs József	
644	706	Szkúrka Andor ⁴⁹	
645	707	Karakas Lajos	
646, 647	708	G. Nagy Jakab	
648	709	Mezei Sándor	
649	710	Veres Ferenc	
650	711	Cs. Szathmári Sándor	
651	712	Szabó Elek	
652	713	Katona Antalné Zsuzsanna	
	713/a	Dávid Mózes örökösei	

⁴⁸ Az eredeti bejegyzés Szilágyi Dávid örökösei

⁴⁹ Az eredeti bejegyzés Kovács József s társai

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
hátszám			
653	714	Balog János	
654	715	Verebi Sándor	
655	716	Szoboszlai Ferenc	
656	717	Kinter Sándor	
657	718	Horváth Gergely	
658	719	Ifj. Kinter Mihály és neje Sára	
659	720	Cs. Szathmári Jánosné Erzsébet	
660	721	Reichenberger Fülöp	
661	722	Gazdig József	
662	723	Sedlicska Zsigmond	
664	724	<i>Magyar</i> Kir. Kincstár ⁵⁰	
664	725	Juhász János	
665	726	Ecsedi Sándor	
666	727	Bíró Bálintné Erzsébet	
667	728	Papp Mihály	
668	729	Szathmári István	
668	730	Karácson András	
669	731	Kiss István	
670	732	Verebi Pál	
671	733	Verebi Mihály	
672	734	Kiss f. Sándor	
673	735	Verebi György	
674	736	Rác Istvánné Mária	
675	737	Szathmári László	
676	738	Sárvári Mihály	
677	739	Kiss P. Istvánné Sára	
678	740	Kiss F. Sándor és András	

⁵⁰ Az eredeti bejegyzés *Magyar. Királyi* Állam

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
házsám			
679	741	Nagy F. Mihály	
680	742	Id. Papp Mihály	
681	743	Kinter Imre	
682	744	Id. Dobi János	
683	745	Nagy Mihály	
684	746	Pozsár Pál	
685	747	Rácz Sándor	
686	748	Szigeti Mihályné Erzsébet	
1025	750	Barabás András	
687	751	Bakos Lajos	
688	752	Lisztes András	
689	753	Pozsár Bálint	
690/a	754	Pozsár András	
690/b	754/a	Varga András	
691	755	Pozsár f. Ferenc	
692	756	Kállai János	
693	757	Demeter Andrásné Rebeka s fia András	
694	758	Vásárhelyi János	
694	759	Vásárhelyi Sándor	
695	760	Nagy Sz. István	
696	761	Id. Jakab István	
697	762	Szabó János	
701	763	Lisztes István	
702	764	Tóth Bálintné Rebeka	
703	765	Erdei Péterné Julianna	
704	766	Szabó Mihály	
705	767	Farkas László	azonos 110 és 170 alattival
1033	768	Daróczi I. Mihály	

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
hátszám			
706	769	Sz. Nagy Sándor	
707	770	Pálfi István és János	
708	771	Kinter Istvánné Rebeka	
709	772	Ökrös András	
1038	773	Bak János	
710	774	Rác István	
711	775	Jenei Sándor	azonos 778-al
712	776	Szücs András	
955	777	Papp Sándor	
713	778	Jenei Sándor	
714	779	Nagy György	
715	780	Nagy Ferenc	
716	781	Ifj. Jakab Péter	
717	782	Kinter Pál	
718	783	Csahóczy Pálné Sára	
719	784	K. Kiss István	
719	785	Ecsedi Andrásné Erzsébet	
720	786	Pozsár Péter	
698	787	Sz. Nagy Istvánné Erzsébet	
699	788	Micskei Antal	
700	789	Lisztes Pál	
1046	790	Balog Andrásné Zsuzsanna	
1047	791	Dobi Mihály	
721	792	S. Török Mihly	
722	793	Lisztes Gergely és neje Zsuzsanna	
723	794	Dombrádi Ferenc	
724	795	Jakab Sándor	
725	796	Nyeste Ferenc	
1048	797	Ifj. Balog István és neje Rebeka	

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
házsám			
726	798	Bocska Sándorné Sára	
727	799	Pozsár Pálné Rebeka	
728	800	Tikász András	
729	801	B. Kiss András	
730	802	Csuha I. Sándorné Zsuzsanna	
731	803	Kecskeméti István	
732	804	Szabó István	
736	805	Aranyi Józsefné Erzsébet, Cs. Szabó András és neje Rebeka	
735	806	Olasz István	
	806/a	Aranyi Gergely	
733	807	Matolcsi Istvánné Sára	
1051	808	Pap Gergely ⁵¹	
734	809	Hajdu Sándor	
1052	810	Kovács Gergely	
738	811	Cs. Magyar József	
739	812	Bondár István	
740	813	Csuha G. András	
741	814	Ifj. Ökrös János	
742	815	Szántó András	
743	816	Balog János	
744	817	Szabó András	
745	818	Hajdu G. Mihály	
746	819	Csarkó G. János	
747	820	K. Nagy Jánosné Zsuzsanna	
748	821	Tóth Ferenc	
1055	822	Balog Péter	
749	823	S. Aranyi Mihály	

⁵¹ Az eredeti bejegyzés Kovács János

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
hátszám			
750	824	S. Aranyi Ferenc	
751	825	Jenei Ferenc	
752	826	Csuha István	
753	827	Veres Gergely	
754	828	V. Kiss István	
755	829	Lisztes Mihályné Rebeka ⁵²	
756	830	Karácson Bálint	
757	831	Kiss István	
758	832	Tóth József	
759	833	Csuha Gergelyné Rebeka	
941	834	Ökrös János	
1039	835	Sz. Nagy Sándor	
1026	836	Kiss Péter	
760	837	Nagy József és neje Zsuzsanna	
761	838	Erdei Mihály	
762	839	K. Csuha János és neje Erzsébet	
763	840	Aranyi Gergely	
764	841	Hajdu János	
765	842	Dobi István	
766	843	K. Tóth Mihályné Zsuzsanna	
767	844	Lisztes Sándor	
768	845	Magyar Péterné Zsuzsanna	
769	846	Cs. Szabó András	
770	847	Kecskeméti János	
771	848	Jakab János és István	
772	849	Cs. Szabó Istvánné Erzsébet	
773/a	850	Bán János	

⁵² Az eredeti bejegyzés Dombrádi Mihályné

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
házsám			
773/b	850/a	Cs. Szabó János	
774	851	Magyar Mihály	
775	852	Daróczi Mihály	
776	853	E. Tóth Péterné Judit	
777	854	Verebi Jánosné Erzsébet	
778	855	Gács Mór	
779	856	Asztalos Mihály <i>örökösei</i>	
780	857	Rosinger Simon <i>örökösei</i>	
781	858	Rosenberg Lázár	
782	859	Kohn Farkas	
784	860	Roth József	
1056	861	Virág Sándor	
1057	862	Fekete József	
785	863	P. Kovács Jánosné Zsuzsanna	
786	864	Cs. Szabó János	
787	865	Szathmári István	
788	866	Gerendai András	
789	867	Bojti András	
790	868	Szathmári Pál	
791	869	Szathmári Sándor	
792	870	Csuha András és Hajdu István	
793	871	Cs. Szabó István és neje Sára	
794	872	Szabó János	
795	873	Vig Mihályné Mária	
796	874	V. Kiss Andrásné Sára	
797	875	Török Józsefné Julianna	
798	876	Demeter István <i>örökösei</i>	
799	877	Lisztes Mihály	
800	878	Szücs Péter	

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
hátszám			
801	879	Balog András	
1037	880	Csontos Bálint	
802	881	Böszörményi Sándor	
803	882	B. Kiss Sándor	
804	883	Ifj. Ökrös Balog János ⁵³	
805	884	Imre Bálint	
806	885	Tollas János	
807	886	Szabó János	
809	887	J. Balog Jánosné Zsuzsanna	
809	888	Lisztes János	
810	889	Lisztes Ferenc	
811	890	Lisztes János	
812	891	Papp András	
813	892	Fábján Ferencné Rebeka	
1058	893	B. Kiss István	
814	894	Lisztes István és Szücs János	
815	895	Lisztes Jánosné Zsuzsanna	
816	896/a	D. Varga Mihály	
817	896/b	Karácson János	
818	897	Ifj. Jakab János	
819	898	B. Birizdó István	
820	899	Török Sándorné Mária	
821	900	Cs. Szabó János	
822	901	Cs. Birizdó János	
823	902	Ökrös Balog János Id.	
824	903	B. Kiss Mihály	
825	904	Cs. Magyar János	

⁵³ Az eredeti bejegyzés Imre János

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
házsám			
826	905	Szücs Ferenc	
827	906	Szabó András	
828	907	I. Balog István	
829	908	V. Kiss Sándor	
830	909	Balog J. András ⁵⁴	
831	910	Cs. Magyar József	
832	911	D. Rácz András	
833	912	D. Balog Istvánné Zsuzsanna	
834	913	Lisztes István	
834	914	György István	
835	915	Fábján András	
836	916	Ifj. Csarkó Sándor	
837	917	V. Balog Mihály	
838	918	S. Papp Istvánné Zsuzsanna	
937	919	Berettyóújfalu Református Egyház / leányiskola/	
839/a	920	Papp Sándorné Sára	
839/b	920/a	Pető Bálintné Sára ⁵⁵	
840	921	Matolcsi József	
841	922	Király Bálint	
842	923	Darai Jánosné Zsuzsanna	
843	924	Rácz János	
844	925	H. Veres Sándorné Mária ⁵⁶	
846	926	Nagy Mihály	
847	927	Nagy Gergely	
845	928	H. Papp István	

⁵⁴ Az eredeti bejegyzés Böszörményi Gergely

⁵⁵ Az eredeti bejegyzés M. Pető Bálint

⁵⁶ Az eredeti bejegyzés H. Papp István

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
hátszám			
848	929	Daróczi Mihály	
849	930	V. Szabó Sándorné Zsuzsanna	
850	931	Pusztátelek Czírják István és János	
851	932	Rácz András	
852	933	Hadházi István	
965	934	Karácson Sándor	
853	935	D. Balog Gergely	
854	936	Király Imréné Sára	
855	937	K. Balog Gergelyné Sára	
856	938	K. Balog Pál	
858	939	D. Balog Gergelyné Zsuzsanna	
859	940	Fodor János és neje Mária	
860	941	Tikász András	
861	942	Darai Jánosné Rebeka	
862	943	Veres Ambrus	
863	944	S. Papp Mihály	
864	945	Gy. Nagy Sándor	
865	946	Nyíró Imréné Zsuzsanna	
866	947	Rácz András	
866	948	Jenei András	
867	949	D. Balog András	
868	950	Orbán András	
869	951	Kecskeméti Péter	
870	952	B. Rácz István	
871	953	Zs. Balog Sándor ⁵⁷	
872	954	Szűcs Sándor ⁵⁸	

⁵⁷ Az eredeti bejegyzés Karácson András

⁵⁸ Az eredeti bejegyzés Horváth István

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
házsám			
873	955	Ilisz Imre	
874	956	Török István ⁵⁹	
875	957	Horvát István ⁶⁰	
876	958	Kovács Bálint	
877	959	Orbán Mihály	
878	960	Török István	
879	961	Hadházi Jánosné Zsuzsanna s Orbán Mihály	
880	962	Cs. Kiss István	
881	963	K. Balog Péter	
882	964	Nyeste János és Micskei János ⁶¹	lásd 439.
	965/a	Balog Sándor	
883	965	Gaál István	
884	966	Lisztes Imre	
885	967	Darai Péter	
886	968	D. Aranyi János	
1059	969	Vass Imre	
887	970	Nagy P. István	
888	971	Pozsár István	
889	972	Vass András	
890	973	Daróczi Jánosné Erzsébet	
891	974	H. Papp Sándor és D. Szabó János	
892	975	K. Papp Istvánné Mária	
893	976	Bondár Mihály	
894	977	Csarkó G. András	
895	978	Tollas Mihály	

⁵⁹ Az eredeti bejegyzés Szücs Sándor

⁶⁰ Az eredeti bejegyzés Török István

⁶¹ Az eredeti bejegyzés Nyeste Andrásné

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
hátszám			
896	979	Tollas András	
897	980	Cs. Nagy Bálint	
898	981	Veres János	
899	982	D. Balog Sándor	
900	983	Böszörményi Gergely	
901	984	Lisztes /Dávid/ János	
902	985	Lisztes Péter	
903	986	V. Szabó András és József ⁶²	
1018	987	Cs. Szabó Mihály	
904	988	H. Papp Mihály	
905	989	Biró Istvánné Erzsébet	
906	990	F. Kiss András	
907	991	Lisztes Dávid	
908	992	Tarr Mihály	
909	993	Kiss F. Sándor	
910	994	D. Aranyi Sándor	
911	995	D. Karácson András és neje Erzsébet	
912	996	Nyuzó Istvánné Erzsébet	
	996/a	Karácson Lajos	
913	997	Bokor István	
914	998	Balog György örökösei	
915	999	Bondár András	
916	1000	Demeter Istvánné Zsuzsanna ⁶³	
917	1001	Karácson Dávid	
918	1002	Böszörményi Bálint	

⁶² Az eredeti bejegyzés V. Szabó Sándorné

⁶³ Az eredeti bejegyzés Gy. Balog Bálint

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
házsám			
919	1003	Ifj. Szabó Máté	
1004	1004	G. Szabó István	
997	1005	Kiss Mihály	
967	1006	Kiss Bálint	
1003	1007	Daróczi József	
1001	1008	Csarkó Gergely	
995	1009	Barna Péter	
921	1010	Czirják István	
1023	1011	Karácson Mihály	
1043	1012	Nagy Sándor	
942	1013	H. Papp Gábor	
1038	1014	Csuha A. Sándor	
1002	1015	B. Nagy András	
975	1016	Király Sándor	
1006	1017	Mészáros Mihály	
1050	1018	Szőnyi Lajosné Mária	
960	1019	Szigethi Bálint	
959	1020	Magyar Sándor	
961	1021	Szító András ⁶⁴	
962	1022	Dobi Mihály	
950	1023	Pozsár István	
1010	1024	Cseh Istvánné Erzsébet	
1028	1025	Csarkó János	
949	1026	Jenei Bálint	
920	1027	Jakab f. Mihály	
921	1028	Lisztes Sándor	
924	1029	Lisztes Sándor	

⁶⁴ Az eredeti bejegyzés Tóth András

Régi	Új	Háztulajdonos neve	Jegyzet
házsám			
1012	1030	V. Aranyi Mihály	
944	1031	S. Balog Péter	
998	1032	Mészáros Imre	
999	1033	K. Tóth Mihály	
1013	1034	Szatmári Sándor	
1000	1035	Erős István	
1005	1036	Fábján Sándor	
1015	1037	Matolcsi Istvánné Sára	
1016	1038	Kecskeméti István	
640	1039	Szilágyi Jenő	
	1041	Berettyó ármenesítő öblözet	
931	1048	Herpályi közbirtokosság	
1063	1042	Miskolcgy György	

Hogy a vörös tintával tett javítások általunk eszközöltettek bizonyítjuk.
Berettyóújfalun, nov. 5. 1886.

Kerekes Gyula
jegyző

Török Mihály
törv. bíró

7. sz. függelék

Berettyóújfalu 1886. évi tanyajegyzéke

Az irat lelőhelye: MNL OL S 79. No. 242/2

Névjegyzéke

Berettyóújfalu község határában levő összes tanyák
birtokosainak a megfelelő tanyaszámokkal

Új	Régi	A birtokos neve	Dűlő neve melyben a tanya fekszik	Jegyzet
Hátszám				
1041	1062	Berettyó-szabályozó Társulat	Berettyólaposa	Nagyvárad, partórlak
1042	1063	Miskolcзы György	Egyházsziget	Nagyvárad
1043	1064	Tardy Sándor és Tardy Zsuzsánna Lőrinczy Józsefné	Egyházsziget	
1044	1065	Fényes Mária	Körtvélyes	
1045	930	Dienes Lajos	Körtvélyes	Berettyószentmárton
1046	929	Móricz Pál	Kettős	
1047	1066	Pap (Sándor) Pálné Johanna	Kettős	
1048	1067	M. Magyar János	Kettős	
1049	1068	Gál János	Kettős	

Új	Régi	A birtokos neve	Dűlő neve melyben a tanya fekszik	Jegyzet
Hátszám				
1050	1069	Miliczter Jónás	Kettős	
1051	1070	Miliczter Jónás	Kettős	
1052	928	Fényes Lajos, Teleszky István	Kettős	Budapest
1053	925	Szilágyi Jenő	Kettős	
1054	925	Szilágyi Jenő	Kettős	
1055	931	Herpályi közbirtokosság	Kettős	Daru kocsmá
1056	922	Miliczter Jónás	Perde	
1958	933	Fényes Lajos	Szent Kozma	
1059	932	Habókay József	Szent Kozma	
1060	934	Asztalos Sándor	Szent Kozma	Zsáka
1061	935	Balogh Boldizsár	Szent Kozma	
1062	940	Lábán Józsefné	N. Andaháza	Tépe
1063	1071	Budaházy Menyhért	N. Andaháza	Földes
1064	1072	Szabó Mártonné	Csomboros	Földes
1065	1073	V. Szabó Lajosné (Budaházy Gyula)	Nagy Andaháza	Földes
1066	1074	Csapó István	Nagy Andaháza	Földes
1067	1075	Rósenfeld Jakab	Nagy Andaháza	Debrecen
1068	1076	Rósenfeld Jakab	Nagy Andaháza	Debrecen
1069	1077	Bogdányi Lajos és birtoktárs Farkas György	Nagy Andaháza	Nyírbogdány

Új	Régi	A birtokos neve	Dűlő neve melyben a tanya fekszik	Jegyzet
Hátszám				
1070	1078	Molnár György	Nagy Andaháza	Levelek
1071	1079	Szabó (László) V. Imre	Kis Andaháza	Földes
1072	1080	Ványi Sándor	Csurgó	Földes
1073	963	Jámbor Ferenc	Kis Andaháza	Debrecen
1074	1084	Zakány (László) Sándorné	Kis Andaháza	Földes
1075	1082	Szabó (Márton) Lászlóné	Kis Andaháza	Sáp
1076	1083	Miliczter Salamon hagyatéka	Csomboros	
1077	964	Nadányi Miklós	Kis-Kettős	Bakonszeg
1078	1084	Gál Jánosné	Csurgó	
1079	1085	Diósi Izráel	Csurgó	
1080	1086	Papp Sándor	Szénás sziget	
1081	1087	Berettyóújfalu község	Kettős	Cserépgyár
1082	1088	Berettyóújfalu község	Kettős	Temető ház - Jerikói

Kelt: Berettyóújfaluban, 1887. április 19.

Kerekes Gyula
jegyző

Pozsár Pál
főbíró

FORRÁSOK ÉS IRODALOM

KÉZIRATOS FORRÁSOK

Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Vármegyei Levéltára, Debrecen (MNL HBVL)

IV. Bihar vármegyei nemesi közgyűlésének iratai.

- 1.a Közgyűlési jegyzőkönyvek (Protocolla congregationum generalium)
- 4.a Bihar vármegye adószedőjének iratai. Vegyes összeírások (Conscriptiones miscellanes)
- 4.c Bihar vármegye adószedőjének iratai. Nemesi hozzájárulásokkal (Insurrectio, subsidium, országgyűlési taksa) kapcsolatos összeírások
- 12.a Bihar és Hajdú vármegyei nemességi iratok levéltári gyűjteménye.
Nemesi összeírások
- 101.a Bihar Vármegye Bizottmányának iratai. Bizottmányi közgyűlési jegyzőkönyvek
- 101.b Bihar vármegye Bizottmányának iratai. Bizottmányi közgyűlési iratok.
- 402. Bihar vármegye Törvényhatósági Bizottságának iratai
- 901.c Hajdú vármegye és Debrecen thj. város főispánjának iratai. Általános közigazgatási iratok
- 1405.b Debrecen Város Tanácsának iratai. Debrecen Város Tanácsának iratai

V. Mezővárosok, rendezett tanácsú városok, községek

- 612.a Berettyóújfalú Nagyközség iratai. Feudális kori iratok

XV. Gyűjtemények

- 1.a Az MNL Hajdú-Bihar Megyei Levéltárának térképgyűjteménye.
Kéziratos térképek (BmT)

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest (MNL OL)

- C Helytartótanácsi Levéltár, Magyar Királyi Helytartótanács
55 Departamentum Judaeorum
- S Térképtár
79 Kataszteri-gyűjtemény. Iratok
- X Másolatok gyűjteménye
10872 Nagysorozat

Országos Széchényi Könyvtár, Budapest (OSZK)

Gyászjelentések.

<https://dspace.oszk.hu/handle/20.500.12346/235070#>

(Utolsó letöltés: 2024. márc. 15.)

NYOMTATOTT FORRÁSOK

1910. évi népszámlálás

A Magyar Szent Korona Országainak 1910. évi népszámlálása. 1. rész. A népesség főbb adatai. Bp., 1912.

A magyar tars. lex. 1930.

A magyar társadalom lexikonja. Bp., 1930.

Fényes 1836–1840.

Fényes Elek: Magyar Orzágnak, s a hozzá kapcsolt tartományoknak mostani állapota statistikai és geográfiai tekintetben. I–VI. köt. Pest, 1836–1840.

https://adt.arcanum.com/hu/collection/CsaladHely_Fenyeselek/

(Utolsó letöltés: 2024. márc. 15.)

Fényes 1847.

Fényes Elek: Magyarország leírása. 1–2. rész. Pest, 1847. https://adt.arcanum.com/hu/collection/CsaladHely_Fenyeselek/ (Utolsó letöltés: 2024. márc. 15.)

Fényes 1851.

Fényes Elek: Magyarország geográfiai szótára. Pest, 1851. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyarorszag-geografiai-szotara-fenyeselek-BABC3/> (Utolsó letöltés: 2024. márc. 15.)

FI 1872. V.

Miniszteri indoklás az 1848. V. és az erdélyi 1848. II. törvénycikkek módosításáról és kiegészítéséről előterjesztett törvényjavaslathoz. Bp., 1874. (Főrendiházi Irományok V.)

FI 1908. VIII.

Sommás kimutatás az ország összes képviselőválasztó kerületeiben az 1907. évre érvényes állandó névjegyzékbe felvett választókról, valamint az 1906. és 1907. évi választók száma között mutatkozó különbségekről. Bp., 1906. (Főrendiházi Irományok VIII.)

FI 1910. XVII.

Törvényjavaslat az országgyűlési képviselőválasztó-kerületek számának és székhelyének megállapításáról. Bp., 1910. (Főrendiházi Irományok XVII.)

Ker. magyar közél. alm. 2. köt.

Keresztény magyar közéleti almanach 2. köt. Szerk. Hortobágyi Jenő. Bp., 1940.

M. Ogy. 1910–1915.

Magyar Országgyűlés. 1910–1915. Szerk. Vásárhelyi Ferenc. Bp., 1910.

M. Ogy. alm. 1931–1936.

Magyar országgyűlési almanach 1931–1936. Szerk. Kun Andor – Lengyel László – Vidor Gyula. Bp., 1931.

Magyar pol. lex. 1930.

Magyar politikai lexikon 1914–1929. Szerk. T. Boros László. Bp., 1930.

MSÉ 1899.

Magyar Statisztikai Évkönyv 1899. Bp., 1900. (Új Folyam, 7.)

MSÉ 1909.

Magyar Statisztikai Évkönyv 1909. Bp., 1910. (Új Folyam, 17.)

Ogy. alm. 1887–1892.

Országgyűlési almanach 1887–1892. Szerk. Sturm Albert. Bp., 1888.

Ogy. alm. 1892–1897.

Országgyűlési almanach 1892–1897. Szerk. Sturm Albert. Bp., 1892.

Ogy. alm. 1906–1911.

Sturm-féle országgyűlési almanach 1906–1911. Szerk. Fabro Henrik – Ujlaki József. Bp., 1906.

Ogy. alm. 1910–1915.

Sturm-féle országgyűlési almanach 1910–1915. Szerk. Végváry Ferenc – Zimmer Ferenc. Bp., 1910.

Ogy. alm. 1939–1944.

Országgyűlési almanach 1939–1944. Szerk. Haeffler István. Bp., 1940.

Ogy. Napló 1847–48.

Felséges Első Ferdinánd ausztriai császár, Magyar- és Csehországnak e néven Ötödik Apost. királya által szabad királyi Pozsony városában 1847-ik esztendei Szent-András hava 7-ik napjára összehívott magyarországi közgyűlésnek naplója a tekintetes Karoknál és Rendeknél. Pozsony, 1848.

Szabadelvűpárti Naptár 1884.

Szabadelvűpárti Naptár az 1884. szökő évre. Szerk. Szathmári György. 1. (1884)

Szivák 1901.

Szivák Imre: Országgyűlési képviselőválasztás és curiai bíraskodás codexe. Bp., 1901.

Vida 2011.

Magyarországi politikai pártok lexikona, 1846–2010. Főszerk. Vida István. Bp., 2011.

FORRÁSKIADVÁNYOK

KLÖM 13.

Kossuth Lajos 1848/49-ben III. Kossuth Lajos az Országos Honvédelmi Bizottmány élén I. rész. S. a. r. Sinkovics István. Bp., 1952. (Kossuth Lajos összes munkái 13.)

Osváth 1875.

Osváth Pál: Bihar vármegye sárréti járása leírása. Nagyvárad, 1875.

Osváth 1901.

Osváth Lajos: Bihar vármegye önkormányzata és közigazgatása a legújabb időkben. In: Bihar vármegye és Nagyvárad. Szerk. Borovszky Samu. Bp., 1901. 583–598. (Magyarország vármegyei és városai.)

Radics 1997.

A Hajdú-Bihar megyei zsidóság történetének levéltári forrásai. Szerk. Radics Kálmán. Debrecen, 1997. (A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár forráskiadványai 29.)

Szálkai 2010.

Szálkai Tamás: Az 1754–55. évi országos nemesi összeírás bihari tabellái. Összeállította, a szöveget gondozta és a bev. tan. írta: Szálkai Tamás. Debrecen, 2010. (Hajdú-Bihari Levéltári Füzetek 2.)

Tardy 2023.

Tardy György: Berettyóújfalu keletkezése, története, fejlődése. Berettyóújfalu, 1937. A szöveget gondozta, jegyz. ellátta, a bev. tan. írta: Mezei Milán – Szőke Richárd Rajmond – Török Péter. In: A Bihari Múzeum Évkönyve XXVIII. Szerk. Török Péter. Berettyóújfalu, 2023. 155–174.

Török 2006.

Török Péter: Egy berettyóújfalui ló-összeírás 1853-ból. In: A Bihari Múzeum Évkönyve X–XI. Szerk. Kállai Irén. Berettyóújfalu, 2006. 91–96.

Urbán 1999.

Gróf Batthyány Lajos miniszterelnök, hadügyi és nemzetőri iratai I. köt. Szerk. Urbán Aladár. Bp., 1999.

SZAKIRODALOM

Ármós 1999.

Ármós Endre: A nemzetőrség szervezése 1848–49-ben Bihar megye Érmelléki járásában. In: Bihari Diéta II. Szerk. Matolcsi Lajos. Debrecen, 1999. 54–77.

Bagdi 2021.

Bagdi László: „A világ közepe” Berettyóújfalu vármegyeszékhelyé alakulása 1920–1928. In: A Bihari Múzeum Évkönyve XXVI. Szerk. Török Péter. Berettyóújfalu, 2021. 7–52

Ballabás 2020.

Ballabás Dániel: A magyar főnemesség társadalomtörténete a dualizmus korában. Szakirodalmi előzmények és az elmúlt évek új kutatási eredményei. In: Képviselők és főrendek a dualizmus kori Magyarországon 1. Parlamentarizmustörténeti tanulmányok. Szerk. Ballabás Dániel – Pap József. Eger, 2020. 147–199.

Beluszky – Győri 2005.

Beluszky Pál – Győri Róbert: Magyar városhálózat a 20. század elején. Bp.–Pécs, 2005.

Bene 2013.

Bene János: Nyírbátori honvédek és nemzetőrök 1848–1849-ben. In: A Nyíregyházi Jósza András Múzeum évkönyve LV. Szerk. Istvánovits Eszter. Nyíregyháza, 2013. 293–302.

Bocsi – Gulyás, 2023.

Bocsi Zsófia – Gulyás László Szabolcs: Berettyóújfalu telepéstörténete a középkorban. Berettyóújfalu, 2023. (Fejezetek Berettyóújfalu történetéből 1.)

Bona 1998.

Bona Gábor: A szabadságharc fegyveres ereje. In: A szabadságharc katonai története: Pákozdtól Világosig 1848/49. Szerk. Bona Gábor. Bp., 1998. 55–80.

Bona 2008–2009.

Bona Gábor: Az 1848/49-es szabadságharc tisztikara. Századosok az 1848/49. évi szabadságharcban. Bp., 2008–2009. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Bona-bona-tabornokok-torzstisztek-1/szazadosok-az-184849-evi-szabadsagharcban-96F2/eletrajzi-adatok-989D/sz-A268/szunyoghi-szunyogh-albert-A2FC/> (Utolsó letöltés: 2024. jan. 27.)

Cieger 2021

Cieger András: A magyar országgyűlés a dualizmus korában I. A képviselőház (1865–1918). Bp., 2021.

Cotta – Best 2000.

Cotta, Maurizio – Best, Heinrich: *Between Professionalization and Democratization. A Synoptic View on the Making of the European Representative*. In: *Parliamentary Representatives in Europe 1848– 2000. Legislative Recruitment and Careers in Eleven European Countries*. Eds. Best, Heinrich – Cotta, Maurizio. Oxford, 2000. 493–526.

Dankó 1981.

Dankó Imre: *Berettyóújfalu kézművessége, árucsereszonyai*. In: *Berettyóújfalu története*. Szerk. Varga Gyula. Berettyóújfalu, 1981. 323–336.

Demeter 2018.

Demeter Gábor: *Területi egyenlőtlenségek, perifériák és funkcionális régiók elkülönítése a történeti Magyarország területén (1890–1910)*. (Történeti Térinformatikai Tanulmányok Nr. 5.) Bp., 2018. https://www.gistory.hu/docs/TTT-5_Demeter.pdf (Utolsó letöltés: 2024. jan. 24.)

Ember 1963.

Ember Győző: *A magyarországi országos zsidóösszeírások a XVIII. század első felében*. In: *Magyar zsidó oklevéltár*. 7. k. 1725–1748. Szerk. Grünvald Fülöp. Bp., 1963. 19–77. (Monumenta Hungariae Judaica)

Fleisz 1996.

Fleisz János: *Város, kinek nem látni mását. Nagyvárad a dualizmus korában*. Nagyvárad, 1996.

Fleisz 2011.

Fleisz János: *Nagyvárad várostörténete*. Kismonográfia. Nagyvárad, 2011.

Gazdag 1998.

Gazdag István: *A Debreceni Nemzetőrség története*. In: *A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Évkönyve XXV*. Szerk. Radics Kálmán. Debrecen, 1998. 163–190.

Gerhard 2020.

Gerhard Péter: *Jogászokat a parlamentbe? A főváros országgyűlési képviselői*. In: *Képviselők és főrendek a dualizmus kori Magyarországon I*. Szerk. Ballabás Dániel – Pál Judit – Pap József. Eger, 2020. 89–107.

Gerő 1988.

Gerő András: Az elsőprői kisebbség. Népképviselőt a Monarchia Magyarorszá-
gán. Bp., 1988.

Grünvald – Schreiber 1963.

Grünvald Fülöp – Schreiber Sándor: Adalékok a magyar zsidóság település-
történetéhez a XVIII. század első felében. In: Magyar zsidó oklevéltár. 7. k.
1725–1748. Szerk. Grünvald Fülöp. Bp., 1963. 5–8. (Monumenta Hungariae Ju-
daica)

Hajagos 1998.

Hajagos József: Heves vármegye az átalakulás hónapjaiban (1848. március –
június). Aetas, 13. (1998) 2–3. 24–53.

Hajdú 2006.

Hajdú Zoltán: A 20. századi magyar parlamenti választások választási földrajzi
kérdései. Múltunk, 51. (2006) 1. 137–169.

Halmos 2003.

Halmos Sándor: „Emlékezz meg!”. Hajdú-Bihar megye zsidóságának története
napjainkig. Debrecen, 2003.

Hegyesi 1885.

Hegyesi Márton: Biharmegye 1848–49-ben. Nagyvárad, 1885.

Hermann 1992.

Hermann Róbert: Hatvani Imre szabadcsapatának szervezése. Hadtörténelmi
Közlemények, 105. (1992) 1. 3–60.

Hermann 2019.

Hermann Róbert: A népfelkelés 1848-ban. Hadtudományi Szemle, 12. (2019)
Különszám. 127–135.

Hermann 2009.

Hermann Róbert: 1848-49 nemzetőrsége. In: „A néppel tűzön-vízen át!” Nem-
zetőrjelvény. Tudományos konferencia a nemzetőrsegről. Szerk. Bokodi-Oláh
Gergely. Bp., 2009. 17–39.

Ilonszki 2005.

Képviselők Magyarországon, 1. Szerk. Ilonszki Gabriella. Bp., 2005.

Ilonszki 2009.

Ilonszki Gabriella: Képviselők és képviselet Magyarországon a 19. és 20. században. CD melléklet. Bp., 2009.

Irinyi 2002.

Irinyi Károly: A politikai közgondolkodás és mentalitás változatai Debrecenben 1867–1918. Debrecen, 2002.

Katz 2005.

Katz, Jakov: Hagyomány és válság. Bp. – Jeruzsálem, 2005.

K. Cseh 2002.

A Békés megyei zsidóság történetének levéltári forrásai. Dokumentumok a Békés Megyei Levéltárból. Szerk. K. Cseh Edit. Gyula, 2002. (Forráskiadványok a Békés Megyei Levéltárból 21.)

Kiss 1999.

Kiss Vendel: A komáromi nemzetőrség 1848-ban. In: Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat Múzeumainak Közleményei 6. Szerk. Fülöp Éva – Kisné Cseh Katalin. Tata, 1999. 453–471.

Kempelen XI.

Kempelen Béla: Magyar nemes családok. Vaál – Zsuska. XI. köt. Bp., 1932.

Kerepeszki 2014.

Kerepeszki Róbert: Berettyóújfalui és Bihar vármegyei választások a két világháború között. Új Nézőpont, 1. (2014) 1. 7–19.

Kertész 1938.

Kertész János: Berettyóújfalu, a vármegye új székhelye. In: Bihar-vármegye. Szerk. Nadányi Zoltán. Bp., 1938. 447–456. (Magyar városok és vármegyék monográfiája 25.)

Komoróczy 2012.

Komoróczy Géza: A zsidók története Magyarországon. Pozsony, 2012.

Kordics 2014.

Kordics Imre: Nagyvárad jelentősebb utcanevei 1940–1944 között. Nagyvárad, 2014.

Kozári 2003.

Kozári Mónika: Tisza Kálmán és kormányzati rendszere. Bp., 2003.

Kósa 2001.

Kósa László: „Hét szilvafa árnyékában”. Bp., 2001.

Kováts 1981.

Kováts Zoltán: A népesség története. In: Berettyóújfalu története. Szerk. Varga Gyula. Berettyóújfalu, 1981. 141–198.

Kováts 2002.

Kováts Zoltán: A zsidó családok. In: Földes története I. 1849-ig. Szerk. Veliky János. Földes, 2002. 126–130.

Lakatos 1942.

Lakatos Ernő: A magyar politikai vezetőréteg 1848–1918. Bp., 1942.

Marczali 1892.

Marczali Henrik: A legújabb kor története 1825–1880. Bp., 1892.

Merton 1980.

Merton, Robert K.: Társadalomelmélet és társadalmi struktúra. Bp., 1980.

Molnár 1987.

Molnár András: A pápai nemzetőrség 1848 tavaszán. In: A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 18. Szerk. Törőcsik Zoltán – Uzsoki András. Veszprém, 1987. 477–490.

Móricz 1892.

Móricz Pál: A magyar országgyűlési pártok küzdelmei a koronázástól a Deák és a Balközép pártok egybeolvadásáig (1867–1974). 1–2. köt. Bp., 1892.

NI II.

Nagy Iván: Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendi táblákkal. II. köt. Pest, 1858.

NI PK.

Nagy Iván: Magyarország családai czímerekkel és nemzedékrendi táblákkal. Pótlék köt. Pest, 1868.

Nagy 1828.

Ludovico, Nagy: Notitiae politico-geographico statisticae inlyti regni Hungariae, partiumque eidem adnexarum. 1. köt. Buda, 1828.

Nesher 2001.

Nesher Dávid: Berettyóújfalu és környéke története a helyi zsidóság tükrében. In: Berettyóújfalu és környéke zsidóságának emlékkönyve. Szerk. Nesher Dávid – Gerő Zsuzsa. Haifa, 2001. 14–18.

Nyakas 1981.

Nyakas Miklós: Berettyóújfalu politikai és társadalmi élete a polgári korszakban. In: Berettyóújfalu története. Szerk. Varga Gyula. Berettyóújfalu, 1981. 299–322.

Nyakas 2005.

Nyakas Miklós: A bihari kishajdú városok története. Debrecen, 2005. (Bocskai-szabadságharc 400. évfordulója V.)

Reiszig – Zsák 1901.

Reiszig Ede – Zsák J. Adolf: Bihar vármegye kiváló szülöttei. In: Bihar vármegye és Nagyvárad. Szerk. Borovszky Samu. Bp., 1901. 652–669. (Magyarország vármegyéi és városai.)

Rudai 1936.

Rudai Dezső: A politikai ideológia, pártszerkezet, hivatás és életkor szerepe a magyar képviselőház és a pártok életében (1861–1935). Bp., 1936.

Orosz 1981.

Orosz István: Berettyóújfalu agrárviszonyai a XVII–XIX. században. In: Berettyóújfalu története. Szerk. Varga Gyula. Berettyóújfalu, 1981. 229–298.

Orosz 2002.

Orosz István: A mezővárosi fejlődés történeti szakaszai Magyarországon. Zemp-léni múzsa, 2. (2002) 1. 5–16.

Orosz 2020.

Orosz István: Berettyóújfalu agrárviszonyai a 17–18. században. In: Uő: Tanulmányok az Alföld mezőgazdaságáról. Debrecen, 2020. 151–240. (Speculum Historiae Debreceniense 30.)

Pál 2003.

Pál Judit: Városfejlődés a Székelyföldön 1750–1914. Csíkszereda, 2003.

Pál 2011.

Pál Judit: Polgárok vagy politikusok? Az erdélyi városok országgyűlési képviselete a kiegyezés után. In: A város és társadalma. Tanulmányok Bácskai Vera tiszteletére. Szerk. H. Németh István, Szívós Erika, Tóth Árpád. Bp., 2011. 346–360.

Pap 2007.

Pap József: „Két választás Magyarországon”. Az országgyűlési képviselők társadalmi összetétele a 20. század első éveiben. *Aetas*, 22. (2007) 1. 5–30.

Pap 2011.

Pap József: A városi választókerületek lakossága és választói a dualizmus időszakában. In: A város és társadalma. Tanulmányok Bácskai Vera tiszteletére. Szerk. H. Németh István, Szívós Erika, Tóth Árpád. Bp., 2011. 389–403.

Pap 2012.

Pap József: Az 1901-es országgyűlési képviselők származásának kérdéséről. In: *Acta Academiae Agriensis XXXIX*. Szerk. Makai János. Eger, 2012. 221–236.

Pap 2020.

Pap József: A városi képviselet, városi képviselők a dualizmus időszakában. In: *Képviselek és főrendek a dualizmus kori Magyarországon 2. Az országgyűlés tagjainak archontológiája*. Szerk. Ballabás Dániel – Pap József – Pál Judit. Eger, 2020. 61–88.

Papp 1989.

Papp Klára: Együtt élő nemesek és jobbágyok érdekkonfliktusai a XVIII. századi Bihar megye mezővárosaiban. In: *A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Évkönyve XVI*. Szerk. Gazdag István. Debrecen, 1989. 21–32.

Papp 2001.

Papp Klára: Mezővárosok a 18. századi bihari magánbirtokon. In: Annales Tattaienses II. A mezőváros, mint uradalmi központ. Szerk. Fatuska János – Fülöp Éva Mária – ifj. Gyüszti László. Tata, 2001. 145–178.

Pálmány 2002.

Az 1848–1849. évi első népképviselési országgyűlés történeti almanachja. Szerk. Pálmány Béla. Bp., 2002.

Pásztai 2016.

Pásztai Ottó: A nagyváradi Cziffra család. Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek, 20. (2016) 223. 2016. május–június. 52–54.

Petró 2005.

Petró Leonárd: Az érmelléki nemesség vagyoni tagolódása a XIX. század első felében. In: Érmelléki kalauz I. Egy kistérség rekonstrukciója. Szerk. Kőrösi Zoltán – Szendrei Ákos – Veliky János. Debrecen, 2005. 79–91.

Pölöskei 2010.

Pölöskei Ferenc: A Szabadelvű Párt fényei és árnyai (1875–1906). Bp., 2010.

Persián 1911.

Persián Kálmán: A lengyelfalvi Orbán bárók. Kolozsvár, 1911.

Püski 2008.

Püski Levente: Arisztokrácia a XX. századi Magyarországon (1.). Korunk, 19. (2008) 9. 82–92.

Rác 1981.

Rác István: Berettyóújfalu a török hódoltságtól a jobbágyfelszabadításig. In: Berettyóújfalu története. Szerk. Varga Gyula. Berettyóújfalu, 1981. 199–220.

Rác 1988.

Rác István: Városlakó nemesek az Alföldön 1541–1848 között. Debrecen, 1988.

Ruszoly 2002.

Ruszoly József: Az országgyűlési népképviselés kezdetei Bihar vármegyében. Szeged, 2002.

Schwarcz 2009.

Schwarcz András: A képviselőlet megkésett modernizációja. A magyar parlamenti képviselők összetétele és a politikai modernizáció, 1884–2006. Bp., 2009. (PhD-értekezés)

Seres 2004.

Seres István: Iktári Bethlen István és Rhédey Ferenc ismeretlen hajdútelepítő oklevelei. *Hadtörténelmi Közlemények*, 117. (2004) 4. 1234–1241.

Seres 2014.

Seres István: Egy berettyószentmártoni betyár Gázsy Imre 1849-es gerillacsapatában. *A Bihari Múzeum Évkönyve XVII–XIX. Szerk. Sándor Mária. Berettyóújfalú*, 2014. 23–50.

Süli 2014.

Süli Attila: Beöthy Ödön erdélyi fő kormánybiztos. *Barót*, 2014.

Szendiné 1999.

Szendiné Orvos Erzsébet: Beöthy Ödön politikai pályafutása 1830–1848. In: *Bihari Diéta II. Szerk. Matolcsi Lajos. Debrecen*, 1999. 82–91.

Szendrei 2016.

Szendrei Ákos: Országgyűlési képviselők párthovatartozása és társadalmi háttere a dualizmus kori Debrecenben, Nagyváradon és közös vonzáskörzeteikben. *Aetas*, 31. (2016) 1. 76–101.

Szendrey 1968.

Szendrey István: Egy alföldi uradalom a török hódoltság után. Bp., 1968.

Szendrey 1981.

Szendrey István: A bihari berettyóújfalui hajdúk. In: *Berettyóújfalú története. Szerk. Varga Gyula. Berettyóújfalú*, 1981. 221–228.

Szinnyei 1891–1914.

Szinnyei József: *Magyar írók élete és munkái*. Bp., 1891–1914. <https://mek.oszk.hu/03600/03630/html/> (Utolsó letöltés: 2024. jan. 27.)

Szikla 2014.

Szikla Gergő: Bihar és Hajdú vármegyék és Hajdú-Bihar megye közigazgatási beosztásának története 1850–2013. In: Szálkai Tamás – Szikla Gergő – Szilágyi Ferenc: Bihar és Hajdú megye közigazgatási beosztásának története (1552–2013). Debrecen, 2014. (DVD)

Szilágyi 2008.

Szilágyi Ferenc: Közigazgatás a Partiumban. A honfoglalástól napjainkig. Debrecen, 2008. (PhD-értekezés)

Szilágyi 2013

Szilágyi Ferenc: Közigazgatás a Partiumban. A honfoglalástól napjainkig. Nagyvárad, 2013.

Szmazsenka 1901.

Szmazsenka Ernő: Bihar vármegye vasútjai. In: Bihar vármegye és Nagyvárad. Szerk. Borovszky Samu, Bp., 1901. 271–277. (Magyarország vármegyéi és városai)

Szóke 2022.

Szóke Richárd Rajmond: Adalékok Berettyóújfalu sajtó- és választástörténetéhez – Az 1922-es helyi nemzetgyűlési választás. In: A Bihari Múzeum Évkönyve XXVII. Szerk. Török Péter. Berettyóújfalu, 2022. 83–130.

Ullmann 1901.

Ullmann A.: Az izraelita hitközségek. Az orthodox hitközség. In: Bihar vármegye és Nagyvárad. Szerk. Borovszky Samu. Bp., 1901. (Magyarország vármegyéi és városai)

Urbán 1973.

Urbán Aladár: A nemzetőrség és a honvédség szervezése 1848 nyarán. Bp., 1973.

Varga 1994.

Varga Lajos: Országgyűlési választások a dualizmus korában. In: Parlamenti képviselőválasztások 1920–1990. Szerk. Földes György – Hubai László. Bp., 1994. 9–42.

Varga 2007.

Varga Norbert: A közigazgatási reform és a helyi politikai elit viszonya Debrecenben és Szegeden (1870–1872). Debreceni Szemle, 15. (2007) 4. 466–475.

Veliky 2006.

Veliky János: Hogyan polgárosodott a magyar arisztokrácia? (Batthyány Kázmér társadalmi és politikai szerepkörei.) Századok, 140. (2006) 3. 751–787.

Veliky 2009.

Veliky János: A változások kora. Bp., 2009. (Habsburg Történeti Monográfiák, 8.)

Vende 1901.

Vende Aladár: Bihar vármegye községei. Berettyószentmárton. Berettyóújfalu. In: Bihar vármegye és Nagyvárad. Szerk. Borovszky Samu. Bp., 1901. 50–53. (Magyarország vármegyéi és városai)

Venetianer 1986.

Venetianer Lajos: A magyar zsidóság története a honfoglalástól a világháború kitöréséig. Különös tekintettel gazdasági és művelődési fejlődésére. Bp., 1986. (Tudománytár)

Weber 1998.

Weber, Max: A politika mint hivatás [1919]. In: Uő: Tanulmányok. Bp., 1998. 156–209.

SAJTÓTERMÉKEK

Debreczeni Ellenőr

Vasárnapi Újság

INTERNETES HIVATKOZÁSOK

Ezer év törvényei 1848–1918

www.net.jogtar.hu (Utolsó letöltés: 2023. nov. 18.)

Az 1828. évi összeírás.

<https://adatbazisokonline.mnl.gov.hu/adatbazis/az-1828-evi-oroszagos-osszeiras> (Utolsó letöltés: 2022. okt. 23.)

Hermann Antiszemita zavargások.

Hermann Róbert: Antiszemita zavargások, atrocitások, pogromok 1848–1849. Társadalmi Konfliktusok Kutatóközpont. Tanulmányok. http://konfliktuskutato.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=134:antiszemita_zavargasok-atrocitasok-pogromok-1848-1849-&catid=16:esetek.

(Utolsó letöltés: 2023. okt. 23.)

Kovács é.n.

Kovács Sándor: MÁV Vontató és Vontatott Járműalbum 1886–2002. Magyarország vasútvonalai a századforduló után. http://www.kosanyo.hu/html_doc/vh_vonal.htm (Utolsó letöltés: 2024. jan. 19.)

SUMMARY

The present volume provides an insight into the 19th century history of Berettyóújfalu and Berettyószentmárton, furthermore, it sheds light on the parallel development of a former Hajdú settlement and a church estate. The book reviews the 18th-19th century memories of the Jews living in the two settlements, local issues of the National Guard, which was established during the Hungarian Revolution and War of Independence 1848-49, and the officials representing the Berettyóújfalu constituency in the Hungarian Parliament between 1848 and 1918. It includes a significant number of previously unpublished source materials.

The aim of the first study is to process the source materials of the Berettyóújfalu and Berettyószentmárton National Guard censuses between May 1848 and January 1849. The author endeavoured to study the mentioned statistics as thematic local censuses from the aspect of local social history. First, the contradictions of the sources were revealed, then the characteristics of the database created as a research guide were reviewed, later the local data were examined in the light of the National Guard censuses of the surrounding settlements, and finally social historical conclusions were drawn. This is possible primarily because the National Guard was organised on the basis of property (men between 20 and 50 years of age who owned a house worth 200 pengő forints [minted forints], half-plot or an annual income of 100 pengő forints were obliged to join the National Guard).

The study reviewed six local National Guard censuses, which include different numbers and data. A database was created to aggregate these and to establish the real numbers and to record the contents published. The database comprises data on 228 individuals (name, age, marital status, number of children, National Guard rank, house number, civilian occupation, etc.). Although the data are not always complete, they provide a basis for drawing conclusions about the society concerned.

The share of Bihar County (3.1%) in the National Guard conscription is about the half of the national average (5.7%), while the figures for the Sárrét district (7.2%) are outstanding. However, the rates of Berettyóújfalu and Berettyószentmárton (3.65%) are significantly lower than those of the surrounding settlements. Nevertheless, the relatively low number of the National Guardsmen was not due to the passivity of the population, but to factors related to social and economic history. The main finding of the study is that the figure of the local minor nobility and the peasants with plots or half plots makes the number of the National Guardsmen plausible.

In addition to these, the source materials made studying the composition of the local National Guard possible. A review of the age groups shows that about 60% of the national guardsmen were between 26 and 40 years old, and that about half of the rank and file were in this age group. From other data one could also draw conclusions about the occupational composition of the local population. Twelve of the national guardsmen held various offices or were teachers, religious leaders, pharmacists, doctors, etc.

Finally, by comparing the censuses and a land register map from 1818, it is possible to locate where the people listed in the census lived within Berettyóújfalu. It can be concluded that 60% of the National Guardsmen came from the core of the settlement, and in addition to this, two other geographic areas can be identified on the basis of the numbers.

The aim of the next study is to compare the political and social characteristics (party affiliation, social background, education and occupational structure) of the representatives of Berettyóújfalu in the Parliament between 1848 and 1918 with the data of the surrounding constituencies (constituencies of Debrecen, Nagyvárad, Báránd, Bihar, Hosszúpályi, Margitta and Székelyhíd) and the rural results of the national elections. The author analysed data from 10 constituencies, 16 general and 23 by-elections, and a total of 183 seats held by 89 representatives. The study was conducted by applying prosopography, whereby the database created and the available national data were examined by the author through adapting the methods of historical statistics.

The study found that the geographical extent of the constituencies generally followed the district boundaries, but this was not the case in the Berettyóújfalu

constituency, which included the Berettyóújfalu and the neighbouring Mezőkeresztes districts. In the Berettyóújfalu constituency, about 5% of the population were enfranchised, of which more than 10% acquired the right to vote on the basis of civic activity.

Examining the party preferences in local elections, one can assume that the constant opposition supremacy from 1861 onwards was broken by a government majority for a short period in 1881 and 1892, followed by a continuous period of government majority from 1910 onwards. In about 75% of elections, opposition seats were won, and in 25% government seats.

Among the representatives several nationally renowned politicians can be found: Ödön Beóthy, Sándor Csanády and Baron Balázs Orbán. In the processing, several data-like findings could be formulated. One of the most important of these is that 84% of the seats in the constituencies were won by local politicians. Regarding the social status of the representatives of the Berettyóújfalu constituency, the following results can be drawn: 14% were peers, 82% of noble origin and 4% commoner.

The rest of the paper focuses on the educational level (80% of the politicians had a higher education degree) and occupational structure of the politicians. All (100%) of the MPs who won seats in the Berettyóújfalu constituency were landowners, 88% were given by lawyers, 64% held a (usually county) civil servant position, 18% had humanities degree and 14% were military officers, while there were no capitalist-industrialists, teachers, engineers, economists, clergymen or agronomists.

Through the historical analysis carried out at local, regional and national level one could have not only a mosaic-like overview of the political and social characteristics of the candidates elected in the constituencies, but also draw general conclusions by studying the data collected in relation to each other.

In one part of the volume dedicated to source materials, the authors present censuses that have never before published. The sources are not only of local interest to those involved in settlement history or genealogical research, but also of interest to researchers studying the period, who will hopefully find the repository a useful compilation of all the relevant sources held in public collections within a narrow time frame of just under fifty years.

Mezei Milán (1988, Berettyóújfalu)

2014-ben diplomázott a Debreceni Egyetem történelem szakán, társadalom- és politikai gondolkodástörténet specializáció képzéssel kiegészítve. A Debreceni Egyetem Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola hallgatójaként szerzett abszolutóriumot 2022-ben. Kutatási területei közé tartozik a vármegyék (elsődlegesen Bihar, Csongrád, Heves és Borsod) reformkori politikai közéletének történeti vizsgálata, különös tekintettel a vármegyei konzervatív erők szerveződésére az adminisztrátori rendszer idején (1848–1849). Helytörténeti kutatásai során főként a helyi (berettyóújfalu), illetve a Sárréti járásbeli zsidóság 19. századi történeti narratíváira fókuszál. Születése óta Berettyóújfaluban, a berettyószentmártoni városrészen él.

Szendrei Ákos (1975, Debrecen)

Szendrei Ákos 1975-ben született Debrecenben. Egyetemi okleveleit a Kossuth Lajos Tudományegyetemen, majd a Debreceni Egyetemen szerezte, ahol 2001-ben okleveles történelemtanár, 2005-ben pedig szociológus diplomát kapott. Történelemtudományból szerzett PhD fokozatot, 2009-ben. Értekezését „Justh Gyula politikai pályája” címmel írta. Tudományos érdeklődése elsősorban a dualizmuskori politika- és társadalomtörténet kérdéseire irányul. Ezen belül főleg párt- és választástörténeti, valamint politikusi életpályák és ezekhez kapcsolódó társadalomtörténeti vonatkozások foglalkoztatják. Önálló kutatások mellett 2015-től részt vesz az egri Eszterházy Károly Katolikus Egyetemhez kötődő dualizmuskori országgyűlési képviselők és a vármegyei elit (Bihar, Hajdú, Csanád, Békés stb.) társadalomtörténeti feltárását végző kutatócsoport munkájában. Munkásságában előszeretettel foglalkozik helytörténettel is, elsősorban a partiumi térség vonatkozásában. 2012-től a Debreceni Egyetem Tudományos Igazgatóságának munkatársa, 2015-től a Debreceni Egyetem Hatvani István Szakkollégiumának igazgatóhelyettese. 2017-től a Hajdú-Bihar Vármegyei és Debreceni Honismereti Egyesület elnöke.

Vékonyné Kovács Gabriella (1972, Debrecen)

1990-ben, érettségi után került a Hajdú-Bihar (Vár)Megyei Levéltárba, (2012-től a Magyar Nemzeti Levéltár megyei tagintézménye) mint levéltári kezelő. 2001-ben elvégezte a Nyíregyházi Főiskola közművelődési könyvtáros szakát, majd 2007-ben a Debreceni Egyetemen informatikus könyvtáros diplomát szerzett. Kutatási területe a megye egyleteinek története, azon belül is az olvasóköroök működése, élete. Jelenleg Debrecenben él, két gyermek édesanyja.